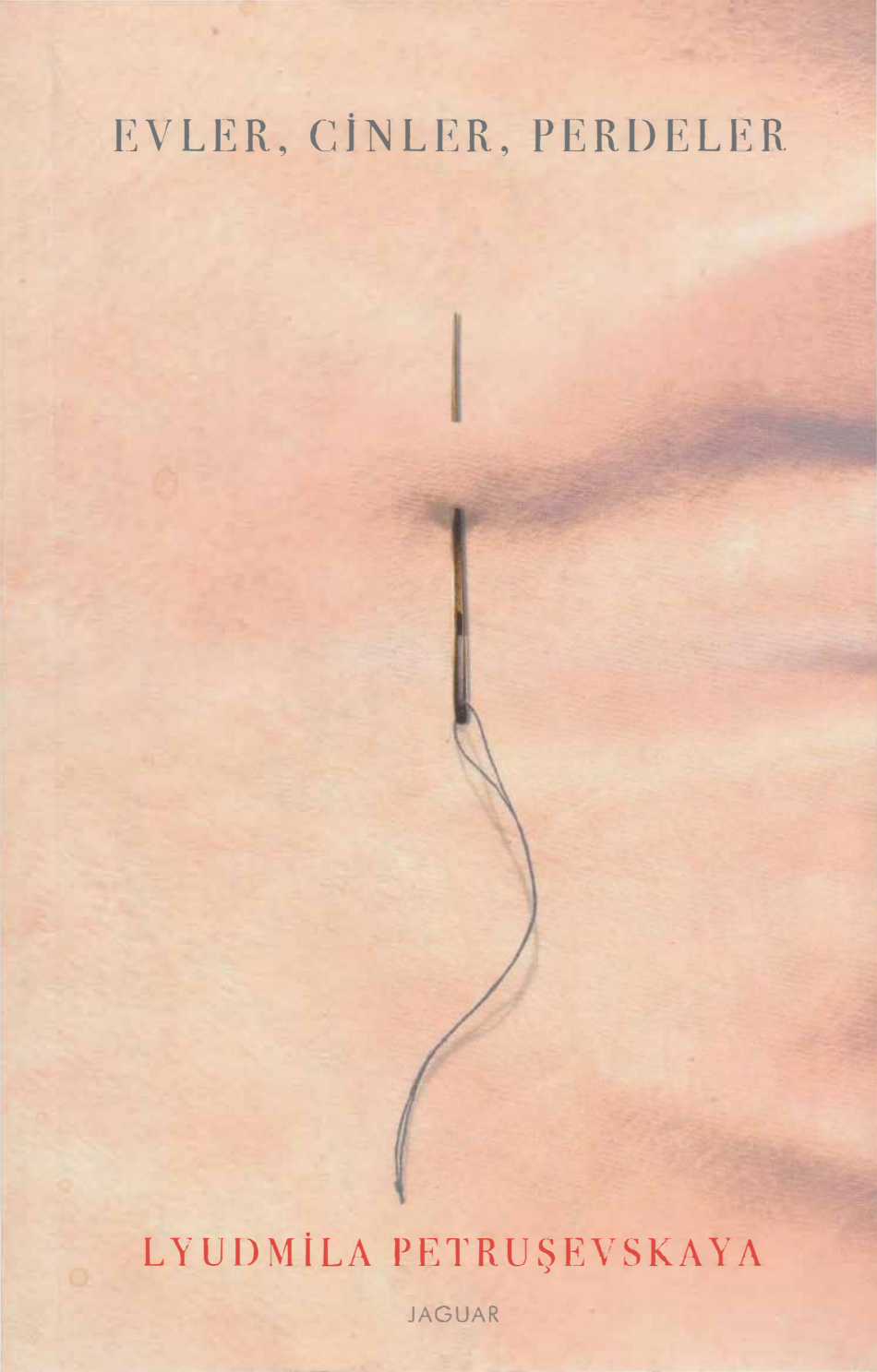
EVLER, CİNLER, PERDELER

LYUDMİLA PETRUŞEVSKAYA

JAGUAR

LYUDMİLA STEFANOVNA PETRUŞEVSKAYA

26 Mayıs 1938 tarihinde, memur bir ailenin çocuğu olarak Moskova'da dünyaya geldi. Dedesi, SSCB'nin ünlü dilbilim profesörlerinden N. F. Yakovlev'di. Savaş yıllarında ailesiyle birlikte büyük kıtlığa ve zorlu yaşam koşullarına tanıklık etti. Savaştan sonra bir süre Ufa şehrindeki yetimhanede engelli ve tüberküloz hastası çocuklarla birlikte kaldı. Daha sonra Moskova'ya döndü ve Moskova Devlet Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde lisans eğitimini tamamladı. Üniversiteden sonra *Okoyom* isimli dergide çalışmaya başladı. Sonrasında ise bir televizyon kanalında eleştiri yazarlığı, devlet radyosunda ve *Krugozor* isimli müzik dergisinde muhabirlik yaptı. Такая девочка (Öyle Bir Kız) adlı ilk öyküsünü 1968 yılında yazdı. Nesir alanında ciddi anlamda faaliyet göstermeye 1970'li yıllarda başladı ve 1977'de Yazarlar Birliği'ne katıldı. Perestroyka dönemiyle birlikte tanınmaya başladı. Tanınırlığının artmasında, çocuk edebiyatına nesir ve tiyatro türünde yaptığı katkılar da etkili oldu. 20. yüzyıl ile birlikte öykü derlemeleri yayımlanmaya başladı. Külliyatı içinde, 2003 yılında anılarını, makalelerini ve röportajlarını bir araya getirdiği Девятый том (Dokuzuncu Cilt) isimli derlemesi, yazarın kişisel özelliklerini ve sanat anlayışını daha yakından tanıma imkânı sunması açısından ayrı bir öneme sahiptir.

Hayatı boyunca farklı pek çok işte çalışan, edebiyatın neredeyse her türünde üretim yapmasının yanı sıra ülkesinde müzisyenliği, senaristliği, ressamlığı, tiyatro yönetmenliği ve dramaturgluğu ile de bilinen Petruşevskaya, Uluslararası Aleksandr Puşkin Ödülü (1991) ve öykü derlemesi kategorisinde Dünya Fantezi Ödülü (2010) sahibidir.

AYŞE HACIHASANOĞLU

1952'de doğdu. 1973'te DTCF Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olduktan sonra yedi yıl SSCB Büyükelçiliği Basın Bürosu'nda çalıştı. Edebiyat ve sosyal bilimler alanında çeviriler yaptı. Dostoyevski, Çehov, Turgenyev, Tolstoy, Gorki, Grossman, Bagirov ve Dovlatov gibi Rus edebiyatının en büyük yazarlarından önemli eserleri Türkçeye kazandırdı.

Evler, Cinler, Perdeler / Lyudmila Petruşevskaya

© Lyudmila Petruşevskaya
© Jaguar Kitap, 2020

1. Baskı: Eylül 2020
ISBN: 978-625-7027-07-6

Rusça Aslından Çeviren
© Ayşe Hacıhasanoğlu

Editör
Berk Çetin

Sayfa Tasarım
Hakan Güngör

Baskı-Cilt
Optimum Basım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sertifika No: 41707

Bu kitabın yayın hakları Jaguar Kitap'a aittir. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

JAGUAR KİTAP
Cemal Nadir Sk. No: 16/77 Cağaloğlu / İstanbul
Tel: 0 212 522 94 22
www.jaguarkitap.com
iletisim@jaguarkitap.com
Sertifika No: 27215

/jaguaryayinlari /jaguarkitap /jaguarkitap

EVLER, CİNLER, PERDELER

LYUDMİLA PETRUŞEVSKAYA

Rusça Aslından Çeviren
Ayşe Hacıhasanoğlu

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ MOSKOVALI KİBRİT:
BİR AYAKTA KALMA ÖYKÜSÜ 9

ÜLKE 15
KURU AĞAÇ DALLARI 17
OLGUNLAŞMAMIŞ BEKTAŞİÜZÜMLERİ 27
DÜNYANIN VİCDANI BİR KIZ 48
KARAYAZI 67
ANNE VE BABA 71
YENİ BİR RUH 76
FISKİYELİ EV 83
YENİ ROBINSONLAR 93
EVDE BİRİ VAR 108
MARİLENA'NIN SIRRI 121
İKİ KRALLIK 139
HİJYEN 147
KOMUTANIN ADIMI (DON JUAN) 158
LABİRENT 172
YAŞAMIN GÖLGESİ 190
ANNENİN SELAMI 196
İNTİKAM 201
SİYAH PALTO 205

ÖNSÖZ

MOSKOVALI KİBRİT: BİR AYAKTA KALMA ÖYKÜSÜ

Yaklaşık otuz yıl önce, Sovyetler Birliği'nin çözülüşünden hemen sonra, özellikle Karadeniz'e kıyısı olan illerde ve bazı büyük şehirlerde "Rus Pazarı" dediğimiz pazarlar görmeye başladık. Genelde kırklı ellili yaşlardaki kadınlar, yere serilmiş muşambalar üzerine dizdikleri ve çoğunlukla evlerinden getirdikleri, 70'lerden, 80'lerden kalma, hâlâ sağlam ve iş gören alet edevat ile piyano, mandolin, keman gibi enstrümanlar satar; kazandıkları paralarla da başta margarin olmak üzere temel gıda ve giyim ürünleri alıp ülkelerine dönerlerdi. Bu pazarların uzunluğu kimi yerlerde birkaç kilometreyi bulurdu. Kısa bir süre sonra da, 90'lı yıllar boyunca Türkiye ekonomisinde çok önemli bir yer tutacak olan ve "Bavul Ticareti" adı verilen fenomen ortaya çıktı. Laleli'de, başta Rusya olmak üzere eski Sovyet ülkelerinden kadınlar koca koca bavulları deri montlar, elbiseler, ayakkabılar ve çantalarla doldurur; otobüslerle ülkelerine götürüp satar, birkaç gün sonra yine uykulu gözlerle Laleli sokaklarında bavullarını sürüklerlerdi. O günlerde bu konuyla ilgili yazılıp çizilenler (ve "hayat kadınları" üzerinden yapılan sayısız acınası espri ve karikatür), tüm meseleyi ekonomik sıkıntılara ve "sosyalizmin iflası" gibi yüzeysel yorumlara indirgemişti. Hemen hiçbirimiz şu soruyu soramadık: Kimdi bu kadınlar ve neden evlerinde değillerdi?

Sovyet tarihine dışarıdan bakanlar genelde hep erkekleri görür. Devrimi erkekler yapmıştır, uzaya Yuri Gagarin gitmiştir, Soğuk Savaş'ın cafcaflı isimleri hep erkeklerdir... Ancak devrimden sonra kadınlar da, Lenin'in istediği ve öngördüğü şekilde fabrikada, sokakta, sporda, okulda, kısacası her yerdeydi artık. Sovyet sistemi bir şekilde kadınları evden çıkarmıştı. Ancak onları salt işçi kadınlar olarak düşünmek yanıltıcıdır. Kendi ayakları üzerinde duran, çalışan, her anlamda mücadele eden; karnındaki ya da yeni doğmuş bebeğiyle kendisini bir başına bırakıp kayıplara karışan erkeğin ardından koşmak yerine (gerçi bunda *Jenotdel* kararları da etkilidir) kiralık odalarda, eş dost dairelerinde bir elinde bavul (yine bavul!) diğer elinde çocuğu ile oradan oraya sürüklenerek yaşamı devam ettiren kadınlardır bunlar. Nitekim Petruşevskaya da çocukluğunda annesiyle bir oraya bir buraya savrulup durmuştur.

Sovyet döneminin büyük Rus yazarlarının, bugün artık klasik kabul edilen çoğu yapıtında bu kadınlar ve yaşamın onlar açısından ne anlama geldiği pek görülmez. Bu gerçekliği en erken kavrayan ve öykülerinde yepyeni bir biçimde ele alan yazarların başında Petruşevskaya gelir. Yazmaya erken başlamıştır ve ilk yayımlanan eserleri öyküleri değil, oyunlarıdır. 1972 yılında yayımlanan ilk öyküsü ile birlikte özellikle 80'li yıllarda Rus öykücülüğüne getirdiği yenilikle tüm ülkede büyük bir okur kitlesi kazanmıştır. Dünya okurları ile gerçek anlamda buluşması ise 2008'den sonra olmuştur.

Petruşevskaya'nın yaşamı da tıpkı öyküleri gibi büyüleyicidir. 1938'de, o zamanlar yaşlı Bolşeviklerin, bürokratların yaşadığı bir bina olarak kullanılan, dünyaca ünlü Metropol Otel'de doğar. Anılarında bir yerde, II. Dünya Savaşı yıllarında annesinin fabrikadaki mesaisinden sonra

gönüllü olarak yaralı askerlere şiir okuduğundan bahseder. Dedesi Nikolay Yakovlev on bir dil ve sayısız Kafkas lehçesi bilen, Kafkas dilleri için alfabe icat etmiş ünlü bir dilbilimcidir. Stalin'in yeni yayımlanan *Marksizm ve Dil Üzerine* adlı kitabını "övmekte hızlı davranmadığı için" işinden atılır. Küçük Lyudmila annesiyle birkaç şehir dolaştıktan sonra dedesinin Çehov Sokağı'ndaki dairesine sığınır. Başvurduğu hemen her yerden ret yanıtı alan dedesi Yakovlev, binlerce kitapla tepeleme dolu odasında geceleri küfrederek, duvarları yumruklayarak dolaşır. Ailesinden birkaç kişi zamanında tutuklandığı veya sürgüne gönderildiği için, *anne-kız* yaşadıkları her yerde "halk düşmanı" bir ailenin üyeleri olarak sürekli tedirginlik içindedirler; hatta babası Lyudmila doğmadan kısa bir süre önce bu yüzden annesini terk etmiştir.

Savaş, açlık, sefalet, kir pas içinde geçen bir çocukluk... Kendi deyimiyle "ilkbahardan sonbahara –yani son kardan düşen ilk kara kadar– çıplak ayakla dolaşan" bir kız çocuğudur Lyudmila. O kadar cılızdır ki diğer çocuklar ona "Moskviçka Spiçka"* diye seslenir hep. Hastalığı nedeniyle aylarca bir sanatoryumda tedavi görür. Hemingway'in, yazarlığın birinci kuralı olarak öne sürdüğü mutsuz çocukluğu her anlamıyla tadan küçük Petruşevskaya, yatakhanenin ve gecenin derinliklerinde arkadaşlarına ürpertici öyküler, peri masalı tadında şeyler anlatmaya başlar. İleride kendisini dünya çapında bir yazar yapacak benzersiz hayal gücünün ve üslubunun ilk kıvılcımları burada yanar.

Bu seçkide topladığımız öyküler kabaca iki ana türe ayrılabilir: Gerçekçi, kahramanlarını günlük yaşamdan alan öyküler (Kuru Ağaç Dalları, Olgunlaşmamış Bektaşiüzümleri, Dünyanın Vicdanı Bir Kız, Yeni Robinsonlar vb.) ve

* Moskovalı Kibrit.

gerçeküstü ya da daha sık denildiği gibi fantastik öyküler (Fıskiyeli Ev, Marilena'nın Sırrı, Siyah Palto vb.). Her iki türde de mekânlar, genelde herkesin herkesi duyduğu büyük koridorlu apartman daireleridir; karakterlerse çoğunlukla kadınlardır. Ev yaşamı, geçim derdi, babasız çocuk büyütmek, aşk ve ilişkiler genelde gerçekçi bir şekilde işlenirken, gerçeküstü/fantastik öyküleri kaza, ölüm, intihar, kayıp gibi konuları ele alır. (Ki zaten bu konular da öyle değil midir?) Başkalarına gerçeküstü gözüken olaylar ve motifler onun için hiç de öyle değildir. Örneğin Roberto Bolaño "Bir masanın altında Borges okuyarak yaşayabilirim," derken, yazara duyduğu sevgiyi bize daha kuvvetli hissettirmek için, sadece "Borges okuyarak yaşayabilirim," demek yerine "masanın altı"nı da kullanarak fantastik bir sahne çizmiştir. Petruşevskaya annesiyle birlikte dedesinin yanına sığındığında, yerden tasarruf etmek için yataklarını odadaki büyük masanın altına sermişler ve küçük kız günlerinin çoğunu bu masanın altında Çehov okuyarak geçirmiştir. Bolaño'nun gerçeküstü sahnesi, Petruşevskaya'nın çocukluğunun gerçekliğidir.

Petruşevskaya, özellikle Batı'da tanındıktan sonra aniden postmodern bir yazar olarak anılmaya başlar. Postmodern edebiyat metinlerarası ilişkiler, üstkurmaca, göndermeler, kurgu oyunları ile doludur ve bu akımın yazarları tüm entelektüel donanımlarını, çalışkanlıklarını, iştahlı okumalarını hemen her kitapta ortaya koyar. Bunların hiçbiri Petruşevskaya'da görülmez. Postmodern edebiyatın ancak metin üzerinde var olabilen, tüm hünerlerini orada gösterebilen karakterlerine karşılık Petruşevskaya'nınkiler –en fantastik öykülerinde bile– kanlı canlıdır, yaşarlar ve bunu bize hissettirirler. Öykülerinde, birçoklarının aksine yargılama, sonuç çıkarma gibi safhalar yoktur; ne kendisi

yapar bunu ne de yarattığı öykü kişileri. Çünkü hem buna zamanı yoktur hem de bunun pek bir anlamı olduğunu düşünmez; kahramanları yola devam etmeye, yaşamı sürdürmeye mecburdur. Petruşevskaya'nın yarattığı öykü kişilerine duyduğu sevgi ve –onlar adına elinden pek de bir şey gelmediğini görse bile– beslediği umut biz okurlarınca da hissedilir. En karanlık olanlarında dahi ince bir ironi duygusu, hatta bunun yanında bir umut ışığı uzakta bir yerde bile olsa ışıldar. Zaten kendi yaşam tecrübesinden öğrendiği şey de tam olarak budur. Şimdilerde seksenini doldurmuş olan Petruşevskaya, hâlâ Moskova'daki mütevazı dairesinde yazıp çizen, geceleri kendi kurduğu kabarede sahneye çıkıp şarkılar söyleyen, çocuklar için sürekli yardım organizasyonları yapan, yaşam dolu biridir.

Bu öykülerle birlikte otuz yıl öncesinin sorusunun yanıtı da gelmiş olur. Birkaç bavula sığdırdıkları eşyaları, dilini ve kültürünü bilmedikleri yabancı bir ülkeye götürüp satarak karşılığında aldıkları margarinleri, elbiseleri yüzlerce kilometre uzaktaki evlerine taşıyan o kadınlar, Petruşevskaya'nın kadınlarıydı; yaşamı ne pahasına olursa olsun devam ettiren, yeniden kuran, âdeta tarihöncesinin kadınlarının o gün bir kez daha sahneye çıkmış torunlarıydı.

Behlül Dündar

ÜLKE

Kim anlatacak sessiz ve sarhoş bir kadının tek odalı bir apartman dairesinde, çocuğuyla birlikte hiç kimseye görünmeden nasıl yaşadığını? Her akşam, ne kadar sarhoş olursa olsun, sabah kalktığında her şey elinin altında bulunsun diye yuvaya giden küçük kızının minicik eşyalarını bir araya topladığını?

Yüzünde eski güzelliğinin izlerini taşıyor: yay gibi kaşlar, ince bir burun; oysa kızı soluk, beyaz, iri bir kız çocuğu, hatta babasına da benzemiyor çünkü babası parlak kırmızı dudaklı, göz alıcı bir sarışın. Annesi masanın başında içki içerken ya da sedirde uzanırken kız genellikle yerde sessizce oyun oynar. Sonra ikisi birden yatarlar, ışığı söndürürler, sabah da ne olursa olsun kalkarlar ve karanlıkta, buz gibi havada yuvaya koşarlar.

Anneyle kızı yılda birkaç kez misafirliğe giderler, masaya geçer otururlar, o zamanlar anne canlanır, yüksek sesle konuşmaya başlar ve bir elini çenesine dayar, başını arkaya çevirir, yani kendi evindeymiş gibi yapar. Sarışın adam onun kocası olduğu sürece burada kendi evinde gibiydi; ama sonra her şey hızla yok oldu: tüm geçmişi ve geçmişteki tüm tanıdıklar. Şimdi bu evlere, göz alıcı sarışın adamın, hiçbir şeyi hiç kimsenin yanına bırakmayan sert mizaçlı bir kadın olduğu söylenen yeni karısıyla birlikte misafirliğe gelmediği günlerde gidebiliyor ancak.

Ve işte sarışın adamdan bir kızı olan anne, ihtiyatlı bir şekilde telefon ediyor ve birisinin doğum gününü kutluyor, uzata uzata konuşuyor, eveliyor geveliyor, hayatın nasıl geçtiğini soruyor, ancak kendisi oraya gideceğini söylemiyor, bekliyor. Orada, telefonun öbür ucunda her şeyin karara bağlanmasını bekliyor ve sonunda ahizeyi yerine koyuyor, yeni bir şişe içki için bakkala, sonra da kızını almaya kreşe koşuyor.

Eskiden kızı uyumadan içki içmesi söz konusu bile değildi, ama daha sonra her şey basitleşti, her şey kendiliğinden yoluna girdi, çünkü küçük kız için annesinin çay mı yoksa ilaç mı içtiği önemli değildi. Kızın sahiden umurunda değildi bu, yerde sessizce eski oyuncaklarıyla oynuyor ve ikisinin nasıl yaşadıklarını, annenin hesap kitap yaptıktan sonra kızın karnının kreşte doyacağını ve kendisinin de hiçbir şeye gerek duymayacağını göz önünde bulundurarak, öğle yemeğine gidecek paranın şaraba gitmesinin bir mahsuru olmadığına karar verdiğini hiç kimse bilmiyor.

Hem zaten tasarruf yapıyorlar, ışığı kapatıyorlar, saat dokuzda yatıp uyuyorlar, kızın ve annenin ne harika düşler gördüğünü hiç kimse bilmiyor; uyanmalarına hiçbir zaman gerek yokken karanlık, buz gibi bir sokakta bir şey için bir yere koşmak üzere sabahın köründe bir kez daha terk edecekleri ülkeye bir an önce geri dönmek için hemen uykuya daldıklarını da hiç kimse bilmiyor.

KURU AĞAÇ DALLARI

Ona, yani ruh ikizime, otostop yaptığım bir araçla Vilnius'a geldikten sonra, sabahın çok erken bir saatinde rastladım. Kilisenin yakınında dumanlı, boş bir sokakta karşıma çıkan, pek de genç olmayan bir kadındı. Belli ki kiliseden geliyordu. Çanlar çalıyor, hafiften yağmur serpiştiriyordu. Havada duman kokusu vardı (insanlar şöminelerini yakmışlardı); çatılarda kiremitler parlıyor, yaşlı duvarlardan nem sızıyordu. Vilnius'ta yürüyordum. Bir kentte! Güvendeydim Tanrı'ya şükür. Ağlamak üzereydim.

Oysa daha bir gün önce, başımın üstünde hiç şakası olmayan bir tehdidin asılı durduğunu söylemem gerek. Akşama doğru şosede elimi kaldırıp işaret ettiğimde bir Rus kamyon şoförü beni aracına almıştı.

"Vilnius'a gideceğim."

"Tamam, biz de Vilnius'a gidiyoruz." Sessiz, sevimli bir delikanlıydı, böylelerine anında güvenirsin. Ama yalnız değildi, arkasından bir kamyon daha geliyordu. Geceye doğru, kamyonların her ikisi de bir köprüyü geçer geçmez yan yola saptılar ve yan taraftaki çıplak araziye doğru ilerlediler.

"Dinleneceğiz," diye bir açıklama yaptı benim şoför.

Ana yola bayağı bir mesafe vardı, beş kilometre kadar. Güneş artık batıyordu, yani bir yerlerde saat akşamın onuydu. Köprü uzakta bomboş görünüyordu.

İkinci kamyondan küçük gözlü, sağlam yapılı, çam yarması bir adam atladı. Selamlaştık.

Şeritler halinde alev çıkaran kocaman bir gaz ocağını yaktılar, tencereyi üzerine koydular. İki şişe de votka çıkardılar. Ezilmiş, ıslak otların üzerine çadır bezini serdiler. Camı matlaşmış üç bardağı kara elleriyle ortaya koyup ekmeği, sucuğu ve hıyarları doğradılar. İki bıçakları vardı, her birinde birer çakı.

Sanki soğukla birlikte yaşamımın sonu gelmiş gibi garip bir duygu yavaş yavaş içimi kaplıyordu. Bir yere götürülen ve ateşin yanına indirilen koyun gibi; ama koyun konuşamaz, konuşabilse belki de yalvarır ve ağlardı. Çenem açılmıştı, her şey olağanmış gibi davranıyordum, daha çok benim şoförle konuşuyordum. Ondan hoşlanıyormuş gibi yapıyordum. Ona anasını, babasını, askerliğini, aslen nereli olduğunu soruyor ve o sırada çocuk sanatoryumunda yatan oğlumdan söz ediyordum. Moskova'ya yolunuz düşerse işte benim telefon numaram, diyordum (yanlış numara vermiştim). Çam yarması da karısı ve çocuklarıyla ilgili bir iki şey söyledi. Bülbül gibi şakıyor, gazeteci olduğumu ve yollardaki hayatı araştırdığımı, kitap yazacağımı söylüyordum. Adlarını ve telefonlarını yazmaları için onlara not defterimi uzattım. Kuşkulanarak garajın telefonunu verdiler (çam yarması, Aleksey'e kahkahalarla güldü). Neyse ki benden resmî belge filan istemediler, yoktu çünkü. Hiçbir yerde çalışmıyordum. Bilet param olmadığı için otostop çekerek yolculuk ediyordum.

Yemek yedik. Votkanın hepsini onlar içti. Ben içkiyi bıraktığımı söyledim. İnandılar mı?

Daha sonra çam yarması –Aleksey çalılıklara doğru gittiğinde– bana kiminle yatacağımı sordu.

"Aleksey'le elbette," dedim.

Tartışmadı. Arkadaşının doğal hakkıydı bu. Onun kamyonuyla gelmiştim, onu seçmeliydim.

Son derece sakin bir şekilde, biraz ötedeki kamyonuna gitti ve sürücü kabinindeki ranzanın üstüne uzanıp, –eğer birisi ona taş atacak ve rahatını kaçıracak olursa diye– kendisini koruyabilmek için arada bir virgül gibi kıvrılıp kurt şeklini alsa da yatıp uyudu.

Aleksey geri gelmişti, bana bir soru sordu. Ne demek istediğini anladım ve "Hayır, yapamam, özür dilerim," diye yanıtladım. İtiraz etmedi. Sakin, normal, çok yorgun (artı bir şişe de votka) bir adam Aleksey.

Kabindeki ranzanın üstüne çıktım, hırkamı üstüme örttüm. Aleksey altta derin bir uykuya daldı.

Öbür kamyondaki çam yarmasının küçük kafasını sağa sola döndürdüğünü, yukarı kaldırıp bizden tarafa baktığını görüyordum hâlâ. Günün son ışıkları henüz kaybolmamıştı, aydınlık ve ürkütücüydü.

Sabah beşte Aleksey kalktı, otların üstüne atlayıp nehre doğru gitti. Alttaki yatağa indim.

Beni burada bırakıp gidebileceklerinden haklı olarak kuşkulandığım için dışarı çıkmaya korkuyordum.

Aleksey döndü, tek kelime etmeden yola çıktık.

Beni kentin içinde bir yerde indirdi, teşekkür ettim, yağmur yağıyordu ve Vilnius'taydım, sabahın yedisinde sessiz sakin bir kentteydim.

Tekrarlıyorum: Duman kokuyordu, gökyüzü alçaktı, hafif bir sis vardı, kiliseden çan sesleri geliyordu. Mutlu mesut, ancak sıcacık kamyondan sonra tir tir titreyerek yürüyordum.

İşte elli yaşlarında, sade, düzgün giyimli, başörtülü bu kadına da o sırada rastladım.

Otel için umutlanacak bir durum olmadığını bilmeme rağmen yine de yakınlarda bir otel var mı diye sordum; tıpkı meteliksiz bir dilencinin ekmek nerede satılıyor diye sorması gibi.

Başörtülü yoksul kadın durumu hemen anladı ve kötü bir Rusçayla kibar bir şekilde şimdi otellerde yer olmadığını, eğer istersem beni kendi evine götürebileceğini söyledi.

Evet, işte bu! Konuksever Rusya'da bile olağanüstü bir şeydir bu; tıpkı hani bir kış akşamı iki küçük kıza, kimin bir geceliğine yatacak bir yer verebileceğini sorduğunda, kızların seni hemen kendi evlerine götürdükleri; bütün ailenin masa başında bir araya geldiği huzurlu bir akşam yemeğinden sonra, kızlardan biriyle koyun koyuna yatacağın çekyata çarşafı serip yatak yaptıkları Tula'da olduğu gibi. Oysa kızların annesi burada, bu donuk, tasarruflu lambanın altında, bu ucuz mobilyaların arasında daha yeni ölmüştür ve kızların bu kadar kolay, bu kadar güvenerek kanepenin yarısını sana vermeleri içini sızlatmıştır...

İşte burada da aynı şey oluyor, sabahın köründe bu başörtülü Litvanyalı kadın seni kendi küçük dairesine götürüyor. Burası iki katlı küçük bir evin üst katının, daha doğrusu çatı katının bir yarısı.

Yoksul, bu kadar da olur mu dedirtecek kadar yoksul bir ev ama temiz; sadece en lüzumlu eşyalar var. Ivır zıvır şeyler, biblo, tabak çanak, peçete, yastık, küçük şişe, çerçeveli fotoğraf, saksıda çiçek gibi gereksiz şeyler yok. Boş. Şu Litvanyalılar ne kadar kanaatkâr insanlar!

Sana galetayla çay ikram ediyorlar, tereyağını ve şekerliği önüne doğru itiyorlar, eline bir anahtar ve evin adresini veriyorlar, daha sonra kente gidiyorsun, yağmurun altında eski kentin başkalarına ait çok güzel evlerinin arasında,

canlı, şık, güzel giyimli bir kalabalığın içinde yürüyorsun, kadınların başlarında şapkalar... Ah, ah!

Yolunu bir edebiyat dergisinin yazı işlerine çeviriyorsun, burada yazı işleri müdürü Algis Baltakis, seninle Sanskritçeyle akraba, üstün bir dilde, dünyadaki en arkaik dil olan Litvanya dilinde konuşuyor. Hindistan'da, dağlarda bazı köyler var, bu köylerde Litvancaya çok benzer bir dil konuşuluyor hâlâ, ne harika bir şey!

Ama bunların hepsi girizgâh, senin boşu boşuna burada olduğunu yazı işleri müdürü de biliyor ve onun için hiç de gerekli olmayan Rusça metinlerini veriyorsun eline, duraksamadan alıyor, iade adresi bırakıp bırakmadığını soruyor, Tanrım! Senin kendi evinde yasaklı bir yazar olduğunu bilmiyor, bu olay 1973'te oluyor. 1972 yılında *Avrora* dergisinde iki öykün yayımlanıyor: "Hikâye Anlatan Kadın" ve "Klarissa'nın Öyküsü", hepsi bu. İlk kitabın on beş yıl sonra gün yüzü görebiliyor ancak.

Yazı işleri müdürünün bir şeyden haberi yok ve bu öyküleri alıyor. Ama daha baştan özür dileyerek hiçbir güvence vermiyor ve üç ay sonra Moskova'ya, sana yine bir özür notuyla birlikte öykülerin bir Litvanya kadın dergisinde yayımlandığı bilgisinin Rusçası geliyor. Otuz iki ruble! Tanrım!

Evet, yürüyerek, kamyonlarla, Jigulilerle,* motosikletlerle ve düğün otobüsleriyle (beni neredeyse kaçırıp Litvanya usulü küçük bir eğlenceye götürmüşlerdi, herkes neşeliydi ve çılgınca konukseverdi, tam bir saat boyunca bana Litvanya şarkıları söylediler, ben de onlara bir çingene şarkısı söyledim, çok duygulandılar) seyahat ederek, komşularımın bana hayatlarını anlattıkları (örneğin, eskiden mal

* Sovyet yapımı bir otomobil markası. –ç.n.

müdürlüğünün temsilcisi olan bir kadın, küçük çiftliklerdeki köylülerin elinden kaymak, et ve yumurtayı zorla ya da devletin belirlediği fiyatlardan satın alıyormuş; "Orman Kardeşleri" adlı Litvanyalı partizan grup birkaç kez kadını öldürmeye çalışmış, kadın bir seferinde ormana kaçmış, geri döndüğünde ise köy sovyetinde kanlar içinde bir yığın ceset yatıyormuş, şimdi geçirdiği peritonit ameliyatından sonra ayağa kalkabilmiş. Jimnastik yapmamı öğütlüyor; sabahın köründe bir takırtıyla uyanıyorum, enerjik komşum başındaki bigudilerin üstüne örttüğü tül eşarbıyla yerde, battaniyenin üstünde yatıyor ve "kayık" hareketi yapıyor, yani yüzüstü yatarken elleriyle ayak bileklerini tutuyor, böyle bükülmüş halde sallanıyor) otellerde bir ruble karşılığında geceleyerek bir hafta sonra yazı işleri müdürünün odasında oturuyordum.

İşte sen de uygarlığın içindesin, aynı meslekten bir adam (bir şair) seninle konuşuyor; yazı işleri, yazı makinesi, mutluluk!

Sonra yine yağmurun altında dolaşıyorsun, fiyatlardan korkarak bir kafeye giriyorsun, kafede yine şapkalı hanımlar var. (Bir hanımefendi, topluma açık olan alanlarda şapkasını asla çıkarmaz. Şapkasını da açık renk eldivenlerini de çıkarmaz.)

Hanımlar küçük, beyaz fincanlarla kahve içiyorlar, bazıları da minik çatallarla maharetle minicik pastalardan yiyorlardı; üstelik dudaklarını işin içine katmadan, yani ağızlarını düdük gibi kıvırıp dışarı çıkardıkları dillerinin yardımı olmadan. Aferin!

Cebimde sadece kahve parası var. Düz hesap, günde bir ruble yemeğe, bir ruble otele. Garson kız başımda dikilirken elimde menü, içimde endişeler... Başımı dik tutmalıyım. Ben Rus bir yazarım.

Islak ayakkabılarımla temiz, rahat kafeden tekrar yağmurun içine adım atıyorum. Sıcak yerden çıkınca üşüyorum.

Leylak renginde bir akşam bastırıyor. Işıklar su birikintilerinde titreşiyor, akla hayale gelmez ürünlerle dolu vitrinler ışıldıyor; ıslak kaldırımdan hafif bir duman tütüyor. Aslında mevsim yaz ve yabancı bir kentte kaybolmuş yolcuyu bir an korku sarıyor, o kenar mahalleyi, o evi nasıl bulacak, bu adres nerede, hangi tramvayla hangi yöne gitmesi gerektiğini kime soracak?

Ama her nasılsa işler yolunda gitti (ve bu da bir mutluluk). Karanlıkta dimdik şoseyi tırmanıp az ışıklı, muntazaman kesilmiş çalıların arasında, dar bir yolda yürüyorum. Evi görüyorum, sahanlığa giriyorum, yılların toz kokusunun sindiği karanlık merdivenden çıkıyorum.

Meğer akşam yemeğine bekleniyormuşum. Utandım. Bir rublemi kahve ve pastaya harcamıştım (garson kızın önünde mahcup olmamalıydım) ve tamı tamına bir rublem daha vardı gece için (hayal ettiğim otel odası için).

Yadviga'ya ancak yatacak yer parası ödeyebilirim. Akşam yemeği için param yok.

Karmakarışık laflarla reddediyorum, dilim paradan söz etmeye dönmüyor. O (yani Yadviga), dediklerimi ciddiye almıyor, yemek hazırlamış ve beni beklemiş!

Tabağıma küçük kreplerimi koyuyor, kaymak kavanozunu uzatıyor, çay dolduruyor. Sıcak çay, ne mutluluk! Eve yürümek iki saatimi almış.

Soruyor.

Yanıtlıyorum.

Evet, birçok Litvanya kentinden, kasabasından, köyünden geçtim. Nerelerde kaldım? Panevejis'e gittim mi ("i"yi vurguluyor)?

Evet. Orada bir tiyatro var. Evet, bu tiyatronun çevresinde dolaştım, onlara bir oyunumu bırakmak istiyordum, ama yaz dönemi olduğu için tiyatro kapalıydı. Harika oyuncuları olan ünlü bir tiyatro. Banionis, öyle ya!

Evet, Banionis, Budraytis, Miltinis, diyor Yadviga. Ben Panevejisliyim.

Öyle mi? Harika! Her yanı çiçekler içinde güzel bir kent... Ya o park, o bahçeler? Bütün balkonlarda sardunyalar...

"Ben Panevejisliyim," diye yineliyor, şekerliği, tereyağı kabını, kaymak kavanozunu oraya buraya iterek. "Vilnius'a taşındım, bu daireyi aldım."

"Ne güzel..."

"Evet, Panevejis'te daha fazla kalamadım."

Masa örtüsünün üzerindeki bu satranç partisinde yeni hamleler. Çaydanlık biraz sola. Kaymak yanına. Şekerlik onun yerine.

"Vilnius güzel kent, büyük," diye onaylıyorum bir şeyler sezerek.

"Orada daha fazla yaşayamazdım, evim yanmıştı."

Duraksama. Bir şey diyemiyorum, dilim dönmüyor.

"Sabah pazara gitmiştim," diye soğuk bir şekilde devam ediyor Yadviga'm. "Geri döndüm, her şey tutuşmuş. Ben dışarıda dolaşırken yandılar. Kızım, torunum, kocam, damadım. Uyuyorlardı. Onları uyurken bırakmıştım. O zamandan beri ağlayamıyorum."

Sessizlik.

Işık, donuk bir ışık, masanın biraz üstünde asılı olan ucuz abajurun içindeki zayıf, tasarruflu ampul. Orada, Tula'daki, masanın başında kalakalmış yoksul, öksüz ailenin evindeki gibi.

Bu sözlerden sonra ne denebilir. Suskunluk devam ediyor.

Yadviga bana bir şey sormaya kalkışmıyor bile. Kendisinden hoşnut olmadığı yüzünden anlaşılıyor, sırrını çok erken ele verdi. Oturması, havadan sudan konuşması, açıklamadan önce dinlemesi gerekirdi. Susmalıydı.

Ama nasıl susacaktı? Zaten hep susuyor, buradaki komşularına hiçbir şey anlatmıyor.

Yeni tanıdığı insanlar böyle bir acıyı anlamayacaklar, bulaşıcı hastalıktan kaçar gibi köşe bucak kaçacaklar. Tıpkı Panevejis'te ondan kaçtıkları gibi.

Her gün sabah altıda şimdiki evinden çıkıyor, öbür evden son kez çıktığı, mışıl mışıl uyuyan, sonsuza dek uyuyacak olan çocuklarını bıraktığı saatte. Sabahın altısında nereye gidiyor? Karşılaştığımız yere. Kiliseye gidiyor.

Yadviga ertesi gün o kadar erken gitmiyor, ben henüz yanındayım, oradayım. Kahve yapmış, masanın üstünde taze francala (bir koşu bakkala da gitmiş), bal, yağ. Kahve kokusu ve dumanı. Yoksul, küçük daire.

Uzağa, deniz kıyısına gideceğim; bir işim var orada, sevgili yazarım Thomas Mann'ın evini görmeliyim. Bu eve selamlarımı, saygılarımı sunmalıyım, yollarda yazdığım oyunu orada bitirmeliyim.

Hep gitmeli, gitmeliyim ve acele etmeliyim, otostop bu iş için yeteri kadar hızlı bir yöntem değil; oysa ağustosun sonunda Moskova'ya dönmem ve çocuğumu sanatoryumdan almam gerekiyor.

Kirill'im astım hastası, sekiz yaşında bir oğlan. Kocam ise geçen ekim ayında öldü. Öldü, bizi bırakıp gitti. Otuz iki yaşındaydı. Son altı yılında felçliydi.

Yadviga vedalaşmak için bana acemice elini uzatıyor. Ben de ona her şeyi anlatmıştım. Ev sahibeme kocamın çok zayıfladığını, çarmıhtaki İsa gibi göründüğünü söylüyorum.

Elimi öpmeye davranıyor. Benimle birlikte ağlıyor.

Annem de dudaklarını şapırdatarak Kirill'le benim ellerimizi öpmeye niyetlenir her zaman.

Tramvayla kentin dışına çıkıyorum, boş şosede duruyorum yine. Trene verecek param yok. Özgürlük; hastanelerde geçen altı yıldan ve azimli bir mücadeleden sonra kulakları sağır edecek kadar gürültülü bir özgürlük. On gün daha özgürlük, sonra her zamanki günlük yaşam, çocuğumun elini tutabileceğim; benim kurtuluşum, benim servetim o. Yadviga orada yalnız, yanmış bir ağacın kuru bir dalı o.

OLGUNLAŞMAMIŞ BEKTAŞİÜZÜMLERİ

Anne küçük kızını hasta çocukları yatırdıkları sanatoryuma götürmüş ve orada bırakmıştı.

Mevsim sonbahardı ve ikinci kattaki yatakhaneler boyunca uzanan localarıyla bu iki katlı ev, pek çok bey malikânesi gibi büyük bir göletin kıyısında bulunuyordu.

Etrafta iki yanı ağaçlı yollarıyla, orman içindeki düzlükleriyle, evleriyle bir sonbahar parkı uzanıyordu ve dökülen yaprakların kokusu, kentin is kokusundan sonra insanı sarhoş ediyordu. Ağaçlar koyu mavi göğün altında altın ve bakır rengi giysiler içindeydi.

Kızların yatakhanesinde beklenmedik bir hazine, bir piyano vardı ve piyano çalmayı bilen şanslı kızlar çalıyorlar, bilmeyen şanssızlar ise öğrenmeye çalışıyorlardı.

O kız bendim. On iki yaşında bir kızdım ve piyano çalmasını bilen Betti'nin tam anlamıyla başının etini yiyordum bana da öğretmesi için. En sonunda "Hanımefendiler Bisiklete Biner" şarkısını çok şükür bellemiştim, sol elimin beş parmağı, birbirinden tam da iki uç parmağımın, yani baş parmağımla serçe parmağımın arası kadar uzaklıkta bulunan iki tuş (do ve sol) arasında geziniyor, sağ elimin parmakları ise bu ritmik çırpınış altında (do-sol, do-sol) melodiyi çıkarıyordu.

Piyano *dortoir*'da, yani yatakhanede üzerine atladığımız ilk şeydi.

Kız işte bu sütunlu, yüksek tavanlı bey malikânesine gelmişti. Salon *dortoir*'a dönüştürülmüştü.

Bu malikâne galiba devrimden sonra işçi çocuklarına, daha doğrusu işçilerin veremli çocuklarına verilmişti. Ancak küçük kız beşinci sınıfa geldiğinde, her şey çoktan birbirine karışmıştı ve artık bütün çocuklar işçi çocuğuydu, hepsi komunalkalarda* aynı biçimde yaşıyor, tıka basa dolu toplu taşıma araçlarına biniyor, yeterli masa ve sandalye olmadığı için yemek yiyenlerin oturduğu sandalyelerin yanında kuyrukların oluştuğu yemekhanelerde yemek yiyorlardı. Kuyruklar her masanın yanından bir kavşak noktası gibi dört bir yana, dört sandalyeden çıkan dört ışın misali uzuyordu ve barda oturur gibi oturan, en sonunda oturacak bir yer bulmuş, hiçbir acelesi olmayan insanların ağızlarına doğru giden her kaşığı izleyen aç insan sıraları birbirine karışıyordu. Hepsi işçiydi; hepsi ekmek, patates, ayakkabı, pantolon ve çok nadir olarak da şık bir palto kuyruğunda bekliyordu.

Evde de bazen tuvaletin, bazen banyonun kapısının önünde beklemek gerekiyordu, durakta da beklemek gerekiyordu, üstelik kalabalığın arasında beklemek gerekiyordu ve gelen ulaşım aracına herkesten önce binmek için ön sıralarda olmak zorunlu değildi; bazen arkadakiler güçlü çıkıyorlar ve daha önce gelmiş, daha çelimsiz insanları adil bir sıranın vermesi gereken o minicik üstünlükten yoksun bırakıp ayaklarına basa basa öne geçiyorlardı.

Sıra demek, ete kemiğe bürünmüş adalet demektir ve sıra, orman okulu (sanatoryumlara böyle deniyordu) izin

* Komunalka: Sovyetler Birliği döneminde birkaç ailenin bir arada yaşadığı, mülkiyeti belediyelere ait apartman dairesi. –ç.n.

belgesi için annesinin verem dispanserinde kayıt yaptırdığı kıza gelmişti.

Ve işte kız, isli Moskova caddelerini, temizlikten pırıl pırıl parlayan okulunu ve masanın altındaki şiltenin üzerindeki daimî uyku locasını bırakıp, annesinin eşliğinde elinde bavuluyla banliyö trenine* binmiş, piyanolu yatakhanesi *dortoir* diye adlandırılan, yemekhanesinin iki yanında sıra sıra sütunlar ve üst katta bir loca (balo salonu) bulunan orman okuluna gelmişti.

On iki yaşındaki bu kızın dış görünüşünü size tek tek anlatmaya kalkışmayacağım. Bilindiği gibi dış görünüş pek çok şey anlatır ama her şeyi değil. Dış görünüş, örneğin bir insanın nasıl yemek yediğini, nasıl yürüdüğünü, nasıl konuştuğunu ve ne dediğini, öğretmene nasıl yanıt verdiğini ya da parkta nasıl koştuğunu gösterir, ama içinde nasıl bir yaşamın akıp gittiğini hiç kimsenin hiçbir şekilde anlamasına olanak vermez, hiç kimse bir insan hakkında önemsiz, boş dış belirtilere göre tahminde bulunma ve hüküm verme gücüne sahip değildir. Örneğin bir suçlunun içinde de kendisiyle sürekli bir iç hesaplaşması, kendisini aklama konuşması vardır, keşke biri bu konuşmayı duyabilse, ah keşke! Bildiğimiz, sıradan biri olan bu kızın içinde de böyle bir konuşma sürüp giderdi, her dakika ne yapacağına, kime nasıl ve ne yanıt vereceğine, nerede duracağına, nereye gideceğine, nasıl tepki göstereceğine karar vermesi gerekirdi. Hepsinin çok önemli tek bir amacı vardı: dövmesinler, sataşmasınlar, yerini kapmasınlar diye uğraşmak, kendini korumak.

On iki yaşında bir kızın delişmen tabiatıyla baş etmeye, kendine göz kulak olmaya, bir görgü, titizlik ve suskunluk

* Электри́чка (Elektriçka): SSCB'de ve diğer Doğu Bloku ülkelerinde, şehirlerarası ulaşım için de kullanılan elektrikli tren. –e.n.

örneği oluşturmaya gücü yetmez. Gücü yetmez ve bu çocuk ortalığı birbirine katar, koşar, bağırır çağırır, çorapları yırtılır, artık nemli olan sonbahar parkındaki bu koşuşturmadan ayakkabıları ıslanır, ağzı kapanmaz, çığlığı göğüs kafesinden dışarı fırlar, çünkü Büyücüler ya da Kazaklar-Haydutlar oyunu oynuyordur. Okulda da ders aralarında koridorlardaki koşuşturmalarda saçları arapsaçına döner, burnu akar, sürekli kavga dövüş, ne güzeldir.

Annesiz kalan bir çocuk kendi kendisine göz kulak olmak, en azından eşyalarını kaybetmemek zorundadır, okula giderken parktan geçeceği için ilk bundan başlıyoruz, yoksa çorabın teki yerindeyken diğer tekini yatakhanenin her yerinde ara dur. İlk önce mendiller, eldiven (sağ teki), eşarp kaybolur, şapka uzun uzun aranır, kurşun kalem, cetvel ve silgiden söz etmeye hiç gerek yok, bunlar da yoktur. Yoktur, bir süre sonra sınıftaki hiç kimsede de olmayacaktır.

Hatta bütün tarakların (evet, bir tarak daha kaybolmuştu), kurdelelerin, tokaların, dolma kalemin, tüm kurşun kalemlerin ve benzer şeylerin kaybolduğu bu kayıp eşyalar ülkesi hakkında bir masal yazma fikri bile gelir küçük kızın aklına. Bu ülkeden geri dönüş yoktur, masal böyle olacaktır.

Bütün ıvır zıvırını yavaş yavaş kaybeden bu küçük kız, kurşun kalemsiz, silgisiz ve cetvelsiz, taraksız, kurdelesiz, tokasız yapamaz ve annesine mektup yazar: Sevgili anneciğim, nasılsın, ben iyiyim, bana şunları şunları getir der ve upuzun bir liste yapar.

Çocuk, tıpkı Robinson Crusoe gibi kendisine gerekli olan her şeyi temin etmek zorundadır, sürekli bir eksiği çıkar, galoşunun teki kaybolmuştur. Galoş önemli bir şeydir, o olmazsa su birikintileriyle dolu çamurlu yoldan yürüyüp dershane binasına gidemezsin, çamurlu ayakkabılarınla yemekhaneye giremezsin, içeri sokmazlar. Eğitmen Galina

İvanovna büyük numara bir galoş verecektir şimdilik ve küçük kız, tabanını şapırdata şapırdata, galoşu sürükleye sürükleye bütün sınıfın arkasında, gruptan atılmış bir günahkâr gibi farklı büyüklükteki galoşlarla yürüyecektir; ta ki annesi yeni bir çift getirene dek.

Güzellik açısından orta halli bir kızdım, oysa burası iki hafta boyunca oraya buraya, yatakhaneye ve yemekhaneye çamur içinde kaya kaya gidip gelmek zorunda olduğum fokur fokur kaynayan koskoca bir tencereydi.

Benim için insan gibi görünmek çok önemli bir şeydi; on iki yaşında bir kız, şaka değil! Bir üst sınıfta –yani altıncı sınıfta– ufak tefek, benimle aynı yaşta, benden yarım kafa boyu kısa, olağanüstü yakışıklı Tolik adında bir çocuk vardı. Ateşli kara gözler, ufacık bir burun, burnunun üstünde çiller, upuzun kirpikler, her zaman yıldız yıldız parlayan, baştan çıkarmak istercesine her zaman cilveli cilveli gülümseyen gözler.

Kız, oğlan için boyca uzundu, ama bu genç Hermes'in, bu hırsızlar tanrısının büyüleyici gücü herkesin üzerinde aynı ölçüde etkiliydi. Enerjisini küçük bir reaktör gibi düşünmeden, hedef gözetmeden yüz metre çevresine yayıyordu. Tolik –en çok da altın yüzlü küçük bir cine benziyordu, her yerde ona bir parıltı eşlik ediyordu, aynı zamanda çevresi her zaman sınıf arkadaşı oğlanlarla sarılmış oluyordu– her zaman merkezdeydi, tüm gözleri yakan sivri bir ok gibi tehlikeliydi. Çocuk yemekhaneye ayak bastığında, salonda onun masasının bulunduğu tarafın bir ışıkla aydınlandığını, kızın görülmemiş şekilde neşelendiğini söylemek yeterliydi. Tolik gelmişti, kızın gözleri büyüteç altındaymış gibi irileşirdi; bu gözler, Tolik'in veliahtı olduğu hükümdarlığı dikkatle incelerdi, bütün başlar, yüzünü güneşe dönen ayçiçekleri gibi ona dönerdi ya da on iki yaşındaki uzun

boylu kıza, ağaçlı yolda muntazaman kahvaltıya, derslere, öğle yemeğine, *dortoir*'a, ikindi kahvaltısına gidip gelirken başka birine ait ikinci galoşu bir pranga gibi sürükleyen tek galoşlu kıza öyle gelirdi yalnızca. Tek tabanının üstünde kayan bir salyangoz, oku tam kalbine, etrafında iri bir bektaşiüzümü büyüklüğünde yumru oluşturacak şekilde tam kalbinin ortasına yemiş olan bu küçük kız böyle bir salyangozdu işte.

Herkeste büyüyordu bu yumrular, çocuk sanatoryumundakilerin tümünde, büyük sınıflardan, beşinci, altıncı sınıflardan oğlanlarda ve kızlarda. Bir gün yemekhanenin bulunduğu ana binanın yüksek kapılı giriş holünde ikinci, yani normal galoşumu çıkardığım sırada Tolik denen parlak ışık yanımda bitiverdi, içeri girdi, aynı anda bir arkadaşı kazayla ona çarptı ve elleriyle göğsünden itti.

"Uy-uy-uuy!" diye feryadı bastı Tolik aptalca ve ruhsuz bir şekilde. "Uy! Mememi acıttın, salak!"

Elini sol memesinin üstünde tutuyordu. Yüzünde şeytani bir gülümseme parlıyordu.

"Onun da, onun da memesi acıyor!" diye haykırdı küçük kız içinden. "Olamaz! Sadece kızlarınki ağrımıyormuş demek! Sadece benimki ağrımıyormuş!"

Dikkatini besbelli bana çevirdiği, onun dikkat ışığının gözlerime dikilmesinden anlaşılıyordu. Ben galiba Tolik'e bakıyordum ve bakışlarımda bir düşünce, önemli bir düşünce apaçık okunuyordu, Cupido* bu düşünceyi okumak istiyordu ve çoktan kendi lehine yorumlamıştı bile. Ama hızla içeri doluşan oğlanlar ilahlarını bir anda yemekhaneye soktular. İlk kez böyle göz göze gelmiştik.

Düşüncem "ONLARIN da memeleri şişiyor ve acıyor mu yoksa?" diye okunabilirdi.

---

* Cupido: Roma mitolojisinde aşk tanrısı. –ç.n.

Tolik'in acı çekiyor olması, beni bir esrikliğe sokmuştu. Demek ki o da benim kadar basit! Aynı organizma! Aynı aşamadan geçiyor! İribaşlar gibiyiz!

Kız, o sırada bütün okulun öğle yemeği yediği yemekhaneye doğru büyülenmiş gibi yürüdü (şu galoşla en arkadan gelmek zorunda kalmıştı).

Grup, üyelerinden birinin geç kalarak, aynı biçimde giyinmeyerek kendisini gruptan ayrı tutmasından hoşlanmaz. Grup (kız da ta kreşten beri gruplar içinde eğitim görüyordu) çok sert cezalandırır. Alay eder, kafasına vurur, çimdikler, çelme takar, zayıfların elinden alınabilecek şeyleri zorla alır, sataşır. Tam burnunun üstüne bir yumruk atıp kanatırlar. Büyük galoşu gördüklerinde vahşice gülerler. Her şeyi aşırırlar. (Kayıp eşyalar ülkesi!)

Gruba karşı, yani bu yüz gözlü yılana karşı dikkatli olmak gerekir, grubun tuzaklarından kurtulmak için pek çok yol vardır. Kafandaki düşünceleri, hiç kimseye güvenip söylememelisin. Düşüncelerini biri öğrenecek olursa dayanamayıp hemen başkalarına anlatır. Herkes arkandan güler.

Annenin evden gönderdiği taş gibi bisküvileri gizlice de olsa yemek olanaksızdır. Açgözlü! (Diğerleri açgözlü değildir.)

Mülkiyet duygusu ebediyen kırılmıştır. Hepsini ver!

Yazın izci kampında daha bile kötüydü durum, yetişkinlerden hiçbiri kavgaları umursamazdı. Herkesi yedir, yatır, kaldır; işte çok çocuklu olmanın yasası böyledir: Ayrıntılara dikkat edilmez.

Orman okulunda sınıflar büyük değildi, çocuk sayısı azdı. Park, sütunlar, piyanolar ve verem ayrıcalığı, eğitmenleri çocuklara karşı dikkatli olmaya zorluyordu. Eğitmenler de tehlikesiz hastalar arasından seçiliyordu. Pek çoğu kemik veremi yüzünden korseyle dolaşıyordu. Pek çoğu bu

yüzden burada, insanlardan uzakta, temiz havada öğretmenlik yapıyordu. Dünyadan bu parka, bu sütunlu saraylara, gökyüzünün kristal saydamlığında, akşamların karanlık olduğu, yüksek ağaç gövdelerinin arasından tek tük ışıkların göründüğü bu bölgeye gelmiş tuhaf, akıllı, olağanüstü pedagoglardı.

Galoş yüzünden bir felaket olmuş, küçük kız dışlanmış, sınıfın en arkasında kalmıştı. Kızların gerisinde ayaklarını sürükleye sürükleye yürüyor, bilerek geride kalıyordu, açık açık alay ediyorlardı onunla.

İkinci haftanın sonunda, bir ekim gecesi akşam yemeğinden sonra yürüyüş kolu parktan *dortoir*'a doğru uzanırken, diğerlerinden çok geride kalmıştı kız, galoşuyla epey geriden şapır şupur sesler çıkartarak koşuyordu, oğlanlar da geliyorlardı ve başlarında öğretmen hanım yoktu.

Kız, oğlanların ortasında kalmıştı.

Kurtlar bir canlı varlığın yolunu nasıl içgüdüsel olarak kesip kurbanın çevresindeki düğümü sıkıştırırlarsa, oğlanlar da birden kızın karşısında, patika üzerindeki sık çalıların arasında durmuşlardı; karanlıkta kim olduğu ayırt edilemeyen gölgeler yolu kesmişti.

Kız, arkasına dönüp baktı ve arkasındakilerin de âdeta kuşkuyla hareket ederek yaklaştıklarını ve yavaşladıklarını gördü.

Sanki hepsi birden aynı duyguya, avcıların, hepsini tek bir organizma haline getiren, onları aynı ölü avın başına üşüşmüş bir kümeye dönüştüren o grup düşüncesine kapılmışlardı.

Kısa, bir anlık, heyecanlı, ileriyi görmeyen, geleceği düşünmeyen bir tahmindi bu. Şimdi bir hedef vardı, bu hedef hareket ediyordu, onu durdurmak, yakalamak gerekiyordu. Hepsinin aklına aynı şey gelmişti.

Çocukların on iki yaşındaki kafalarında, henüz boş kalplerinde, olgunlaşmamış organizmalarında, memelerinin çevresindeki olgunlaşmamış bektaşiüzümlerinde tek bir şey vardı: topluca kovalama, kapma, yakalama duygusu!

Kız, ağaçların karanlığında, bir çemberin içinde, küçük bir düzlüğün ortasında duruyordu. Uzakta, çok uzakta, tarlaların kenarında yatakhane binasının ışıkları vardı, uzaklaşan kızların karartıları da hâlâ arada bir görünüyordu. Emin ellerde, tam bir güven içindeydi kızlar.

Kızlara bağırmaya başladım. Vahşi bir çığlık attım. Boru gibi, siren gibi bağırıyordum. Korkunun keskin çığlığıydı bu, gözyaşlarım boğazıma aksa da kesintisiz bir çığlık.

Öndeki oğlanlar alay ederek, gülerek yaklaşıyorlardı. Aptal aptal sırıtan suratları görülüyordu. Yakalamaya hazırlanarak ellerini uzatmışlardı.

Ben olduğum yerde duruyordum ve kızlara çığlığımı yolluyordum.

Kızların uzaktaki küçülmüş karartılarının başlarını çevirip arkaya baktıklarını ve koşarak uzaklaştıklarını görüyordum.

Oğlanlar bir araya toplanıyorlardı. Bu anlamsız, sinsi, alçak gülümseme maskesini, bu hiç kimsenin görmediği bir anda sırf kendisi için bıyık altından hafif, alaycı gülümseme maskesini daha sonra da –tüm hayatım boyunca– hatırladım.

Parmakları kımıldıyordu. Belki o anda bektaşiüzümleri kabarmıştı onların da.

Daha da yüksek bir çığlık attım. Hayatımı pahalıya satmaya hazırlanıyordum.

Bana ne yapabilirlerdi?

Bir cerrah ekibi gibi yaptıklarının gerekli olduğu duygusuyla ya da kurbanı görünce aynı içgüdüyle işgüzarca hare-

ket ederek kurbanı elleriyle parçalamalı ve daha sonra avın akıbetini saklamak gerektiğinden kalıntıları gömmeliydiler. Ellerine düşmüş canlı bir insana yapabilecekleri her şeyi yapmadan, yani "alay etme" sözüyle ifade edilen her şeyi yapmadan önce.

Şimdilik istekleri, ellerine geçirdikleri herhangi bir şeyle ağzımı tıkamaktı.

Ancak yine de onları iki metre uzakta tutan bir şey vardı. Çember daha fazla daralmamıştı. Bekliyorlardı. İleri atıldım ve vahşi bir çığlık atarak kurdukları çemberin içinden özgürlüğe, tarlalara doğru hızla koştum.

Galoşumu kaybettim, kasırga gibi koştum ve en arkadaki kıza daha bina kapısının önündeyken yetiştim.

Ayak sesimi duyup başını arkaya çevirdiğinde o da yüzünde aynı sinsi gülümsemeyle yürüyordu. Bağırarak, salya sümük daldım binaya, ama hiç kimse hiçbir şey sormadı, neden böyle bağırıyorsun demedi. Bir yerlerden bildikleri bir şeydi bu, onlar da karanlık mağara dönemlerinden geçmişlerdi, her biri böyle bir avın soyundan geliyordu. Çocuklar hayatı anlarlar ve hayatın basit kurallarını kolayca kabul ederler. Bu mağara yaşamına hazırdırlar. Çocuklar korkunç bir hızla bozulurlar, eski yaşam tarzına dönerler, ateşin başında kümeleşip otururlar, ortak yiyecekten yerler: Herkese eşit, liderlere daha fazla, sonunculara ve zayıflara daha az ya da hiçbir şey düşmeyecek şekilde. Dişiler ortaktır. Yataksız, kap kacaksız, elleriyle yemek yerler, üzerinde yatacakları bir şey yoktur, birlikte tütün içerler, içkiyi de öyle; birlikte bağırırlar, başkalarından, onların salyasından, terinden ve kanından iğrenmezler, aynı giysiyi giyerler.

O akşam kızların hepsi susuyor, biri bile tek söz etmiyordu bana. Sanki önemli, herkes için gerekli bir şey olmuştu, adalet tahta çıkmış, herkes suspus olmuş, yatışmıştı.

Neden deli gibi içeri daldığımı henüz bilmiyorlardı bile.

Ne olmuş olabilirdi ki, şayet bir kızın etrafındaki çember daralmışsa, orada, ağaçların altında yatmaktan başka yapacak bir şeyi kalmamışsa? Bir küme oluşturmuşlarsa. Aç gözlerle bakıyorlarsa. Cesedi gözleriyle yiyip bitirmeye hazırlarsa.

Ne olmuş olabilirdi ki, şayet kız sağ ama hırpalanmış, ortak bir ganimet olarak darmadağınık bir halde geri dönmüşse? Böyle durumlar için "düşmüş" diye bir sözcük vardır. Düşenin, işine geldiği gibi kullanılabileceğini, eşek sudan gelene kadar dövülebileceğini, alay edilebileceğini eski çağlardan beri herkes bilir ve düşene çevresindeki herkes istediğini yaptırabilir.

Buna o zamanlar "tebelleş olmak" denirdi.

Kentte, apartman avlusunda sanki bu hakka sahipmiş gibi insana tebelleş olan böyle çocuklar vardı, hepsi kenar mahalle çocukları.

Bu çocuklar her zaman onların yolunu keserler, kıstırırlar, herkesin gözü önünde duvara sıkıştırırlar, ikişerli üçerli takip ederlerdi. Onları görünce gülerler ve hemen önlerine çıkarlardı.

Takip edilenlerde umursamaz, sabırlı, tuhaf tuhaf gülümseyen aşağılık bir insan görünüşü vardı.

Onları ancak yetişkinler kurtarabilirdi, ama her zaman, her yerde yetişkin birini nerden bulacaklardı?

Ertesi gün her şey eskisi gibiydi; ne daha kötü ne daha iyi. Galoşu yemekhane yolunda buldum, çamurlu ayakkabımı galoşun içine soktum ve geride kalmamak için belli bir hızla koşmaya başladım. Oğlanlar, her zamanki gibi davranıyorlar, enseye şaplak atma, saç örgüsünden tutup çekme, çelme takma fırsatlarını kaçırmıyorlardı.

Kızlar çaktırmadan izliyorlardı, bir şey fark etmemişlerdi.

Oğlanlar gülseler, kahkaha atsalar, özellikle karşıma dikilseler o zaman her şey ortaya çıkar, anlaşılırdı.

Ama kızlar birtakım işaretlerden benim neden koşarak içeri daldığımı anlamışlardı.

Her şey eskiye dönmüştü. Tüm sanatoryumda sadece bir kişi başıma gelenleri duymuştu, ona dolaylı yollardan haber vermişlerdi anlaşılan. Çocuklar arasında en gelişmiş, av için en donanımlı olan Tolik'ti bu kişi.

Tolik yolumu kesmeye başlamıştı, üstelik Tolik hiçbir zaman tek başına dolaşmazdı, yanında sürekli iki-üç arkadaşı olurdu.

Yolumu kesiyor, ışıl ışıl, kapkara gözleriyle yüzümde, bedenimde, bacaklarımda bir şeyler arıyordu. Aptal aptal gülümsüyordu, her zaman belli bir uzaklıkta duran korumaları ise suratlarını asarak çevreyi kolluyorlardı. Korumaların yüzünde gülümsemeden eser yoktu. Ava çıkan onlar değildi ki.

Sanki ışıldaklar gece karanlık gökyüzünde herhangi bir ihlal durumu var mı diye dönüp duruyordu.

Hep sağ salim kurtuluyordum, yetişkinlerden ve her türlü kaçacak delikten yararlanmayı öğrenmiştim.

Önümde pusu kurulduğunu anladığımda kalbim deli gibi çarpıyordu.

Bu "Oğlan, kızın peşinde koşuyor," denilen şey değildi.

Bu başka bir şeydi.

Kızlar hiçbir şey anlamıyorlar, omuz silkiyorlardı.

Tolik'in ayıbımı ima ederek beni izlediğini bir tek ben biliyordum.

Gerçi sınıfta bu kıza dokunmaktan vazgeçmişlerdi yavaş yavaş. Kız, güçlü gırtlağıyla ve azmiyle kendisini

korumuştu sanki. Anlaşıldığı gibi, kızın müthiş bir bağırma yeteneği, hafif bir ağıttan keskin bir çığlığa kadar uzanan güçlü, alışılmadık bir sesi vardı. Ve bu yetenek gerekli olduğu anda ortaya çıkmıştı.

Bir kavgaya girmeden önce çığlığının gücüyle boy ölçüşen dişi bir kedinin yeteneğiydi galiba bu.

Bu arada çok heyecana kapılmıştım ve ne pahasına olursa olsun derslerden hep beş puan alıyordum.

Zaten burası bir izci kampı değildi, burası bir orman okuluydu, çocuklar sadece erken kalkma ve bir yere zamanında gelme yetenekleriyle değerlendirilmiyorlardı.

Beş puanı yumruk atarak kırmak olanaksızdı, beş puanla, öğretmenin örnek olarak okuduğu bir kompozisyonla dalga geçmek, arkadan kıs kıs gülmek öyle pek kolay iş değildi.

Hele matematikten iki almaksa sinirlendirir, delirtir, okul dışına çıkıp dolaşmalara sürükler insanı, yazılı sınav öncesi korku isyana, kesirleri anlamanın olanaksızlığı zindana döner.

Moskova'da çocukluğunun geçtiği koşullarda, perhiz yemekleri yenen yemekhanede sandalyelerin yanı başında oluşan kuyruklarda (annem hep işteydi ve öğle yemeği için fiş alırdı), ortak mutfaklı bir komunalkada onu çok seven annesinin kanatları altında yaşarken küçük kızın beş puan almasına gerek yoktu.

Kız burada, birbirine kenetlenmiş yabancı bir kabilenin ortasında yapayalnızken sonbaharla ilgili bir kompozisyon yazarak kendini korudu. Sıtmaya tutulmuş gibi ateşler içinde yanarak betimleme üstüne betimleme yığdı, al ipek üstüne billurlar mı, dökülen çağlayanlar üstüne altın mı, oyma üstüne firuze mi, mercanlar üstüne kristaller mi dersiniz ve şaşırmış, hatta allak bullak olmuş, çıtırdayan deri korsesinin

içindeki kemik veremli güzeller güzeli Rusça öğretmeni hanım, kızın kompozisyonunu okumaları için bütün öğretmenlere verdi, sonra da sınıfta yüksek sesle okudu.

Beni ayaklarının altında neredeyse ezmek üzere olan bir sınıfta.

Daha ileri gittim, şiir yazdım. Anayasa Bayramı için duvar gazetesine. Alay edilen ve hastalıktan zayıf düşmüş bir insanın içinden hastalığın şiddetle püskürmesi gibi en amansız şekilde fırlayıp çıkan gerçek bir şiir değildi bu. Ben alay edilmeyecek bir şiir yazdım. Kesinlikle herkesten saygı gören bir şiir. Biz Sovyet halkı, bizler bugün güçlüyüz ve tüm dünyada barıştan yanayız. Üç dize.

"Kendin mi yazdın?" diye sordu güzeller güzeli öğretmen hanım, korsesini çıtırdatarak ve gülümseyerek.

Alçak kış güneşi kocaman pencereye vuruyor, öğretmenin koyu renk saç örgülerini doladığı başının çevresinde parlak bir çizgi oluşturuyor, minik lülelerini ışıldatıyordu.

Hiç kimsenin önümü kesemediği bu yola böyle kesin adımlarla çıktım. Annem bana galoşlu keçe çizmeler göndermişti.

Geceleri pırıl pırıl aydınlık tuvalete gidiyordum ve orada pencerenin önünde dikilerek derslerimi çalışıyor, ödevlerimi yapıyor ve "j ve ş'nin i harfiyle birlikte kullanıldığı" kuralını öğreniyordum.

"Jo-şo, o harfiyle kullanılır," diye alay ediyorlardı üç kuruşluk oğlanlar, etsinlerdi bakalım.

Güçlü, yeni sesimle şarkı söylüyordum, koroda söylemeye başlamıştım. Beni kızlarla birlikte "Moldovalı Kız" dansına dâhil ettiler, fırıldak gibi dönüyor, ayaklarımızı yere vuruyor, ikişer ikişer kollarımızı kavuşturup hızla birbirimizin yanından geçiyorduk.

Sanatoryum yılbaşına hazırlanıyordu.

Yılbaşından sonra bizi evimize yollayacaklardı.

Ve ben işkencecim, ilahım Tolik'i artık görmeyecektim.

Tolik, Tolik, diye sayıklıyordum bu ismi; kaynamış, tatlı, sıcacık süt gibi.

Gözlerin yıldızlar gibi.

Yıldızlar gibi çillerin senin.

Sesin kristal misali.

Parlıyor üstümde yüzün, kıvırcık kara saçların, küstah ve baygın bakışın.

Beni her seferinde tam anlamıyla köşeye kıstırıyor, küstahça ve açıkça anlaşılacak birtakım kaba sözler söylüyor, bir de gülüyordu üstelik. Hem de benden çok daha kısa boylu biri olarak. Ama güçlü, yukarı kaldırdığı kafasıyla ok gibi dimdik.

Ne tombul bir bebek olan Eros ne de zarif bir Apollon; sert, kambur, veremli, gergin bir çocuk. Sanki hedef tahtasında gibi. Haklarından haberdar olan.

Ondan saklanıyordum. Hayalet gibi her yerde karşıma çıkıyordu. Onu görmeyince özlüyordum, görünce de rüzgâr çarpmış gibi göğsüme bir yumruk yiyordum.

Herkes uzun zamandır her şeyi görüyor ve bu garip çifti, duvara yapışmış uzun boylu kızla aynı duvara iki elini dayamış dikilen ve yapmacık bir yakınlıkla birtakım sözler tekrarlayıp duran ufak tefek oğlanı gördüklerinde artık şaşırmıyorlardı.

Bana kalırsa herkes Tolik'e âşıktı.

Uşaklarının ve silahşörlerinin hepsi (tüm maiyeti) ondan uzun olduğu için boyunun kısalığı ona bir hükümdar görünüşü veriyordu.

Uşaklarının ve silahşörlerinin arasında bir çukur, bir boşluk gibi yürüyordu. Herkesin ikiye ayrılarak yol verdiği bir boşluk gibi ve bu boşlukta o tek başına yürüyordu.

Yüzü düşlerime giriyordu.

Yılbaşı hazırlıkları başladığında sıtma nöbeti geçirir gibiydi kız, bir onu bir bunu prova ediyorlardı ve son tarih olan yirmi sekiz aralık, bütün gücüyle üzerlerine abanıyordu.

Sonunda kız vestiyerde, başkalarının paltolarının arasına kafasını gömerek ağlayacak bir yer buldu kendine.

Tolik'i bir daha ömür boyu hiç göremeyeceğimi biliyordum.

Göğsünde iki bektaşiüzümüyle on iki yaşında bir kız. Dış görünüşünden hiç belli olmayan, ama her şeyi düzgün, parlak bir kız öğrenci. Annesi galoşlu keçe çizmeler, aynı zamanda bir tarak ve kurdeleler, tel tokalar göndermişti. İlahı Tolik olmadan geçecek bundan sonraki yaşamı için peşin peşin ağlıyordu yine de.

Kız giyindi ve yeni galoşlu keçe çizmelerini de ayağına geçirdikten sonra *dortoir*'dan çıkıp karla kaplı parka, güneşli bir günde annesini karşılayacağı buz tutmuş şoseye doğru ağır ağır yürüdü, çünkü artık ayrılık günü gelip çatmıştı, yılbaşı kutlaması geride kalmıştı.

Kız, Tolik'in hükümdarlığının son saatlerini geçirdiği büyülü şatoya bakıyordu ve oymalı kış süslerinin arasındaki soluk firuze renkli gökyüzünün, ağaçlardan sarkan kristal şelalelerin altında ağlıyordu, buz gibi bir rüzgâr estiği için her şey –bu arada gözyaşları da– donmuştu. Gökkubbenin altındaki kar pırlantaları gibi gözyaşları.

Yılbaşı günü gelip çatmıştı, koronun önünde solist olarak şarkı söylüyordum, sonra da vahşi çingene dansı "Moldovalı Kız"da boncuklarımla ve rengârenk eteğimle dans ediyordum, aynı şekilde giyinmiş kız arkadaşımla birlikte beyaz çoraplı ayaklarımdaki terlikleri pat pat yere vuruyordum ve kollarımızı birbirine kenetlemiş, bir müzik kasırgası

içinde balo salonunun ortasında hızla koşuyorduk. Hepsi senin için Tolik.

Tolik'in de piyano eşliğinde şarkı söylediğini belirteyim; temiz, güçlü bir sesi var, "Vaa-tan duyuyor... Vaa-tan biliyor..." Bulutlarda uçuyor âdeta vatan evladı...

Bu konuda maskaralık edecek hali yoktu, çabalıyordu, heyecanlanıyordu. Her bağımlı sanatçı gibi ilkelerini bir yana bırakmıştı. Tuhaf bir şekilde, şaşkınlık içinde alkışladılar onu. Bir hükümdar alkış alacağım diye uğraşmazdı ki!

Sonra akşam yemeğine ve en önemlisi danslara sıra geldi. Macar Kızı, padekatr, padespan (küçük kız Nadya, sana ne lazım), padepatiner* dansları. Ben kalabalığın içinde dikiliyordum, Tolik de dikiliyordu, artık kendine gelmiş olan haylaz çocuk ebedi devriyeleriyle birlikte gülüyordu. Bana gülüyordu.

Hanımlar dansını anons ettiler.

Harekete geçtim ve ona doğru yürüdüm.

Padekatr dansıydı, dizlerini büküp çökerek yapılan eski bir menuet.

Onu görmüyordum.

Buz gibi parmaklarla el ele tutuştuk ve dansın tamamını tatsız geçirdik, çömeliyorduk, o ayak parmaklarının ucunda hafifçe yükselip yukarı kaldırdığı eliyle beni döndürüyordu.

Ellili yılların başıydı ve çocuklar, soylu kızların gittiği Smolnıy Enstitüsü'nün ağırbaşlı danslarını öğreniyorlardı.

Ağırbaşlı Tolik öylece kalmıştı, gülmüyordu, şaka yapacak halde değildi; iş çok ileri gitmişti, bütün alayları gerçek

---

* Pas de Quatre: Vals tarzında bir Fransız balo dansı.
Pas d'Espagne: Vals tarzında bir Rus balo dansı.
Pas des Patineurs: Polka tarzında bir Rus balo dansı. –ç.n.

olmuştu. Artık saklayacak bir şeyim yoktu. Ağlıyordum, burnum akıyordu.

Tolik bana, benim durumuma saygı gösteriyordu ve hatta beni bir sütunun yanına kadar götürdükten sonra arkadaşlarına katıldı.

Dortoir'a gittim ve kızlar gelene dek ağladım.

Tolik'le aramızdaki ilişkilerde ben duvara yapışmışken ve Tolik karşımda öyle rahatça ve basitçe dururken, onun ne yapacağını artık bilemediği ve arsız arsız "Ee, ne var ne yok âşık şeytan?" sözlerini tekrarladığı, herkesin gözünün önünde geçen yeni bir dönem başlamıştı.

Annem geç geldi, onunla birlikte kapkara göğün altındaki bembeyaz yolda elimizde bavul ağır ağır istasyona yürüyorduk, *dortoir*'ın ışıkları bu zavallı gidişimize eşlik ediyordu. Annem beni her zaman en son alırdı. Artık herkes gitmişti. Tolik'i nasıl ve ne zaman alıp götürdüklerini bilmiyordum.

Onu bir daha hiç görmedim.

Ama daha sonraları sesini duydum.

Moskova'da bana telefon etmeye başlamıştı.

Dedemin ikinci evliliğinden olan kızı, yan odada oturan Yulinika beni telefona çağırdı. Yulinika, Rusya Devlet Sinema Enstitüsü'nde öğrenim gören bir animasyon ressamıydı.

"Telefon sana," dedi her zamanki gibi gözlerini iri iri açıp. "Bir delikanlı arıyor."

"Hangi delikanlı, ne diyorsun sen," diye mırıldanmaya başlamıştım antreye doğru giderken. "Alo!"

"Ben Tolik, Tolik, tanıdın mı?" dedi çelik gibi bir ses şarkı söylercesine. "Merhaba."

"Aa, merhaba Lenka," dedim ciddi bir edayla, bir yandan da Yulinika'ya bakıyordum. Annem de antreye gelmişti. "Lenka Mityayeva," dedim anneme.

Bekâr olan ve KGB polikliniğinde radyolog olarak çalışan dayım Mişa Şilling de kapısını açtı ve başını kalabalığa doğru uzattı. Hiçbir şey anlamamıştı, ama kapıyı açık bıraktı.

Sözde hepsi de telefonun boşalmasını bekliyorlardı.

Sevgili dayım Mişa bile röntgen odasının perdesi gibi kapkara olan kapı perdesini çekmiş, sırtındaki kalın, mavi avcı çamaşırıyla perdenin arasına girmiş, pileli giysisi içindeki bir prens gibi dikiliyordu.

"Ben Tolik," diye çınladı sivrisinek sesi gibi bir ses.

"Merhaba, merhaba," diye karşılık verdim.

Sanki bu ebonit ahizenin içinde mıknatıs vardı da herkesi antreye çekiyordu. Kalinovskiy-Starkovskiy aileleri yetmedi, daha sonra dedemin eşlerinden ikincisi, hatta yatağında Belomor sigarası içen dedemin kendisi ve kaloriferci Katya Teyzem de geldiler.

"Ha Lenka? Hayır, Lenka. Olmaz. Yapamam," diyordum cıvıl cıvıl bir sesle. Ahizeyi elimle kapatıp anneme "Sinemaya gidiyorlar," dedim.

"Bu saatte mi haber verilir? Vakit geç oldu!" dedi annem yankılı bir sesle. Mişa Dayı ve Yulinika'nın ise sanki bekledikleri bir şey vardı.

Akraba ve komşuların gözleri önünde hayatımın en yüce sırrıyla konuşuyordum!

"Peki neden Lenka?" diye kaçıncı kez donuk bir şekilde soruyordum, çünkü Tolik kristal-çelik sesiyle beni Povtornıy Sineması'na* davet ediyordu.

Dermansızlıktan bayılmak üzereydim.

"Lenka, neden?" diyordum zihnen yıkılmış halde.

Beni ebediyen terk etmiş bir kişi, bu kaybolmuş şelaleler ve bronz üstüne oymalar dünyası, bu mutluluk, kahra-

* Eski filmlerin tekrar gösterildiği sinema. –ç.n.

manlık, mucizevi kurtuluşlar ve yüce aşk dünyası, evet bu dünya, Moskova koşullarında, bir komunalkada, komşuların arasında, içinde tahtakurularının alçakça gizlendikleri kitap raflarıyla çevrilmiş, uyumanın ancak masanın altında, yerde mümkün olabildiği odamızda var olamaz, yaşayamazdı.

Kristaller ve firuze, Vaa-tan duyuyor, padekatr, benim ağlamam, buz gibi parmaklar. Bunların hepsi gitmiş, kaybolmuştu, hepsi orada, cennette kalmıştı; burası farklıydı. Burada ben kronik riniti olan (burnu sürekli akan) ve her gün yırtık kahverengi çoraplarla dolaşan beşinci sınıf öğrencisi bir kızdım.

Tolik bir melek, bir veliaht, bir prens olarak soğukta, karanlıkta, pis Povtornıy Sineması'nın önündeki otomatik telefonun başında duramazdı.

Bütün ruhum sızlıyor, ağrıyordu, ebediyen kaybettiğim sevgilim benimle konuşuyordu.

Tolik, telefon numaramı öğrenmek için çaba harcamış ve şimdi beni bilmem neredeki dansa çağırıyordu.

Mutluluğuma inanamıyordum, mutluluğun nasıl bir şey olduğunu anlamıyordum ve dikkatli dinleyiciler olan annem, Yulinika ve Mişa Dayı için her türlü saçmalığı can sıkıcı bir şekilde tekrarlayıp duruyordum.

Her şeyi çoktan anlamışlardı ve benim bu kötü uydurulmuş hikâyeme ilgi duyuyorlardı.

"Hayır Lenka, olmaz. Annem izin vermiyor. Değil mi anne?"

Annem, gözünü yere dikmiş başını sallıyordu.

Tolik'e zerre kadar güvenmiyordum ve o, birine boğuk bir sesle "Sen de bıktırdın ama," dediği ve başka birine de kaba ve sabırsız bir şekilde kıs kıs güldüğü için ben doğru olanı yapıyordum.

Çevremdeki aptal aptal gülümseyen gergin suratlar çemberi daralmıştı.

Ama ben onlardan uzaktım.

"Komşuların telefon etmeleri gerekiyor," dedim umursamaz bir şekilde (boğazımda bir yumru) ve kibarca "hoşça kal Lenka," dedikten sonra ahizeyi yerine koydum.

Tolik, birkaç kez daha telefon etti, sinemaya ve paten kaymaya çağırdı, bense her seferinde "Neden Lenka?" diye mırıldanıp durdum.

"Neden-neden," diye karşılık veriyordu küstah çocuk Tolik umarsızca.

Tolik'in, bu dâhinin, bu harika çocuğun, başkasının talihsiz aşkını kullanma fırsatı bulduğu, bu talihsiz aşktan nasıl bir iş çıkarabileceğini düşündüğü apaçık ortadaydı; ancak hayvani bir gülümseme yayılmış suratlar ve boğmaya hazır parmaklar halkası küçük kızın üzerine kapanamamış; orada, ormanda, olgunlaşmamış bektaşiüzümlerinin büyülü krallığında kalmıştı.

DÜNYANIN VİCDANI BİR KIZ

Benim için öldü artık o. Belki de gerçekten ölmüştür, gerçi bu ay bizim apartmanda kimsenin cenaze töreni de olmadı ya. Apartmanımız sıradan bir bina: Beş katlı, asansörsüz, dört girişi var; tıpkı tam karşıdaki bina ve diğerleri gibi. Ölmüş olsa hemen haberimiz olurdu. Demek ki hâlâ yaşıyor.

Bakın işte, boş bilgi formlarının durduğu kutuya yapıştırılmış fotoğraflı bir ilan. Bu o: Raisa, Ravilya. Vurgu son hecede, bir Tatar kadını. Bu ilandan hiçbir şey anlaşılmıyor, saçları yüzünü örtmüş, iki ayak ve iki el. Rodin'in *Düşünen Adam*'ı pozunda.

Her zaman böyle otururdu; hatta geçenlerde kutladığımız doğum günümde, bizim evde de böyle oturuyordu. Onu ilk kez başka insanlar arasında gözlemliyordum; daha önce sadece dördümüz kendi aramızda –yani Seva'sıyla o, ben de Petrov'umla– gelir görüşürdük.

Bu arada dans etmeyi bilmediği ortaya çıkmıştı, bir fare kadar sessiz oturuyordu. Benim Petrov, kolundan çeke çeke onu dansa kaldırdı, ama dans biter bitmez hemen evine kaçtı.

Evet, dans etmeyi bilmiyor, ama kendisi profesyonel bir fahişedir. Sevka'sı onu kim bilir nereden, hangi bok çukurundan çekip aldı. Islahevinden daha yeni çıkmıştı, tekrar elden ele dolaştı ama Sevka onu aldı, evlendiler. Sevka da

bunu dokunaklı bir şekilde anlatmıştı, ama hiç kimseye söylememem konusunda büyük yemin ettirmişti bana. Kızın babasını da anlatırdı Sevka. Raisa beş yaşından beri ilaç kutusu yapıyormuş, bu işi annesiyle birlikte babası için yapıyorlarmış; babası malul olduğundan böyle bir iş bulmuş kendisine. Daha sonra annesi kalpten ölmüş, babası açıktan açığa kadın getirmeye başlamış odalarına. Hepsi birbirinden berbat işler. Ve Raisa evden kaçmış, boş bir apartman dairesinde gençlerin eline düşmüş; onlar da kızı birkaç ay salıvermemişler ve bir zaman sonra yakayı ele vermişler. Neyse, bunların hepsi hikâye, şimdi bunlar kimseyi ilgilendirmiyor, önemli olan Raisa'nın şimdi de bu işle uğraşıyor olması.

Sevka işe gider, o evde kalır, bir işte çalışmıyor. Sevka ona öğle yemeğini de hazırlayıp bırakır. Eve geldiğinde bakar ki Raisa yemeğini ısıtmamış, hatta mutfağa bile uğramamış. Bütün gün yatar, sigara içer ya da mağaza mağaza dolaşır. Ya da ağlar. Durup dururken ağlamaya başlar, dört saat aralıksız ağlar. Pek tabii ki komşu kadın koşarak bana gelir, kadının beti benzi atmıştır, "Koşun Raisa'ya yardım edin, ağlıyor," der. Validol ve valerian damlası elimde koşarım hemen. Gerçi bana da olur böyle şeyler, –hem öylesine, durduk yere değil– yatağa uzanmak ve ölmek isterim; ama ruhumda neler olur, hangi güçlüklere katlanmam gerekir, hiç kimse bilmez. Ben bağırıp çağırmam, dağınık yatakta debelenip durmam. Petrov şu Stanislava denen kızla evlenmek için beni ilk kez terk edip boşanma işlemleri ve kooperatif için borç para aradıklarında ve Saşa'mı evlat edinmek istediklerinde, işte o zaman hayatımda ilk kez kontrolümü kaybetmiştim. Doğrusu, Raisa o zaman beni öz evladını korur gibi koruyor ve Petrov'a tırnaklarıyla saldırıyordu.

Benim Petrov'un başına yılda üç-dört kez gelir bu sonsuz büyük aşk. Artık bunu biliyorum. İlk başta, beni ilk kez bırakıp gittiğinde, kendimi oturduğumuz üçüncü kattan aşağı atıyordum neredeyse. Her şeye son verme sabırsızlığından her yanım titriyordu, çünkü bir gün önce Petrov bana, Stanislava'yı Saşa'yla tanıştırmaya getireceğini söylemişti. Saşa'yı sabah erkenden Nagornaya Caddesi'nde oturan anneme götürdüm, ardından eve döndüm ve bütün gün onları bekledim. Daha sonra pencerenin kenarına çıktım ve Saşa'nın bezleri için Petrov'un birkaç sıra halinde mutfağa gerdiği telden kalan parçayı bağlamaya çalıştım. Vinil klorürle kaplanmış tel sağlamdı. Bu teli, Petrov'un uzun zaman önce kornişi sağlamlaştırmak için beton duvara çaktığı büyük bir çiviye bağlamıştım. O zamanlar bu tek odayı yeni almıştık, Saşa da henüz dünyada yoktu; Petrov'un çiviyi neredeyse bir saatte çaktığını hatırlıyorum. Telin ucunu bu çiviye doladım ama tel pürüzsüzdü, çivinin üzerinde hiçbir şekilde düğüm tutmuyordu. Her şeye rağmen teli bağladım, boynuma geçirmek için öbür ucuna da bir düğüm attım, neyi nereye bağlayacağımı her nasılsa düşünebildim. Tam o anda merdiven sahanlığına açılan kapımızın kilidinde bir anahtar dönmeye başladı. Dünyadaki her şeyi, hatta Saşa'yı bile unutmuştum; tek aklıma gelen, onu evlat edinmek istemeleri yüzünden sanki onu ben doğurmamışım, ben emzirmemişim gibi Saşa'nın artık benim için lekelenmiş, kirlenmiş olmasıydı. Stanislava'yla Petrov'un içeri girmelerinden korktum ve pencerenin koluna öyle bir asıldım ki yapışkan bantlar çatırdadı. Soğuğa karşı pencereye bant yapıştırmıştık.

Odanın içi artık kararmıştı; pencereden karşıdaki boş, ışıksız ev görünüyordu. Oraya henüz yerleşen olmamıştı, yalnızca biraz aşağıda bir sokak lambası yanıyordu. Pencere

koluna bir kez daha öyle bir asıldım ki çerçeve yerinden oynadı. O anda odaya Raisa girdi ve bacaklarımdan tutmak için ileri atıldı. O zayıf, bense güçlüydüm; üstelik çok da kızgındım ama o, köpek gibi bacaklarıma yapışmış, durmadan "Hadi birlikte atlayalım! Birlikte atlayalım, beni bekle!" deyip duruyordu. O zaman sen neden atlıyorsun, senin ne derdin var, diye geçirdim içimden, hatta kalbim kırıldı. Hayatımın parçalandığı söylenebilirdi: Kocam beni terk etmiş, çocuğumla beni bırakıp gitmiş ve şimdi de çocuğu elimden zorla almak istiyordu, peki sana ne oluyordu Raisa? Dizini dayayarak açık pencereye tırmanmaya devam ediyordu, gerçi bulunduğumuz üçüncü kattan boynunda ip olmadan derin bir kar yığınının içine atlamak da bayağı komik olurdu. Onu bütün gücümle ittim ve elim suratına isabet etti. Yüzü ıslak, kaygan, buz gibiydi. Aşağı inip pencereyi kapattım, yapışkan bant iyice kıvrıldı; tekrar germe olanağı hiç kalmadı, ellerim de söz dinlemiyordu.

Bu olaydan sonra bende kalan tek şey, zihnimdeki soğukluktu. Raisa'nın bunda bir rol oynayıp oynamadığını bilmiyorum, ama ruhunun ilk çığlığında bütün bu anlamsız kendini atmalar, bu davranışlar bana uygun şeyler değildi. Beni Raisa'yla benzer yapan neydi?

Her şeyi aklını kullanarak yapmak gerektiği belli olmuştu. Stanislava'nın en kısa zamanda masal olacağı şekilde davrandım. Bu çok kolay oldu, çünkü Petrov aptallık edip bana onun nerede, ne iş yaptığını söylemişti. Adı da az rastlanan türdendi. Petrov'un elinden daha sonra başkaları da geçti, pek çoğunun adını bile bilmiyordum ve kendimi aşağı atmak veya asmak değil, suratlarına tükürmek istiyordum. Petrov benimle boşanma konusunu konuştuğunda tek yaptığım geçiştirmekti. Ağlayıp sızlanması, benden

nefret ettiğini söylemesi etkilemiyordu beni. Ona gülümseyerek "Kendinden kaçamazsın canım. Eğer şizofrensen git tedavi ol," diyordum sadece.

Ama doğruyu söylemek gerekirse çaresiz durumdaydı: Ona ait olan bu tek göz odadan kaydımı alıp çıkmayacağımı biliyordu. Gidecek hiçbir yerim yoktu benim. On altı metrekarelik odamızı ikiye bölmek olanaksızdı. Bir şey daha vardı: Saşa doğduğu zaman çalıştığı yer Petrov'a iki odalı bir daire sözü vermişti. Bu yüzden her seferinde dönüp dolaşıp geri geleceğini biliyordum, evi bittiğinde ve başka adaylar ortaya çıktığında tek başına, üstelik de boşanmış biri olarak ona zırnık vermezlerdi. Oysa iki odalı daireyi aldığımızda o daireyi ikiye bölebilir ve boşanabilirdik. Dolayısıyla Petrov, her seferinde iki odalı daireyi bekleyerek benim yanımda kalıyordu. Ama belki de mesele bu değildi, belki de bana geri dönmesinin nedeni bu değildi. Çünkü Petrov eğer gerçekten kafasına koymuş olsaydı ne daireye ne de başka bir şeye bakar, sanki daha önce hiç yokmuş gibi çeker giderdi.

Sıradaki aşk romanı bittiğinde gecelerce evde kalmaya başlar, mutfaktan odaya nasıl uçarak gittiğimi dikkatle izler, Saşa konusunda bana yardım eder, hatta onu kreşten alır ve ben akşam vardiyasındayken yatırıp uyuturdu. Sonunda sevdiğimi bildiği bir şişe dömisek şarap getirirdi. Bu anı her zaman önceden sezdiğimi ve kendi adıma buna hazırlandığımı söylemem gerek. İçini çekerek bana "Benimle içer misin?" derdi ve ben mutfaktaki büfeden Çek malı ayaklı kadehleri getirirdim. Bu her zaman ilk buluşma kadar heyecanlı olurdu, tek farkla: Bu heyecanın bir gün biteceğini ikimiz de bilirdik. Bu tür zikzaklar hayatımıza bir tür çeşni katardı. Ve Petrov benim en ateşli, en tatlı, en heyecanlı kadın olduğumu fısıldardı kulağıma.

Raisa ise bu konularda tam bir duvardı. Onunla iş tutan tanıdık çocuklar –ki onların gece kalıp uyudukları söylenemezdi, çünkü bu iş genellikle gündüz, Sevka evde yokken yapılırdı ve istediğini kolayca elde etmek için Raisa'yı odada yalnız yakalamak yeterliydi– onunla birlikte olmanın ilginç bir şey olmadığını ve Raisa'nın sanki bu iş umurunda değilmiş, hatta bundan iğreniyormuş gibi davrandığını söylerlerdi. Ve işi bitirdikten sonra genelde insanların yaptığını yapmayıp hiç kimseyle çene çalmak istemezmiş; ama insanlar sadece hayvani değil, aynı zamanda düşünen yaratıklardır ve yanındaki bu insan nasıl yaşar, genel olarak kimdir merak ederler. Biz bazen Petrov'la geceler boyu konuşurduk, özellikle de onun zikzaklarından sonra konuşmaya doyamazdık. O, kadınlarından söz ederdi bana, onları benimle kıyaslardı, ama anlattıklarıyla yetinmez, ağzından laf alır, yeni yeni ayrıntılar öğrenirdim. İkimiz birlikte Raisa'yla alay ederdik ki elbette kötü niyetli olmaksızın. Aslında tanıdığımız delikanlıların hepsi, tam olarak hepsi, hatta Petrov'un memleketinden bize gelenlerin hepsi, Raisa'ya uğramışlardır. Sonra onu bize anlatmışlardır.

Örneğin Petrov'un memleketlisi, Grant denen çocuk. Şayet gelecek olur da bizi evde bulamazsa anahtarın komşu dairede, Raisa'da olduğunu, Raisa'nın hemen hemen her zaman evde oturduğunu yazmıştık. Uzun zamandır böyle yapıyorduk, anahtarın Raisa'da olması iyi oluyordu. Onun anahtarı da bizdeydi, lüzumsuz yere birbirimizin kapısını çalmamak, öbür komşuları bu işe karıştırmamak için.

İkimiz de işten döndüğümüzde Grant, Saşa'nın çekyatında oturuyor, kıpkırmızı olmuş asık bir suratla Sisley monografisine bakıyor. Raisa'daki anahtarımız ise çalışma masasının üstünde duruyor. Her şeyi şıp diye anladık, gülmeye başladık. Soruyorum: "Ne oldu, Raisa seni dövdü mü

yoksa?" Grant bize korku içinde, şaşkın şaşkın bakıyor. Sonra, ona her şeyi açıkladığımızda kendine geldi ve rahatladı, bütün ayrıntıları anlattı. Raisa kapıyı açtığında Grant ona "Benden niye bu kadar korktunuz?" diye sormuş ve "Kimseyi yemem," demiş. Ama Raisa bir köşeye kaçmış hemen. Sırtında yalnızca sabahlık varmış, zaten evde hep böyle dolaşır. Grant, Raisa'nın bir şeyden korktuğunu, korkudan neredeyse hafızasını yitirdiğini, bu nedenle her şeyi abarttığını ekledi. İşte bu yüzden de hiçbir şey demese ve karşı koymasa bile insanın içinde sanki onu incitmiş gibi iğrenç bir duygu, bir tortu bırakıyormuş.

Neyse, biz kaygılanmasın diye Grant'ı yatıştırdık. Raisa'nın insanlarla ilişkisi dışarıdan böyle görünür. İlk baştan itibaren ufak tefek, esmer, sessiz bir küçük kız izlenimi bırakır, hem dans etmeyi beceremez hem de bize misafir geldiklerinde ürkek ürkek Saşa'nın çekyatında oturur, hem de onu dansa kaldırmak için büyük çaba harcamak gerekir, çünkü Raisa kalabalıktan korkar. Bizim çocukların hepsi bu tuzağa düşerler, hepsinin içinde avcı içgüdüsü uyanır, hepsi kolundan tutup onu durduğu köşeden çeke çeke getirirler, o ise tir tir titremektedir. Ve eve gider.

Tanışıklığımızın en başından itibaren benim üzerimde daha yeni doğmuş bir hayvan, ama minik bir hayvan değil, sevimliliğiyle insanı duygulandırmayan, sadece ve sadece insanın yüreğini acıtan, yeni doğmuş bir yavru etkisi bırakmıştır. Hiçbir sevgi bu acıma duygusuna engel olmaz, insanın ruhunu ele geçiren saf bir acımadır bu.

Her şey onun gecenin dördünde, insanların yabancı, vaktin ise gece olduğunu düşünmeden kapımızı çalmasıyla başlamıştı. Kapıyı açtım, sırtında sabahlığıyla dikiliyor, yanakları ıslak, gözyaşları çenesinden akıyor, elleri ceplerinde, tir tir titriyor ve sigara istiyor. Onu mutfağa götürdüm,

ışığı yaktım, Petrov'un paltosunun cebinde yeni açılmış bir paket sigara buldum. Birlikte sigara içtik, "Sizin Seva nerede?" diye soruyorum ona. Şiş dudaklarıyla "Görevde," diye yanıtlıyor. Uzun süre oturduk, ona kahve yaptım, bu arada titremeye devam ediyordu. Sonra Saşa'nın uyurken üstünün açıldığını hissettim, odaya gittim, üstünü örttüm, geri dönüyorum, taburenin üstünde yine büzülmüş ağlıyor. "Neyiniz var?" diye soruyorum. "Yoksa kocanızı mı özlediniz?" Başını kaldırıyor ve "Atom bombasından korkuyorum," diyor. Ölümden korkmuyor, atom bombasından korkuyor, düşünebiliyor musun? Zerre rol yapmadığı besbelli, öyle rol yaptığı da hiç olmamıştır zaten. Her zaman yapılması gerekeni yapmış ve asla numara yapmamıştır. Tuhaf bir şey vardı onda; karşı koyması, direnmesi hiç yoktu. İçinde zarar görmüş bir şey vardı, bir tür kendini koruma içgüdüsü. Bu da hemen hissediliyordu.

Gitmeden önce kapıda tekrar ağlamaya başladı ve ağlayarak evine gitti. Onu durdurmaya çalışmadım; sabah oluyordu, saat dokuzda işte olmam gerekiyordu. Sonra işe gidince bütün kızlara komşumu, dünyanın vicdanı olan bu kızı anlattım. Hatta onunla gurur duymaya bile başlamıştım.

Birbirimizden ayrı bir gün bile geçiremez olmuştuk. Ya Sevka'yla onlar bizdelerdi ya da biz onlardaydık. Sigara istemeye gidersin, otur da sigara içelim, der. Tam iki saat. Şimdi sana anlattığım gibi ona da her şeyi anlatıyordum. Ben böyle biriyim, anlattığım zaman rahatlıyorum. İki saat oturuyoruz, dünya meselelerini tartışıyoruz, yaşamdan, insanlardan konuşuyoruz. Ben de rahat rahat oturuyorum, konuşuyorum. İyi bir ev kadınıyımdır ben, daha sabahtan bütün işim gücüm bitmiş olur, öğle yemeğim hazırdır, ikinci vardiyada çalıştığım zamanlar yemekten sonra enstitüye

giderim hemen. O hem çalışmaz hem de hiçbir iş yapmaz, Sevka'nın karısı da değildir sanki. Sevka deli gibi işe, alışverişe, eve koşar sanki evde ağlayan çocuğu varmış gibi. Gelir, her şeyi toplar, gerçi dolu bir küllükten başka bir çöp kalmaz Raisa'dan geriye. Tabak kirletmemiştir. Sevka ona tencerede çorba, tavada yemek bırakır, Raisa açıp bakmaz, içine kaşık bile sokmaz.

Sevka işten izin alıp onu doktora götürdü. Doktor, Raisa'da tam bir tükenmişlik sendromu, hatta distrofi bulmuş. Sanki abluka altında yaşayan biri gibi. Aloe iğnesi yazmış.

Raisa kendisine şırınga aldı, al işte sana bir iş, bacağına, dizinden yukarıya iğne yapıyor. Her şeyi düzenli, tamponlar, ispirto, steril pamuk kutusu, iğneyi kendisi kaynatıyor. Bu işi biliyor bir yerlerden. Sonra pencerenin önüne oturuyor, "Başınızı çevirin," diyor ve akıcı, hafif bir ses duyuluyor, fısıltı gibi. Resmen benim içim ürperiyor, Sevka'ya bakıyorum, benzi atmış dikiliyor, kapının sövesine dayanıyor. "Tamamdır aptallar," diyor, ama kendisi henüz şırıngayı geri çekmeyip şırıngadaki son damlanın akmasını izliyor.

İşte böyle arkadaş olduk, kim bilir kaç kez benim yüzümden Petrov'la kapışmıştır. Gerektiği gibi küfretmeyi de beceremiyor, sadece "Sen gerçek bir orospu çocuğusun, anladın mı?" diyor. Herhalde ıslahevinde böyle küfrediyorlardı.

Petrov, geçenlerde bizim enstitüde, Antonova'nın yanında laboratuvarda çalışan bir kızla ilgileniyordu. Onu tanırsın, şöyle topluca, pörsük, ha var ha yok biri. Benim bu Petrov, ikinci vardiyada olduğumu ve eve gidemeyeceğimi bildiği halde iş yerime uğrayıp duruyor. Biliyor, ama yine de "Eve geliyor musun?" diye soruyor. Hayır diyorum. "O zaman seni beklemeyeyim," diyor ve dosdoğru o laboratuvara gidiyor. Garip ama kız da bana, kartotek bölümüne

uğramaya başlamıştı. Petrov da hemen oracıkta bitiveriyor. Genel konular üzerine bir konuşma, daha ben dönüp bakacak zaman bulamadan Petrov onu bize çağırıyor. Evimize misafir gelmesinden genellikle çok hoşlanır, misafirsiz yaşayamaz. Akşam evimiz boşsa suratını asıp oturur, sonra birden fırlayıp gider.

Öyle bir an gelip çattı ki bu boşluğu mutlaka bir şeyle doldurması gerekti. Bunun yaklaştığını fiziksel olarak hissediyordum. Etrafıma bakıyordum ve tanıdığım bütün kızları zihnimden işaretliyor, kendi kendime bu mu yoksa şu mu diye soruyordum. O sırada evimiz kalabalıklaşıyordu. Saşa'yı Nagornaya'da oturan anneme götürüp neredeyse temelli yerleştirmiştim. Her akşam misafirlerimiz oluyordu, Petrov'la ben sanki bir tavernada yaşıyormuşçasına curcuna içindeydik, konuklar gitarlarını alıp geliyorlar, içki getiriyorlardı. Ben en lezzetli yemeklerimi yapıyordum, kâğıtta cevizli ciğer sucuğu, yumurta sarısı ve esmer ekmek kırıntısına bulanıp kızartılmış çıtır soğan. Her şey boşunaymış, her şey yıkılıyormuş, birazdan her şey uçup gidecekmiş gibi bir izlenim vardı bende, çünkü gitar eşliğinde söylenen şarkılara ve yapılan danslara rağmen, çalan teybe ve güzel kızlarla yakışıklı delikanlılara rağmen böyle akşamlarda bizim evde zoraki, sıkıcı bir şey vardı.

Ben Saşa'yı doğurduğum, büyüttüğüm, dükkân dükkân dolaştığım, Petrov'un karnını doyurduğum ve üstünü başını yıkadığım sırada, bir teyp ve büyüyen Saşa'ya çocuk mobilyası aldığımız sırada koca koca salkımlar gibi olgunlaşan bütün bu gencecik kızlara bakıyordum. Kızlar bölük bölük hücuma geçiyorlardı: güzel, saçları son moda, azıcık bursları ve maaşlarıyla beceriklice değişivermiş, her şeye hazır, saldırgan. Ama onlardan korkmamam gerektiğini biliyordum. Her şeye rağmen Petrov'umu da tanıyordum. Bütün

kızlara bakıyordum ve Petrov için öylesine bir kerelik değil, bütün bir ömür boyu gerekli olan kadının Raisa olduğunu biliyordum.

Gariptir ama ikisinin arasındaki ilişki düzelmek şöyle dursun daha da kötüleşmişti. Raisa, Petrov'u görmeye katlanamıyordu ve Petrov evdeyken bize daha seyrek geliyordu. Belirsizlik yüzünden harap olduğum için Petrov'u affedemiyordu, en büyük kuşkumun dışında her şeyi anlatıyordum ona.

Sonra üçüncü laboratuvardan bu tombul, pörsük Nadejda'yı misafirliğe çağırdı. Petrov'un tuhaf bir alışkanlığıdır bu: Sevgilisi olan kızların hepsini evimize getirir mutlaka. Onu böyle davranmaya zorlayan nedir hiç anlayamıyorum. Bazen bunu benim yüzümden, bana inat olsun diye, bana daha çok acı çektirmek ve böylece kendi çizdiği zikzağı kendisi açısından daha zevkli hale getirmek için yaptığını düşünüyorum. Ama birden, benim bununla ne ilgim var diyor ve Petrov'un sıradaki yeni kız arkadaşını kendi huzuru için, her şey şerefiyle, hilesiz hurdasız olsun, kız da nereye doğru gittiğini, ne zor bir işe kalkıştığını tam olarak anlasın diye bize getirdiğini düşünüyorum. Petrov ise bunu yaptıktan sonra sanki çaba harcamaktan kurtuluyordu, kendisiyle değil de birbirimizle kavga edelim diye bu ikinci kadınla bizi ayıran ölü boşluktan çekiliyordu. Belki de Petrov, bu kadar ince bir psikolojik analiz yeteneğine sahip değildi de sadece başta, iş daha yatağa kadar varmadan bu ikinci kızı evli bir çiftin kadın arkadaşı gibi iki anlamlı, gönül okşayıcı bir rolle kandırıyordu. Aslında Petrov dış görünüş olarak oldukça renksiz biridir, bu kadınlar onda ne bulurlar bilmem.

Sözün kısası, bütün bu karmakarışıklığın içinde bir de Nadejda denen bu kız geliyordu evimize. Öyle sanıyordum ki kız Petrov'un çok da ilgisini çekmiyordu, sadece benim

yataktaki zayıf bir karşılığımdı ve bu kez zikzak uzun sürmeyecekti. Çok uysal, çok iddiasızdı kız. Ürkütmekten korkulacak bir yabaniliği yoktu. Eline bir çırpı alıp güdülebilecek evcil hayvan gibiydi. Bu yüzden acıdım ona. Onunla az buçuk arkadaş olduk. İlk vardiyada çalıştığım zamanlar enstitüden birlikte çıkıyorduk. Hayatta hiçbir şeyden haberi olmadığını, iyi bir elbiseden, kitaplardan, yemekten anlamadığını yavaş yavaş fark ettim. Sıcaklığı, samimiyeti ve iyiliği körü körüne, tüm teniyle hissediyordu yalnızca, o zaman da yüzünün ifadesini değiştirmeden, tek söz etmeden bu sıcaklığa doğru gidiyordu. Enstitüdeki geçmişinde sonuçsuz birkaç aşk hikâyesi, hatta bir de hamileliği olmuş, bu hamileliğin sonucunda bebek ölü doğmuştu. Bu olay aklıma geldi ve bizim hanımların Nadejda için iyi şeyler de söylediklerini hatırladım.

Üçlü arkadaşlığımız oldukça uzun sürdü, bir olay olmasaydı daha da uzun sürebilirdi. Elimde cezveyle odadan çıkarken antredeki aynada kendime şöyle bir göz atmıştım. Odanın bir kısmı ve Petrov'un Nadejda'yla birlikte oturduğu masa aynada yansıyordu. Petrov'un, elini bükerek Nadejda'nın çenesini dikkatle, bir bebeği okşar gibi okşadığını, Nadejda'nın da Petrov'un elini tuttuğunu ve memesinin üzerine koyduğunu gördüm.

Bir tek şeye çok üzülsem de kendime hâkim oldum: Nasıl olmuş da gözden kaçırabilmiştim. Gerçek tehlike yanı başımda büyüyüp dururken ben neden Raisa'dan kuşkulanıyordum, Nadejda hiçbir şey belli etmediği için daha da korkutucuydu. Raisa ne de olsa "dünyanın vicdanı bir kız" idi, bu kızda ise bir boşluk vardı.

Petrov, Nadejda'yı evine bırakmaya gitti, gecenin birinde tükenmiş, tüm gücünü yitirmiş, bitkin bir halde geri döndü. Ona dokunmadım, hiçbir şey söylemedim, çünkü

böyle bir durumda Petrov'un tek isteğinin yatıp uyumak olduğunu biliyordum. Eğer ona bir şey söyleyecek ve onu kovacak olsaydım, gidip mutfakta, merdivende, pencerenin önünde yatabilirdi. Nadejda'ya gidebilir ve onda kalabilirdi. Nedense eve gelmişti. Demek ki henüz her şey kaybedilmemişti. Demek ki Petrov'un evliliğin tekdüzeliğine karşı protestosundan başka bir şey olmayan yeni zikzağının henüz son aşaması değil, başıydı. Başka hiçbir şey Petrov'u bu şekilde kendini oradan oraya atmak zorunda bırakmazdı. Sadece çok güzel bir gün geçirirken canı sıkılmıştı. Bazen bir yerlerden beceriksizce temize çekilmiş ve kopyalanmış ders notları ve tıbbi öğütler, aslına bakılırsa en katıksızından pornografi bulur getirirdi. Raisa'yla Sevka'nın yanında yüksek sesle okurduk, ama bunun onlar üzerinde gereken etkiyi yapmadığını söylemeliyim. Kibarca dinlerlerdi, ama sanki damar sertliği hastalarına verilen öğütleri yüksek sesle okuyormuşuz gibi okuduklarımıza kayıtsız kalırlardı. Oysa bu notlar Petrov'la beni korkunç biçimde, pancar gibi olana kadar güldürürdü. İşte bizim için bir zikzak daha başlıyordu, ama bu zikzak çok kısa ömürlü ve Petrov'un, ailesinin koynuna geri döndüğü o gece başlamış olan tam bir ruhsal uzlaşmadan yoksun olacaktı.

Böylece Petrov'un bu kez de kendiliğinden geri döneceğini hesaplıyor ve hiçbir şeyi; eve geç dönmelerini, Petrov'un Saşa'yı tamamen terk ettiğini, ona okumayı öğretmekten vazgeçtiğini önemsemiyordum. Ama bir zaman sonra daire komşularımızdan bir bey bana, akşam vardiyasında çalıştığım bütün o hafta boyunca Petrov'un evimize şişman bir kız getirdiğini ve ben gelmeden hemen önce onu alıp gittiğini söyledi. O hafta Saşa da evde değildi, annem Saşa'yı kreşten almış ve Nagornaya'daki evine götürmüştü, yani odamız boştu.

Hemen anneme telefon ettim ve o gece Saşa'yla birlikte bizim evde kalmasını, Saşa'yı yatırmasını ve ben dönene kadar beklemesini rica ettim. Annem istemiyordu çünkü Nagornaya'daki evinde işi çoktu; abim, kızı Ninoçka'yı tümden annemin başına bırakmıştı. Neyse, annemi bana yardım etmesi için kandırdım, varsın abim de bu akşam onsuz halletsin işini. Annemi kandırmak ve bana gelmek zorunda bırakmak için o arada öz abime kim bilir ne iftiralar attım. Annem, Petrov'un zikzakları hakkında hiçbir şey bilmiyordu, bilseydi bizi hemen ayırırdı. Bu yüzden ona hiçbir şey söylemiyordum ve Petrov'la ilişkileri oldukça iyiydi.

Benim hesabıma göre, o akşam Petrov Nadejda'yı yine eve getirecekti ve annemle burun buruna geleceklerdi. Annemle Nadejda'nın aralarında bir şeyler olacaktı. Çünkü tekrarlıyorum: Bizim savaşımız Petrov'la değil, Nadejda ile idi. Benim hesabıma göre Nadejda, Petrov'un deliye dönmüş kayınvalidesini ve ağlayıp duran çocuğunu görünce gevşeyecek, geri adım atacak, vazgeçecekti.

Belki de vazgeçmiştir. Ama Petrov vazgeçmedi. O gece eve hiç gelmedi, bir daha da geri dönmeyeceğe benziyordu. Birkaç kez eve uğradı tıraş olmak ve çorabıyla gömleğini değiştirmek için, daha sonra da teyp için. Yabanileşmişti, boyu uzamış gibiydi, bir zamanlar beni delicesine seven o sevimli delikanlıya benzemişti hiç beklenmedik şekilde.

Ona tek kelime etmiyordum, hiç ses çıkarmadan teybi ve istediği her şeyi verdim, o ise sanki sorulmamış sorulara içinden peşin peşin cevap verir gibi terslendi. Ancak ne fedakârlık yaparsam yapayım onu artık geri döndüremeyeceğim iyice belli olduğu halde ağzımı açıp bir şey demiyordum.

Her şeyimi, tüm dünyamı kaybetmekte olduğumu anlamıştım. Bir tek Raisa benimle hâlâ aynı taraftaydı, bütün dünyaysa öbür tarafta. Bu işe karışmasının yarattığı beklenmedik sonuçtan korkan annem, bu önceden ayarlanmış karşılaşma yüzünden bana kızgındı. Ya Saşa? Ben aklı başında bir kadınım. Bir çocuğun anne ve babasına gösterdiği bağlılık ve sevginin, somut bireylere yöneltilmiş bir bağlılık ve sevgi olmadığını biliyorum. Herhangi başka bir yüz, beden, saç rengi, karakter, zekâ birleşimini de aynı güçle sevebilirdi. Bir katil, büyük bir kemancı, bir tezgâhtar, bir fahişe, bir azize olsaydım da beni severdi. Ama bu sadece yaşam enerjisini benden aldığı sürece böyle olacaktı. Daha sonra ise bana karşı da herhangi bir insana karşı olduğu gibi kayıtsız biri olarak çekip gidecekti. Yıkandıktan sonra loş odada, çekyatta yatarken ona sarılmak için her eğilişimde, yakında bana ihanet edeceğini bilmek cesaretimi kırıyordu. Bu duyguyu, beni hep bir ihanet beklemeye alıştırmış olan Petrov'a borçluydum belki de.

Annem de artık beni sevmiyordu. Zaten beni bir insan olarak hiçbir zaman sevmedi, sadece doğurduğu yavrusu, kendi kanı ve canı olarak sevdi. Şimdi ileri yaşında ise Saşa'ya ve öbür torunu Ninoçka'ya hastalık derecesinde bağlandı. Ben, Petrov, abim ve onun karısı da artık onun umurunda değildik, sadece akrabasıydık, hepsi o kadar.

Raisa'ya gittim ve her şeyi anlattım. Gördüğünüz gibi bu tür öyküler anlatma konusunda deneyimliyim artık. Enstitüdeki kızlara anlatıyorum, hatta düşük yaptıktan sonra doğumevinde üç gün birlikte kaldığım kadınlar gibi rastlantıyla tanıdığım kadınlara bile anlatıyorum. Ama Raisa'ya onlara anlattığım gibi anlatmadım. Raisa, benim için dünyadaki tek kişi olduğunu gerçekten anladı. Burada söz konusu olan, zikzak meselesi değil, benim için ve Saşa

için oturduğumuz konutu kaybetmek, o kadar büyük bir tutkuyla hayal ettiğim ve hatta düşlerime giren iki odalı bir daireye kavuşma umudunu kaybetmekti. Geceleri Petrov'la sohbetlerimizde kim bilir kaç kez bu iki odalı daireyi mobilyalarla döşedik hayalimizde. Petrov, mutfağın duvarına kendi elleriyle Siqueirosvari* kocaman bir fresk yapmak istiyordu, hatta hava gazı ocağının yanına beyaz bir emaye eviye, bir buzdolabı çizmek istiyordu. Bunların hepsi hayaldi, gerçi benim Petrov'un dolma kalemle yaptığı resimler fena değildi, dergilerden bakıp ünlü cazcıların portrelerini yapar, bu portreleri siyah çerçevelerin içine yerleştirir ve duvarlara asardı. Petrov bir caz grubunda piyano partisyonu çalabilirdi; birkaç yıl "Pobeda"** adlı kulüpte amatörce sahneye çıktı, ta ki bütün bu amatör gösterilere katılmak, sponsor olan kolhozları otobüsle dolaşmak, solo şarkı sınıfının öğrencilerine zorunlu olarak eşlik etmek için kendisini yaşlı hissedene kadar. Petrov, perküsyon ve biraz da kontrbas çalmayı öğrenmişti. Piyano, gitar, kontrbas ve davuldan oluşan kuartetinin eşliğinde birkaç kez İngilizce "Shakeyerhand" şarkısını söylemişti, şarkının adı galiba böyle telaffuz ediliyordu. Ama hiç kimse onun basit, hırıltısız ve renksiz sesinin, pürüzsüz İngilizcesinin değerini bilmedi. Konuştuğu gibi söylemiyordu şarkıları, bunda da bir yapaylık, yapmacıklık vardı. Basit, yüksek perdeden, duygusuz, tekdüze şarkı söylüyordu, ama söyleyişinde o kadar çok içtenlik, o kadar çok erkek samimiyeti, savunmasızlık vardı ki... Şarkı söylerken tel gibi geriliyordu ve şarkının ritmine uyarak titriyordu. Onu topu topu bir kez dinledim, Saşa daha iki aylıktı. O gece Petrov'u düşünecek halde

* David Alfaro Siqueiros (1898-1974): Meksikalı ressam ve grafiker. –ç.n.

** Победа: *Rus.* Zafer. –e.n.

değildim, süt memelerime doluyor, patlatacak gibi baskı yapıyordu, bütün süt bezlerim doluydu, memelerimi taş gibi, oyuluyormuş gibi hissediyordum. Sinirleniyordum, çıldırıyordum, Saşa'nın emmek istediğini hissediyordum, ama Petrov'un numarası her zaman olduğu gibi programın en sonundaydı. Nihayet arkadaşlarıyla birlikte sahneye çıktı, piyanoyu iterek getirdiler, Petrov ise yeni model küçük bir mikrofon tutuyordu elinde. Davulcu uzun uzun davullarını ayarladı, sonra "Chamberlain", yumuşak, küçük bir vals ve en sonunda da "Shakeyerhand" çaldılar.

Petrov, uzun boyuna uygun şekilde sallanarak şarkı söylüyordu, ben de ona biraz da olsa kulak veriyordum, ama süt mememe yürümüştü ve Saşa'nın yanına koşmam gerektiğini anlamıştım, Saşa şimdi bağırıyor ve kendine ait olanı istiyordu. Şarkı henüz bitmediği halde kalktım, Petrov'a arkamı döndüm ve koşarak salondan çıktım. Petrov umurumda değildi, tıpkı şimdi de umurumda olmadığı gibi, çünkü o zaman nasıl geride sadece birtakım anormallikler bırakıp mememi süt kapladıysa bugün de içimdeki her şey Saşa'yla kaplı. Konser salonundan kaçışımı Petrov nasıl karşıladı, hak ettiği gibi alkışlandı mı hâlâ bilmem, ben sormadım, o da bana anlatmadı. Aynı şekilde ben de ona hiçbir açıklama yapmadım, o sırada genellikle az konuşurduk.

Bütün bunları Raisa'ya neden anlattım bilmiyorum. Sanki beni kurtarabilecek tek kişi oymuş gibi karşısında ağlıyordum. Petrov'u kendime nasıl geri döndüreceğimi bilmiyordum. Sadece daire hayalim yıkılmakla kalmamış, Saşa'nın babasız kalması gibi korkunç bir tehlike ortaya çıkmıştı, benim için en kötü yara buydu ve belki de sırf bunun için Petrov'a böyle yapışıyordum. Tek başına kalmış bir anne olacağım, Saşa erkek eline hasret kalacak ve karşısına çıkan ilk arkadaşı onu yanına çağırdığında benden

uzaklaşacak. Erkek konuşmasına ve davranışlarına hasret kalıp her pantolonlunun peşinden gidecek, çeteye katılacak, ıslahevine düşecek.

Raisa'nın karşısında ağlıyordum, o ise sedirin kenarında her zamanki pozunda taş gibi oturuyordu. "Islahevi" dediğimde bile irkilmemişti.

Neyse, ertesi sabah gözyaşlarım dinmişti artık. Birden bu, Petrov'un yeni zikzağı gibi gelmeye başlamıştı bana, çünkü onun sevdiği Nadejda değildi ve bizim aramızda kötü bir şey olmamıştı; ne bir tartışma ne de konuşma, zaten onunla sadece annem tartışmıştı, annem de ben olmadığıma göre... İşe gittiğimde birdenbire gidip Nadejda'yla konuşmak gibi hınzır bir fikir geldi aklıma. Ama sonra bundan vazgeçtim. Onun açısından iyi olacak bir şeyle, onunla ilgili duyduğum gerçek kaygıyla ve düşündüğüm bir iyilikle ayağını kaydırabilirdim ancak, onun için iyi olacak ne önerebilirdim peki? Ancak ve ancak Petrov'umun önünde başını eğerdi. İyilikle bırakır gider miydi onu? Beni anlamazdı bile.

Ama asıl önemli olan bu değildi. Asıl önemlisi, görünüşte bile olsa Petrov'u yanımıza dönmek için kandırmaktı. Varsın istediği yerde gezsin dolaşsın ama yeter ki Saşa onu görsün. Peki bunu Petrov'a nasıl söylemeli? Kendiliğinden yanaşmaz buna, ben rica etsem yapmaz.

Raisa'ya gittim ve ondan Petrov'a telefon etmesini rica ettim. Böyleyken böyle, seni uzun zamandır görmedim, bir uğrasan da görüşsek falan... Raisa'ya böyle basit ve dikkat çekmeyecek bir konuşma şekli önerdim. Kabul etti. Ama sanki korkarak kabul etti. Açıkçası bunu önemsemedim.

Akşam Raisa'ya uğradım. Divana uzanmış sigara içiyordu. Petrov'la konuştuğunu söyledi. Ertesi gün geri dönecekmiş. Bana bütün söylediği buydu, sonra birden alışkanlığı

olduğu üzere ağlamaya başladı. Ona mutfaktan bir bardak su getirdim ve kreşe, Saşa'yı almaya koştum.

Ertesi gün Petrov, elinde çanta ve teyple geri geldi. Çantasında gazeteye sarılmış, topak halinde iki gömlek ve çoraplar vardı. Evimiz temiz ve rahattı, üçümüz kahvaltı ettik. Saşa, Petrov'un gazetesine uzanmış, hangi harfin ne olduğunu soruyordu.

Doğrusu zikzağın sonu belli değildi. Petrov'un gözü beni görmüyordu, evde az kalıyordu. Ama bu bile tamamen yok olmasından daha iyiydi.

İşlerim yüzünden Raisa'ya uğrayacak zaman bulamıyordum. Böyle bir şeye gerek de duymuyordum. Ev her şeyi yutmuştu. Petrov'un yakın zamanda ev konusunu halletmesi gerekiyordu. Ben koşturuyor, mobilya için kayıt yaptırıyor, sıraya giriyordum.

Petrov artık bana soru sorar gibi bakmaya başlamıştı, benim mutfaktan odaya uçar gibi gitmeme, Saşa'yla konuşmama apaçık bir hoşnutlukla bakıyordu. Akşam yemeğinden önce Petrov tek kelime etmeden gitti ve bir şişe dömisek şarapla döndü.

"Benimle içer misin?" dedi.

Mutfağa, Çek malı kristal kadehleri almaya koştum.

Kadeh tokuşturduk. Şaka yollu:

"Raisa'ya," dedim. "İyilik meleğimize!"

Petrov ise kıs kıs güldü ve biraz kızgın bir şekilde çocukların doğru söylediklerini, Raisa'nın gerçekten tam bir duvar olduğunu söyledi.

O anda her şeyi anladım ve Raisa'nın bana bu şekilde ihanet etmesine kırıldım.

Ve benim için varlığı sona erdi, âdeta öldü.

KARAYAZI

Otuzunu biraz geçmiş, bekâr bir kadındı. O gece annesini evden gitmesi için ikna etmeye çalışmış, yalvar yakar olmuştu; annesi de gariptir ama razı olmuş, bir yerlere kaybolmuştu, o da böylece eve bir erkek getirmişti. Adam dazlak, yaşlıca ve şişmandı, karısıyla da annesiyle de arasındaki ilişkiler çapraşıktı; bir vardı bir yoktu, bir oradaydı bir buradaydı, homur homur homurdanırdı, iş yerindeki durumundan hiç hoşnut değildi. Gerçi arada bir kendinden emin bir şekilde "Ne dersin, laboratuvar şefi olacak mıyım?" diye haykırırdı. "Ne dersin, laboratuvar şefi olacak mıyım?" Böyle haykırırdı kırk iki yaşında saf bir çocuk, işi bitmiş bir adam, ailesinin ve on dört yaşında aniden koskoca bir kadına dönüşen, oturduğu avludaki kızlar bir oğlan yüzünden onu dövmeye kalktıklarında bundan memnun olan kızının yükünü filan taşıyan bir adam. İşe gider gibi gidiyordu adam maceraya, yolda durdular, pasta aldılar. Çalıştığı yerde pasta, şarap, yemek ve kaliteli sigara seven biri olarak tanınırdı, ziyafetlerde tıkınıp dururdu. Bütün bunların suçlusu ise adamın şeker hastası olması ve bir türlü bitmeyen açlığıydı; yani işinde yükselmesine geçmişte engel olmuş, hâlen de olan şeylerin tamamıydı. Sevimsiz bir dış görünüş, daha ne olsun! Düğmeleri açık bir ceket, iliklenmemiş bir yaka, soluk ve tüysüz bir göğüs. Omuzlarda kepek, kel bir kafa. Kalın camlı gözlükler. Yalnızlığını ve bütün bu malum

işi bir kerede kesinlikle bitirmeye karar veren; ama buna iş gibi değil de içinde büyük bir insan sevgisi olarak beliren kara bir umutsuzlukla, yani taleplerle, sitemlerle, adamın karşılık olarak "Evet, evet, kabul ediyorum," dediği, seviyorum dedirtme çabalarıyla karar veren bu kadın, tek odalı dairesine işte böyle bir hazine getirmişti. Nasıl yürüdüler, nasıl geldiler, kilidin içinde anahtarı döndürdüğünde, annesi aklına düştüğünde kadın nasıl titriyordu, bütün bunlar genel olarak hoş şeyler değildi ama işte, her şey yolunda gitmişti. Çaydanlığı ocağa koydular, şarabı açtılar, pastayı kestiler, bir kısmını yediler, şarap içtiler. Adam koltuğa çökmüştü ve biraz daha yesem mi acaba diye arada bir pastaya bakıyordu, ancak midesi buna izin vermiyordu. Uzun uzun baktı ve sonunda pastanın ortasındaki yeşil gülü parmaklarıyla tuttu, zevkle ağzına götürdü, yuttu, parmaklarının ucunu köpek gibi yaladı.

Sonra saatine baktı, saatini çıkardı, sandalyenin üstüne koydu, sadece iç çamaşırı kalana kadar soyundu. Çamaşırı birden bembeyaz göründü, temiz ve bakımlı, şişko bir çocuk gibi atleti ve donuyla sedirin kenarında oturuyor, çoraplarını çıkarıyordu, ayak tabanlarını çoraplarıyla sildi. En son gözlüğünü çıkardı. Kadının yanına; temiz, beyaz yatağa uzandı, işini yaptı, sonra biraz konuştular ve adam veda etmeye girişti, bir kez daha sordu: "Ne dersin, laboratuvar şefi olacak mıyım?" Eşikte, artık giyinik halde gevezeliğe başlamıştı, geri döndü, pastanın başına oturdu ve bıçakla tekrar büyük bir dilim kesip yedi.

Kadın, adamı uğurlamak için yerinden bile kalkmadı, adam da bunu fark etmedi galiba, gönlünü alırcasına kadını alnından şapur şupur öptü, cüzdanını çıkardı, eşikte durup parasını bir daha saydı, ofladı, üç rubleliği bozmasını rica etti, yanıt alamadı ve hatta burada kapıların ebediyen

yüzüne kapandığını, kaybettiğini, fırsatı elinden kaçırdığını, burada artık onun için bir ışık yanmadığını hiç düşünmeden şiş göbeğiyle, çocuk aklıyla, temiz ve bakımlı yabancı bir bedenin kokusuyla evine gitti. Anlamamıştı, cebinde bozuklukları, üç rublelikleri ve mendiliyle asansöre binip hızla aşağı indi.

Neyse ki birlikte değil, ayrı binalarda çalışıyorlardı; kadın ertesi gün ortak kullandıkları yemekhaneye gitmedi, bütün bir öğle tatili boyunca masasının başında oturdu. Akşam annesiyle yüz yüze gelecekti, akşam gerçek hayat tekrar başlayacaktı ve kadın, kendisinin de hiç beklemediği bir anda birlikte çalıştığı kadınlardan birine "Ee, sen ne yaptın, bir sevgili buldun mu?" diye sordu. "Hayır," diye yanıtladı arkadaşı utanarak, çünkü daha geçenlerde kocası onu terk etmişti ve yalnız kalmanın utancını yaşıyordu: Kız arkadaşlarından hiçbirinin boşalan dairesine gelmesine izin vermiyor ve hiç kimseye hiçbir şey söylemiyordu. "Hayır, ya sen?" diye sordu arkadaşı. "Ben buldum," diye yanıtladı kadın mutluluk gözyaşları içinde ve birden geri dönüşü olmayacak bir şekilde kendisini ele verdiğini, şimdi onu hırpalayıp perişan edeceklerini, otomatik telefonların önünde, adamın karısına mı, annesine mi, yoksa iş yerine mi telefon edeceğini bilmeden dikilip duracağını anladı: Yavuklusunun çalışma saatleri sabit değildi, dolayısıyla onu hiçbir yerde boş yakalamak mümkün olmazdı. İşte onu bekleyen buydu. Onu başka bir utanç daha; bu adama, elinden kayıp giden bu adama, galiba pek çok kadının arzu nesnesi olan ama hepsinden korkarak kaçan ve galiba herkese aynı durumlarda hep aynı soruyu, laboratuvar şefi olacak mıyım, sorusunu soran bu adama yararsızca telefon eden diğer seslere eklenerek hep aynı sesle boşu boşuna telefon eden biri olma utancı bekliyordu.

Adamın durumunda anlaşılmayacak bir şey yoktu; şeffaf, içi dışı birdi. Onu ise ileride bir karayazı bekliyordu ve yine de gözlerinde mutluluk yaşları vardı.

ANNE VE BABA

Olabilecek şeyler karşısında kuşku ve kararsızlık tanımayan, gece korkuları ve dehşet nedir bilmeyen, neşeli, çevik Tanya, sen nerede yaşıyorsun? Şimdi neredesin, hangi ince perdeli apartman dairesinde yuva kurdun da çocuklar çevreni sarıyorlar ve sen, ayağına çabuk ve becerikli kadın, her işi ve hatta daha da fazlasını yapabiliyorsun?

Böyle bir sabah ışığının, çok çocuklu bir ailede en büyük kızların olabileceği kadar hareketli olan böyle bir kızın, nasıl bir karanlık umutsuzlukta dünyaya gözlerini açıp büyüdüğü ve yetiştiği de işin en önemli yanıdır. Sözünü ettiğimiz Tanya, işte tam da böyle bir ailenin en büyük kızıydı.

Bir sürü kız ve en son doğan oğlan, Tanya'dan küçüktüler. Anne, evlilik hayatının son demlerinde, kucağında bu oğlanla, işe gitmek üzere evden çıkan kocasının peşine düşerdi. Kocasının sadece ahlaksız şeylerle uğraştığı bu lanet olası işe gitmesine izin vermemek için koşardı. Anne, neredeyse her sabah babanın peşinden koşardı, yine kocasının elinden gitmesine, yine iğrenç, özgür ve kolayca vakit geçirmek üzere işe gitmesine izin verdiği için hemen hemen her sabah umutsuzluğa kapılırdı ve bir kolunda oğlunu taşırken kocasına yetişmek, boşta kalan eliyle de hızla koşan kocasının kafasından en azından şapkasını çekip almak için var gücüyle sokaklarda koşardı. Evet, bir ucundan öbür ucuna ordu mensuplarının oturduğu bu sokak için bu tür sahneler

yeni değildi. Tanya'nın annesi, kocasına karşı şiddetli bir nefret duyardı. Bu nefret, çalışkan ve cefakâr bir kadının aile çıkarlarına ihanet eden haylaz bir adama duyduğu nefretti. Gerçi baba her akşam bu ailenin koynuna geri döner ve evin en küçüğünü kucağına alırdı; ama anne bu hareketi de bir tuzak olarak, suç işlemiş bir erkek köpeğin aşağılık yaltaklanması olarak yorumlardı ve çocuğu çekiştire çekiştire neredeyse ikiye ayırırlardı; baba, kudurmuş anneye çocuğu vermemek, anne ise babaya hiç böyle bir özelliği olmadığı halde kendisini aile babası gibi gösterme ve rezil bir oyun oynama fırsatı tanımamak için. Hatta annenin çocuklarını, kendisinin hayatta harcadığı çabaların, insanüstü emeğin ve tartışma götürmese de kocasının, yani annenin sesini her yükseltişinde, şimdi komşular her şeyi öğrenecekler diye korkudan dondurulmuş paça gibi titreyip duran bu erkek köpeğin önünde, her saat çürütülen değerinin birer maddi kanıtı olarak gördüğünü, oysa komşuların her şeyi bildiklerini, annenin her yerde herkese her şeyi bizzat anlattığını ve kadınların onu teselli ettiklerini, ona "Petrovna, böyle bir rezillik olduğunda siyasi komiser yardımcısına git," diye öğütlediklerini söylemek mümkündü.

Baba buna rağmen yine de bir şekilde ailede kalmaya devam ediyordu. Bu adamın her akşam barışçıl bir ruh haliyle, mahcup ya da yapmacık bir ilgiyle veya nasıl gerekiyorsa o görünüşle, böyle bir durumda kendisinden beklenebilecek asık ve nefret dolu doğal bir yüzle değil de her seferinde kendisine ait olmayan, az önce düşünülmüş, hazırlanılmış bir yüzle eve dönmeye çalışırken ne tür bir nedeni olduğunu söylemek zordu. Ama hayır, öfkelenmek onun gücü dâhilinde bir şey değildi, her seferinde saat on bire doğru eve dönerken daha iyi rol yapabilmek için her şeyi ölçüp biçerdi. Eve daha erken dönmek istemezdi,

hayatı boyunca da istemedi ve bu en önemli şeydi onun için, her seferinde şu veya bu yapmacık görünüşle saat on birde eve gelir ve evde her seferinde aynı manzarayla karşılaşırdı: Çocukların hiçbiri uyumamış olurdu, karısı gözyaşları içinde kucağında en küçükle yatakta otururdu. Babanın kendiliğinden, kendisine özgü yumuşak hareketlerle kızları yataklarına yatırmaya kalkışması halinde anne, çocukları onun elinden çeke çeke almaya ve hiç kimse uyumasın, madem öyle hepsi de biraz önce kim bilir hangi kadının yatağından yanakları al al kalkıp gelmiş, huniye benzeyen o pis ağzıyla biraz önce Tanrı bilir kimi öpmüş, şimdi ise ıslak dudaklarıyla yatmaya hazır tertemiz küçücük kızlara sokulan sürtük babalarını görsünler diye bağırmaya başlardı.

Bununla birlikte anne çalışmadığından ve saat on biri, daha sonra on ikiyi ve daha geç saatleri beklerken her işi üstünkörü yaptığından ailenin sefaleti tarife sığmazdı, anneyle birlikte çocuklar da en önemli anı, günün zirve noktasını beklerken uyuyakalırlardı, sabah onları uyandırmak mümkün olmazdı. Anne haklı öfkesinde her geçen gün daha ileri gidiyordu, subay yemekhanesinin kapısının önünde ansızın kocasının karşısında bitebilir ve kucağında bebekle onu tekmeleyebilirdi: Anne, sanki toplumun, bir erkeğe hiçbir şey yapamazsın, sadece onu kaçırırsın ve ebediyen nefret ettirirsin düşüncesini protesto ediyor, çocukları aç bırakarak ve oğlanı alıp kasabanın çevresindeki bozkıra giderek ya da Tanya'nın öz babasından çocuk düşürdüğünü, duvardaki oyuğun içinde kanlı bezler bulduğunu en korkunç sözlerle haykırarak her seferinde kaderine ve çevredekilere âdeta meydan okuyordu.

Tanya'nın annesi aslında ne istiyordu bilinmez, ama belki de bu, annenin, çocukların yanında sözde sakin bir aile yaşantısı tablosu yaratmaya önem veren babanın ortalığı

yumuşatıcı görünüşüyle ve yapmacık yüz ifadeleriyle daha ziyade çocuklarının karşısında yarattığı sahte tabloyu ve oyunu bozma gereksinimiydi. Anne kendisini saygısızlıkla ve nefretle kuşatılmış olarak kapana kısılmış hissediyordu, aynı zamanda kocasına herkesin acıdığı ve onu korumaya çalıştığı duygusuna kapılıyordu. Hatta, Sekiz Mart Kadınlar Günü öncesi bir gün, kocasının ona ve kızlarına küçük armağanlar alacağını bildiği bir mağazaya gitmiş, ancak birisinin kendisinden önce gizlice mağazaya gidip, daha kendisi kalabalığın arasından sıyrılıp tezgâha yanaşamadan kocasını uyararak arka kapıdan kaçmasını sağladığını düşünmüştü.

Ancak bütün bu rezilliğin arasında neredeyse her yıl bir kız çocuğu dünyaya gelmiş, ailenin en son çocuğu olan oğlan da babanın aileyi bırakıp gitmesinden topu topu altı ay önce doğmuştu. Bu nasıl olmuştu, bu karı koca ilişkileri neyin sonucuydu, ikisinin sarılıp birleşmeleri hangi zeminde mümkün olmuştu hiç kimse bilmiyordu ve bunu, annesini ve babasını dikkatle izleyen, ailenin en parlak zekâlısı Tanya da hiç anlamıyordu.

Anne ise kocasını rezil etmeye çalışırken attığı her adımda rezillik batağına daha çok batıyordu ve kocası inatla aile görüntüsünü korumaya ve karısının onu göstermek istediği görüntüye fırsat vermemeye çalıştığı için bunun ucu sonu yoktu, ama bu iki inatçı insan sonunda işi, en azından taraflardan biri için hiçbir şeyin gerekli ve değerli olmadığı, hiçbir şeye metelik vermemeye başladığı sınırlara vardırdılar, işte tam bu anda daha inatçı, daha sebatkâr olan karşı taraf, umursamaz davranışa yanıt olarak uzaklaşan tarafça aynı umursamazlıkla karşılanan bir zafer çığlığı atıyor, diğeri uzaklara gidiyor, ama zafer çığlığı çevrede duyulacak kadar güçlü çıkıyor, dolayısıyla da çevrede ister istemez yankı yapıyordu.

İşte böyle oldu ve Tanya'nın babası evden de garnizondan da gitti: Babayı başka bir birliğe gönderdiler ve bu iş onun açısından sonuçsuz kalmadı, çünkü baba daha sonra çok çile çeken ailesine bir daha burnunun ucunu bile göstermemek için her türlü gerekçeye sahip oldu; gittiği yerde basit, Petrovna'dan çok daha basit olduğu haberleri gelen yeni bir kadınla sessizce birlikte yaşamak zorunda kaldı.

Bununla birlikte Tanya da babasının gidişinden sonra ailesiyle çok uzun süre kalmadı, tam bir yıl sonra buraya görevle gelmiş olan elektrik montajcısı Viktor onu fark ettiğinde daha on yedisinde bile değildi. Viktor, Tanya'dan çok daha büyük, çok daha deneyimliydi ve kasaba kulübünde bu zarif, uyanık kızın şahsında nasıl bir hazineyle karşılaştığını o dakikada anlayıp meseleyi yirmi dört yaşındaki deneyimli ellerine hemen alıverdi. Tanya o akşam kulüpten eve dönüş yolunda Viktor'la gitmeyi kabul etti ve annesi son derece açık kalplilikle o olmadan işlerin üstesinden gelemeyeceğini, çocuklar için de kötü olacağını söylediği halde ertesi sabah çekip gitti. "Yeter," demiş olmalıydı Tanya, "benden bu kadar." Ve hemen gözden kaybolmuştu, daha sonra da tuttuğunu koparan bilgili Viktor'la yaşadığı hayatta mutlu olmuştu. Hiçbir şey; oturacak bir evinin olmaması, ev sahibi yaşlı kadının her mart ayında kendisini asmaya kalkışması, bu yüzden mart ayında kadının oğlunun izin alıp gelmesi ve sürekli ipleri saklaması, yaşlı kadının evinde hiçbir şey bulunmaması, koca bir yıl sadece kefirle beslendiği için bir kaşığının ve iki çatalının, bıçak yerine de sadece bir çakısının olması şaşırtmıyordu Tanya'yı. Daha sonra neyle karşılaşırsa karşılaşsın Tanya her şeyi kolayca, mutlulukla kabul ediyordu, her yerde ahenkli yürüyüşüyle dolaşıyor, umutsuzluğun ve kuşkunun gölgesi bile yanına asla uğramıyordu.

YENİ BİR RUH

Onlar bazı işaretlerden tanınırlar, kendileri gibi olanlar tanır ancak onları. Bu işaretler çifttir, iki kez tekrarlanır. Herhangi biri bu işaretleri nadiren bilir. İşaretleri öğrenenlerin, bu işaretleri öğrendikten sonra hiçbir şey anlamamaları da gariptir. Kendileriyle ilgili olanı da anlamazlar. Sadece bir yürek sızısı olur, o kadar. Gözleri yaşlarla, bir tür dünya dışı kederle bulanır, yine de akıllarına bir şey gelmez. İki akraba yazgı, boşlukta birbirlerinin yanından geçip giderler.

Buna ilk bakışta aşk deniyor hâlâ (bu bakış aynı türden, akraba bir bakışla bir daha asla karşılaşamayabilir).

Tanıma anları (ruhlarımız birbirine akraba mı yoksa tanıdık bir yerden, tanıdık sözlerden ve durumlardan mı birbirimizi tanıyoruz?) uçuruma yuvarlanırcasına yasak anılar karanlığına yuvarlanır.

Çifte işaret, uygun yönden gelen doğru bir ışık ve bu ışıkla aydınlanan bir evdir; bu kadarı yeterli olacak, insan bu yeri tanıyacaktır. Ama öncesindeki, sonrasındaki her şey, yer, ışık, ev, rüzgâr neden buradadır, sürgündeki kişi bunları anlayamayacaktır. Eski zamanlara, öteki yaşamına geri dönmeyecektir, onu ne şekilde olursa olsun bugünkü yaşama sürüklemek gerekir; ama eskiler, ışık ve mutluluk olmaksızın.

Aslında en çok da eski, artık olup bitmiş bir şey bize daha sevimli, daha hoş gelir. Bu eski, olup bitmiş şey hüzünle, sevgiyle boyanmış, renklendirilmiştir, her şey orada

kalmıştır, "duygu" sözcüğüyle adlandırılan şey oradadır. Şimdi her şey başkadır: Yaşam mutluluk olmadan, gözyaşları olmadan akmakta, devam etmektedir.

Neyse, bunların hepsi bir önsöz, bir girişti. Gelelim hikâyenin özüne, can alıcı noktasına: Adamın biri görevli olarak gittiği yerden yaşadığı kente dönmek için acele ediyor, koşuyordu, uçağını kaçırmak üzereydi, bir taksi çevirdi ve hızla yola koyuldular. Taksi hız sınırını aştığı için polis tarafından durduruldu, ceza kesildi, şoför geldi-gitti derken zaman geçti. Adam çıkış kapısına geldiğinde sadece boş bir alan gördü, uçak kalkmıştı.

Neden bu kadar acele ediyordu? Çünkü ertesi sabah yaşadıkları kentte oğlunu durup dururken okulundan koparıp askere alacaklardı. Bu bilgi geç kalmış adama kısa süre önce verilmişti, adam ancak akşamleyin telefon merkezinden evine telefon edip her şeyin yolunda olduğunu, ertesi gün geleceğini haber verebilmişti. "İş işten geçmiş olacak!" dedi karısı havlar gibi bir sesle. Adam hemen gitti. Vedalaşmaya! Güçlüklere, sertliklere, ordudaki âdetlere alışkın ve hazır olmayan biricik, sevgi dolu, ev kuşu, iyi kalpli, içli yavrusu iki yıllığına gidecekti. Küçükken avluda dayak yerdi çocuklardan, okulda da belalıları, sadistleri vardı ama artık enstitüde okuyordu, her şey geride kalmıştı, tıpkı kendisi gibi akıllı, ev kuşu arkadaşları olmuştu ve hadi buyur bakalım, sabah götüreceklerdi çocuğu.

Adam, yani baba, artık genç değildi, anne de genç sayılmazdı, olgun bir yaşta, ömürlerinin sonbaharında karşılaşmışlardı ve kendilerine bir mutluluk yaratmışlar, yakışıklı, iyi yürekli bir melek dünyaya getirmişlerdi. Tıpkı vahşi bir kabilenin ilk peygambere değer vermemesi gibi, yaşıtları da bu yakışıklı, iyi yürekli meleğe değer vermiyorlardı (ana babanın düşüncesine göre).

Babanın daha önceden büyük bir kızı, onun deyimiyle eskiden kalma, yaşı hayli büyük, önceki ilişkisinin meyvesi olan bir kızı vardı. Üstelik bu kızın annesi, kocasından on bir yaş daha büyüktü. Baba kırk iki, anne ise elli üç yaşındayken beraberlikleri bozulmuştu. Her iki taraf için de umutsuz bir yaş! Bu sırada babanın karşısına tüm hayatının aşkı, yine genç olmayan, yaşı belirsiz, sevgi dolu bir kadın çıkmıştı, altın sarısı başının çevresinde bulut gibi saçları, mavi gözleriyle kırılgan, çalıştığı yerde yeni işe başlayan bir kadın. Her şey yoluna kondu ve bir mucize doğdu, altın sarısı kıvırcık saçları olan, zayıf bir oğlan, bir melek. Ve on sekiz küsur yıl sarmaş dolaş birlikte yaşadılar, sanki yaşamlarına bir yaşam daha eklenmiş gibi, her zaman oğulları için endişe duyarak yaşadılar.

İşte şimdi eski karısının acımasız intikamı, gözyaşları ve lanetleri (ettiğini bul!) gerçek olmuştu.

Baba uçağı kaçırmıştı. Sabah uçuşunda da yer yoktu.

Askere alınacak çocuğun babası o zaman bilet parasının bir kısmını geri aldı, geç saatteki bir otobüse atlayıp istasyona geldi ve kondüktör hanıma gözyaşları içinde öyle şeyler söyledi ki, kondüktör hanım kenara çekilip kaçak yolcunun artık hareket etmiş olan trene, trenin sahanlığına atlamasına, sonra da kendi kompartımanında, üst kuşette yolculuk etmesine izin verdi. Baba, burada aşırı derecede ısınmış tavan boşluğu yüzünden sabaha kadar çok bunaldı. Sonra eve koştu, ama ev boştu, yerde bir şeyler yuvarlanıyor, telefonun ahizesi de bip sesi çıkararak yerde duruyordu, oğlunun odasındaki toplanmamış yatak, idama giden bir mahkûmun yatağı gibi açık kalmıştı.

Baba hemen ne yapacağına karar verdi ve yan binada oturan bir komşudan askerlik şubesinin yerini öğrendi, bu binada oğlunun sınıf arkadaşlarından biri, onun ezelî işken-

cecisi oturuyordu ama şimdi bu kimin umurundaydı. Çocuğun ninesi ona nereye gitmesi gerektiğini söyledi, kendi ailesinin üyeleri de sarhoş bir gecenin ardından delikanlıyı uğurlamak için oraya gitmişlerdi hep birlikte.

Baba tam zamanında ulaştı gideceği yere. Oğlan artık kafayı bulmuş, görünüşleri berbat, aptal aptal sırıtan, yılgın delikanlılar kalabalığıyla birlikte yola çıkmak üzereydi.

Baba çocuğun koluna yapıştı, acı acı bağırmaya başladı. Kendine geldiğinde, "daimî ikametgâh"a vardıktan altı ay sonra hamarat karısı tarafından terk edilen bahtsız göçmen Grişa olarak Amerika'daydı artık. Karısı bir alışveriş merkezindeki çok büyük bir mağazada temizlikçi olarak çalışmaya başlamıştı, daha sonra da eskiden okul arkadaşı olan bir profesörle evlenmişti, ikisi bu alışveriş merkezinde karşılaşmışlardı. Ne mutlu bir rastlantı! Grişa'yı bir paçavra gibi fırlatıp kenara atmışlardı.

Bu öyküyü anlattığımız anda, dil bilmeksizin ve hangi kanalın seyredileceği konusundaki sert tartışmalara katılmaksızın bütün zamanını televizyon başında geçirdiği tımarhaneden, yerel akıl hastanesinden yeni salıverilmişti; bu arada Grişa, üçüncü intihar denemesini takiben burada bulunuyordu.

Ancak en azından, hiç durmadan bağıran deli bir zenciyle kıt bir televizyon dilinde konuşmaya başlamıştı ve zenciyi ilk anlayan da, televizyon spikerinin temiz lehçesiyle kendince ona ilk karşı çıkan da Grişa'ydı. Zenci, Grişa'nın üzerine atılmıştı. Siyah adam beyazlara karşı çıkmış, bu kokarcaların on tanesini öldürmüştü, yani bunu itiraf ediyordu ve böyle bir dava için elektrikli sandalyeye oturmaya hazırdı, adının bir mücadele simgesi olması ideali uğruna ölmekten mutlu olacaktı. Grişa ona karşı çıkmış, "Öldürsene beni, öldür *pliz*. Boğazımı sık, ne istersen yap,"

diye birden kendisinin de hiç beklemediği bir anda konuşmaya başlamıştı (pek çok şey bilen, örneğin beş dil bilen o talihsiz babanın ruhunun şimdi içinde dolaşıp durduğundan habersizdi). "Öldür beni, rica ediyorum senden," diye ağlıyordu Grişa, onu hemen götürmüşler ve iğne yaparak sakinleştirmişlerdi.

Siyah Tom Amca'nın sesi zamanın akışı içinde ansızın kesildi ve kafasında yarattığı haklı ırksal öç dünyasında kendisini öldürmesini rica eden tek gerçek beyaz insanı diğerlerinden ayrı tuttu. Tom Amca, beyazlara karşı eline geçen bu on birinci fırsatta yeni bir öç alma eylemi yapabilir miyim, diye düşünmeye koyuldu ve sonuçta pis bir Rus olan; siyah dünyadaki rütbeler listesine göre, kendi üstün ırkı içinde bir aristokrat olan Tom Amca'yı bir kenara bırakırsak (ne de olsa bütün haklara sahip bir ABD yurttaşıydı o), herhangi bir yerliden daha aşağıda bulunan bu zavallı beyaz kokarcanın başından neler geçtiğini ortaya çıkarma yoluna gitti.

Tom Amca, o zaman pis Rus'un haklarını korumaya başladı, ona başlıca demokrasi düşmanlarını, yani ekrandaki senatörleri ve başkanı, hatta kısa, yamuk eteğini her zaman boyu dizlerinin üstüne gelecek şekilde yukarı çeken şişman yaşlı kadını tanıttı. Tom Amca, bilge başını sallayarak ve zayıf parmaklarını oynatarak Grişa'ya bir sürü şey anlatıyordu, Grişa ise hep ağlıyordu.

Oğluna ve karısına ağladığını, askerlik şubesinin yakınındaki sokakta, bir cesedin başında diz çökmüş haldeyken bıraktığı oğluna ve karısına ağladığını bilmiyordu. Oğlanı askere almadıklarını, annesinin avaz avaz bağırarak onu saklamayı başardığını bilmiyordu. Kısacası anne, cesedin başında avaz avaz bağırıyordu, ama bu arada oğlanın kulağına "Valya Teyze'nin yanına, Udelnaya'ya kaç," diye çoktan fısıldamış, oğlan tabanları yağlamıştı ve bütün bunlar "cankurtaran" gelene kadar olup bitmişti.

Grişa hıçkıra hıçkıra ağlıyor, çok acı çekiyor, kendi kendisine ulaşamıyordu; ansızın boynunun altında minicik bir delik fark etti, delikten gözyaşları akıyordu, sanki yeni bir göz gibiydi. Tuhaf düşler görüyordu, gölgesiz bir mutluluk, onu sarıp sarmalayan, ninni söyleyerek uyutan, sakinleştiren bir sevgi.

İğneler yüzünden donuklaşıyor, uyuşuyor ve ağlamayı kesiyordu, ama boynunun altındaki küçük gözden yaşlar akmaya devam ediyordu.

Zamanla şok geçti ve beyaz Grişa'yı salıverdiler, Tom Amca'yı ise başka bir binaya gönderdiler, burada küçük bir kedi yavrusunu koruması altına aldı, bir daha da ondan ayrılmadı. Amerika'da sokak kedisi olamayacağına göre siyah-beyaz kedi yavrusu da başka bir ezilen ırktı. Kediciğin yolu buraya nasıl düşmüşse düşmüştü ve Tom onu alıp vedalaşmaya gelmişti, avucunun içinde tuttuğu hazinesini Grişa'ya gösteriyordu.

Grişa ise inine geri dönmüştü. Rus bir ev sahibesinden bodrum katında bir oda kiralamıştı; tuvaleti olan ama duşu olmayan bir yer.

Rus ev sahibesinin kuzeni konuk olarak gelmişti: ak saçlı, mahzun bir kadın. Grişa bodrum katına inerken kadını şöyle bir görüyordu, bir keresinde evin önündeki küçük bahçede sandalyede otururken gördü onu. Kadın çay içiyordu. Bu yaşlı, ak saçlı kadının fincanın içinde karıştırıp durduğu kaşıktan bir güneş ışığı yansıyarak gözüne vurup oynuyordu. Yüzü ağlamaklıydı, ölü gibiydi.

Kadın, kaşığı fincanın içinde amaçsızca dolaştırıyordu ve minik bir ışık lekesi kadının kızarmış burnunda ve mavi gözünde yanıp sönüyordu. Mavi göz çok etkileyici bir şekilde aydınlanıyor, canlı bir değerli taş gibi parlıyordu.

Gerçek bir ikili rastlaşma olmuş, iki kalp karşılaşmışlar ve birbirlerini tanımamışlardı.

Grişa, beş dakika sonra ansızın sürüklenir gibi yukarı çıktı ve yaşlı kadının karşısına oturdu. Ev sahibesi henüz evde yoktu, çalıştığı üniversiteye gitmişti. Yaşlı kadın aynı şekilde ne tek yudum çay içti ne de bakışlarını yukarı kaldırdı. Grişa, terk edilmiş tüm kalbiyle bu kadına âşık oldu, evlenip Moskova'ya onun yanına gitti ve Moskova'da kadının bezgin, solgun, kıvırcık saçlı oğluyla tanıştı.

Bu oğulla, yani Alyoşa'yla el sıkıştığı sırada Grişa'nın boynunun altındaki görünmeyen üçüncü gözünde bir damla gözyaşı belirip aktı; ölmüş babanın acı, minik gözyaşı. Babası öldüğü için Alyoşa'yı askere almamışlardı, Grişa'nın yeni karısı böyle anlatmıştı. Emekli kadının geçimini sağlayan tek kişi oğluydu ve yasa böyle ender örnekleri askerlikten muaf tutabiliyordu (yaşlılar için yine de görmezden gelinen durumlar var). Gerçi askerlik şubesinde bağırıp çağırmışlar ve hemen askere gitsin, sonra biz onu bırakırız diye ısrar etmişlerdi (anlaşılan sadece belli sayıyı bulmaları gerekiyordu, yeterli sayıda adam yoktu demek ki). Biraz dolaşmak, belgeleri toplamak gerekmişti. Alyoşa saklanıyordu, polis müdürü geceleri eve geliyordu, bu arada cenaze işleri de cabası! Grişa bütün bu hikâyeleri ağlayarak dinliyordu kim bilir kaçıncı kez.

Ama Alyoşa yeni babasını öyle kolayca kabul edivermedi. Alyoşa, annesinin ruh halinin yerini hemen gerçek bir ihanetin alıvermesini hoş karşılamadı, daha ayağındaki ayakkabılar eskimeden* kocaya varmaya kalkmıştı. Alyoşa, Amerika'ya gitmeyi kesinlikle reddetti; ama olduğundan yirmi yaş daha genç görünen yumuşacık altın sarısı saçlı, mavi gözlü, âşık annesi yeni kocasıyla birlikte sonsuza dek oraya, ilk kocasının ruhunun şu anda yaşadığı yere gitti ve onlara hiç kimse, hiçbir şey açıklamadı.

---

* W. Shakespeare'in *Hamlet*'inden alıntı. –ç.n.

FISKİYELİ EV

Bir genç kızı öldürdüler, sonra da dirilttiler. Şöyle oldu: Yakınlarına kızın öldüğünü söylediler, ama onu teslim etmediler (hepsi birlikte otobüsteydiler, ama kız patlama sırasında önde, ayakta duruyordu, anne babası ise arkada oturuyordu). Kız gencecikti, on beş yaşındaydı ve patlamayla birlikte dışarı fırlamıştı.

"Cankurtaran" çağrılıp yaralılar ve ölüler götürülürken baba, öldüğü apaçık olduğu, doktor da ölümü tespit ettiği halde kızını hâlâ kucağında tutuyordu. Daha sonra kızı yine de hastaneye götürmek gerekti, babayla anne de aynı "cankurtaran"a bindiler ve çocuklarıyla birlikte morga gittiler.

Kız sedyede canlı gibi yatıyordu, ama ne nabzı atıyordu ne de soluk alıyordu. Anneyle babayı gitmek istemeseler de eve gönderdiler. Ancak cenazeyi henüz onlara veremezlerdi, adli düzenimize göre zorunlu işlemlerin ve adli tıp işlemlerinin, özellikle de otopsinin yapılması ve ölüm nedeninin belirlenmesi gerekiyordu.

Ancak üzüntüden deliye dönen, ayrıca derin inançlı bir Hristiyan olan baba, kızını çalmaya karar verdi. Neredeyse bilinçsiz durumdaki karısını eve götürdü, kayınvalidesiyle konuştu, komşu doktor hanımı uyandırdı ve ondan beyaz önlük istedi. Daha sonra evdeki paraların hepsini alıp en yakın hastaneye gitti, orada bir sedye ve bir de erkek

hemşireyle boş bir "cankurtaran" kiraladı (saat gecenin ikisiydi), beyaz önlüğü giyip kızının tutulduğu hastaneye gitti, güvenlik noktasından geçip merdivenden bodrum kat koridoruna indi, sakin bir şekilde morga girdi, burada kimse yoktu, kızını buldu, erkek hemşireyle birlikte kızını sedyeye koydu ve daha sonra yük asansörünü çağırıp yükünü üçüncü kata, cerrahi reanimasyon bölümüne çıkardı. Akşam hasta kabulde kararı bekledikleri sırada buradaki her şeyi incelemişti.

Erkek hemşireyi gönderdi ve nöbetçi reanimatörle kısa bir konuşmadan ve ona bir tomar para verdikten sonra kızını doktorun ellerine, yoğun bakım servisine teslim etti.

Doktor, henüz ortada kızla ilgili bir tıbbi rapor olmadığı için babasının "cankurtaran" çağırdığını ve hastayı (daha doğrusu ölüyü) kendi olanaklarıyla en yakın hastaneye getirdiğini düşünmüştü herhalde. Reanimasyon doktoru kızın hayatta olmadığını çok iyi biliyordu, ama para da çok lazımdı kendisine, karısı yeni doğum yapmıştı (o da kız doğurmuştu) ve doktorun sinirleri son derece gergindi. Annesi karısını sevmiyordu, her ikisi de sırayla ağlıyorlardı, bebek de ağlıyordu, bir de gece nöbetleri vardı. Para bulmak ve bir daire kiralamak gerekiyordu. Bu ölü çariçenin deli babasının (apaçık belliydi deli olduğu) kendisine teklif ettiği para kiralık bir dairede altı ay oturmalarına yeterdi.

Doktor tek kelime etmeden, sanki önünde gerçekten canlı biri varmış gibi işe girişti, sadece babaya hasta gömleği giymesini söyledi ve onu da yoğun bakımda, yandaki yatağa yatırdı, çünkü adam kızını bırakıp gitmemek konusunda çok kararlıydı.

Kız mermer gibi bembeyaz yatıyordu, yüzü inanılmaz güzeldi, babası ise yatağının üzerine oturmuş ona tuhaf bir şekilde bakıyordu. Gözbebeklerinden biri sürekli yana

kayıyordu, bu deli adam gözlerini kırptığında gözkapakları birbirinden büyük bir güçlükle ayrılıyordu.

Doktor, babayı bir süre gözledikten sonra hemşireden onun kardiyogramını çekmesini istedi, daha sonra da bu yeni hastaya hemen bir iğne yaptı. Baba anında kendinden geçti. Kız cihaza bağlı durumda, Uyuyan Güzel misali yatıyordu. Doktor, sağa sola giden bakışlarıyla kendisini kontrol eden biri olmasa da kızın üzerinde gayretle çalışıyor, elinden gelen her şeyi yapıyordu. Aslında bu genç doktor bir fanatikti; onun için ağır, ilginç bir vakadan, kim olursa, adı sanı ne olursa olsun ölümün eşiğindeki bir hastadan daha önemli bir şey yoktu dünyada.

Baba uyuyordu, düşünde kızıyla karşılaştı. Yani onu görmeye gitmişti, tıpkı kızı kent dışındaki çocuk sanatoryumundayken onu görmeye gittiği gibi. Yiyecek bir şeyler ayarlamıştı, içinde köfte olan bir sandviç vardı elinde her nedense, sadece bir sandviç. Çok güzel bir yaz akşamı Sokol metro istasyonu bölgesindeki bir yerden otobüse bindi (yine otobüs) ve cennet gibi yerlere gitti. Tarlalarda, yumuşacık yeşil tepelerin arasında kemerleri göğe uzanan çok büyük gri bir ev vardı, dev bir kapıdan geçip de bahçeye girdiğinde zümrüt yeşili çayırda, doğruca çimenlerin içinden çıkan, ev kadar yüksek bir fıskiye tek bir sütun halinde fışkırıyor, yukarıda genişleyerek aşağı dökülüyordu. Yaz güneşi ağır ağır batıyordu, baba kemerin sağındaki girişe doğru keyifle yürüyüp üst kata çıktı. Kızı onu biraz şaşkın karşıladı, sanki babası rahatsız etmişti kendisini. Kız ayakta duruyor, yan tarafa bakıyordu. Sanki o tarafta artık babasını ilgilendirmeyen kendi özel yaşamı akıp gidiyordu. Bu onun meselesiydi.

Ev, yüksek tavanları ve aşırı geniş pencereleriyle çok büyüktü ve güneye, gölgeye, batmakta olan güneşin yandan

aydınlattığı fıskiyeye bakıyordu. Fıskiye suyu pencerelerden daha yükseğe fışkırtıyordu.

"Sana köfteli sandviç getirdim, tam sevdiğin gibi," dedi baba.

Baba pencerenin yanındaki sehpaya doğru gitti, paketi sehpanın üstüne koyup açtı. Tuhaf bir sandviç vardı paketin içinde, iki dilim ucuz esmer ekmek. İçindeki köfteyi göstermek için dilimleri ayırdı. İçinde çiğ insan yüreği vardı (hemen anlamıştı). Baba, yüreğin çiğ ve sandviçin yenemeyecek olmasından endişe duydu, tekrar kâğıda sardı ve huzursuz bir şekilde:

"Sandviçleri karıştırmışım, sana başka bir tane getireceğim," dedi.

Ama kız yaklaştı ve yüzünde tuhaf bir ifadeyle sandviçe baktı. O zaman baba, paketi cebine sakladı ve kız zorla almasın diye eliyle üstüne bastırdı.

Kız başını eğmiş, elini uzatmış, yanında duruyordu:

"Ver baba, acıktım, karnım çok aç."

"Bu iğrenç şeyi yemeyeceksin."

"Hayır, ver," dedi kız ağır ağır.

Kız çok kolayca bükülen elini babasının cebine doğru uzattı ama baba bu sandviçi alıp yerse kızının öleceğini biliyordu.

İşte o zaman arkasını dönüp paketi çıkardı, açtı ve çiğ yüreği çarçabuk kendisi yedi. Bir anda ağzı kanla doldu. Kanlı esmer ekmeği yedi.

"İşte ben de ölüyorum," diye düşündü, "ne güzel! Ondan önce öleceğim."

"Beni duyuyor musunuz, gözlerinizi açın!" dedi birisi.

Gözkapaklarını güçlükle araladı ve genç doktorun sanki sisler içindeymiş gibi bulanık yüzünü gördü.

"Sizi duyuyorum," diye yanıtladı baba.

"Kan grubunuz nedir?"

"Kızımınkiyle aynı."

"Emin misiniz?"

"Evet, eminim."

Onu hemen bir yere götürdüler, sol koluna bir lastik boru bağladılar, damarına şırınga batırdılar.

"O nasıl?" diye sordu baba.

"Yani?" diye kendisi de bir soru sordu işiyle uğraşan doktor.

"Sağ mı?"

"Siz ne düşünüyordunuz," diye öylesine bir yanıt verdi doktor.

"Sağ mı?!"

"Yatın, yatın!" diye bağırdı doktor.

Baba, yanında birisinin hırıldadığını işiterek yatıyor ve ağlıyordu.

Sonra onunla ilgilenmeye başladılar ve tekrar bir yere gitti, etraf tekrar yeşillendi, ama o anda bir gürültüyle uyandı: Yanındaki yatakta yatan kızı yüksek sesle hırıldıyordu, soluduğu hava yetmiyordu sanki. Baba kızına yandan bakıyordu. Kızın yüzü beyazdı, ağzı hafifçe aralanmıştı. Babanın kolundan kızının koluna taze kan gidiyordu. Baba kendisini çok hafif hissediyordu, kan akışını çabuklaştırmaya çalışıyor, kanın hepsi çocuğuna aksın istiyordu. Kızının hayatta kalması için ölmek istiyordu. Sonra yine kendisini orada, o kocaman gri evde gördü. Kızı yoktu. Usulca onu aramaya gitti, pek çok penceresi olan bu şahane evin her köşesine baktı, ama canlı hiç kimseyi bulamadı. O zaman bir sedirin kenarına ilişti, sonra da uzandı. Rahatlamıştı, iyiydi, sanki kızı artık bir yere yerleşmişti, sevinç içinde yaşıyordu, kendisi de dinlenebilirdi. Uykuya dalıyordu (rüya-

sında) ve o anda kızı ortaya çıktı, kasırga gibi odaya girdi, birden yanı başında sanki dönüp duran bir rüzgâr sütunu belirmişti, bu rüzgâr sütunu ulumaya, çevredeki her şeyi sarsmaya, titretmeye başlamıştı, sağ kolunun oynak yerine tırnaklar saplanmış, derisinin altına girmiş, iyice batmıştı ve baba korkudan bağırmaya başladı, gözlerini açtı. Doktor biraz önce sağ kolunun damarına iğne batırmıştı.

Kız yanında yatıyordu, ağır ağır soluk alıyordu ama artık o kadar hırıldamıyordu. Baba, dirseğine dayanarak doğruldu, sol kolunun lastik borudan kurtulmuş ve sarılmış olduğunu gördü, doktora:

"Doktor, benim acilen telefon etmem gerek," dedi.

"Ne telefonu," diye karşılık verdi doktor, "daha telefon edecek bir şey yok. Yatın, yoksa... yoksa başınız döner..."

Ama gitmeden önce telsiz telefonunu yine de verdi ve baba eve, karısına telefon etti ancak evde kimse yoktu. Galiba karısıyla kayınvalidesi sabah erkenden tek başlarına morga gitmişlerdi ve şimdi kızlarının cesedinin nerede olduğunu hiç bilmeden oradan oraya koşuşturuyorlardı.

Kız artık daha iyiydi ama henüz kendine gelmemişti. Baba, ölmek üzere olduğu görüntüsü yaratarak reanimasyon bölümünde kızının yanında kalmaya çalışıyordu. Geceki doktor gitmişti, talihsiz babanın daha fazla parası yoktu, ancak kardiyogram yapmışlar ve şimdilik bırakmışlardı, herhalde gece nöbetçisi doktor birisiyle konuşup anlaşmıştı ya da kardiyogramı kötüydü.

Baba ne yapması gerektiğini düşünüyordu, aşağı inemezdi, telefon etmesine izin vermiyorlardı, herkes yabancıydı, herkesin işi vardı. İki kadının; kısaca "kızlar" dediği karısının ve kayınvalidesinin şu anda ne hissettiklerini düşünüyordu. Kalbi şiddetle ağrıyordu. Kızı gibi ona da serum taktılar.

Sonra uykuya daldı, uyandığında ise kızı yanında yoktu.

"Hemşire, burada yatan kız nerede?"

"Sizi neden ilgilendiriyor?"

"Ben onun babasıyım da ondan. Nerede o?"

"Ameliyata götürdüler, heyecanlanmayın ve ayağa kalkmayın. Yasak."

"Onun nesi var?"

"Bilmiyorum."

"Küçük hanım, doktoru çağırın!"

"Hepsi meşgul."

Yanında yaşlı bir adam inliyordu, duvarın ardında genç doktora benzeyen biri vardı, galiba yaşlı bir kadına birtakım işlemler yapıyordu ve kadınla aptal bir köylü kızıyla konuşur gibi bağırarak ve şaka yaparak konuşuyordu:

"Ee... Nineciğim, çorba ister misin? (Sessizlik.) Ne çorbası istersin?"

"Mmm," diye mırıldanıyordu yaşlı kadın, insan sesine benzemeyen, teneke gibi bir sesle.

"Mantar çorbası ister misin? (Sessizlik.) Mantar çorbası ister misin? Mantarlı çorba yedin mi?"

Yaşlı kadın birden kalın, teneke sesiyle yanıtladı:

"Mantarlar... boynuzlu."

"Aferin!" diye bağırdı doktor.

Baba yatıyordu ve endişe içindeydi, kızını bir yerlerde ameliyat ediyorlardı, karısı bir yerlerde üzüntüden aklını yarı kaçırmış oturuyordu, yanında kayınvalidesi titreyip duruyordu... Genç doktor onu muayene etti, bir iğne daha yaptılar, uyku bastırdı.

Akşam sessizce kalktı ve öylece, çıplak ayak, üstünde sadece hasta gömleğiyle dışarı çıktı. Fark edilmeden merdivene kadar gitti ve soğuk basamaklardan hayalet gibi aşağı

indi. Bodrum kat koridoruna kadar indi, üzerinde "Patolojik Anatomi" yazısı olan ok işaretini izledi.

Burada beyaz önlüklü biri ona seslendi:

"Beyefendi, burada ne işiniz var sizin?"

"Morgdan geliyorum," diye karşılık verdi baba birden, "yolumu kaybettim."

"Nasıl yani?"

"Dışarı çıkmıştım, ama belgelerim orada kaldı. Geri döndüm, ama nerede bu?"

"Bir şey anlamadım," dedi beyaz önlüklü, babanın koluna girdi ve onu koridora çıkardı. Sonra yine sordu:

"Hayırdır, ayaklandınız mı?"

"Canlandım, hiç kimse yoktu, çıktım, ama sonra kayda geçirsinler diye geri döndüm."

"Hayret," dedi koluna giren adam.

Bölüme gelmişlerdi, ama orada onları bir sağlık memuru ağza alınmayacak küfürlerle karşıladı. Baba, memurun tüm itirazlarını dinledi ve sordu:

"Kızım da buradaydı, ameliyattan sonra getirilmiş olmalı."

Soyadını söyledi.

"Hayır dedim ya, yok işte! Herkes kafayı yemiş! Sabah da arıyorlardı! Yok işte! Buradaki herkesin aklı kıçında! Al sana bir ruh hastası daha! Tımarhaneden mi kaçmış, nedir? Nereden geliyor bu adam?"

"Orada, binalar arasındaki geçitte dolaşıyordu," diye karşılık verdi beyaz önlüklü.

"Güvenlik görevlisini çağır," diyerek tekrar ana avrat küfretmeye başladı sağlık memuru.

"Bırakın da eve telefon edeyim," dedi baba. "Hatırladım, üçüncü kattaki reanimasyon bölümünde yatıyordum. Hafızamı kaybettim, Varşavka'daki patlamadan sonra buraya geldim."

Beyaz önlüklüler o anda sustular. Varşavka'daki patlama günler önce olmuştu. Onu, yani tir tir titreyen bu çıplak ayaklı adamı telefonun durduğu masaya götürdüler.

Karısı ahizeyi kaldırır kaldırmaz hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı:

"Sen! Sen! Sen nerelerde dolaşıyorsun! Kızın cesedini götürmüşler, nereye götürmüşler bilmiyoruz! Sense işsiz güçsüz sürtüyorsun! Evde tek kopek para yok! Taksi parası bile bulamadık! Sen mi aldın, ha?"

"Ben, ben hafızamı kaybetmişim, hastaneye, reanimasyon bölümüne getirmişler..."

"Nereye, hangi hastaneye?"

"Onun olduğu hastane..."

"Peki o nerede! Nerede dedim!" diye avaz avaz bağırıyordu karısı.

"Bilmiyorum, ben de bilmiyorum. Tamamen çıplağım, bana giysi getir. Burada, morgda yalın ayak dikiliyorum. Bu kaç numaralı hastane?"

"İyi de seni niye oraya götürdüler hiç anlamıyorum," diye hıçkırarak ağlamaya devam ediyordu karısı.

Baba telefonu beyaz önlüklüye verdi. O da hiçbir şey olmamış gibi sakin bir şekilde adresi bildirdi ve ahizeyi yerine koydu.

Morg görevlisi ona bir gömlek ve ezilmiş, yamuk yumuk terlikler getirdi, bu dirilmiş adama acımıştı besbelli, sonra onu güvenlik noktasına gönderdi.

Karısı ve kayınvalidesi şişmiş, yaşlı suratlarla geldiler, elbiselerini, ayakkabılarını giydirdiler, sonunda onu mutluluktan ağlayarak dinlediler ve küçük bir divana oturup hep birlikte beklemeye başladılar, çünkü kızlarının ameliyat edildiğini ve reanimasyon bölümünde bulunduğunu, durumunun orta ağırlıkta olduğunu söylemişlerdi onlara.

İki hafta sonra kız artık yürümeye başlamıştı, babası onu koridorlarda dolaşmaya çıkarıyordu ve sürekli olarak patlamadan sonra onun sağ olduğunu, bunun sadece bir şok olduğunu tekrarlıyordu. Hiç kimse fark etmemişti, ama o hemen anlamıştı.

Doğrusu bu ya, kızı yemesin diye kendi yemek zorunda kaldığı çiğ insan yüreğinden hiç söz etmiyordu. Ama zaten düşünde olmuştu bu, düşte olanlarsa sayılmazdı...

YENİ ROBINSONLAR

Babamla annem kurnazın kurnazı insanlar olmaya karar verip beni de yanlarına alarak, topladıkları bir yığın yiyecekle birlikte Mora Nehri'nin ötesindeki ıssız ve terk edilmiş köye gitmişlerdi. Evimizi az bir paraya satın almıştık, ev orada kendi kendine durup duruyordu, oraya yılda bir kez –haziranın sonunda– bana iyi geliyor diye çilek toplamaya gidiyorduk, daha sonra bir de terk edilmiş bahçelerden elma, çakal eriği ve siyah frenküzümü topladığımız, ormanlarda ise ahududuların ve mantarların büyüdüğü ağustos ayında giderdik. Ev satın alındığında neredeyse yıkıntı halindeydi, içinde oturuyor ve hiçbir şeyi onarmadan kullanıyorduk; ta ki çok güzel bir gün babam bir şoförle anlaşıp, ilkbaharda yerler kurur kurumaz bir yığın yiyecekle, her türlü bahçe aleti, hatta bir tüfek ve ortak kanıya göre sonbaharda kırlarda tavşan yakalayabilecek dişi tazı Güzel'le birlikte Robinsonlar gibi köye yollanana dek.

Sonra babam hummalı işlere girişti, komşunun tarlasını da işgal edip bir sebze bahçesi yaptı. Bunun için çit direklerini kazıp çıkardı ve köyde olmayan komşularımızın çitinin ötesine götürüp dikti direkleri. Sebze bahçesini belledik, üç çuval patates diktik, elma ağaçlarının altını kazdık, babam ormana gidip turba çıkardı. İki tekerlekli bir el arabamız oluverdi birdenbire, babam kapı ve pencerelerine tahta çakılmış komşu evleri iyice karıştırıyor ve eline ne

geçerse; çiviler, eski tahtalar, katranlı mukavvalar, tenekeler, kovalar, tahta sıralar, kapı kolları, pencere camları, ahşap bal kabı, ip eğirmek için çıkrık, sarkaçlı duvar saati ve dökme demirden kap, dökme demirden fırın kapağı, baca kapağı, ızgara ve benzeri çeşit çeşit eski püskü gereksiz eşyayı getirip yığıyordu. Köyde topu topu üç yaşlı kadın yaşıyordu: Anisya, iyice yabanileşmiş olan Marfutka ve kızıla çalan sarı saçlı Tanya. İçlerinde bir tek Tanya'nın ailesi vardı ve çocukları arabalarına atlayıp ara sıra geliyorlardı, bir şeyler getiriyorlar, bir şeyler götürüyorlar, kavanozlarda şehir malı konserveler, peynir, yağ, baharatlı tatlı Rus çörekleri getiriyorlar; salatalık turşusu, lahana, patates götürüyorlardı. Tanya'nın zengin bir kileri, güzel, kapalı bir avlusu vardı, sürekli ya kulak ağrısından ya da uyuzdan şikâyet eden hastalıklı erkek torunu Valeroçka zaman zaman yanında kalıyordu. Tanya'nın kendisi eğitimli bir hemşireydi, ama eğitimini Kolıma Çalışma Kampı'nda almıştı. Tanya kolhozdan çalınan bir domuz yavrusu yüzünden on yedi yaşındayken kampa gönderilmişti. Tanya'nın yolunu yabani otlar kaplamaz, ocağı yanardı, Tarutino adındaki komşu köyden çoban Verka ona gelir, ta uzaktan şöyle bağırırdı, ben gözetlerdim: "Tanya çayı koy! Tanya çayı koy!" Köydeki tek insan olan Anisya Nine (Marfutka'yı hesaba katmaya gerek yoktu; Tanya ise insan değil, bir suçluydu) bize, Tanya'nın bir zamanlar burada, Mora'da, sağlık merkezinde neredeyse en önemli kişi olduğunu, büyük işler yaptığını, evin yarısını sağlık merkezi haline getirdiğini ve paraların da aktığını söyledi. Anisya da Tanya'nın yanında beş yıl çalışmış. Kolhozda çalışması gereken yirmi beş yılı tamamlamadığından, sağlık merkezinde temizlikçilikle geçen beş yılı ise işçi olarak emekli maaşı ödenmesi için geçerli sayılmadığından Anisya emekli maaşı alamıyordu.

Annem Anisya'yla birlikte Prizerskoye'deki sosyal sigorta kurumuna gitmişti, ama sosyal sigorta kurumu bir daha açılmamak üzere sonsuza kadar kapanmıştı. Sonra annem, korkuya kapılmış olan Anisya'yla birlikte Mora'ya kadar yirmi beş kilometre yolu hızlı hızlı yürümüştü ve Anisya toprağı yeni bir hevesle kazmaya, ormanda odun kesmeye, ağaç dallarını ve gövdelerini çeke çeke evine getirmeye başlamıştı: İşsiz kalması halinde kendisini bekleyen açlıktan ölme olasılığından böylece kurtulacaktı. Bunun canlı örneği seksen beş yaşındaki Marfutka'ydı. Marfutka artık kulübesinde ocak yakmıyordu, bir şekilde evine kadar getirdiği patatesler de kışın donmuştu, şimdi çürük, ıslak bir yığın halinde duruyorlardı. Marfutka kışın bu yığının altından bir şeyler yemişti yine de, elindeki tek nimet olan çürük patatesten ayrılmak istemiyordu; gerçi annem kürekle kazıyıp bu yığını temizlemem için bir gün beni onun evine göndermişti ama Marfutka, paçavralar tıkıştırılmış pencereden benim elimde kürekle geldiğimi görünce kapıyı açmamıştı. Marfutka tek bir dişi dahi olmadığı halde patatesi çiğ çiğ mi yiyordu yoksa ateş yakıyor muydu belli değildi. Tek kıymığı bile yoktu. Marfutka, ilkbaharda bir sürü yağlı şala, paçavraya ve battaniyeye sarınmış halde Anisya'nın sıcacık evine gidiyor ve orada hiç konuşmadan mumya gibi oturuyordu. Anisya ona bir şey ikram etmiyordu, Marfutka öylece oturuyordu. Bir keresinde onun yüzüne, daha doğrusu paçavralar içinden görünen kısmına baktığımda, yüzünün küçük ve kara, gözlerinin ise birer ıslak delik gibi olduğunu görmüştüm. Marfutka bir kış daha geçirmişti, ama artık sebze bahçesine çıkmıyordu, herhalde açlıktan ölmeye niyetleniyordu. Anisya, Marfutka'nın geçen yıl daha iyi olduğunu, bugünlerde ise çok kötüleştiğini, ayak uçlarının uyuştuğunu, öbür tarafa baktığını söyledi.

Annem beni yanına aldı ve ikimiz Marfutka'ya yarım kova patates diktik, Marfutka ise evceğizinin arkasından bize bakıyor ve bahçesini işgal ettiğimizi düşünerek kaygılanıyordu, ama yanımıza gelmeye de cesaret edemiyordu, annem onun yanına gitti ve kalan yarım kova patatesi eline verdi. Marfutka, sebze bahçesini yarım kova patates karşılığında alacağımızı sandı ve çok korkup patatesleri almadı. Akşam annem ve babamla birlikte keçi sütü almaya Anisya'ya gittik, Marfutka da orada oturuyordu. Anisya, bizi Marfa'nın sebze bahçesinde gördüğünü söyledi. Annem ona Marfa Nine'ye yardım etmeye karar verdiğimizi söyledi. Anisya ise Marfutka'nın öbür dünyaya gitmeye niyetlendiğini, yardım edecek bir şey olmadığını, yolunu kendisinin bulacağını söyledi. Anisya'ya ödemeleri parayla değil, konserveyle ve hazır çorbayla yaptığımızı söylemeliyim. Bu durum uzun süremezdi, keçinin sütü vardı, her geçen gün de artıyordu, oysa biz sadece konservelerle besleniyorduk. Daha kesin ve sağlam bir karşılık bulmak gerekiyordu ve annem, Anisya'yla konuştuktan hemen sonra konservelerin bittiğini, kendimize de yiyecek bir şey kalmadığını, dolayısıyla süt almayacağımızı söyledi. Çok işlek zekâlı biri olan Anisya ertesi gün bize bir şişe süt getireceğini ve eğer patatesimiz varsa konuşabileceğimizi söyledi. Anisya, patatesi süt almak için değil de Marfutka'ya harcamamıza kızmıştı anlaşılan. Aç geçen ilkbahar mevsiminde Marfutka'nın bahçesi için ne kadar patates harcadığımızı bilmiyordu ve aklı motor gibi çalışıyordu. Anlaşılan, Marfutka'nın yakında öleceğini düşünüyor, patatesleri onun yerine toplamayı hesaplıyordu ve dikilen patatesin sahipleri olarak bize peşin peşin kızıyordu. Bizimki gibi zor zamanlarda hayatta kalmak söz konusu olduğunda; yaşlı ve güçsüz bir insanın, güçlü ve genç bir aile (annem ve babam kırk iki yaşlarında,

ben on sekizimdeydim) karşısında hayatta kalması söz konusu olduğunda işler zorlaşır.

Akşamleyin önce sırtında kent işi paltosu, ayağında sarı lastik çizmeleri ve elinde yeni bir pazar çantasıyla Tanya geldi. Bir domuzun ezdiği domuz yavrusunu temiz bir beze sarıp bize getirmişti. Mora köyünde kaydımızın olup olmadığını merak etmişti. Pek çok evin sahipli olduğunu, bu insanlara mektup yazılıp haber verilecek olursa buraya gelmek isteyeceklerini, evlerin terk edilmediğini, terk edilmiş nimet olmadığını ve her bir çiviyi satın alıp çakmak gerektiğini söyledi. Tanya, son olarak bize yerini değiştirdiğimiz çiti ve Marfutka'nın henüz sağ olduğunu hatırlattı. Domuz yavrusunu ondan para karşılığında, kâğıt para karşılığında satın almamızı teklif etti ve babam o akşam bezin içinde incecik kirpikli gözleriyle ve diğer şeyleriyle bir bebeğe çok benzeyen ölü domuz yavrusunu parçalayıp tuzladı.

O gittikten sonra Anisya bir kavanoz keçi sütüyle geldi ve birer fincan çay içerken sütün yeni fiyatı konusunda anlaştık: bir kavanoz konserve karşılığında üç günde bir süt. Anisya nefretle Tanya'yı, Tanya'nın neden geldiğini sordu ve Marfutka'dan pis pis kokuyor diye gülerek söz etse de ona yardım etme kararımızı takdir etti.

Keçi sütü ve ezilmiş domuz yavrusu bizi iskorbüt hastalığından koruyacaktı, ayrıca Anisya'nın büyümekte olan bir oğlağı vardı ve biz bu oğlağı on kavanoz konserve karşılığında almaya karar verdik, ama Anisya oğlakları nasıl büyüteceğini daha iyi bildiği için daha sonra, yavru biraz büyüyünce alacaktık. Doğrusu biz Anisya'yla öyle anlaşmadığımız halde bu yaşlı kadın, eski şefi Tanya'ya duyduğu kıskançlık yüzünden deliye dönmüş, kestiği oğlağı temiz bir beze sarıp kasıla kasıla bize gelmişti. Onun bu vahşi

hareketinin yanıtı iki kavanoz balık konservesi oldu, annem ise ağlamaya başlamıştı. Taze eti pişirdik, tadına baktık, ama yemek mümkün değildi, bu yüzden babam onu ilaveten tuzladı.

Tarutino'nun ötesinde başka bir köye gidiş-geliş on kilometre yürüyüp oğlağı aldık yine de, ama turist gibi gidiyorduk, geze geze, tıpkı eski zamanlardaki gibi. Sırt çantalarımızla yürüyorduk, şarkı söylüyorduk, köyde kuyunun başında nereden keçi sütü bulabileceğimizi sorduk, bir tandır ekmeği karşılığında bir şişe süt aldık ve oğlaklara hayran kaldık. Ben anneme fısıldayarak sanki bir oğlak istiyormuş gibi çok ustaca rol yaptım. Keçilerin sahibi kadın iş çıktığını sezerek çok heyecanlandı, ama annem kulağıma olmaz diye fısıldadı, o zaman kadın beni iltifatlara boğdu ve oğlakları öz çocukları gibi sevdiğini, bu yüzden bana iki tane birden verebileceğini söyledi. Ama ben "Ne yapıyorsunuz, ben bir tane oğlak istiyorum," dedim. Çabucak pazarlık ettik, teyze açıkçası halihazırdaki para hesabını bilmiyordu ve az para aldı, hatta bize yol için küçük bir topak da kaya tuzu verdi. Galiba kârlı bir iş yaptığından emindi ve gerçekten de oğlak yolda çok yorulup bizim evde zayıflamaya başladı. Durumu yine Anisya düzeltti: Oğlağı aldı, ilk iş olarak avlusundaki çamura buladı ve böylece kendi keçisi yavruyu yadırgamadı, öldürmedi. Anisya ilerleme kaydetmişti.

En temel ihtiyaç maddelerine sahiptik artık, ama benim yorulmak bilmez, aksak ayaklı babam her gün ormana gitmeye başlamıştı. Balta, çivi, testere, el arabasıyla gün ağarırken gidiyor, gecenin karanlığında dönüyordu. Annemle ben sebze bahçesinde uğraşıyor, aynı zamanda babamın pencere çerçevesi, kapı ve cam toplama işini bir şekilde sürdürüyorduk, daha sonra da yemek yapıyor, ortalığı topluyor, çamaşır için su taşıyor, bir şeyler dikiyorduk. Evlerde

bulduğumuz keçeleşmiş, eski kürk gocuklardan kış için çizmeye benzer bir şey, tek parmaklı eldiven dikiyor, yataklar için kürk şilte yapıyorduk. Babam, gece bu şiltelerden birini görüp altındakini eliyle yokladığında hemen üçünü de katladı ve sabah el arabasına koyup götürdü. Babam başka bir sığınak daha yapıyordu sanki, yalnız bu sığınak ormanın içindeydi ve bunun çok işe yarar bir şey olduğu daha sonra anlaşıldı. Gerçi hiçbir emeğin de, hiçbir önlemin de insanı herkesin ortak kaderinden kurtaramayacağı, şanstan başka hiçbir şeyin kurtarıcı olamayacağı da daha sonra anlaşılmıştı.

Bununla birlikte köyde yiyeceklerin genellikle bittiği en korkunç ay olan haziran ayını geçirmiştik. Yabani hindibadan salata yapıp yiyorduk, ısırgan otundan çorba pişiriyorduk; ama asıl otları yoluyor, sırt ve el çantalarında taşıyıp duruyorduk. Ot biçmeyi beceremiyorduk, otlar da çok büyümemişti daha. Sonunda Anisya bize bir orak verdi (on sırt çantası dolusu ot karşılığında, bu da az sayılmazdı) ve annemle birlikte sırayla ot biçtik. Tekrarlıyorum, dünyadan uzak yaşıyorduk, kız ve erkek arkadaşlarımı çok özlüyordum, artık evimize hiçbir haber ulaşmıyordu, aslında babam radyo dinliyordu ama o da piller bitmesin diye çok seyrek olarak. Radyoda yayınlananların hepsi yalan ve katlanılmaz şeylerdi. Neyse, biz otları biçip duruyorduk, dişi oğlağımız Raya büyüyordu, ona bir teke bulmak gerekiyordu ve bir keçisi daha olan bizimkinin sahibi kadının yaşadığı köye tekrar gittik. Aslında kadın bize daha o zaman bu ikinci keçiyi de zorla satmaya çalışmıştı, ama biz küçük bir keçinin ne kadar değerli olduğunu bilememiştik! Keçinin sahibesi bizi asık bir suratla karşıladı, herkes artık bizimle ilgili her şeyi biliyordu, ama genç bir dişi keçimiz olduğunu bilmiyorlardı: Bizim Raya, Anisya'nın yanında büyüyordu.

Bu yüzden keçinin sahibesi bizi asık suratla karşılamıştı: O bize satmış, ama biz korumamıştık, bizim kabahatimizdi. Bize tekeyi satmadı, üstelik unumuz yoktu —unumuz da tandır ekmeğimiz de. Hem keçisi de artık daha ağır çekiyordu ve üç kilo taze et açlık zamanında kim bilir ne kadar para ederdi. Ancak ona bir kilo tuz ve on kalıp sabun vermek üzere anlaştık. Ama bu, gelecekteki sütümüzün bedeliydi ve keçinin sahibesini, keçi bize canlı lazım diye uyarıp bu işi halletmek için hemen eve koştuk. "Merak etmeyin, sizin için elimi kirletmem," diye karşılık verdi kadın. Akşama doğru keçiyi eve götürdük ve ruh daraltan yaz mesaisine giriştik: Ot biçme, sebze bahçesinin zararlı otlarını ayıklama, patatesleri çapalama... Ve bunların hepsi Anisya'yla aynı ritimde yapıldı. Aramızdaki anlaşmaya göre, Anisya'dan keçi boklarının yarısını almış ve toprağı gübrelemiştik, ama bizimkiler iyi büyümemiş, küçük kalmıştı. Ot biçme işinden azat edilen Anisya Nine, keçiyi ve keçi kreşinin tüm mevcudunu bizim görebileceğimiz sınırlar içine bağlayıp mantar ve yemiş peşinde koşuyor, bize uğruyor ve yaptığımız işleri gözden geçiriyordu. Çok derine ektiğimiz dereotunu yeniden ekmemiz gerekiyordu, hıyar turşusu için dereotu lazımdı bize. Patates filizlenmişti. Biz annemle "Bahçe-Bostan Bakım Kılavuzu" kitabını okuyorduk, babamsa ormandaki işlerini nihayet bitirdi ve yeni evine bakmaya gittik. Kim bilir kimin kulübesiydi, babam onu yenilemişti, kalafatlamış, çerçeve, cam, kapı takmış, çatıyı katranlı mukavvayla kaplamıştı. Evde hiç eşya yoktu. Daha sonra geceleri buraya masalar, ahşap sıralar, küçük tahta kovalar, döküm kaplar ve kalan yiyecekleri getirdik, hepsini sakladık, babam toprağı kazıp orada bir mahzen, yerin altında ocağı da olan toprak bir ev, hesaba göre üçüncü evi yapmıştı. Babamın bahçesindeki sebzeler de büyümüştü artık.

Yaz boyunca annemle ben, kalın parmaklı, içlerine toprak dolmuş kalın ve sert tırnaklı, kaba, köylü kadınlara dönmüştük, en ilginç olan da tırnaklarımızın diplerinde oklava gibi kabarcıkların ya da nasırların ortaya çıkmış olmasıydı. Anisya'da da aynı şeyin olduğunu, işsiz güçsüz Marfutka'nın ellerinin de aynı olduğunu fark etmiştim, en büyük hanımefendimiz ve tıp görevlimiz Tatyana'da da manzara aynıydı. Bu arada Tanya'nın sürekli ziyaretçisi Çoban Verka ormanda kendini asmıştı, artık çoban değildi, sürüdeki hayvanların hepsi kesilip yenmişti. Anisya, Tanya'yı çok suçladı ve Tanya'nın Verka'ya çay yerine bir ilaç verdiğini, kadının bu ilaç olmadan yaşayamaz hale geldiğini, bu yüzden kendini astığını, ödeme yapacak bir şeyi kalmadığını bize sır olarak söyledi. Verka geride babası da olmayan küçük bir kız bırakmıştı. Tarutino Köyü ile ilişkisini sürdüren Anisya, bu küçük kızın büyükannesinin yanında yaşadığını anlatmıştı, daha sonra Anisya'nın heyecanla anlattığı hikâye ilerledikçe bu büyükannenin bizim Marfutka gibi –ancak daha ayyaş– bir kadın olduğu anlaşıldı. Artık kendisini tamamen kaybeden üç yaşındaki bu çocuk, annem tarafından eski bir bebek arabasına konulup bizim eve getirildi. Annemin tek eksiği buydu sanki, babam öfkelendi. Kız yatağını ıslatıyor, hiç konuşmuyor, sümüğü akıyor, laftan anlamıyor, geceleri saatlerce ağlıyordu. Bu gece ağlamaları kısa sürede hepimizin hayatını zindana çevirdi ve babam ormanda yaşamaya gitti. Yapacak bir şey yoktu, kızı sarhoş büyükannesine geri vermekten başka çare kalmamıştı ki! Bu kadın, yani Faina, ansızın kendisi çıkıp geldi ve ayakta zor durarak hem küçük kız için hem de araba için para koparmaya çalıştı. Annem, yıkanmış, saçları kesilmiş, ayakları çıplak olsa da sırtına elbise giydirilmiş Lena'yı tek söz etmeden kadına verdi. Lena birden, hiç bağırmadan,

büyük insan gibi annemin ayaklarının dibine attı kendini ve çıplak ayaklarına sarılıp top gibi büzüldü. Büyükanne ağlamaya başladı ve Lena'yı da arabayı da almadan, herhalde ölmeye gitti. Yürürken yalpalıyordu ve yumruğuyla gözyaşlarını siliyordu, ama şarap yüzünden değil, daha sonra anladığıma göre aşırı zayıf düşmekten. Çoktandır yiyeceği yoktu, son zamanlarda Verka da hiçbir şey kazanmamıştı. Biz de farklı şekillerde pişirilmiş çeşit çeşit ot, en çok da mantar çorbası yiyorduk. Oğlaklar her ihtimale karşı uzun zamandır babamın yanında kalıyordu, yolu tamamen yabani otlar bürümüştü, ayrıca babam geleceği düşündüğünden el arabasıyla farklı farklı yollardan geçerek geliyordu. Lena bizimle kalmıştı, onu sütle, yemişlerle ve mantarlı çorbalarımızla besliyorduk. Kışı düşünmeye başladığımızda işler çok daha korkunç oluyordu. Ekmek desen, ne un ne de ekin vardı, çevrede ekilmiş hiçbir şey yoktu, zaten benzin ve yedek parça uzun zamandır bulunmuyordu, atlar ise çoktan kesilip yenmişti, toprağı sürecek hiçbir şey yoktu. Babam, eskiden ekilen tarlalarda dolaşıp şans eseri sağlam kalmış başakları toplamaya gitti, ama kendisinden önce bu tarlaları kolaçan edenler olduğundan ancak birkaç kez, o da azıcık bir şey, bir çuvalcık ekin toplamayı başardı. Ormanda, kulübenin yakınındaki açıklıkta güzlük ekim yapmak için toprak ayarlamayı planlıyor, süreler konusunda Anisya'nın ağzını arıyordu; Anisya da ekin ne zaman ve nasıl ekilir, toprak nasıl sürülür babama anlatmaya söz veriyordu. Kürekle iyi olmaz diyordu Anisya, saban desen hiç yoktu. Babam ondan bir saban resmi çizmesini istedi ve tam bir Robinson gibi, bir alet yapmaya koyuldu. Vaktizamanında kendisi de inekle saban sürdüğü halde Anisya ayrıntıların hepsini pek iyi anımsamıyordu. Ancak babam mühendislik düşünceleriyle yanıp tutuşuyordu ve tekerleği

yeniden icat etmeye oturmuştu. Babam yeni yaşamından memnundu ve pek çok düşmanını bıraktığı kent aklına bile gelmiyordu. Bu düşmanların arasında öz anası babası, yani benim çok küçükken gördüğüm ninem ve dedem de vardı. Sonraları hem annemin yüzünden hem de general evlerine özgü tavanları, tuvaleti ve mutfağı olan dedeme ait o lanet olası ev yüzünden araları bozulmuştu. Bu evde oturmak bize nasip olmadı, ninem ve dedem de artık birer ceset olmuşlardır herhalde. Babam uzun süredir yol hazırlıkları yaptığı, bir araba dolusu torba ve sandık yığıldığı halde kentten ne zaman gideceğimiz hakkında hiç kimseye hiçbir şey söylememiştik. Bu eşyaların hepsi pahalı ve o sırada az bulunur şeyler değildi, ileri görüşlü bir insan olan babam, bunları gerçekten ucuz ve bolken birkaç yıl içinde toplamıştı. Kalçasından sakatlanmış bir sporcu, dağcı ve jeolog olan babam, uzun zamandır çekip gitme arzusuyla yanıp tutuşuyordu, şimdi koşullar onun gün geçtikçe artan kaçma hevesiyle denk düşmüştü ve henüz hava bulutsuz ve açıkken kaçmıştık. "Tüm İspanya'nın üstünde bulutsuz bir gökyüzü var."* Babam güzel sabahlarda hep bunu söylerdi.

Yaz çok güzel geçmiş, her şey büyümüş, olgunlaşmıştı. Bizim Lena konuşmaya başlamıştı, peşimizden ormana koşuyordu, mantar toplamıyordu, ama sanki yapışık gibi, hayatının en önemli işiyle uğraşıyormuş gibi annemin peşinden ayrılmıyordu. Mantarları ve yemişleri nasıl bulacağını Lena'ya boşuna anlatıyordum, onun durumundaki bir çocuk rahat rahat dolaşamaz ve büyüklerin yanından ayrılamazdı. Lena tehlikelerden kaçınmayı beceriyor, annemin peşini hiç bırakmıyor, kısacık bacaklarıyla, ufacık şiş göbeğiyle

* Bazı kaynaklara göre 18 Temmuz 1936'da, İspanya'da, II. Cumhuriyet'e karşı askerî bir ayaklanmanın başlangıcını bildirmek için radyolardan yayımlanmış paroladır. –ç.n.

arkasından koşuyordu. Anneme "dadı" diyordu, bu sözcüğü nereden öğrenmişti bilmem, biz ona böyle bir şey söylemiyorduk. Bana da "dadı" diyordu, çok akıllıca bir şey.

Bir gece kapının arkasında kedi miyavlaması gibi bir ses duyduk ve eski, kir pas içindeki bir kadın yeleğine sarılı bebeği gördük. Lena'ya alışan, hatta gündüz iş yapmaya yanımıza gelmiş olan babam anında bir çığlık attı. Annem soğukkanlı bir insandı ve bunu kimin yapmış olabileceğini Anisya'ya sormaya karar verdi. Bebeği ve hiç sesi çıkmayan Lena'yı yanımıza alıp gece vakti Anisya'ya yollandık. Anisya uyumuyordu, o da bebek ağlamasını duymuş ve çok endişelenmişti. Kıtlıktan dolayı ilk göçenlerin Tarutino'ya geldiklerini ve yakında bizim buraya da geleceklerini söyledi, yeni konuklar için hazırlıklı olun, dedi. Bebek tiz bir sesle ve hiç durmadan zırıldıyordu; sert, şişkin bir göbeği vardı. Sabah muayene etmesi için çağrılan Tanya, daha bebeğe elini bile sürmeden, onun yaşamayacağını, hasta olduğunu söyledi. Bebeğin canı yanıyordu, avaz avaz bağırıyordu, bizde ise onu emzirecek biberon bile yoktu, annem kurumuş minicik ağzına su damlattı, bebek boğulur gibi oldu. Dört aylık kadar görünüyordu. Annem hızlı bir yürüyüşle Tarutino'ya gitti, altın değerinde bir topak tuz verip yerlilerden bir biberon alarak çevik adımlarla koşa koşa geri döndü ve bebek biberondan birazcık su içti. Annem papatya suyuyla lavman yaptı, babam da dâhil hepimiz uğraşıyorduk, oraya buraya koşuşturuyorduk, su ısıttık, bebeğin karnına sıcak su torbası koyduk. İyice anlaşılmıştı: Evi, sebze bahçesini, ekip diktiklerimizi bırakıp gitmek gerekiyordu, yoksa her şeyimizi yağmalayacaklardı. Sebze bahçesini bırakıp gitmek açlıktan ölmek demekti. Aile meclisinde babam, ormana taşınacağımızı, kendisininse tüfeğini alıp Güzel'le birlikte sebze bahçesinin yanındaki ahırda kalacağını söyledi.

Gece ilk parti eşyayla yola çıktık. Nayden* adını verdiğimiz erkek bebek el arabasında gidiyordu. Hepimizi hayrete düşüren şey, lavmandan sonra rahatlamış olmasıydı, sonra da taze sağılmış keçi sütünü içmişti ve şimdi kayışlarla el arabasına bağlanmış koyun postunun içinde gidiyordu. Lena, kayıştan tutarak arabanın yanında yürüyordu.

Gün ağarırken yeni evimize vardık, babam hemen ikinci, sonra da üçüncü bir giriş kapısı yaptı eve. Yeni doğan yavrularının hepsini, yani emeğiyle elde ettiği her şeyi dişlerinin arasında taşıyan bir kedi gibiydi ve küçük kulübe eşyalarla dolmuştu. Gündüz hepimiz canımız çıkmış bir halde uyurken babam nöbet tutmaya gitti. Gece topraktan söktüğü henüz olgunlaşmamış sebzeler, patates, havuç, pancar, şalgam ve küçük soğanlar getirdi el arabasıyla. Bunları kilere yerleştirdik. Gece tekrar gitti ve boş el arabasıyla neredeyse koşarak geri döndü. Boynu bükük bir halde aksaya aksaya geldi ve "Hepsi bu kadar," dedi. Bebek için bir şişe süt daha getirmişti. Evimiz bir tür karargâh olarak işgal edilmiş, sebze bahçesinin yanında nöbetçi duruyormuş, Anisya'nın keçisini bizim eski eve götürmüşler. Anisya, geceden beri elinde dün akşam sağdığı sütle dolu bu şişeyle babamın nöbet tutmaya geldiği patikada onun yolunu gözlemiş. Babam üzülse de bir kez daha kaçmayı, hem de tüm ailesiyle birlikte kaçmayı başardığı için seviniyordu aynı zamanda.

Artık tüm umudumuz babamın küçük sebze bahçesine ve mantarlara kalmıştı. Lena kulübede oğlanla birlikte oturuyordu, çalışma tempomuzu bozmasın diye onu ormana götürmüyor, kapıyı üstüne kilitliyorduk. Çok garip ama bebekle birlikte oturuyor, kapıyı yumruklamıyordu. Nayden patates haşladığımız suyu doya doya içiyordu, annemle

---

* найден: *Rus.* Bulunmuş. –ç.n.

bense sepetlerimiz ve sırt çantalarımızla ormanlarda dolaşıp duruyorduk. Mantarları artık salamura yapmıyorduk, sadece kurutuyorduk, hemen hemen hiç tuzumuz yoktu. Babam kuyu kazıyordu, nehir oldukça uzaktı.

Taşındığımızın beşinci günü Anisya Nine elleri bomboş, bir tek omzunda kedisiyle bize geldi. Anisya'nın gözleri bir tuhaf bakıyordu. Anisya ürkmüş kediyi eteğinin içinde tutarak eşikte oturdu biraz, sonra kalktı ve ormana gitti. Kedi merdivenin altına saklandı. Kısa bir süre sonra Anisya bir önlük dolusu mantarla geri döndü, mantarların arasında bir de yalancı altın mantarı* vardı. Anisya bizim eşikte oturup kaldı, eve gitmedi. Ona kendi süt şişesiyle içinde hiçbir şey olmayan çorbamızdan verdik. Akşam babam Anisya'yı üçüncü yedek evimizin olduğu toprak damlı eve götürdü. Anisya dinlenip toparlandı ve ormanlarda capcanlı dolaşmaya başladı. Zehirlenmeyelim diye topladığı mantarları ayıklıyordum. Bir kısmını kurutuyorduk, bir kısmını atıyorduk. Bir gün gündüz vakti ormandan döndüğümüzde bizim evlatlıkların hepsini kapının önünde bir arada bulduk. Anisya, Nayden'i sallıyordu ve bir insan gibi davranıyordu. Sanki içi deşilmişti, Lena'ya anlatıyordu: "Her şeyi eşelediler, her şeyi götürdüler... Marfutka'nın yanına bile yaklaşmadılar ama benim her şeyimi aldılar, keçiyi ipiyle götürdüler..."

Anisya daha uzun bir süre işe yaradı, bizim keçileri otlattı, en soğuk günlere kadar Nayden'le ve Lena'yla oturdu. Daha sonraki günlerde Anisya çocuklarla birlikte ocağın üstündeki yerde yattı ve sadece avluya çıkmak için oradan aşağı indi. Kış bize gelen bütün yolları karla kaplamıştı, mantarlarımız, kurutulmuş ve pişirilmiş yemişlerimiz, babamın bahçesinden çıkan patatesimiz, bir tavan arası dolusu

* Sanrı görmeye neden olan zehirli bir mantar türü. –ç.n.

kuru otumuz, hatta küçük bir fıçı hıyar ve domates turşumuz vardı. Ormanda, karın altında saklı olan tarlamızda kış ekini boy atmıştı. Keçiler vardı. İnsan soyunu sürdürmek için bir oğlan ve bir kız vardı, arada bir ormandan fare bulup getiren bir kedi, bu fareleri yemek istemeyen, ama babamın yakında birlikte tavşan avına çıkmayı umduğu köpek Güzel vardı. Babam tüfekle avlanmaktan korkuyordu, yerimizi öğrenecekler endişesiyle odun kırmaktan bile korkuyordu. Ancak kulakları sağır eden kar fırtınaları sırasında odun kırıyordu babam. Bilgelik ve bilgi deryası bir ninemiz vardı. Çevremizde soğuk, boş topraklar uzanıyordu.

Babam bir gün radyoyu açıp uzun uzun kanalları karıştırdı. Yayın yoktu, ya piller bitmişti ya da gerçekten dünyada tek başımıza kalmıştık. Babamın gözleri parladı: Yine kaçmayı başarmıştı!

Yalnız değilsek yanımıza geleceklerdir. Bunu herkes bilir. Ama birincisi; babamın tüfeği, bizim kayaklarımız ve dikkatli bir köpeğimiz var. İkincisi; kim bilir ne zaman gelecekler! Biz yaşıyoruz, bekliyoruz ve orada birisinin yaşadığını ve o kişinin biz ekinlerimizi, patatesi ve yeni oğlakları büyüttüğümüz sürece bekleyeceğini biliyoruz, ancak o zaman geleceklerini de biliyoruz. Her şeyi, bu arada beni de alacaklar; bizim sebze bahçemiz, Anisya'nın sebze bahçesi ve Tanya'nın çiftliği onları beslediği sürece. Tanya çoktandır ortada yok sanırım, Marfutka ise yerinde duruyor. Marfutka gibi olduğumuzda bize de dokunmayacaklar.

Ama o zamana dek yaşamamız gerek. Hem sonra biz de pinekleyip durmuyoruz. Babamla birlikte yeni bir kaçış yeri, yeni bir sığınak ayarlıyoruz kendimize.

EVDE BİRİ VAR

Kesinlikle evde biri vardı. Küçük odaya giriyorsun, büyük odada yere bir şey düşüyor. Kedi nerede diye bakıyorsun, kulaklarını dikmiş, görüntüsü aynada yansıyarak antredeki sehpanın üstünde oturuyor, kesinlikle o da bir ses duymuş. Büyük odaya giriyorsun, bir kâğıt parçası piyanonun üstünden kendi kendine yere düşmüş, kim bilir kimin telefon numarası yazılı bir kâğıt sessizce uçmuş ve halının üstünde beyaz beyaz duruyor.

Sakınmayan biri, diye düşünüyor dairenin sahibi kadın, her kimse artık kendisini saklamıyor.

İnsanoğlu bilmediği yaratıklardan her zaman korkar; banyodaki böceklerden, minicik karıncalardan korkar; örneğin komşulardaki savaş meydanından uyuşuk halde kaçmış, yani görünür bir yerde öylece kalakalmış tek bir tanecik hamam böceğinden korkar. İnsan bir kediyle tek başına kalmışsa, herkes bir yerlere kaybolmuşsa, ailesi onu böyle orta yerde kalakalmış bir hamam böceğiyle baş başa bırakmışsa her şeyden korkar.

Cumartesi-pazar dinlemiyor, her gün eşyalar düşüyor ve birisi gizlice, sessizce odadan odaya dolaşıyor, öyle bir duygu.

Kadın, evindeki anlaşılmaz olaylardan hiç kimseye söz etmiyor, o "Biri" her kimse henüz saklanıyor, ses çıkarmıyor, terbiyesizlik ve küstahlık etmiyor, yangın çıkarmıyor,

buzdolabı evin içinde zıplamıyor, onu köşeye sıkıştırmıyor. Şikâyet edecek bir şey yok yani.

Ancak artık bir şey gelip yerleşmiş durumda, bir tür canlı boşluk, boyu kısacık, yerinde duramayan, yere yapışan, işte öyle bir duygu. Kedi boşuna dikmiyor kulaklarını.

"N'oldu, ne var," diye konuşuyor kadın kediyle, kedi sessiz ve tuhaf, bütün kediler gibi. Elinin altına gelmez, tutulup arka ayakları üzerine kaldırılmayı sevmez, ama kendisi ansızın zıplar ve olmadık bir zamanda dizine yatıverir. "Niye korkuyorsun, sakin ol Laleçka."

Kedi kıvrılıp bükülüyor ve elinin altından kaçıp gidiyor. Kadın sürekli televizyona bakıyor ve mavimsi ışığa gömülmüş bir halde tatlı, hoş dünyalara yelken açıyor, korkuyor, merak ediyor, sıkılıyor, hayatı dolu dolu yaşıyor yani. Kadının yeri burası, divanın üzeri. Pat! Küçük odada yine bir şey düştü.

Ürkütücü bir şekilde düştü, gürültü yaptı, yankılandı. İçeri koşan kadın öylece dikiliyor. Plakların durduğu raf yerinden kurtulup düşmüş. Üstelik plaklar her yana uçmuş, dağınık çekyatın üstünde, yerde, döşemenin üstünde tozlu yelpazeler halinde yatıyor. Eğer orada birisi (kim olduğu belli) uyuyor olsaydı, plak kabının köşesi küt diye onun şakağına inecekti. Neyse ki olmadı. Şimdi duvarda koyu renk iki derin yara var, adını şimdi anımsamayacağımız Biri'nin bir zamanlar çaktığı çiviler düşmüş. Yani bunlar çivi de değil, başka bir şey diyorlar bunlara. Büyük bir şeydi bu, neredeyse büyük bir aşk hikâyesi. Matkap kullanması gerekmişti.

Ama çivi olmayan bu şeyler sonunda çakılmıştı, işte en sonunda da hepsi yere indi.

Raf piyanonun üstünde duruyor, dağlar arasındaki yankıyı andıran vahşi bir gürültü çıkıyor piyanodan.

Piyano da ayrı bir hikâyeydi, küçük bir kız piyano çalmayı öğreniyordu. Annesi ısrarcıydı. Zorluyordu, piyanonun başına oturtuyordu onu. Hiçbir şey olmadı. İnat galip geldi. İnsanın başkasının isteklerinden kendisini koruduğu inat. Kendi hayatını savunduğu. Varsın bu hayat başka birinin planladığından daha kötü, daha yoksun olsun, ama nasıl olursa olsun, müziksiz, yeteneksiz de olsa kendisinin olsun. Hısım akraba için verilen aile konserleri olmadan. Ama aynı zamanda birileri daha iyi piyano çalıyor diye çekilen gereksiz acılar da olmadan. Anne, sözde başkaları onun kızından daha yetenekliymiş diye çok acı çekiyordu. Kız bunu sık sık işitiyordu ve her iki tarafın da bakış açısından son derece işe yaramaz biri olup annesinden intikam alıyordu.

Daha sonra Turgenyev'in *Babalar ve Oğullar*'ındaki gibi ilişkiler eriyip gitti, piyano ve eski plaklar kaldı. Anne klasik müzik plakları satın alırdı. Anne, bir kadın arkadaşıyla telefonda konuşurken kızının hayatından söz eder, onun sırlarını önemsiz şeylermiş gibi ortalığa saçardı. Şimdi ne anne, ne kız, ne de raflar kaldı. Kadın eşikte duruyor, yıkım manzarasından şaşkına dönmüş; artık ne anne ne de kız var. Bu yatakta artık yatılmaz, her şey kırılmış, toza kire bulanmış. Çarşafı değiştirmesi lazım. Her şeyi yıkaması, silmesi, hizaya sokması lazım.

Kadın, küçük odanın kapısını âdeta sonsuza dek kapatarak büyük odaya geri çekiliyor.

Bütün bunları yapan her kimse O'nu yarı görünür, iğrenç kuyruğundan bir yakalayabilse... Niçin? Korkarak ve iğrenerek ölmek için mi? Zaten O'nu öldüremezsin, topuğunla ezemezsin. Yakalamaya da gerek yok o zaman.

Bu her şeyi kırıp yıkan her kimse, istediğini almaya çalışıyor. Tıpkı annenin kızından almaya çalıştığı gibi. Şayet

O'nun ne almaya çalıştığını anlayabilirse (daha önce olduğu gibi) ilgisini kırabilir, O'nu avantajından yoksun bırakabilir. Böyle bir yöntem var: yoluna, karşısına çıkmak. Ormanda yangına karşı yangın çıkarıldığı gibi onlar da karşı karşıya gelirlerse ikisi de sönerler!

Örneğin anne, Alman malı kahve takımını gözünden bile sakınırdı, ya kara gün için ya da ölüm halinde elde satacak bir şey olsun diye. Kız bir öfke nöbetinde fincanlardan birini yere fırlattığında (çınn!) anne, kolunu genişçe açarak bütün takımı, soğukkanlılıkla arka arkaya, tek tek yere atmıştı (pissliik!) ve kız neredeyse aklını kaçırmış, başını ellerinin arasına almış, annesi ise "Ben ölecek olursam senin elinde de hiçbir şey kalmasın!" demişti.

Ama şöyle bir soru çıkıyordu ortaya: Bu Biri, onu tamamen ortadan kaldırmak mı istiyordu, yoksa sadece sokağa atmak mı?

Evden gidemez. Gidecek yeri yok. Belki de birileri geri dönmek istiyordur (anne-kız aklına geliyor). Şu halde kalmak gerekiyorsa kalır, ama eğer Biri yıkımı büyütecek olursa onu kendi gücüyle yenmesi gerekir. Kendi mevzilerinde rahatını kaçırmak için Kutuzov'un Napolyon'a verdiği gibi bir karşılık vermesi gerekir. Akıllıca bir karar. Biri yenilecektir.

Buna karar vermek önce zordu, sonra kolay oldu.

Mutfaktaki bütün tabak çanağı kırdı, evin her yanına fırlatıp attı. Duvarda asılı küçük dolabı büyük bir güç harcayarak yerinden çıkardı ve tabak çanak kırıklarının üstüne güm diye fırlattı. Bu küçük dolabın, vidalarının üstünde zar zor durduğunu şimdi yerinden sökerken görmüştü. Yani vidalardan biri, dolabın arkasından bir balığın gölden kafasını çıkardığı gibi duvardan dışarı fırlamıştı. Kolaydı, çok kolay... Küçük dolap zaten artık neredeyse yerinden kurtulmuştu, dolabın arka panelinin köşesi duvardan

ayrılmıştı. Demek ki bu küçük dolap her an duvardan ayrılıp düşmeye hazırdı ve tüm tabak çanak kırılacaktı! Üstelik aşağıda duran birinin kafasına da düşebilirdi!

Anne-kız canlanmış, cesaretlenmişti. Ne önsezi ama! Bir karşı adım atmış ve böyle bir komplo ortaya çıkmıştı! Azme karşı azim!

Geceyi büyük odadaki divanda geçirdi, sonra gündüzü bekledi.

Sabırla bekledi. Plakların yelpaze gibi durduğu, dünkü gümbürtünün havada asılı kaldığı toz içindeki küçük odada bir hışırtı oldu. İçeri girdi. Burada hazırlanmış bir komplo yoktu galiba. Bir daha kapanmamak üzere açılmış çekyat oradaydı, yatak takımı her zamanki gibi çekyatın altındaki bazaya tıkılmıştı. (Epeydir bu yatak toplama işlerine son verilmişti, neden acaba?)

Şimdi a-k (anne-kız), keseri eline aldı ve plakları bir öbek halinde topladıktan sonra yaylı somyayı yukarı kaldırdı. Somyayı yukarı kaldıran mekanizmayı tutan vidaları keserle sökmeye başladı. İki büklüm bir halde bu işi yapmak ne kadar zordu! Dizlerinin üzerinde bazanın içine girmek ve orada karanlıkta, toz içinde çivi sökücüyü kullanmak gerekiyordu. Ama ikinci vidadan sonra somyanın bağlantısının zaten pek sağlam olmadığı anlaşılmıştı! Vidalar gevşemiş, yarı yarıya yerinden çıkmıştı! Yani bir iki gün daha geçse mekanizma çalışmazdı. Ne kaldırılabilirdi ne indirilebilirdi. Yine bir terör saldırısı uyarısı olmuştu! Biri yine harekete geçmişti!

Çekyatı artık kaldırmak da kapatmak da mümkün değildi. Öyle olsun bakalım. Ortasındaki plak yığını ve buruşuk çarşaflarla çerçöp içindeki tozlu çekyat, bir kilometre uzağından dolaşılması gereken kahrolası bir abide olarak kaldı ebediyen. Deprem bölgesindeki bir anıt mezar gibi.

Biri'ne karşı bir uyarı daha.

Şimdi olaylardan önde gitmek, artık elindekilerle yetinmemek, dokunulmamış, bütün olarak kalmış olanı aramak gerekiyordu.

Bir çekiç darbesiyle televizyonu kırdı. Hafifçe ses çıkararak düştü televizyon. Eski bir televizyondu ama siyah beyaz olmasına rağmen hâlâ gayet güzel gösteriyordu.

Daha iyi bir mücadele planı bulamamıştı. Eğer Biri, çok sert bir darbe indirmek isteseydi en önce televizyonu patlatırdı. Sonuçları gözünde canlandırabiliyordu: yüzünde yaralar (her zaman yüzü ekrana dönük otururdu) ve dairede yangın. Yani evin her köşesinde. Cesetler polietilen torbalarda taşınırdı, yani geriye ne kaldıysa. Böyle korkunç şeyleri bu televizyonda da gösteriyorlardı.

Canını en çok yakan bu olurdu. Televizyon, a-k için her şey demekti. Gezmeden, alışverişten –evinin temeli, mutluluğu ve hayatını oluşturan en önemli şey olan– televizyonun başına her zaman koşa koşa dönerdi. Yayın akışının olduğu ücretsiz reklam eklerinden alırdı. Daha sonra bu programları atmaz, üzerlerinde düşünür, aklına yazardı.

Ama başının üstündeki çatı televizyondan daha değerliydi, asıl düşünülmesi gereken de buydu.

Bu korkunç ikilem (olmak ya da olmamak) üzerine daha fazla düşünüp durmamak için gardıroptaki HER ŞEYİ çıkardı, gömme dolaptaki paçavraların altından çekip çıkardığı bir patates çuvalına doldurdu. Bu paçavralar çoktandır seçilip atılmamıştı (ama şimdi bununla uğraşma zamanı değildi): eski ceketler, etekler, galoşlar, hepsi eski püskü şeylerdi. Bunlar, örneğin kentin tahliye edilmesi ve savaş halinde veya bir kıtlık durumunda köye gitme olasılığı ortaya çıktığında beraberinde götürülebilecek paçavralardı. Aynı zamanda, ta çocukluk yıllarından kalma eski

perdeler ve yorganlar da vardı burada; abluka döneminde olduğu gibi, kışın yakacak bir şey olmazsa kurtarıcı olarak. Gömme dolapta sıkıştırılmış, preslenmiş bir yoksulluk yığılıydı, gardıropta ise bugünkü yaşam. Öyleyse gardıroptaki her şey çuvala girsin, defolsun!

Artık karanlık çökmüştü, bu patates çuvalını önceden açtığı pencereye kaldıran a-k, yükünü pencerenin ardındaki boş alana boşalttı. Yerde bluzlar, elbiseler, bir ceketle bir palto belirdi. İç çamaşırları. Başörtüleri, eldivenler, başlıklar, bere, bir şapka, kemerler, üç köşeli küçük başörtüleri. Kışlık, kalın külotlu çoraplar. Pantolonlar. Üç tane süveter. İkisi geniş, biri düz, biri envelop etekler. Dahası, tazelik ve tuvalet sabunu kokan tertemiz yatak takımı. Bütün havlular. Yastıklar ve çarşaflar, nevresimler, biri nakışlı. Aman Tanrım. Olsun, hiç değilse yangında yanmadılar.

Ağır çuvalın ardından duvardaki altın yaldız çerçeveli tablo ve üç sandalye de ardı ardına açık pencereyi boyladı.

Aşağıdan avaz avaz bağırmaya başlamışlardı: bir sövgü, ana avrat küfür, boğuk bir erkek sesi.

Hemen pencereyi kapattı. Tamam, işte bu kadar.

Artık giyecek hiçbir şeyi yoktu, sadece sabahlık, onun altında bir gecelik, bir don.

Eski televizyon programlarını altına serip küçük divana uzandı. Yorgan ve yastıklar deprem kurbanları olarak küçük odada kalmıştı. Üstüne yeni reklam ekini örttü.

Sabah, uykusunu iyice almış olarak uyanan a-k, artık korkacak hiçbir şey kalmadığını düşündü, hem de hiçbir şey ve hatta şimdiki hayatını, günlük yaşamını, tepesindeki çatıyı tamamen atmak bile hiç korkunç gelmiyordu artık.

Evden yavaş yavaş ayrılma işi başlamıştı. A-k, anahtarları masanın üstündeki çantasında unutup çevresine bir göz attıktan sonra eşikten dışarı adımını attı. Ama kediyi merdiven sahanlığına çıkarmayı unutmadı.

Kediyi içeride bırakabilirdi, ama büyük bir değer arz etmiyordu kedi (güya) ve onu Biri'nin ağzına atmaya değmezdi. Yani canlı bir varlığın kurban edilmesi planları arasında yok gibiydi. A-k, kendisine daha büyük bir kötülük yapıyordu. Bir sorun vardı: A-k hiçbir şeyi olmadan, ancak içeride ölmek üzere olan Lyalka'nın giderek kesilen miyavlamasını işiterek yaşamaya başladığında hangisi için daha kötü olacaktı; kedi için mi yoksa a-k için mi? A-k, kedi konusunda içten içe kendini suçlamaya başlamıştı, özellikle de fedakârlığın kedi açısından daha fazla olduğu konusunda. Onu açlıktan öldürmenin kime ne faydası vardı? Rastlantıyla alınmış, ağacın tepesinden indirilmiş bir hayvandı.

A-k, çok fazla düşünmemeye gayret ederek kediyi dışarı atmaya karar verdi. Burada ilginç, komik bir şey oldu. A-k özgür yaşamaya hazırdı ama kedi değildi. A-k, dışarı çıkmaya hazırlanırken kediyi kucağına alıp kolunun arasından sarkıttığı sırada, kaynayan bir çaydanlık gibi hafiften titremeye başlamıştı hayvan. Tıpkı banliyö treninin hareket etmeden önce titremesi gibi. Tıpkı çok hasta bir çocuğun tir tir titremesi gibi. Galiba hayatından endişe duyduğu için titriyordu.

"Ne var," dedi a-k ağır ağır, "neden korkuyorsun? Tamam, tamam. Her zaman can atardın dışarı çıkmaya. Hadi git! Canlıyken git!"

Evet, kedi merdivene çıkmaya her zaman can atar, hırıltılı inlemeleriyle onu canından bezdirerek kapının önünde nöbet tutardı. Geceleri avaz avaz bağırırdı. Ama onu dışarı bırakmak tehlikeliydi, eve geri dönemeyebilirdi. A-k her şeye rağmen hayvanları severdi. Doğrusu öyle olsa bile şu sıralar değil.

Neşeli, canlı bir şekilde kediyi kucağından merdiven sahanlığına bıraktı ve dışarı çıkıp arkasından kapıyı kapattı. Tamam, işte bu kadar!

Sırtında sabahlık, ayağında terliklerle Biri'ni yenmiş olarak, kendi kendisinin efendisi olarak kaderinin zirvesinde duruyordu. Biri, burada, bu çok büyük, çok geniş alanlarda istediği kadar ses çıkarabilir, hışırdayabilir, oradan oraya koşabilirdi.

Kedi, kuyruğu altında, üzülmüş, kırılmış gibi oturuyordu. Kamburunu çıkarmıştı, kararsız kalmıştı sanki. Kadın merdivenin yarısına kadar indikten sonra başını çevirip yukarı baktı. Kedi uyuşup kalmış gibi önüne bakıyordu; gözleri birer beyaz leke halini almıştı, gözbebekleri, göz çukurlarını dolduran yeşil kitlenin içine batmış küçük birer çekirdeğe dönüşmüştü. Yüzü yalanmış, kemikleri çıkmış gibiydi. Kafası birden öne eğildi ve siyah tüylerin altından kafatasının şekli ortaya çıktı. Ölüm, ince bir deriye bürünmüş, merdivende oturuyordu.

Kadın neredeyse ağlayacaktı. Kedi ölüme hazırlanıyordu. Sokak, başıboş köpekler ve açlık onu bekliyordu. Kedi yaşamak için mücadele edemezdi, canını nasıl kurtaracağını bilmezdi. Yerdeki ilk sidiği görür görmez botlarıyla kaburgalarına tekme atıp hemen bugün kapı dışarı ederlerdi onu.

A-k muzaffer bir edayla aşağı inerken durdu. Kedinin her şey gibi; tabak çanak, sandalyeler, televizyon, giysiler gibi paramparça olduğunu düşündü.

Biri zaferini kutlayabilirdi.

"Artık her şey ne kadar önemsiz," diye düşündü a-k.

"Düzelecek," diye karar verdi kadın, "beni korkutmasına hemen boyun eğdim!"

"Hayır," dedi, "Lyalka'nın hiçbir suçu yok."

Lyalka, buzlu cam gözlerini iri iri açmış, korkuluk gibi oturuyordu. Varlığının bütün düşüncelerini ustalıkla ifade eden, her zaman hareketli kuyruğu artık tozlu, ölü bir

ip gibi yerde yatıyordu. Tüyleri tozlu, donuk, hastalıklıydı artık.

Kadın, Lyalka'yı hemen kucağına aldı, kedinin taş kesilmiş bedenine koluyla bastırdı ve komşuların kapısını çaldı, oradan kapıcıya telefon etti ve verilen sandalyeye oturup marangozu bekledi.

Sonra, kapı açıldığında darmadağınık evine girdi, Lyalka'yı yere bıraktı ve yeni bir bakışla göz gezdirdi evine. Sanki buradaki her şey yeni, acayip, ilgi çekiciydi.

Ayakkabısı antrede duruyordu! Tabak çanaktan geriye tencerelerin tamamı, bir maşrapayla bir çorba tası sağlam kalmıştı! Çatal kaşıklar! "Ne lüks!" diye düşündü, artık kendisine su içmek için küçük bir kavanoz ve yiyecek küflü bir parça ekmek bulmak için orada, aşağıda, sokakta, çöp konteynerinin yanında dolanmaya hazır durumdaki kadın.

"Çöpte böyle bir lüks bulabilir miydim?" dedi kadın buzdolabını açıp. Dolapta, düz ve çukur olmak üzere iki tabak duruyordu; içlerinde toprağın pişmiş meyveleri patates ve pancar olan iki tabak. Bir kavanoz da çorba! Lyalka için de bir kâse balık çorbası!

Evde her şey vardı. Mutfak tarafı oldukça temiz ve sıcak bir ev, musluklar çalışıyor, banyo, su akıyor, sabun, telefon! Yatak! Çarşaf ve nevresim var, çok şükür. Plaklar çekyatın üstünde ve pikap köşede, unutulmuş. Bir zamanlar bu evde müzik dinlemeyi seven biri vardı... Anne ya da kız.

A-k, kırık tabak parçalarını (tamam, bu evdeki ilk olay değildi bu) çabucak topladı, çöp konteynerine birkaç kez gidip geldi; üstelik üçüncü seferinde kırık parçalarla ve çöple dolu torbayı buraya boşalttığında kirli, yağlı giysiler içinde iki adam omuzlarına attıkları torbalarıyla usulca yaklaştılar, biraz beklediler ve a-k gider gitmez çöp konteynerinin üzerine eğildiler. Adamlar, kara insan gölgeleri gibi

hareket ediyorlardı: sağa sola yayılan, eğilip bükülen, belli belirsiz.

A-k, pencerenin altına bakmaya gitti. Tabii ki torbayı çoktan almışlardı. Kim bilir kimler onun süveterleriyle, pantolonlarıyla gezecekler, o ise özgür, hiçbir şeyi olmadan dolaşacak. Evet!

A-k, süpürülüp silinmiş, temiz evine girerken ilk önce baştaki kararsızlığına hayret etti (yiyecekleri atmamış, buzdolabının içindekileri kırıp dökmemiş, bütün lambaları sağlam bırakmıştı).

Daha sonra kadın birden hatırladı, buzdolabından balık çorbasını aldı ve Lyalka'nın tasına koydu.

Ancak Lyalka antrenin ortasında donup kalmış, put gibi oturuyordu hâlâ. Gözleri zarı soyulmuş, içinden belli belirsiz çekirdeği görünen üzüm tanelerini anımsatıyordu hâlâ.

Ölümün soluğu hayvanın ürkek ruhunu dondurmuştu galiba.

Kadın, kediyi sakinleştirmeye çalışmadı; yapacağı tek bir iş vardı: Her şeyi olabildiğince kısa sürede eski haline döndürmek; o zaman kedi de kendine gelecekti.

Ailenin bir üyesinin kararsız kaldığı, korktuğu ya da bir histeri nöbeti geçirdiği zamanlarda sık sık olduğu gibi, ailenin ikinci üyesi canlanır ve durumu düzeltmek için kelimenin tam anlamıyla kanatlanıp uçar. Kadın daha hızlı hareket etmeye başlamıştı, rafı piyanonun üstüne koydu, onun üzerine de plakları yerleştirdi, yatak takımını banyoya götürdü, çabucak yıkayıp astı. Neyse ki askıya asılmış bir mutfak havlusu ve banyoda da havlu demirine asılı iki havlu buldu.

"Yok bir şey!" diye mırıldandı kadın, Lyalka'ya. "Halledeceğiz!"

Dahası, a-k hemen tornavidayı bulup vidaları (iyice çıkmamış olanları) sıktı ve çabucak çekyatı kaldırıp gündüz konumuna getirdi.

Tamam, işte bu kadar!

Yıkmak ne kadar kolaydı! Onarmak, ayağa kaldırmak, yeniden kullanılır hale getirmekse ne kadar zor... Eğilmek, köşelere girmek, kırık parçaları toplamak, dışarı çıkarmak, taşımak, sarmak, sürükleyerek götürmek ne kadar zor! En kötüsü de televizyon konusunda oldu. Geceyi beklemesi ve bütün gücünü toplayıp televizyonu pencereden atması gerekti, daha sonra aşağıda kırık iskeleti pazar arabasına koymak ve çöp konteynerine götürmek daha kolay oldu.

A-k'nin barışçıl yaşamında bir savaş olmuştu sanki, gerçek bir savaş.

Büyük oda, sandalyesiz ve televizyonsuz boş görünüyordu.

Ancak bir insan eğer hayatta ise, sağ ise hiçbir şeysiz de idare edebilir. Seyredecek bir şey yoktu doğru, ama karanlığın içinden koskoca bir kitaplık ortaya çıkmıştı. A-k, bir zamanlar sevdiği bir plak koydu pikaba: eski tangolar!

Sonra müzik sesleri eşliğinde eski giysilerinin durduğu sırt çantalarını ve valizleri karıştırmaya başladı. Tüm yaşamı gözlerinin önünden bir film şeridi gibi geçmeye başladı. Sevdiklerinin gölgeleri canlandı, çevresini sardı, gerçi bir kutunun karşısında oturmaktan (galiba) artık şişmanlamış a-k'nin üstüne bu paçavraların hemen hemen hiçbiri uymadı ama... Tamam. Birkaç parça kumaş vardı, eski dikiş makinesi de dolabın köşesinde gizleniyordu ve hâlâ içine girebildiği şu eski triko bluzların altına bir etek uydurabilirdi.

Ayrıca, a-k çok uzun zamandır sadece en eski şeylerini giyiyor, biraz daha yeni olanları ise özel bir günde (bu özel

gün hâlâ gelmemişti), insan içine çıkarken giymek üzere saklıyordu.

Kırık tabak çanak yığınını ondan armağan olarak alan iki kara gölgeyi anımsayarak hemen yoluna çıkan eski pılı pırtıyı, işe yaramaz ayakkabıları bir torbaya daha doldurdu.

Tanrım, a-k'nin karşısında şimdi nasıl da yepyeni bir yaşam açılıyordu; ama kedi hâlâ başından çok şey geçmiş bir insan gibi taş kesilmiş oturuyordu, hâlâ donuk, görmeyen gözlerle tek bir noktaya bakıyordu.

Kedi ansızın kulaklarını dikti. Bir yerlerde döşeme gıcırdamıştı.

Kadın gülümsedi.

Belli ki bina oturuyor, kuruyup büzülüyor, döşeme tahtaları çatırdıyor, bu bir. Sonra yukarıdaki, aşağıdaki ve yanlardaki bütün dairelerde insanlar yaşıyor, buralarda birisi koşuyor, bir şeyler kırılıyor, bozuluyor, tamir ediliyor, yerinden oynuyor. "Hayat bu," dedi kadın yüksek sesle, her zamanki gibi kediye hitap ederek.

Lyalka ise kulaklarını oynatıp hafifçe doğruldu ve onun gibi zayıf bir hayvan için tuhaf olsa da ağır bir dişi kaplan gibi ön patilerini kendine doğru çeke çeke yürüyerek mutfağa gitti. Sonra köşede duran tasının önüne, yüzü köşeye dönük halde zarifçe oturdu, eğildi ve kafasını silkeledikten sonra bir lokma aldı ağzına, yaşamını sürdürmeye karar vermişti.

MARİLENA'NIN SIRRI

Kız çok şişmandı, taksiye sığmıyor, metroya inen yürüyen merdivenin tüm genişliğini kaplıyordu.

Üç sandalyede oturuyor, iki karyolada uyuyor ve bir sirkte çalışıp ağırlık kaldırıyordu.

Çok talihsiz bir kızdı, ama aslında şişmanların pek çoğunun mutlu bir yaşamları vardır! Uysallıkları ve iyi yüreklilikleri en belirgin özellikleridir; hem insanlar şişkoları severler.

Ama bizim şişman Marilena'nın bir sırrı vardı: Sadece geceleri, her zaman üç sandalyeyle iki karyolanın onun için yan yana konulduğu otel odasına (sirkler sürekli yer değiştirir bilirsiniz) gidip kendisi oluyor, yani hemen dans etmeye başlayan normal görünüşlü, çok güzel iki kıza dönüşüyordu.

Şişman Marilena'nın sırrı şuydu: Bir süre önce ikiz balerinler olarak sahneye çıkıyordu, üstelik birbirinden ayırt edilebilecek şekilde kızlardan biri altın sarısı, diğeri ise katran karası kıvırcık saçlıydı, bu durum kolaylık yaratıyordu, yoksa insanlar hangisine hangi çiçeği vereceklerini karıştırıyorlardı.

Sihirbazın biri sarışın kıza âşık oldu tabii; kız kardeşlerden ikincisine, yani siyah saçlı olana da onu hemen ıslık çalan bir elektrikli çaydanlığa dönüştüreceğini söyledi. Bu çaydanlık her yerde genç çifte eşlik edecek, tıslayarak ve ıslık çalarak onun, yani ikinci kız kardeşin, sihirbazı görür

görmez kardeşini bu ilişkiden caydırmaya çalıştığını hatırlatacaktı.

Ama sihirbaz, sihirli değneğini bu talihsiz kıza doğru kaldırır kaldırmaz müstakbel nişanlısı, bir çaydanlıktan daha fena kızarıp homurdanmaya, söylenmeye başlayacak kadar sinirlenince sihirbaz hemen bu işten bir sonuç çıkmayacağına karar verdi.

"Böyle kadınlar," dedi sihirbaz (sihirbaz on yedi kere evlenmişti ve ağzından çıkanı çok iyi biliyordu), "böyle kız arkadaşlar çaydanlıktan daha beterdir, çünkü çaydanlığı kırabilirsin ama kızgın bir kadını hayır."

Ve sihirbaz, yaygaracı kız kardeşleri cezalandırmaya karar verdi.

Bu iş koridorda, gösterinin ardından tanışmak ve hemen oracıkta sarışın kıza evlenme teklif etmek niyetiyle kızların ikisini bir arada yakaladığı kuliste oldu.

Böyleyken böyle derken işi halletti.

Bu arada, sihirbaz bir şeyi hemen elde edemediği takdirde o işe karşı ilgisini anında kaybeder, canı sıkılır ve işi yarıda bırakırdı.

Bu adam, göz koyup da elde edemediği kadınları ve karılarını salkım söğüt, musluk, fıskiye, artık ne denk gelirse ona dönüştürürdü.

Geri kalan ömürlerinde ağlamaları sihirbazın hoşuna giderdi.

Artistlerin oraya buraya gidip geldikleri dar koridorda kızlara geçit vermeyen sihirbaz:

"Benim elimden çok ağlayacaksınız siz daha," dedi.

"Ya, öyle mi?" diye karşılık verdi kız kardeşler. "Peki sen de, Peri Brodbuter'in bizim doğumumuzda bulunduğunu ve bizi bir kerecik bile olsa ağlatan birinin ineğe dönüşeceğini söylediğini biliyor musun? Bu ineği günde beş kez

sağacaklarını? Ve ömrünün tamamını dizine kadar gübrenin içinde geçireceğini?"

"Ya, öyle mi?" diye güldü sihirbaz. "O zaman buyurun benden de size ufak bir armağan! Bundan böyle asla ağlayamayacaksınız! Bu bir! İkincisi de, evet ikincisi de, bundan sonra birbirinizi asla göremeyeceksiniz! Hele iş bu noktaya geldikten sonra!"

Ama kız kardeşler karşı çıktı:

"Peri Brodbuter bunu da düşünmüştü. Eğer biri bizi birbirimizden ayıracak olursa bu kişinin dizanteri mikrobuna dönüşeceğini ve kalan ömrünü hastanelerde, çok korkunç koşullarda geçireceğini söylemişti!"

"En iyisi," diye haykırdı emeline erişemeyen damat adayı-sihirbaz, "ben de sizi sonsuza dek birleştireyim o zaman. Her an birlikte olun. Peri Brodbuter mutlu olsun. Yeter ki (o anda kıs kıs gülmeye başlamıştı) sizi ikiye ayırmak istemesinler. Bu durumda suçlunun dizanteri mikrobuna dönüşmesini kabul ediyorum, hadi benim sihirli değneğim! Bu çok adil bir şey olacak. Aferin perinize. Ama sizi ikiye bölmek kimin aklına gelir ki?"

O zaman ikizler şöyle dediler:

"İşe yaramaz! Peri Brodbuter, her gün hangi havada, hangi koşulda olursa olsun iki saat birlikte dans edecek şekilde efsunlamıştı bizi!"

Sihirbaz bir an düşündü ve şöyle dedi:

"Sorun değil, günde iki saat olabilir. O zaman sizi hiç kimse görmeyecek, günde iki saat dans edeceksiniz ve böylece daha da çok acı çekeceksiniz!"

O anda ikizlerin beti benzi attı, birbirlerinin boynuna atıldılar ve vedalaşmaya koyuldular, fakat artık ağlayamıyorlardı.

Sihirbaz ise kıs kıs gülerek sihirli değneğini salladı ve göz açıp kapayıncaya dek karşısında solgun, ürkek, göğsü yastık, sırtı şişme yatak, göbeği patates çuvalı misali dağ gibi bir genç kız belirdi.

Ağır ağır, sallana sallana yürüyen kız aynaya yaklaştı, kendini gördü, inlemeye başladı ve bayıldı.

"İşte bu kadar," dedi sihirbaz kederle ve ortadan kayboldu.

Neden kederle? Çünkü her şeyi yapabildiği halde hayat ona hep kötü yüzünü gösteriyordu.

Daha doğrusu, onun hayat diye bir şeyi yoktu.

Hiç kimse onu sevmezdi, hatta bir gün küçük bir tartışmadan sonra ev terliklerine dönüştürdüğü babasıyla annesi bile.

Terliklerinin sürekli kaybolması hiç şaşırtıcı değildir.

Sihirbaz, kendisini sevmeyen herkesten öç alır, zavallı, güçsüz insan mahlukatıyla alay ederdi, onlarsa bunun karşılığını korku ve nefretle öderlerdi sihirbaza.

Her şeyi vardı: sarayları, uçakları, gemileri... Ama insanlar onu sevmezdi.

Belki de onu düşünen biri olsa hamarat bir ev hanımının bakır tavası gibi parlamaya başlardı sihirbaz.

Ama bütün mesele, asıl kendisinin hiç kimseyi sevememesinde, hatta yanından gelip geçen birinin basit bir gülümsemesinde bile kötü niyet ve karşılıksız menfaat isteği görmesindeydi.

Sihirbazı burada bırakıyoruz, o yeryüzünde bir yerlerde, hiç kimseden korkmadan dolaşıyor (ne yazık ki). Bizim şişko kız ise o anda güvenlik görevlisi tarafından görev mahallindeki bir yabancı olarak görülüp tiyatrodan dışarı çıkarılmış, kardeşlerin paralarının bulunduğu çantalarını bile yanına alamamıştır; başkalarına ait çantaları nasıl alsın ki!

Marilena (önceden Mariya ve Lena) ilk zamanlar neredeyse açlıktan ölüyordu, bazen istasyonda, bazen kent parkında yaşıyordu, artık dans edemiyor ve hayatını kazanamıyordu; hem bu kadar şişko birine kim sadaka verirdi! Böyle yağlı, böyle şişman bir dilenci nerede görülmüştü!

Böyle bir dilencinin, yoksulluktan ölüp gitmemesi için kuytu bir köşede yavaş yavaş zayıflaması gerekir.

Zayıflayacaktır da, inanın bana.

Ama bizim Marilena hiçbir şey yemese bile zayıflayamıyordu. Hepsi sihirbazın yüzündendi.

Bu arada, pek çok şişman efsunlu gibidir: Ne kadar aç kalırlarsa kalsınlar yine de kiloları sanki büyü yapılmış gibi geri döner.

Dolayısıyla bizim Marilena'yı artık hiç kimse çiftli danslara çağırmıyordu.

Birincisi, çiftli danslar tek başına nasıl yapılabilirdi ki!

İkincisi, aşırı şişmandı.

Üçüncüsü, onu kimse tanımıyordu. Çok bilinen bir şey vardır, balede ancak tanıdıklarını sahneye çıkarırlar.

Ancak şişman kız, parkta ya da istasyon binalarının arkasında bir yerlerde geceleri tek başına kalınca çok zayıf iki balerine dönüşüyordu ve açlıktan tökezleye tökezleye üzüntü içinde çarliston, çeçotka, rock'n'roll ve *Uyuyan Güzel* balesinden *pas de deux* yapıyordu.

Ama sihirbazın da dediği gibi, onu hiç kimse görmüyordu o anda.

Sonunda işlerini düzeltmenin yolunu buldu: Bir sirke gidip bir numara önerdi, kızarmış bir öküzü on dakika içinde yiyecekti.

Sirk yöneticilerinin hoşuna gitti bu fikir ve aç Marilena'nın öküzü dört buçuk dakika içinde mideye indirdiği bir genel prova yapıldı.

Doğrusu öküz biraz küçük ve zayıfçaydı, sirk yönetimi büyük masraflara girmemişti.

Marilena öküzü yedikten sonra müthiş bir güç kabarması hissetti ve sevincinden müdürle yöneticiyi, hem de her birini birer serçe parmağıyla havaya kaldırarak sahnede dolaştırdı.

Dünyanın en güçlü kadını ve Man-Van Adaları'nın şampiyonu olarak onunla hemen bir sözleşme imzaladılar.

Pek ucuza mâl olmayabileceği düşünülerek öküz konusundan söz edilmiyordu artık.

Marilena, her gece gösteride arabasıyla birlikte bir at, bir lokomotif ve son olarak birbirine tutturulmuş sandalyelerle birlikte birinci sıradaki seyircilerin hepsini birden havaya kaldırıyordu.

Ancak bu koşullarda para ödüyorlardı ona. Sanatınla izleyiciyi afallatman gerekir, yoksa açlıktan ölürsün.

Soluk soluğa kalıp işten sonra bir lokantaya gidiyor, kızarmış bir koyunu mideye indiriyor, bir matara dolusu süt içiyor, daha sonra ise para falan ödemeden oteline gidiyordu.

Marilena'nın yediği akşam yemeği lokanta için reklam oluyordu, Marilena'nın koyunu kaç dakikada mideye indireceği konusunda bahse tutuşmak için meraklılar toplanıyorlardı.

Elbise alışverişleri de aynı şekilde eğlenceli geçiyordu. Terziler Marilena'ya elbise dikiyorlar ve televizyoncuları provaya davet ediyorlardı, hatta fotoğrafçı tutuyorlardı: İşte ÖNCEKİ Marilena ve SONRAKİ Marilena! Bakın bu elbise onu nasıl da değiştirdi! Dergilerde güzel yüzlü, neşeli şişkonun fotoğrafları çıkıyordu. İki misline çıktığı için elbette burnu büyümüştü, ama gözleri gerçekten çok büyüktü, dişleri ise o kadar iri ve beyazdı ki, bütün diş

macunu ve diş fırçası üreticileri mallarının reklamını yapması için yalvar yakar oluyorlardı Marilena'ya!

Yani daha önce hiç olmadığı kadar zengindi şimdi.

Saf sihirbazın karşısında Peri Brodbuter'i uydurup aptallık ederek başına bela aldığı gece dansları ise onu çok yoruyordu artık.

Şimdi içinde iki ruhun acı çektiğini, Marilena'nın güçlü bedeninin bu iki ruh için bir zindan olduğunu, bu zindanda iki ruhun sustuklarını ve gözyaşı dökmeksizin ağladıklarını, onların yerine bu bedende şişman ve obur, küstah ve neşeli, açgözlü ve teklifsiz, işine geldiğinde esprili ve işine gelmediğinde asık suratlı, yepyeni, bambaşka bir ruhun boy attığını artık unutmaya başlamıştı.

Aslında insanın içinde bazen eski ruhların kaybolduğu, özellikle de yaşla birlikte yeni bir ruhun ortaya çıktığı sır değildir.

Marilena'nın yeni ruhu, hangi gazeteden gazetecilere mülakattan önce yemek ikram etmek gerektiğini, Ezilen Şişmanlar Kulübü'nün ne zaman ziyaret edilebileceğini, firma armağanlarını (firmalar ayrıca ödeme yapıyorlardı) yetimlere ne zaman vermek gerektiğini de pek güzel biliyordu.

Danslar artık onu ilgilendirmiyordu, geceleri iki saatliğine ortaya çıkma hakkına sahip bu iki ruh talihsiz ve yalnızlardı, tüm kuralları ve sırayı birbirine karıştırıyorlardı; gün zor geçmiş, uçak yarın sabahın altısında kalkacakmış vs... Düzen nedir bilmiyorlardı, kâr ve zararlarını hesaplayamıyorlardı, hiç yeri değilken vatanlarını ve ölmüş anne babalarını hatırlıyorlardı, bu da geceki dinlenme programını aksatıyordu.

Marilena'nın Vladimir adında bir nişanlısı olup da bu dolgun dudaklı, solgun benizli delikanlının tüm hesap

işlerini, ödemeleri ve görüşmeleri hemen kendi üzerine almasıyla durum iyice zorlaştı.

Marilena'nın her akşam iki saatliğine ortadan kaybolması ve bu kaybolmadan sonra dörtnala koşturulmuş bir at gibi görünmesi, hiç kimseyle hiçbir sohbete girmemesi ve telefonu açmaması delikanlıyı çok sinirlendiriyordu.

Marilena'nın bütün hayatını eline geçirdikten sonra bedeli ödenmemiş bu iki saatin nereye gittiğini bir türlü anlayamıyor ve kıza korkunç laflar ediyordu.

Marilena, delikanlıyı seviyordu, ona çok yüksek bir maaş bağlamıştı, hatta nişanlısının kız kardeşi Nelli'yi de işe almıştı, ancak delikanlıya bu iki saati anlatmaya çekiniyordu.

Ama bir gün Nelli, Marilena'ya, Vladimir'in dev bir reklam şirketiyle zayıflama konusunda anlaştığını söyledi: Ameliyatlarla ve özel beslenmeyle uğraşan iki firmanın teklifinden söz ediyordu.

Üstelik bu firmalar ona yüksek bir ücret de ödeyeceklerdi.

"Böyle bir şans kaçırılmaz," dedi Nelli, Vladimir ise Güney ve Kuzey Amerika'da iş gezisinde olacak ve tam finale doğru gençleşmiş, incelmiş nişanlısıyla buluşmak üzere geri dönecekti.

Zayıfladığı takdirde iki ruhunun zayıflıktan öleceğini düşünmeyen Marilena:

"Yani ben de dans edebileceğim demektir," dedi.

Nelli cevap olarak kendisinin de aynı plastik cerrahi kliniğine yatacağını, gençleşeceğini ve yüzünde bazı değişiklikler yapılacağını söyledi.

"Yani acı çeken sadece siz olmayacaksınız," diye de espri yaptı genellikle asık suratlı olan Nelli.

Ve deneyimli cerrahların önce her yönden fotoğraflarını çektikleri, bu fotoğrafları daha sonra sansasyon yaratmak

için sakladıkları bir kliniğe götürdüler Marilena'yı, koridorlardan geçirerek sürekli alt katlara indirdiler ve sonunda her türlü konforu olan ama penceresi bulunmayan bir odaya kapattılar.

Marilena hiçbir şey anlamamıştı, telefon etmek istiyordu, telefon yoktu; kapıya vuruyordu, kimse gelmiyordu.

Israrla vurmaya, kapıyı dövmeye başlamıştı (unutmayalım, Marilena sirkte güç gösterileri yapıyordu), ancak hepsi boşunaydı.

Elleri kan içinde kalan Marilena kapıya vurmaktan vazgeçip yere çöktü, ama her zaman dansa başlamadan önce uzaktan gelen müziğin sesini duydu ansızın, hemen o anda da incecik kız kardeşini gördü, kendisi ise Mariya olmuş, kız kardeşiyle birlikte dönerek dans etmeye başlamıştı.

Anlaşılan gece danslarının zamanı gelmişti ve keyifleri kaçmış olan Mariya'yla Lena dünyadaki her şeye lanet okuyarak elleri kan içinde dans ediyorlardı.

Çoktan beri kuşku duyduklarını, bunun galiba sonun başlangıcı olduğunu, Vladimir'in galiba Marilena'dan kurtulmaya ve paralarını ele geçirmeye karar verdiğini, kliniğin ise sadece bir tuzak olduğunu söylediler birbirlerine.

Ama prova biter bitmez şişko Marilena yerde duran, nereden geldiği belirsiz yemeğe açgözlülükle yumuldu.

Yemekten sonra Marilena'ya müthiş bir uyku bastırdı, bu arada yemeğin zehirli olduğunu anlayabilecek kadar zamanı oldu ve önünde dikildiği dolabın dibine yığıldı.

Tutsak kız kendine geldiğinde yaşamak için savaşmaya, bundan sonra hiçbir şey yememeye, sadece musluktan akan suyu içmeye karar verdi —ama şişmanları bilirsiniz, yemek yemeden bir saat bile duramazlar; yine yerde, kapının yanında kemikli etle pişirilmiş bir tencere yağlı lahana çorbası beliriverince dayanamadı, onu da yedi.

Ondan sonra kelimenin tam anlamıyla yatağa yığıldı ve gece danslarının başladığını haber veren o sakin müziğin ezgileri duyulana dek kendinden geçmiş halde yattı.

Mariya ve Lena artık birlikte zor dans ediyorlardı (hantal, yavaş bir valsti bu), şişman Marilena'yı zehirlemeye karar verdikleri apaçık ortada olduğuna göre bu bir veda valsiydi.

Kız kardeşler zamanın büyük bölümünü ölümden konuşarak, dua ederek ve gözyaşı dökmeksizin ağlayarak, vedalaşarak, çocukluklarını, erkenden giden babalarını ve babalarının ardından çocuklarını terk eden annelerini anımsayarak geçirdiler.

Şimdi onların ruhlarının olduğu, o bilinmez diyara düşecekti yolları kız kardeşlerin de.

Ertesi gün şişko Marilena yerinden kalkıp su içmek için musluğa kadar bile gidemedi.

Dev ağırlığının altında ezilmiş bir halde yatıyor ve farklı seslerle kendi kendine konuşuyordu, bu arada seslerinden biri yakınan ve sitem eden, diğeri ise iyi yürekli ve şefkatli bir sesti.

"Eğer sen sihirbazla evlenmeyi kabul etmiş olsaydın başımıza hiçbir şey gelmezdi."

"Evet ama sen de şimdi çaydanlık olacaktın."

"Yo, onu ikna ederdik! Hem sonra, bu halde bir zindanda ölmektense çaydanlık olmak daha iyidir!"

"Merak etme," diye yanıtlıyordu iyi yürekli ve şefkatli diğer ses, "yakında melekler bizi annemizle babamızın yanına götürürler."

"Hiçbir şey lazım değil bize," diye feryat ediyordu Marilena, "para da Vladimir de; bizi Man-Van Adaları'nda bir yere bıraksalar da yaşasak!"

"Keşke!" diye yanıt veriyordu Marilena kendi kendine.

Tam o anda bir mucize oldu: Duvarlardan biri hafif bir hışırtıyla geri çekildi ve Marilena, inanamasa da gecenin nemini teninde hissetti.

Odaya sisle birlikte yasemin ve leylak kokuları doluyordu.

Marilena'nın yatağının baş ucu bir yaban gülü çalısına yaslanıyordu ve yastığının üstünde pembe, gösterişsiz çiçekler sallanıyordu.

Marilena zorlukla kalktı, sürünerek bahçeye çıktı ve ısırganların içine yığıldı, üzerine yapraklardan yağmur gibi çiy döküldü.

Kurumuş ağzıyla otları ve ıslak ellerini yalayan Marilena birden ayağa fırladı (o sakin müzik çalıyordu) ve çalıların arasında sıçrayarak ve uçarak kâh kız böceğinin kâh sivrisineğin dansını yapmaya koyuldu.

"Anladın mı? Cennetteyiz biz!" diye sevinçle haykırmaya başladı Mariya.

"Ay, gerçekten mi?" diye gözyaşı dökmeden ağlıyordu Lena. "Peki benim yaşamıma ne oldu? Bitti mi?"

Tam o anda iki balerin, birtakım adamların güçlü pençeleri arasına düştü, bu arada kanatları ve beyaz giysileri olmayan adamlardı bunlar, yani tabancaları ve terli gömlekleriyle normal güvenlik görevlileriydi.

Balerinleri yakalamışlardı, hiç direnmedikleri halde sürüklenerek götürülüyorlardı ve sadece Lena "Ay! Cennet değilmiş burası!" gibi bir şey söyledi tiz bir sesle.

Tutsak kızları yaban gülü çalılarının üstünden sürüklemişlerdi anlaşılan, çünkü kolları ve omuzları kısa sürede kan içinde kalacak kadar çiziklerle dolmuştu; öyle ki kızları güvenlik odasından içeri ittiklerinde ve sorgulamaya başladıklarında her ikisinin de korkunç bir görünüşü vardı.

Yasak bölgeyi ihlal ettikleri konusunda hemen bir tutanak düzenlediler, daha sonra tutukluları büyük bir iştahla sorguya çektiler, özellikle de üç milyonluk cezayı hemen oracıkta, güvenlik odasında ödeyip ödeyemeyeceklerini sordular, öderlerse serbest bırakacaklardı sözde.

"Nereden bulalım?" diye soruyordu sarışın Mariya. "Burada hiç kimseyi tanımıyoruz ki, yabancıyız biz! Bir bale grubunun dansçılarıyız!"

"Siz aklınızı mı kaçırdınız?" diye bağırıyordu siyah saçlı Lena. "İnsanları durup dururken yakalıyorlar! Şikâyetçi olacağız!"

"Ee, ne yapalım, paranız yoksa ömür boyu hapse mahkûm ederler sizi!" dedi güvenlik görevlisi acımasızca. "İki milyon da mı bulunmaz? Çok para istemiyoruz."

Ama o anda tuhaf bir şey oldu, güvenlik odasına başka bir güvenlik görevlisi girdi ve böğürür gibi:

"Bu da kim?" dedi. "Bu o değil! Kaçırdınız onu elinizden! Ne işiniz var burada? Nelli, boğazlanıyormuş gibi bağırıyor! Tek bir şişman kız olacaktı, oysa burada... Bu eski püskü elbise askıları da nereden çıktı? Eh, artık kendiniz cevabını verirsiniz. Nelli buraya geliyor!"

Gerçekten de yüzü sargılı bir kadın, bir doktor sürüsü eşliğinde koşarak güvenlik odasına girdi, onu ancak alçak ve uğursuz sesinden tanımak mümkündü:

"Nerede? Nerede o? Bu da ne? Siz ne yapıyorsunuz, hapishaneye geri dönmek mi istiyorsunuz? Sizi ne için tuttular ha? Kaçar kaçmaz yakalayıp nefsi müdafaa diye öldürmeniz gerekirdi onu! Sizse kimi çıkarıyorsunuz karşıma!"

"Tam duvarın açıldığı yerde duruyorlardı ama... Bu iki kılkuyruk..." diye kendini haklı göstermeye çalışıyordu güvenlik görevlisi. "Başka hiç kimse yoktu."

"Nasıl yoktu haydut herif! Nasıl yoktu, zindan kaçkını! Ben seni Man-Van'a göndereyim de gör! Yoksa hakkında verilen hükmü unuttun mu sen? Vladimir senin için neler yaptı, seni idam sehpasından kurtardı, bir de senin yaptığına bak! Burada ne işiniz var? Bütün bahçeyi didik didik arayın! Bunları da ayrı odalara koyup sorguya çekin, belki bir şey görmüşlerdir."

Nelli bunu söyleyip doktor kalabalığıyla birlikte uzaklaştı. Odada güvenlik görevlilerinin şefi kaldı, hani şu milyonları isteyen.

Adam tatlı bir gülümsemeyle:

"Şimdi bana her şeyi anlatacaksınız!" dedi. "Bende öyle yöntemler var ki... Hem de ne yöntemler... Üstüne şişkoyu öldürdüğünüzü ve onu yediğinizi de itiraf edeceksiniz... Hem de çiğ çiğ. Başka çareniz yok... Sizi idam edecekler! Bize de emeklerimizden dolayı üç milyoncuk ödeyecekler... Marilena'yı kazara öldürmüş olmalısınız... Duydunuz mu beni? Ayrıca bu yağ tulumu uyuşturucularla da şişmiş olabilir. Hem içimizden birini şuracıkta boğazlamış olabilirdi. Şu içeri bir göz atıp giden kadın bilmez ki... Yalnızca işgüzarlık etsin, herkese emir versin... Çok yazık, bir şey elde edemedi... Oysa şimdi daha kolay... Bende öyle korkunç işkenceler var ki! Hayran kalacaksınız. İdam sehpasının önünde acı çekmemek için en iyisi hemen şimdi itiraf edin... Onu yediniz, değil mi?"

Ama galiba iki saatlik dans süresi artık dolmuştu, çünkü Mariya karşı konulmaz bir şekilde Lena'ya doğru, Lena da tersine Mariya'ya doğru çekiliyordu, güvenlik görevlisi ise aralarında duruyordu.

"Ne yapıyorsunuz?" diye bağırdı adam. "Nereye? Ezecek misiniz beni? Ateş ederim! Olduğunuz yerde kalın!"

Lena ve Mariya ise artık kollarını adamın etrafında birleştirmişlerdi.

O anda adam kemerinin arasından bir bıçak çıkardı ve körlemesine indirmeye başladı.

Ve Mariya'nın kolunu Lena'nın kolundan ayırdığı ilk darbeden sonra kızlar artık birleşmelerine gerek kalmadığını hissettiler.

Balerinler kesikler, kanlar içinde dikilmiş, birbirlerine bakıyorlardı, güvenlik görevlisi ise ortadan kaybolmuştu.

"Ne oldu, biliyor musun?" diye feryat ediyordu şaşkına dönen Lena. "Sihirbazın kehaneti bu! Kim bizi ayırmaya kalkarsa dizanteri basiline dönüşecekti!"

"Ay," dedi Mariya, "kaçalım buradan, bir de bize bulaştırıp hasta etmesin!"

Şaşkın bir halde yere, o sırada bıyıklı, şişman bir dizanteri mikrobunun sürüne sürüne ilerlediğini tahmin ettikleri döşemeye bakıyorlar ve yavaş yavaş geri çekiliyorlardı.

Bazen bir kötülük başka bir kötülüğü yener ve bir eksi bir eksi daha artı eder!

Onları durduran olmadı.

Koşup bahçeye çıktılar, teyakkuz halindeki kapıcının dikildiği kapıyı bulana kadar uzun süre çalılıklar arasında, oradan oraya koştular.

"Koşun, şişman bir kadın elinde bıçakla şu tarafta dolaşıyor, bizi tehdit etti, keseceğini söyledi!"

"Şişman mı?" diye silkinip hareketlendi kapıcı ve telefona sarıldı.

Lena ve Mariya kapıdan dışarı fırladılar ve özgürlüğe kavuştular.

Bu lanet olası yerden hızla uzaklaştılar, eskiden bildikleri bir yer olan istasyona gelene kadar epeyce koştular.

Evsiz insan başka nereye gidecek ki...

İstasyon çevresinde önce çalıların arkasındaki bir su birikintisinde (kentte o gece çok yağmur yağmıştı anlaşılan), sonra da tuvalette yıkanıp temizlendiler.

Alınlarındaki ve kollarındaki birkaç sıyrığın hesabı bile yapılmazdı, oradan oraya dolaşan zavallı kadınlar kaderin ne kadar çok darbesini yiyorlardı!

Mariya ve Lena istasyonda sıraların üstünde duran okunmuş birkaç gazeteye göz attılar ve şişman Marilena'nın, artık yüz kilo yerine elli kilo çeken bu sirk yıldızının yeni haliyle yarın geri dönüşünün beklendiğini öğrendiler.

Aynı yerde Marilena'nın en yeni portresi (apaçık sekreter Nelli'ydi bu, ancak dişleri büyük, gözkapakları genişti, bu yüzden bir buldog gibi hafiften şaşıydı ama elden ne gelir, yapacak bir şey yoktu) ve insan vücudunu üç günde baştan aşağı yenileyen alkali otlarla ideal beslenme sayesinde organizmanın yenilendiği harika bir kliniğin reklamı yer alıyordu.

Aynı zamanda Marilena'nın bundan böyle ağırlık kaldıramayacağı ve bir koyunu mideye indiremeyeceği, artık en güçlü kadın ve Man-Van Adaları'nın şampiyonu olmadığı için sirkten ayrılıp yeni bir hayata başlayacağı da bildiriliyordu.

Bu arada Marilena, zayıflama kliniğini ve otla beslenme enstitüsünü satın almıştı, buranın müdürlüğüne Marilena'nın kocası Vladimir getirilmişti, Marilena'yla Vladimir uzun süredir evliydiler; ama büyük bir artist bir tek kişiye değil, herkese ait olduğu için bunu gizlemişlerdi.

Üstelik yeni Marilena, "Şişman Marilena Müzesi" açmıştı, bu müzede güçlü-şişman kızın iç çamaşırları da dâhil bütün eşyaları ve kocası Vladimir'le birlikte çekilmiş fotoğrafları sergilenecekti.

Ayrıca şişman suratlı Marilena'nın yavaş yavaş zayıf Marilena'ya dönüştüğünü gösteren fotoğraflar da görülebilecekti, bu kadarı artık apaçık bir dolandırıcılıktı ve Mariya da Lena da bunu çok iyi biliyorlardı; ama negatifler üzerinde oynayarak ve rötuş sanatı yardımıyla fotoğrafta neler neler yapılmaz ki!

Aynı zamanda yeni bir sarayın ve tam da iki kız kardeşin geceleyin kaçtıkları kliniğin önünde aile otomobili –önceki Marilena için sipariş üzerine yapılmış, ancak piyasaya sürülmemiş, kraliyet boyutlarındaki– Rolls "King Size" Royce'un içinde Vladimir'le yapılmış bir görüşme de yer alıyordu.

"Her şeyi ne kadar akıllıca yapmış," dedi Mariya.

"İyi ki ona danslardan hiç söz etmemişiz!" dedi Lena. "Senin sayende oldu: Sen bir adamın iki nişanlısı olmasından utandığın için."

Gecenin bu saatinde boş olan istasyonun ortasında dikilmiş dururken kısa bir süre konuşmadılar.

"Peki ne yapacağız şimdi?" diye sordu Lena.

"Dans edeceğiz," dedi Mariya.

"Yevgeniy Şvarts'ın* *Külkedisi Masalı*'nı anımsıyor musun? Bütün zor durumlarda dans etmek gerekir!"

Ve ilk pozisyonu aldılar, usulca o büyülü "bir-ki-üç, bir-ki-üç," sözlerini söyleyip dans etmeye başladılar.

Aynı anda çevrelerinde gece serserilerinden, satıcılardan ve ellerinde bavulları, çantaları ve çocuklarıyla uykusuz yolculardan oluşan küçük bir halka oluştu, hepsi neşeyle el çırpmaya başladılar, üstelik bir sürü bozuk para attılar (geceleri istasyonlarda zengin insanlar olacak değil ya).

Paraları çabucak toplayan (nerede bir kalabalık olsa orada coplu polisler de olur) balerinler, geçici sahnelerini terk

* Yevgeniy Lvoviç Şvarts (1896-1958): Sovyet yazar ve dramaturg. –ç.n.

ettiler, en erken trene biletlerini aldılar ve güzellikleri ve yetenekleri yüzünden başlarından bu kadar çok serüvenin geçtiği bu korkunç kentten ayrıldılar.

Bir yıl sonra Lenmeri Kardeşler, komşu kentteki en pahalı müzikholde muhteşem danslarıyla parlıyorlardı, artık her yerde general üniformalı (generallerden nedense daha çok korkulur) bir ihtiyarcıktan ibaret korumaları onlara eşlik ediyordu, deniz kıyısında bir evleri ve esrarengiz Man-Van Adaları da dâhil dünyanın bütün ülkeleri için sözleşmeleri vardı.

Kızlara çiçekler, incili taçlar ve tavus tüyünden yelpazeler göndermek gibi tuhaf bir zevki olan ve hem kız kardeşlerden, hem de lanetinin başarıya ulaşmadığını anladığından kardeşlerin koruyucusu Peri Brodbuter'den korkan sihirbaza seyirciler arasında oldukça sık rastlanabiliyordu.

Artık uzaktan, gizemli ve bir ret yanıtıyla karşılaşma riski olmaksızın tehlikesiz bir şekilde sevmekten hoşlanıyordu.

Üstelik şu meçhul ve tehlikeli Brodbuter, eski şeyler yüzünden de cezalandırabilirdi insanı.

Tuhaf olsa da, Vladimir diye biri kız kardeşlere sık sık mektup yazıyordu.

Vladimir, Mariya'ya ve Lena'ya ilk bakışta âşık olduğunu, hatta hangisini seçeceğini bilemediğini, sırayla her biriyle evlenmek istediğini yazıyordu.

Vladimir, bütün malvarlığını kendi üstüne geçirip meçhul bir yere giden kötü yürekli karısı Marilena tarafından acımasızca soyulduğundan, kendisinin, yani Vladimir'in yönettiği klinikte ise berbat bir dizanteri mikrobu olduğundan ve yöneticilerin emriyle bu şahane kliniği yakmak zorunda kaldığından, bu yüzden de mali açıdan zor

durumda bulunduğundan, kırk dokuz yıl sonra geri ödemek kaydıyla otuz milyon kadar geçici bir yardım istiyordu.

Ve her defasında mektuplara Vladimir'in mayoyla, bir baloda smokinle, kitap okurken dik yakalı bir süveterle ve daha sonra kliniğin dumanları tüten yıkıntılarının önünde deri bir pardösü ve başında şapkayla, solgun yüzünde kederli bir gülümsemeyle çekilmiş fotoğrafları ekli oluyordu.

Doğrusu kız kardeşler bu mektupları okumuyorlardı; ihtiyar general, bir gün emekliye ayrılmayı ve emeklilikte fotoğraflı belgelerle birlikte *Genç V.'nin Acıları* adıyla, bir delikanlının hayranlık uyandıran aşkının gücü üzerine bir roman yazmayı umut ederek bunları boş zamanlarında büyük bir merakla okuyor, daha sonra bir dosyaya yerleştiriyor, numara verip dolabın rafına koyuyordu.

İKİ KRALLIK

Önce kesinlikle göksel bir cennette, göz kamaştıran mavi bir manzaranın içinde, kıvrım kıvrım yoğun bulutların üstünde uçuyorlardı. Hostes kendi hostesleri değil, onların, yani gittikleri yerin hostesiydi ve beyaz ketenden düğmesiz, çok güzel bir üniforma giymişti, asıl önemlisi buralara ait olmayan lezzette içecekler ikram etmişti. Yolcular, sanki hepsi de aynı kişiymiş gibi, yorgun, yarı uykuluydular ve Lina uçağı boydan boya geçip kuyruk bölümüne giderken yolcuların yüzlerinin aynı şekilde sarımsı, saçlarınınsa aynı şekilde siyah olmasına hayret etmişti. Hatta sanki bir alay askeri bir yerden bir yere götürüyorlarmış gibi korkmuştu. Bu askerler aynı şekilde, yorgunluktan başları arkaya düşmüş, dudakları kuruyup çatlamış, koyu renk ağızları aralanmış uyuyorlardı. Ya da uzak bir güney ülkesinin elçilik görevlileriydi bunlar.

Sonra gece oldu. Lina daha önce hiç bu kadar uzun süre, bu kadar uzağa uçmamıştı, gecenin bir kısmını dışbükey pencereden dışarı baktığı tuvalette geçirdi. Yukarıda, yanlarda ve çok aşağılarda yıldızlar görünüyordu, aşağıdaki yıldızları köylerin sisler arasından parlayan ışıklarıyla karıştırmak mümkündü. Gecenin karanlığında yıldız kalabalığı içinden tek başına hızla geçen insan ruhu, zifirî karanlıkta kımıldanan çok sayıdaki büyük gök cisminin

arasında evrenin merkezinde kendisini heyecanla gözlemliyordu. Yıldızlar arasında tek başına! Lina ağlamaya başlamıştı. Ailesinden, vatanından ayrıldığı anları artık güçlükle anımsıyordu, bunların hepsi başını ve sonunu asla çözemediği can sıkıcı bir yumak halinde birbirine karışmıştı kafasında. Vasya'nın biletlerle ve evlenme izniyle sihirli bir şekilde ortaya çıkması, birtakım karmaşık formaliteler, hemşirelerin Lina'ya beyaz bir elbise giydirdikleri ve tekerlekli sandalyeye oturtup asansörle aşağı indirdikleri, aşağıda ise Vasya'nın Lina'yı kucağına alıp arabaya götürdüğü sırada annesinin döktüğü gözyaşları... Lina'nın bilinci mi kapanıyordu yoksa arabada sarsılmaktan başı mı dönüyordu, her ne ise olup bitenleri uykuda gibi anımsıyordu: aptal bir müzik; her yanda şaşkın, dehşete kapılmış insanlar; sakallı Vasya'nın görüntüsünün yansıdığı aynalar ve gri, zayıf, tepeden tırnağa beyaz danteller içinde, içeri çökmüş gözleriyle kendisi. Vasya, Lina'yı tedavi ettirmek için uçakla götürmüştü. Önceden planlanmış bir ameliyat henüz yola çıkmadan yapılmıştı galiba, ancak ameliyattan sonra neler olduğunu artık anımsamıyordu Lina. Annesi yastığa kapanıp feryadını bastırmaya çalışıyor; Lina'nın suratından, müzikten, çiçeklerden korkan oğlu, dayak yediğinde ya da annesinden koparılıp götürüldüğünde korkuya kapılan çocukların ağladığı gibi ağlıyor; avaz avaz, yürek parçalayan bir sesle çığlıklar atıyordu. Çok küçüktü, onu anneannesinin yanında bırakmak gerekmişti, çünkü Lina'nın yeni kocasıyla, nereden geldiği bilinmeyen bu sakallı Vasya'yla yabancı bir kentte, yabancı bir ülkede bir kez daha ameliyat olması gerekiyordu.

Vasya hep bir hayaldi, yılda bir kez ortaya çıkardı, kalabalığın içinde bir yerlerde görünüp kaybolur, soğuk, iri eliyle Lina'nın elini tutup öper, ona zenginlik ve oğluna

gelecek vâdederdi ama şu anda değil, yakında. Daha sonra. Şimdi, karşılaştıkları şu anda, henüz mümkün değildi bu. Daha sonra ise Lina'yı ve küçük oğlunu, hatta annesini de uzak bir yerde, sıcak bir denizin kıyısında, mermer sütunların, uçan perilerin arasında bir yeryüzü cennetine, kısacası Lina'yı, Parmak Kız'ınki gibi bir geleceğin beklediği bir yere götürmeyi vâdederdi. Daha sonra Lina, otuz yedi yaşındayken ciddi biçimde hastalandığında, Vasiliy sık sık gelmeye başlamış, onu teselli etmiş, ilk ameliyattan sonra ziyaret etmiş, Lina tam ruhunu Tanrı'ya teslim ederken ve yukarı kaldırdığı zayıflamış, saydamlaşmış, serum takılı koluna bakarken çok dokunaklı bir şekilde yoğun bakıma gelmişti... Sırtında doktor önlüğü gibi beyaz bir giysi vardı (her zaman bembeyaz giyinmeyi severdi Vasiliy), yalnız ayakları çıplaktı fakat bunu hiç kimse fark etmemişti. Lina'nın ne halde olduğunu ve ona nasıl bir şov yaptıklarını görünce onu hemen alıp götürmek istemişti. Ancak o sırada telaşlı bir hemşire koşarak gelmiş, Vasya'yı uzaklaştırmış, bir iğne daha yapıp doktoru çağırmıştı ve Vasya uzun süre ortada görünmemişti. Bir sonrakinde yine doğruca hastaneye gelmiş, her şeyi açıklamış, annesinin razı olduğunu ve oğlanla ikisinin daha sonra alınacağını; onlara gerek duydukları her şeyi bıraktığını; Lina'yı ise, daha fazla beklemek mümkün olmadığından, hemen o anda alıp götürmesi gerektiğini söylemişti. Vasya'nın yaşadığı ülkede Lina'nın hastalığını artık iyileştiriyorlarmış, aşısını bulmuşlar falan filan. Kısacası Lina için fark etmiyordu, ikincisinde artık ne hastalığa ne de ölüme direndi. Kuvvetli uyuşturucularla götürdüler onu, sanki sisin içinde yüzüyordu. Oğlu Seryoja'yla ilgili düşünceler bile onu bu kadar üzmüyordu.

"Hastanede ölsem daha mı iyi olurdu acaba?" dedi Lina kendi kendine. "Ama gidersem de yaşayacağım ve daha sonra onları da yanıma alacağım."

Doktorlar, hastanın ameliyat olmaması halinde yirmi dört saat bile yaşayamayacağını söyleyerek ameliyat konusunda ısrar etseler de Vasya bütün işlemleri yapmıştı. Vasya ameliyatı beklememiş, işlemlerin hepsini tamamlamış ve Lina'yı yoğun bakımdan alıp götürmek için gelmişti. Lina'yı dikkatlice götürdüler, giysisini değiştirdiler, bu giysiler yüzünden artık görmüyor ve duymuyordu, daha sonra mavi gökyüzüne ve uçağın altındaki uçsuz bucaksız, boş, yumuşacık bulut tarlasına bakarak uçarken kendine geldi. Lina, Vasya'yla yan yana oturduğunu ve üstelik bir kadehten hafif, ışıl ışıl parlayan bir şarap içtiğini görünce çok şaşırdı. Hatta daha sonra ayağa da kalktı (sağa sola koşturmaktan yorulan Vasya bu sırada uyuyordu) ve uçakta şaşırtıcı derecede hafif adımlarla yürüdü. Hiç ağrısı yoktu, galiba buraya özgü bir ağrı kesici vermişlerdi ona.

Uçak, aşağıda pırıl pırıl ırmağıyla, köprüleriyle ve dev bir oyuncağı andıran katedraliyle büyük bir maket gibi yayılan çok güzel bir kentin üzerinden, çok alçaktan uçarak hızla geçti. Paris'e ne kadar çok benziyordu! Anında bir fren gürültüsü duyuldu ve bir otel penceresi kadar geniş ve küt burnuyla uçak, at arabası gibi gürültüler çıkararak sarsıldıktan sonra sakin bir bahçeye girip durdu. Bu bahçenin bir kapısı vardı ve bir terasa açılıyordu; uzakta, üzerinde köprüleriyle nehrin kıvrıldığı yer ve bir zafer takı parlıyordu.

"Pigalle Meydanı," dedi nedense Lina ve Vasya'ya da gösterdi, "bak!"

Vasya teras kapısını açmaya gitti ve bir masal yaşamı başladı.

Ancak Lina'nın tedavisi başlamış olsa da ve başarıyla hareket edebilse de şimdilik nehrin öbür kıyısına geçmesi mümkün değildi. Vasya gitmiş, günlerce ortalıktan kaybolmuştu. Lina'ya hiçbir şeyi yasaklamamıştı ama nehrin de, katedralin de, bu olağanüstü kentin de henüz ondan çok uzak olduğu belliydi. Şimdilik usul usul evden dışarı çıkmaya, henüz gücü az olduğu için tek bir tanecik küçük sokakta dolaşmaya başlamıştı.

Lina, buradaki herkesin Vasya gibi, yabancı sinema filmlerinde gördüğü "Çiçek Çocuklar" gibi giyindiklerini fark etmişti. Uzun saçlar, incecik kollar, beyaz giysiler, hatta başlarında çiçeklerden örülmüş küçük çelenkler. Doğrusu, hayal edilebilecek her şey vardı mağazalarda ama birincisi, Vasya Lina'ya para bırakmıyordu, bütün parası herhalde çok pahalı olan tedaviye gitmişti. İkincisi, buradan paket ve hatta mektup göndermek bile olanaksızdı. Burada yazı yazılmıyordu! Hiçbir yerde ne bir kâğıt parçası ne de kalem vardı. Hiçbir iletişim yoktu, Lina belki de bir karantinaya, bir geçiş yerine gelmişti.

Orada, nehrin ötesinde zengin, yabancı bir kentin fıkır fıkır kaynayan hayatını görüyordu. Burada da her şey vardı: lokantalar, mağazalar... Ama iletişim yoktu. Lina şimdilik bir bebek gibi, tıpkı yürümeyi yeni öğrenmiş bir bebek gibi iki eliyle duvara tutunarak yürüyordu. Lina Vasya'ya mağazaya gitmek istediğini söylediğinde Vasya ona hemen bir yığın elbise getirdi: her cinsten kullanılmış giysiler, erkek, kadın, çocuk giysileri; üstelik çeşitli bedenlerde. Bir bavul dolusu da ayakkabı getirdi, tıpkı yurtdışındaki dostlarının oradaki bütün arkadaşlarından toplayıp

toplayıp Ruslara getirdikleri gibi. Giysilerin arasında Lina'nın görür görmez hafiften utandığı gri, uzun erkek donu bile vardı. Tanrı bilir bu eşyalar kimlerindi! Nereye koymalıydı bunları Lina bilmiyordu, çünkü çok kısa bir süre sonra kendisi de Vasya'nın giysilerini; ince ketenden beyaz gömlek gibi bir şey ve onun üstüne de beyaz bir elbise giymeye başlamıştı. Vasya'yla boyları aynıydı, Vasya'nın sağlıklı insanlara özgü vücudu, zayıflamış olan Lina'yla aynıydı. Lina bu giysilerin başında biraz gözyaşı döktü, akşam Vasya'ya, Seryoja ve annesine bir şeyler göndermeyi çok arzu ettiğini söyledi ve iki küçük yığını gösterdi. Vasya kaşlarını çattı, ses çıkarmadı. Ertesi sabah bütün giysiler ortadan kaybolmuştu.

Anlaşılan o ki Vasya, nehrin bu yakasında, özel kuralları olan bu köyde çalışıyordu, köprünün öbür tarafına, katedrallere ve taklara gitmeye hiç gerek duymuyordu ve Lina'nın onun sakin ve yavaş yaşamına ayak uydurması gerekmişti. Aslında Lina, önceki yaşamında edindiği deneyimden her şeyin olabileceğini, bu arada yaşını göstermeyen ve kendisinden daha genç olan Vasya'nın başka bir kadına âşık olup gideceğini de biliyordu. Onu bütün sıkıntılarından kurtarsa da Lina'yı sevmiyordu bu sakallı Vasya. Yiyecek kendi kendine geliyordu, giysiler pırıl pırıl parlıyordu. Bunlara nasıl vakit buluyordu Vasya? Lina'nın sayıkladığı sırada bir uçuş aracı olarak aklında kalan ikisine ait odanın penceresi ve kapısı beyaz sütunlu bir terasa açılıyordu, ama hiç de mutlu etmiyordu onu. Lina, Seryoja'dan, annesinden, kız arkadaşlarından ve enstitüden erkek arkadaşı Leva'dan uzakta olmaya cesurca katlanıyordu, hastalığının tedavi edilemez bir hastalık olduğunu ve ancak şimdiki durumunu, yani ağrısız ama aynı zamanda da güçsüz

durumunu sürdürmeye çalışabileceğini artık anlıyordu, sel gibi gözyaşlarıyla ve ağlamaktan kızarmış gözleriyle yaygaracı Seryoja'dan nasıl söz edilebilirdi artık! Hele hele kinayeli nezaketi ve aynı şekilde sulu gözlülüğüyle annesi! Burada keder ve gözyaşı yoktu, burası başka bir ülkeydi. Lina, beyazlar içinde süzülen bu insanları, onların bir arpın tekdüze müziği eşliğinde nehrin üstünde halka olup dans etmelerini (ne aptalca bir uğraştı bu!) ve lokantada upuzun bir masanın başında, mükemmel bir yerel şarapla dolu kadehleriyle hiç konuşmadan oturmalarını daha ne kadar izleyebilirdi! Lina, kız arkadaşlarıyla ve annesiyle düşüncelerini paylaşmayı, hiç değilse her şeyin yolunda olduğunu, tedavinin normal gittiğini, mağazalarda her şeyin bulunduğunu, ama birincisi çok pahalı olduğu, ikincisi burada öyle giysiler giyilmediği için yeni bir şey alınmadığını, şimdilik çok yiyemese de yiyeceklerin alışılmamış şeyler olduğunu vesaire yazmak istiyordu onlara. Seryoja'ya ve herkese bir şeyler göndermek istediğini ama şimdilik fırsat olmadığını, iki devlet arasında posta ilişkisinin bulunmadığını da yazmak istiyordu. Lina elinin altındaki her şeye tutunarak sokaklarda boş boş dolaşıyor, zihninden mektuplar yazıyordu eve.

Ancak zaman geçtikçe Lina, mektup işinin umutsuz olduğunu anlamaya başlamıştı. Vasya, annesinin ve Seryoja'nın, özellikle de annesinin gelişi konusunda kesin söz veriyordu. Ama Seryoja olmadan annesi nasıl gelirdi? Ya da anneannesi olmadan Seryoja? "Zamanla," diyordu sakallı Vasya, "zamanla..."

Lina annesi gelmeden önce bir şeyler almak istiyordu, ama Vasya o ana kadar her şeyin yoluna gireceğini ima ediyordu.

Burada, yarını düşünerek bir koşturma yoktu genel olarak, burada herkes çok meşguldü galiba; ama hayat zaten mükemmel, steril ve rahat bir şekilde düzenlenmişti.

Vasya, teyzesinden kalan miras sayesinde edindiği kitapçı dükkânında çalışıyordu, ama Lina'ya, buradaki yabancı dili anlamadığı, Rusça olarak da elinde hiçbir şey bulunmadığı için kitap getiremiyordu. Vasya'nın da Rusça okuma yazması yoktu.

Sonunda zamanı geldi, Lina da buralıların uçan yürüyüşünü öğrendi. Bunun çok basit bir şey olduğu anlaşılmıştı. Yüksek bir basamağa çıkmak ve havada çok geniş bir adım atmak gerekiyordu. Öbür ayak bir sonraki adımı ilk adımın etkisiyle atıyordu artık ve daha sonraki her küçük sıçrama giderek daha serbest ve daha hafif, uykuda gibi oluyordu. Her ihtiyacı sağlanmış, artık tek başına kalmış olan Lina'ya göre, sakallı Vasya hiçbir şey söylemese de önceden kararlaştırılmış bir anda, nehrin ötesindeki zengin kentte sonsuza dek kayıplara karışmıştı herhalde. Lina, ilk başta gözyaşı dökmeden ve korkmadan düşünüyordu, artık onu uçuş aracından atacaklardı ve artık buzdolabında sonsuza dek yiyecek olmayacaktı! Ama buzdolabı bir mutfak asansörü gibi düzenli olarak doluyordu; Lina ise hiçbir şey yemiyor, yalnızca meyve suyu içiyordu ve sağlıklıydı.

Sonunda Lina'nın biraz düşünüp, biraz da kederlenip evinin basamaklarından koptuğu ve geniş adımlarla dans edenlerin çemberine doğru nehir kıyısının üzerinden hızla geçtiği, yabancı elleri aralayıp çembere katıldığı ve bir daire çizerek uçtuğu o an geldi.

Burada işlerin bambaşka olduğunu anlıyordu ve artık ne annesini ne de oğlunu burada görmek istiyordu. Hatta o bir alay askerle de burada karşılaşmak istemiyordu ve bundan sonra hiç kimseyle karşılaşmamayı umut ediyordu; karşı-

laşacak olursa da onun kim olduğunu bilmeyecek; burada, bu ölüler krallığında artık hiç kimseyle karşılaşmayacakları ve orada, canlılar krallığında ise insanların nasıl özlem çektiğini hiçbir zaman öğrenmeyecekleri umuduyla, tıpkı kendisi gibi özgürce ve hızla hareket eden genç, soluk benizli, sakin insan kalabalığı içinde onu fark etmeyecekti bile.

HİJYEN

Bir gün R. ailesine ait apartman dairesinde zil sesi duyuldu ve küçük bir kız kapıyı açmaya koştu. Kapının önünde genç bir adam duruyordu. Işıkta hasta gibi görünen yüzünün incecik derisi parlak pembe renkte bir adamdı. Tehlikeli bir durumla ilgili olarak uyarmaya geldiğini söyledi. Kentte bir virüs salgını başlamıştı, bu hastalık üç gün içinde ölüme neden oluyordu, üstelik insanın her tarafı şişiyordu falan filan. Hastalığın belirtisi, birtakım kabarcıkların ya da yumruların ortaya çıkması şeklindeydi. Evden dışarı çıkmayıp kişisel hijyen kurallarına sıkı sıkıya uyulursa ve her zaman olduğu gibi, en önemli hastalık bulaştırma kaynağı olan fareler olmazsa hayatta kalma umudu vardı.

Genç adamı nineyle dede, küçük kız ve babası dinliyorlardı. Anne banyodaydı.

"Ben bu hastalığa yakalandım," dedi genç adam ve şapkasını çıkardı. Kaynayan sütün üstündeki zar gibi incecik bir deriyle kaplı pembe dımdızlak kafası ortaya çıktı. "Hayatta kalmayı başardım, tekrar hastalanmaktan korkmuyorum, ev ev dolaşıyorum ve ekmeği, yiyeceği olmayanlara ekmek ve yiyecek götürüyorum. Yiyeceğiniz var mı? Para verin gidip getireyim, bir de büyükçe bir çanta, eğer varsa tekerlekli bir pazar çantası verin. Mağazalarda uzun kuyruklar var, ama ben hastalık bulaşmasından korkmuyorum."

"Teşekkür ederiz," dedi dede, "ihtiyacımız yok."

"Aile üyelerinin hepsinin hastalanması durumunda kapıyı açık bırakın. Ben kendi gücüme göre on altı katlı dört apartman seçtim. Aranızdan hayatta kalan biri de aynen benim gibi insanlara yardım edebilir, cesetleri aşağı atabilir vesaire."

"Cesetleri aşağı atmak da ne demek oluyor?" diye sordu dede.

"Cesetleri sokağa atma yoluyla bir tahliye sistemi oluşturdum. Büyük boy naylon torbalar gerekiyor, yalnız bu torbalar nereden alınır bilmiyorum. Fabrikalar çift katlı naylon üretiyor, belki bu naylon kullanılabilir, ama parayı nerden bulacaksın, her şey paraya dayanıyor. Bu naylonu kızgın bir bıçakla kestiğinizde otomatik olarak birleşip istediğiniz uzunlukta bir torba şeklini alıyor. Kızgın bir bıçak ve çift katlı naylon."

"Hayır, teşekkürler. İhtiyacımız yok," dedi dede.

Genç adam çemberler çizerek dolaşıyor, dilenci gibi para istiyordu, kapı daha arkasından kapanır kapanmaz komşunun zilini çalmış oluyordu, orada da sürgüyü çıkarmadan kapıyı açıyorlar, insanlar kapı aralığından onu izlerken hikâyesini anlatmak ve şapkasını merdiven boşluğunda çıkarmak zorunda kalıyordu. Gelen seslerden adama kısa kısa yanıtlar verildiği ve kapıların kapandığı anlaşılıyordu, ama o yine de gitmiyordu, ayak sesi duyulmuyordu. Sonra bir kapı daha yine sürgülü halde aralandı, biri daha hikâyeyi dinlemek istedi. Hikâye tekrar edildi. Yanıt olarak komşunun sesi duyuldu:

"Eğer paran varsa bir koşu git, yarımşar litrelik on şişe votka getir, parasını verelim."

Ayak sesleri duyuldu ve ortalık sessizleşti.

"Bir daha gelirse," dedi nine, "bize ekmekle yoğunlaştırılmış süt... bir de yumurta getirsin. Sonra lahana ve patates de lazım."

"Şarlatan," dedi dede, "yanık gibi de görünmüyor, başka bir şey bu."

Sonunda baba silkinip canlandı, küçük kızın elinden tutup onu antreden içeri götürdü. Nineyle dede onun değil, karısının anası ve babasıydı; onların her düşüncesini benimsemez, desteklemezdi. Onlar da bir şey sormazlardı zaten. Babanın düşüncesine göre, gerçekten de başlayan bir şey vardı, başlamaması mümkün değildi, bunu çoktandır hissediyor ve bekliyordu. Sersemlemişti. Gizemli konuk yan dairenin kapısını çaldığı sırada kendisi bu adamla erkek erkeğe konuşurken, adamın nasıl iyileştiğini, genel durumun ne olduğunu sorarken küçük kızın orada dikilip durmaması için onu elinden tutup antreden içeri götürmüştü.

Ancak nineyle dede antrede kalmışlardı, çünkü asansörden ses gelmiyordu, demek ki adam katta dolaşmaya devam ediyordu; herhalde sürekli mağazaya gidip gelmemek için paraları ve çantaları bir kerede topluyordu. Ya da henüz hiç kimse ona para da çanta da vermemişti, yoksa altıncı kata siparişleri toplaya toplaya gelmiş olacağı için çoktan asansöre binip gitmiş olması gerekirdi. Ya da gerçekten bir şarlatandı ve parayı, tıpkı ninenin karşılaştığı bir kadın gibi kendisi için topluyordu. Bu kadın da nineye kapı aralığından ikinci apartmandan geldiğini, apartmanlarında Nyura adında altmış dokuz yaşında bir kadının öldüğünü ve elinde kimin ne kadar para verdiğini gösteren bir listeyle kadının cenaze töreni için para topladığını söylemiş, nineye isimlerin ve otuz kopek, bir ruble, iki ruble diye verilen paraların yazılı olduğu listeyi göstermişti. Nine, Nyura Teyze'yi anımsamasa da getirip bir ruble para vermişti ve yakın bir komşusu beş dakika sonra kapıyı çalıp, bu kadının iki adamla birlikte dolaşan, kimsenin tanımadığı bir dolandırıcı olduğunu, adamların ikinci katta kadını

beklediklerini, apartman kapısından çıkıp paralarla birlikte gözden kaybolduklarını, listeyi de attıklarını söylediğinde hiç şaşırmamıştı.

Nineyle dede antrede dikilmiş bekliyorlardı. Sonra küçük kızın babası Nikolay geldi ve o da kulak kabartmaya başladı, en sonunda karısı Yelena banyodan çıktı ve bağıra bağıra neler olduğunu sordu, hemen susturdular onu.

Ancak merdivenden artık zil sesi gelmiyordu. Yani asansör inip çıkıyordu, hatta onların katında asansörden birileri iniyordu, ama daha sonra anahtarlar şıkırdıyor ve kapılar güm diye kapanıyordu. Ama bunların hiçbiri şapkalı adam değildi. O olsa zili çalardı, kapıyı kendi anahtarıyla açmazdı.

Nikolay televizyonu açtı, akşam yemeği yediler, üstelik Nikolay çok fazla yedi, bu arada ekmeği de çok kaçırdı, dede kendini tutamadı ve "Akşam yemeğini düşmanına yedir,"* diye çıkıştı. Yelena kocasından yana çıktı, küçük kız ise "Ne bağırıyorsunuz!" dedi ve hayat normale döndü.

Gece, çıkan seslerden anlaşıldığına göre, aşağıda çok büyük bir cam kırılmıştı.

"Fırının vitrini," dedi balkona çıkan dede. "Kolya! Koşun, gidip ekmek kapıp gelin, evde bulunsun."

Nikolay'ı göndermek için hazırlığa giriştiler, onlar hazırlık yaparken bir polis arabası geldi. Birini yakaladılar, bir polis dikip gittiler. Nikolay sırt çantasıyla bir bıçak alıp yürüyerek aşağı indi. Aşağıda bir grup insan polisin çevresini sarıp onu yere yıktılar, vitrinden atlayarak içeri girip çıkmaya başladılar. Adamın biri bir kadınla kavgaya tutuştu, kadının elinden ekmek dolu çantayı aldı, ağzını kapatıp kadını fırının içine sürüklediler. Aşağıdaki kalabalık artıyordu. Sonunda Nikolay, ağzına kadar dolu bir sırt çantasıyla

* Atasözünün tamamı "Kahvaltını kendin ye, öğle yemeğini arkadaşınla paylaş, akşam yemeğini düşmanına yedir," şeklindedir. –ç.n.

geri döndü, çantanın içinde otuz kilogram gevrekle on somun ekmek vardı. Nikolay üstündeki her şeyi çıkarıp çöp bacasına attı, pamuğa kolonya döküp tepeden tırnağa silindi, pamukların hepsini kese kâğıdına doldurup pencereden aşağı fırlattı. Bütün bu olup bitenlerden memnun olan dede, sadece kolonyayı ve ilaçları idareli harcamak gerektiğini söyledi. Uyudular. Sabah Nikolay kahvaltı sofrasında tek başına yarım kilo gevreği çayla birlikte yedi ve "Kahvaltını kendin ye" sözüyle dalga geçti. Dedenin dişleri takmaydı, gevrekleri ancak çaya batırıp yumuşatarak yiyebildiği için canı sıkılıyordu. Nine kendi âlemine dalmıştı, Yelena ise sürekli olarak kızına daha fazla gevrek yemesini söylüyordu. Nine sonunda dayanamadı ve bir ölçü belirlemek gerektiğini, her gece yağma yapılamayacağını, fırının vitrinine tahta çakıldığını, her şeyi alıp götürdüklerini söyledi. Stoklarını saydılar, hepsini paylara böldüler. Yelena öğle yemeğinde kendi payını kızına verdi. Nikolay, kara bir bulut gibi asık suratlıydı ve öğle yemeğinden sonra tek başına bir somun esmer ekmek yedi. Yiyecekler bir hafta yeterdi, sonrasında işleri bitikti. Nikolay ve Yelena iş yerlerine telefon ettiler, ama ne Nikolay'ın ne de Yelena'nın iş yerinde telefona cevap verdiler. Tanıdıklarına telefon ettiler, hepsi evlerinde oturuyorlardı. Herkes bekliyordu. Televizyon yayınına ara verilmişti, sadece bir cızırtı vardı. Ertesi gün telefon çalışmadı. Aşağıda, sokakta sırt çantalı, el çantalı yabancı insanlar dolaşıyordu, birisi testereyle kesilmiş pek büyük olmayan bir ağacı sürüklüyordu. Kediye ne olacağı sorunu ortaya çıkmıştı, iki gündür hayvancık bir şey yememişti ve balkonda acı acı miyavlıyordu.

"İçeri alıp beslemeli," dedi dede. "Kedi taze, vitaminli, değerli bir et olur."

Nikolay kediyi içeri aldı, çorba verdiler, o kadar aç kaldıktan sonra aşırı yedirmemek için özellikle çok beslemediler.

Küçük kız, kedinin balkonda miyavlayıp durduğu iki gün boyunca balkon kapısından ayrılmamış, hep onun yanına gitmek istemişti, şimdi de onu zevkle besliyordu, hatta annesi kızıp "Senin için kendi payımdan ayırdığımı niye kediye veriyorsun," diye söyleniyordu.

Böylece kediyi beslediler, ama beş günlük yiyecekleri kalmıştı. Herkes bir şey olmasını, birisinin çıkıp seferberlik ilan etmesini bekliyordu, ama üçüncü gece sokaklarda motorlar kükremeye başladı ve ordu kentin çevresine konuşlandı.

"Kenti karantinaya alacaklar," dedi dede. "Ne kente girilebilecek ne de kentten çıkılabilecek. En korkuncu da genç adamın söylediği her şeyin gerçek olması. Yiyecek bulmak için kente gitmek gerekecek."

"Kolonyanızı verin, ben giderim," dedi Nikolay. "Benimkinin hemen hemen hepsini kullanmışım."

"Her şey sizin olacak zaten," dedi dede, anlamlı ama kaçamak bir şekilde. Dede iyice zayıflamıştı. "Neyse ki su tesisatı ve kanalizasyon çalışıyor," diye devam etti.

"Sus, nazar değdireceksin," dedi nine.

Nikolay geceleyin markete gitti, yanına sırt ve el çantalarını, hatta bir bıçakla bir de fener aldı. Hava daha karanlıkken geri döndü, merdivende soyundu, giysilerini çöp bacasına attı ve çıplak vücudunu kolonyayla sildi. Ayakkabısının bir tekinin altını sildikten sonra içeri adımını attı, sonra öbür tekinin altını sildi, pamukları yine kese kâğıdına koyup pencereden aşağı fırlattı. Sırt çantasını bir tenekenin içinde kaynamaya bıraktı, el çantalarını da. Ele geçirdikleri fazla değildi: sabun, kibrit, tuz, yarı işlenmiş arpa lapası, kisel* ve arpa kahvesi. Dede çok memnundu, tam bir hayranlık içindeydi. Nikolay bıçağı gaz alevine tuttu.

* Genellikle kırmızı orman meyvelerinden elde edilen su veya püreye nişasta ve şeker eklenerek yapılan tatlı veya içecek. –e.n.

"Kan en büyük enfeksiyon kaynağıdır," dedi dede sabaha karşı yatarken.

Yaptıkları hesaba göre, eğer kiselle, lapalarla beslenirlerse ve azar azar yerlerse yiyecekleri on gün yeterdi bundan böyle.

Nikolay her gece işe çıkmaya başlamış ve giysi sorunu doğmuştu. Nikolay, giysilerini daha merdivendeyken çıkarıp bir naylon torbaya koymaya başladı, bıçağı sürekli ateşe tutuyordu. Ama eskisi gibi yine çok yemek yiyordu, doğrusu artık dededen uyarı da duymuyordu.

Kedi günden güne zayıflıyordu, derisi sırtına yapışmıştı, küçük kız sürekli kedi için yere bir şeyler atmaya çalıştığından öğle ve akşam yemekleri, kahvaltılar sıkıntılı geçiyordu. Yelena, kızın ellerine vuruyordu. Hep birden bağrışıyorlardı. Kediyi dışarı çıkarıyorlardı, hayvancık gerisingeri kapıya hücum ediyordu.

Bir keresinde bu durum korkunç bir sahneye dönüştü. Kız, kucağında kediyle, dedesinin ve ninesinin yanına, mutfağa gelmişti. Kedinin ve kızın ağzına bir şey bulaşmıştı.

"Hadi bakalım," dedi küçük kız ve kediyi pis suratından öptü, bu galiba ilk öpüşü de değildi.

"Bu da ne böyle?" diye haykırdı nine.

"Fare yakaladı," diye yanıtladı kız. "Onu yedi." Ve kız, kediyi ağzından bir kez daha öptü.

"Hangi fare?" diye sordu dede, nineyle birlikte öylece kalakalmışlardı.

"Şöyle gri bir fareydi."

"Şişman, tombul bir fare mi?"

"Evet, şişman, iri." Kedi, kızın kucağında debelenmeye başlamıştı.

"Sıkı tut!" dedi dede. "Odana git kızım, hadi. Kediyi de götür. Ah seni şıllık, ah seni rezil! Kediyle oynadın da ne oldu ha, pis şey? Ne oldu?"

"Bağırma!" dedi küçük kız ve hızla odasına koştu.

Dede de peşinden gitti ve kızın bastığı yerlere kolonya döktü. Daha sonra çocuk odasının kapısına bir sandalye dayadı, sonra da Nikolay'ı çağırdı. Nikolay, uykusuz geçen geceden sonra uyuyordu, Yelena da onunla birlikte uyuyordu. İkisi de uyandılar. Tartışıldı ve karara varıldı. Yelena ağlamaya, saçlarını yolmaya başlamıştı. Küçük kızın odasından bir tıkırtı duyuldu.

"Kapıyı açın, tuvalete gideceğim!" diye gözyaşları içinde bağırıyordu kız.

"Beni dinle," diye sesleniyordu Nikolay, "bağırma!"

"Çıkar beni buradan, çıkar! Asıl sen bağırma! Çıkarın beni!"

Nikolay ve diğerleri mutfağa gittiler. Yelena'yı banyoya kilitlemek zorunda kalmışlardı. O da kapıya vurup duruyordu.

Akşama doğru küçük kız sakinleşmişti. Nikolay kıza çişini yapıp yapmadığını sordu. Kız güçlükle konuşarak, evet, altıma kaçırdım diye yanıtladı ve su istedi.

Küçük kızın odasında bir çocuk yatağı, bir çekyat, bütün ailenin giysilerinin olduğu kilitli bir şifonyer, bir halı ve kitap rafları bulunuyordu. Kaderin cilvesiyle şimdi karantinaya dönüşmüş konforlu bir oda. Nikolay, kapıda pencere benzeri bir delik açtı ve kıza içinde çorba ile ekmek kırıntıları olan iple bağlı şişeyi ilk fırsatta alıp içmesini, çişini de bu şişeye yapıp pencereden dökmesini söyledi. Ama pencere üstten sürgülüydü, dolayısıyla kız sürgüye uzanamazdı, bu yüzden şişe fikri pek iyi değildi. Dışkı sorunu basit bir şekilde çözümlenmek zorunda kaldı: Bir kitaptan bir ya da iki sayfa koparılacak, üzerine yapılacak ve pencereden atılacaktı. Nikolay, telden bir sapan yaptı ve üç defa atış yaparak pencerede oldukça büyük bir delik açtı.

Kız, doğrusu eğitiminin bütün meyvelerini sergiliyor, kakasını kâğıda isabet ettiremiyor, kâğıdın dışına yapıyor, yapmak istediği şeyi zamanında yapmayı beceremiyordu. Yelena ona günde yirmi kez sorardı, kakan geldi mi diye, kız gelmedi diye yanıtlardı ve sonuçta üstünü başını berbat ederdi. Ayrıca beslenmesi de zor oluyordu. Sınırlı miktarda şişe ve ip vardı, her seferinde ipi bırakmak gerekiyordu ve kızın kapıya gelip parmaklarının üstünde yükselerek sorulara yanıt vermeyi kestiği ana kadar dokuz tane şişe odanın içinde yerlerde sürünüyordu. Kedi galiba kızın üstünden inmiyordu, doğrusu uzun bir zamandır, yani küçük kız şişenin içindekilerin hemen hemen yarısını kediye yedirmek amacıyla yere döktüğü için Nikolay'ın sapanla vurmaya çalıştığından bu yana kedi görüş alanında bulunmuyordu. Kız sorulara yanıt vermiyordu, karyolası duvarın yanındaydı ve görüş alanına girmiyordu.

Daha sonraki üç gün, küçük kızı hayatta tutma mücadelesi, bütün bu yeni durumlar, kıza silinmeyi öğretme çabaları (daha önce bu işi kızın yerine Yelena yapıyordu), kızın elini yüzünü yıkaması için su vermek, şişeyi almak için kapıdaki deliğin altına gelmesi için ikna etme çabaları (bir keresinde Nikolay, yiyecek vermek yerine bir bidon sıcak suyu kızın üstüne boca edip onu yıkamak istemişti, o zamandan beri kız kapıya yanaşmaya korkuyordu), işte bunların hepsi daire sakinlerini öylesine toz duman etmişti ki, küçük kız cevap vermeyi kestiğinde yatıp uzun süre uyudular.

Ama daha sonra her şey çok kısa bir sürede bitti. Uykudan uyanan nineyle dede, yine aynı şekilde kana bulanmış suratıyla kediyi yataklarında buldular, besbelli ki kedi kızı yemişti, kapıdaki delikten su falan içmeye çıkmıştı. Nineyle dede ay, oy diye bağırıp inlemeye başladılar, bu bağırışlar

üzerine Nikolay kapıda belirdi ve ağlamalara kulak verdikten sonra kapıyı küt diye kapatıp arkasına sandalye dayadı. Kapı sadece kapanmakla kalmadı, Nikolay hava deliği de açmadı, bu işi sonraya bıraktı. Yelena bağırıyor ve sandalyeyi çekmek istiyordu, ama Nikolay onu yine banyoya kilitledi.

Nikolay da yatağına uzandı ve şiştikçe şişmeye başladı. Geçen gece sırt çantalı bir kadını öldürmüştü, bıçağı gaz alevine tutup dezenfekte etmenin bir yararı olmadığına göre kadın belli ki çoktan hastalık kapmıştı, ayrıca Nikolay sokakta, sırt çantasının üstünde konsantre arpa lapası yemiş, kendi üstünde denemek istemiş, sonra da hepsini yiyip bitirmişti.

Nikolay her şeyi anlamış olsa da şişmeye başladığında artık iş işten geçmişti. Dairenin her yanı kapılara vurulan yumruk sesleriyle gümbürdüyor, kedi miyavlıyordu, üst kattaki daireden de sesler geliyordu, Nikolay ise giderek güçten düştü, sonunda gözlerinden kan çekildi ve hiçbir şey düşünmeden, şiştikçe şişerek ve şişlerinin inmesini dileyerek öldü.

Merdiven sahanlığına açılan daire kapısını açan olmadı, zaten boşuna olurdu bu, çünkü şu genç adam ekmek getirmiş, daire daire dolaşırken R. ailesinin dairesindeki tüm sesler kesilmişti, bir tek Yelena gözlerindeki kan çekilmiş halde, hiçbir şey görmeksizin yerleri tırmalıyordu, zaten kapkaranlık banyoda yerde yatarken ne görecekti ki.

Genç adam neden bu kadar geç gelmişti? Çünkü elinde çok sayıda daire, dört büyük bina vardı. Genç adam bu apartmana ikinci kez altıncı günün akşamında, küçük kızın sesinin kesilmesinden üç gün, Nikolay'ın ölümünden bir gün, Yelena'nın annesinin ve babasının ölümünden on iki saat ve Yelena'nın ölümünden beş dakika sonra gelmişti.

Ancak kedi miyavlayıp duruyordu, tıpkı kocanın karısını öldürdüğünü ve cesedinin üstüne tuğlalardan duvar ördüğünü, soruşturma için gelenlerin ise duvarın içinden gelen miyavlamalar sayesinde cinayeti çözdüklerini, çünkü ev sahibesinin sevgili kedisinin de duvarın ardında kaldığını ve orada kadının etiyle beslenerek yaşadığını anlatan meşhur hikâyede olduğu gibi.

Kedi miyavlıyordu ve genç adam artık bütün seslerin, bağırışların kesildiği apartman girişinde tek canlının sesini işitince tek bir yaşam için de olsa mücadeleye karar verdi, avludan her yanı kana bulanmış demir bir küskü bulup getirip kapıyı kırdı. Adam ne mi gördü? Banyoda kararmış, bildik bir yığın, bitişik odada kararmış bir yığın, sandalyeyle önü kapatılmış kapının ardında kararmış iki yığın ve oradan usulca çıkan bir kedi. Kedi, kapıda gelişigüzel açılmış hava deliğine ustaca zıplamış ve insan sesini duymuştu. Genç adam sandalyeyi çekti ve sağına soluna cam, çöp, dışkı, yırtık kitap sayfaları, kafasız fareler, şişeler ve ipler dağılmış odaya girdi. Karyolada küçük bir kız yatıyordu, dazlak kafası genç adamınki gibi açık kırmızı renkteydi, yalnız biraz daha kırmızıydı. Kız genç adama bakıyordu; kızın yanında, yastığının üstünde ise bir kedi oturuyordu, o da gözlerini adama dikmişti.

KOMUTANIN ADIMI (DON JUAN)

Jo, kendisiyle ilgili öyle şeyler anlatırdı ki dinleyenlerde hiçbir tepki uyandırmazdı. Hiç. Bir. Dinleyenler, genellikle masanın başında, bazen de birini bir yere götürdüğü sırada arabasında (yeni arabasıyla insanları taşımayı pek severdi) ifadesiz bir şekilde öylece otururlardı.

Herkes Jo'nun anlattıklarını dinler gibi gözüküp dinlemeden oturur, anlamsızca yiyip içerdi. Pek çok evin dostu, uzun zamandır eski dostu olarak misafirliğe gitmeyi severdi. Hele de gittiği evde sofranın sahibi ve ailenin reisi Jo'nun idaresinde çalışan biriyse Jo gelirdi ve laf arasında, üstelik de o kendine özgü kısa kısa gülüşüyle yeni bir haber verir, bilmem hangi arkadaşının on iki yaşındaki kızının kendisiyle yattığını anlatırdı. Buyur bakalım, buna nasıl bir tepki gösterirsin?

Jo hangi arkadaşının kızı olduğunu açık etmez, hiç kimse de sormaz. Evin hanımı sofrayı hazırlar, evin beyi Jo'yla birlikte her zamanki gibi içki içer, günlerden ya cumartesidir ya da genellikle cuma akşamı. Daha sonrası nasıl isterlerse öyle gelişir: Ya hep birlikte bir yerlere kaçarlar, Jo'yla beraber daha başka misafirliklere uçarlar (hepsi derken, hepsi değil, evin hanımı çocuklarla evde kalır) ya da Jo mânâlı mânâlı gülüp tek başına gitmesi gerektiğini söyler ve kaçar.

Arkadaşlarının çocuğu hakkındaki böyle korkunç bir itiraf karşısında ne dersin ki? Gülerek "Her zamanki gibi atıyorsun," demek apaçık bir yalan olacaktır, durumu kurtarmak için söylenen bir yalan. Jo kendini ne yalan söylemek ne de övmek zahmetine sokar. "Yoksa pedofil misin sen," mi demeli? Ya da "O zaman sen bir suçlusun Jo," veya "Ne biçim zevklerin varmış," mı demeli? Ya da polise mi koşmalı, meçhul ana babaya telefon mu etmeli? Bunların hepsi de berbat şeyler. Sonuçta arkadaşın; tecrübeli, vefalı, her zaman yardıma koşan bir arkadaşın. Seni işe alan da o! Hem işe aldığı adam kim? Her yerden sürülmüş, KGB'de sorguya çekilmiş, personel kayıtlarında "VOHR* görevlisi", yani bir garajda vardiyalı bekçi olarak kaydı bulunan, neredeyse vatan haini sayılan biri! Hem de onu işe Birinci Şube'nin** sorularına rağmen kendi sorumluluğu altında işe almış, kendi laboratuvarında kıdemsiz bilimsel araştırmacı kadrosuna yükseltmiştir. Bu büyük ve karşılıksız iyiliğe teşekkürler.

Kısacası bir insanın özel yaşamı hiç kimseyi ilgilendirmez, özel yaşam kutsaldır.

Şayet bir arkadaşının her şeyini anlatmak gibi bir gereksinimi varsa, buna da doğrusu onun özel yaşamı olarak yaklaşmak gerekir. Nedense canı bütün ayrıntıları ortaya dökmek istiyor demek ki. Ayrıca kızın ona geldiğini, "Ne yapıyorsun sen, çocuk?" diye kıza karşı çıktığını da söylüyor. İnsanın kendisine hâkim olamadığı bu gibi durumlar olur. Kurbanın tecavüz etmesi gibi neredeyse.

Bu arada ev sahipleri Jo'nun itirafları hakkında aralarında sohbet ederlerdi. Demek ki bu türden hikâyeler,

* VOHR: Devlet çapında önem taşıyan tesislerin ve malların muhafızlığını yapan silahlı birliğe verilen adın kısaltmasıdır. –ç.n.

** Birinci Şube: Sovyet ve Rus kuruluşlarında gizli büro işlerini, gizli belgelerin saklanmasını denetleyen bölümdür. –ç.n.

herkesin gözünün önünde yapılan ve sonrasında günahlardan arınılan bir tür günah çıkarmaydı (Raskolnikov'un hayali mi?).

Kısacası hiç kimse karşı çıkmadığına, ayıplamadığına, sustuğuna göre, herkes bunu olması gereken bir şey olarak kabul ettiğine, önemsemediğine, sözünü etmeye değmeyecek önemsiz bir şey saydığına göre, demek ki hayat normal seyrini sürdürüyordu. Çevresindeki herkes onu affediyor, hiç kimse bir kez olsun kınamıyordu.

Çevresindekiler de Jo'yla birlikte arada bir gülüyorlar, anlattıklarını bir hafif süvari subayının başından geçen başarılı bir serüvenmiş gibi başlarını sallayarak onaylıyorlardı.

Kısacası ev sahiplerinin kafasında bir tür koruyucu tepki, felsefi yoruma benzer bir şeyler doğuyordu. Ne konuşulacaktı ki, ülkede her şey yasaklanmıştı. Belki de insanın bir tür özgür olma biçimiydi bu!

20. yüzyılın yetmişli yılları akıp gidiyor, bu yılların sonu gelirken Lubyanka'nın* gölgesi herkesin tepesinde asılı duruyordu. Bu, Jo'nun sürdürdüğü, çok büyük risk taşıyan bir oyundu.

Ayrıca Jo, bozuk çamaşır makinenize gelip bakma lütfunu da gösterir. Geri çevirmez, iç çekerek gelir, bir göz atar. Makine o gelir gelmez çalışmaya başlar, onun orada bulunmasının bir sonucudur bu. Jo güler ve gider, çamaşır makinesi ise artık dönmez.

O bir dâhidir. O bir mucittir, patentleri vardır. Mekanik aletler onun bir dokunuşuyla söz dinler, boyun eğer. Yazın,

* 1919-1991 yılları arasında Moskova'daki Lubyanka semtinde bulunan Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği devlet güvenlik organlarının ana binası kastediliyor. –ç.n.

Koktebel'de, portatif ambarın yanındaki daracık alanda çocuk ruleti (Estonya'dan getirilmiş bir kapitalizm mucizesi) oynarlarken Jo hiç yenilmiyordu. En kötü berabere kalıyordu. "İnanılmaz bir yeteneğin var, Monako'ya gitmelisin sen!" Oradakilerin hepsi, bir kez bile yurtdışına gitmedikleri halde bu söz üzerine kahkahalar atıyorlar, ama çok da şaşkın görünüyorlardı.

Bir arkadaşının hasta karısını röntgen çektirmeye götürmek gerektiğinde Jo yardımcı oluyor. (Kadın zatürre geçiriyor, küçük çocuklarını bırakacak kimsesi olmadığından hastaneye yatamıyor, bir aydır evde antibiyotik alıyor, bir ay ilaç kullandıktan sonra ciğerlerinin mutlaka kontrol edilmesi gerekiyor. Röntgen çektirmeye taksiyle gidecek olursa hastaneden çıktıktan sonra dönüş için caddeye çıkıp taksi bulması lazım, ama hava çok soğuk. Çaresiz bir durum. Kocası da kadına eşlik edemez, o sırada çocuklarla birlikte evde kalacak, şefinden, yani Jo'dan izin alacak. Durum ona, yani Jo'ya izah edildi, Jo durumu anlayışla karşıladı, arabasıyla geldi, insanın içinde üzüntü yaratan bu yerlere gitmek için yarım gününü harcadı, yolda iki kere trafiğe takıldı, bir kere de hasta kadın emniyet kemerini bağlamadığı için trafik polisine ceza ödedikten sonra onu evine geri getirdi. Gemiye kadın almanın felaket getireceği esprisini yaptı, kadın suçlu suçlu gülümsedi.)

Dolayısıyla karşı çıkmak da kınamak da mümkün değildir.

Bir arkadaşının cinsel yaşamı onun en özel meselesidir.

Cinsel yaşamını sürekli anlatması, kelimenin tam anlamıyla herkesin gözünün içine sokması ise onun suçluluk duygusunu ortaya koyar. Tamı tamına böyledir.

Jo onay arıyor. Jo bu onayı alıyor.

Onu gecenin bir saatinde apartman girişine çağıranın da, anne babası uyuyana kadar beklemesini söyleyenin de bu küçük kızın ta kendisi olduğu anlaşılıyor. Gördünüz mü, kızın önemli bir işi, annesinden ve babasından gizlediği bir sırrı var. Daha sonra ise kız Jo'ya kendisi yanaşmış, Jo ise utangaç bir taze gibi "Bana ne yapıyorsun sen çocuk?" diye tekrarlayıp durmuş.

Herkesle cinsel ilişkiye girdiğine, kadınların onun telefonunu hiç durup dinlenmeden gayretle çalışan bir rençberin telefonu olarak birbirlerine verdiklerine, özellikle de her nedense psikolojik olarak birtakım fanteziler uyduran, hepsi birbirinin aynısı şiş göbekli gebe kadınların çılgına döndüklerine, onun adres adres dolaştığına ilişkin hikâyeler anlatılıp duruyor. Bir keresinde gebe bir kadınla uzun uzun ilişkiye girmiş, bu sırada banyoda doğuran kedi avaz avaz bağırıyormuş. Kedinin çığlıkları arasında, bellerinden aşağısını yıkamaya banyoya gelmişler.

Bütün bunları kafa sallayarak dinlemek gerekiyordu.

Hiç kimse özel olarak ayrıntılara girmiyor, başka bir şey sormuyordu. Jo her şeyi kendisi anlatıyordu.

Ama elinde olmadan yaptığı açıklamalardan Jo'nun hep yeni ilişkiler kurduğu, sürekli, tekrarlanan bir ilişkisi olmadığı anlaşılıyordu.

Kısacası, kullanılmış kanallar ikinci kez işlemiyordu. Jo, aynı kadın müşterisiyle iki kez buluşmuyordu.

Ya onun böyle bir ilkesi vardı veya inanılacak gibi olmasa da karşı tarafta hayal kırıklığı yaratıyordu. Kadınlar çabuk bağlanırlar ve bir erkek aramaktan daha çok bir destek, güven ve koruma ararlar, diye bir düşünce ileri sürdü evin hanımı (şu zatürre geçiren kadının ta kendisi). Özellikle de terk edilmiş, kocasız, tek başına yaşayan gebe kadınlar.

Olanların gerçek olduğuna bir türlü inanmak istemeyen, sürekli destek arayan yufka yürekli bu kadının yorumu da işte bu şekildeydi.

Dolayısıyla ikinci kez gelen önerilere karşılık vermeyen daha ziyade Jo'ydu, hiçbir zaman kendisi yaklaşmıyor, girişimde bulunmuyordu. Böyle bir ilkesi vardı.

Bu arada tepkisinin hızlı olduğunu da saklamıyordu. Macera ortamı insanı kamçılıyormuş. Zevkin en tepeye ulaştığı o an çok çok erken geliyormuş. Ama durumu düzeltmek için çok fazla yöntem varmış, bu arada bir lezbiyenden daha kötü değilim diyor, bir erkek grubunun içinde kıs kıs gülüyordu.

Kadınlar bu tür hikâyelere, zavallı anlatıcıyı cesaretlendirircesine yürekleri sıkışarak tepki gösteriyorlardı, ama "Andryuşa kadının üstüne çıktı, görüyorum, yapamıyor, o zaman arkadan ben yetiştim," türünden bir söz nasıl kabul edilebilir diye soruluyordu. Ve bu sözün ardından bir gülüş; küçücük, kesik kesik, hafif bir kahkaha.

O, arabasına atlayıp gelir ve anlatırdı, başkaları ise telefonda anlatırdı. Jo'nun anlattıkları, yabancı biri duysun diye söylenmemiş, müşterisi olan tüm kadınların çıplak polaroid fotoğrafını çekmesi gibi durumlardı. Polaroid de neyin nesiydi? Bunun, çekildiği anda fotoğrafı çıkaran bir kamera olduğu anlaşılıyordu. Delicesine pahalı bir yenilik.

En ilginç olan da hemen hemen hiçbir kadının bunu reddetmemesiydi (adam poz vermeye kaba kuvvet kullanarak zorlamıyordu ya!).

Fotoğraflara konu olan kadınlar da çekimden sonra Jo'nun albümlerine bakıp kahkahalarla gülüyorlarmış. Hepsine bu fotoğrafları hevesle gösteriyormuş. Başını arkaya çevirmeden poz verenlerin bazılarını tanıyormuş kadınlar.

Jo'nun babasının, yaşadıkları bu küçük kentte büyük bir bilim kurumunun başkanı, Jo'nun da burada yasak eğlencelerin yuvası ve polaroid uzay üssü olarak kullandığı tek odalı bir dairenin sahibi olması kadınların davranışları bakımından pek çok şeyi açıklayabilir belki de.

Kısacası kadınlar Jo'dan iltimas bekliyorlardı. Jo'nun babası her şeyi yapabilecek güçteydi; bir işe yerleştirebilir, ev, araba, yazlık ev arazisi vesaire verebilirdi.

Jo'nun babasının da keyif çatıp eğlenmekten geri kalmadığını söylerlerdi, pek tabii ki son derece gizli olarak. Onu da hiç reddeden olmaz, kadınlar kendileri gelirlermiş.

Jo'nun, babasından asla bir ricada bulunmadığı ve bulunmayacağı konusunda karşısındakini uyardığını da söylerlerdi.

Evlerine çok sık gittiği aile bu itiraflara karşılık başını eğerek pekâlâ diyordu; evet, doğru, her şey karşılıksız, hiçbir kişisel çıkar beklemeden olmalıydı. Aşk mı, ha-ha-ha, aşk da öyle. Bu arada Jo'nun, babasını falan karıştırmadan bizzat onlara yardım ettiğini, işe aldığını, hastaneye götürdüğünü minnet duydukları anılar olarak saklıyorlardı.

Kalpler minnetle doluydu ve her şey unutuluyordu, tabii bu arada bekâreti bozulan (her anlamda) kızın şerefi iki paralık olmuş meçhul ailesi de.

Hem de bu kültürlü ailenin evinde yetişmekte olan küçük bir kız çocuğu bulunduğu halde ve o kadar da uzak olmayan bir gelecekte neler neler olabileceğini önceden tahmin etmek mümkün olduğu halde.

Gerçekten de Jo geldiğinde çocuklar kulak kesiliyorlar, hareketlerini yavaşlatıyorlardı, kısacası söz dinleyen makineler gibi davranıyorlardı. Sanki zamanın içine batıyorlar, donup kalıyorlar ve bir işaret bekliyorlardı.

(Pedofillerin masum yaratıklar üzerinde böyle bir hâkimiyeti vardır, bu mutualist ilişki uzun zaman önce saptanmıştır. Koyunlar da pazara götürülürken hiçbir yere kaçmazlar. –yazarın notu.)

Şimdi kahramanımıza geri dönelim ve babasının mutlak gücüyle ilgili olarak Jo'nun aklına hiçbir şeyin gelmediğini bir kez daha belirtelim; tıpkı oksijenin sürekli var olduğu düşüncesinin herhangi bir insanın aklına gelmediği gibi. O vardır ve hatırlanmaz. Onu sevmeye gerek yoktur.

Jo aylarca babasını görmezdi. Babanın aklına da oğlunun küçük evini ziyaret etmek gelmezdi pek tabii ki. Parti yöneticilerinin başka arazileri, şehir dışında yazlıkları, av kulübeleri falan vardı.

Bu konudan söz etmek çok sonraları nasip olabildi ancak.

Jo'nun ininde altı ayaklı, iki kişilik meşhur bir sedir vardı. En az onun kadar meşhur olan ve müziğe uygun olarak duvarlardaki ışıkların renklerini değiştiren bir müzik düzeneği de vardı. Yine bir yenilik icat etmişti (daha sonra bu icat, tutuklandıktan ve yargılandıktan sonra bulunduğu ve "OVİR"* adlı grup için çarçabuk bir elektronik donanım yaptığı toplama kampında da işine yaramıştı).

Kadın cinsi bu bilinmeyen mağaraya mıknatıs gibi çekiliyordu. Bütün kentte bu mağarayla ilgili efsaneler dolaşıyordu. En iyi ispirtolu içkiler, en yeni müzikler. Ve polaroid!

Jo alımsız, silik, hiç yıkanmayan, saçları yağlı, elleri makine yağı içinde biriydi; tırnaklarından hiç söz etmesek

* OVİR: Sovyetler Birliği'nde 1935 yılında kurulup 2005 yılına kadar bağımsız olarak faaliyet göstermiş, yabancıların vize ve tescil işlemleriyle ilgilenen kuruluşun kısaltılmış adıdır. –ç.n.

daha iyi olur. Evde her zaman çıplak dolaşırdı, saygın konuklarını şortla kabul ederdi.

Kafası çalışan insanlar bunun sırf görünüşüyle bile çevresindekileri ezen bir babanın despotik eğitiminin sonucu olduğu kanısına varıyorlardı. Jo'nun babasıyla aynı asansöre binmenin bile ne kadar çetin bir iş olduğunu söylüyorlardı. İnsanın eli ayağına dolaşıyormuş. Boyu kısalmış gibi oluyormuş. Teni ürperiyormuş. Adam ağzını bile açmadığı halde dış görünüşüyle son derece ciddi, otoritermiş (oğlu ona hiç benzememiş).

Belki de Jo'nun dâhi kişiliğinin protesto biçimi buydu, kiminle seks yaptığını önemsemeyen ve evinde çıplak dolaşan son derece sıradan bir adamdı Jo.

Evinde, kendi sofrasında da sandalyenin üzerinde bağdaş kurarak oturmayı tercih ederdi! Konukların yanında bile etrafa döke saça özensizce yemek yerdi. Patatesi ve köfteyi eliyle tutardı. Herkesin önünde burnunu karıştırırdı.

Bu durum, iş arkadaşlarından birinin annesinin bir gün bu ayrıntıların küçük bir kısmını duyduğunda içtenlikle söylediği gibi, "kendi bataklığında serbestçe dolaşmak" şeklinde formüle edilebilirdi. Çevresindekiler kadının hayretle söylediği bu sözleri halk bilgeliği olarak kabul etmişler ve dağarcıklarına katmışlardı.

Jo'nun konuşulduğu bir akşam toplantısında konuk kadınlardan biri, Don Juan sendromundan söz açtı. Don Juan'a da kadınlar, onun ünü sayesinde yanaşıyorlardı. Ama diğerleri bunu kabul etmediler. Don Juan hedeflediği kadınların peşinde kendisi koşuyordu, bu ise sadece sipariş alıyor ve telefonla gelen istekleri kabul ediyordu. Bir fahişe miydi? Ama para almıyordu ki!

Ancak erkek dostları Jo'dan yana çıktılar, o bir süvari subayıydı! Cesareti, cömertliği, genç kızlarla birlikte konuklarını kabul etmeye her zaman (telefona cevap verdiği ya da kapıdan babasının cümlesiyle "evimde insanlar var" dediği zamanlar hariç) hazır oluşu nedeniyle onu seviyorlardı.

O, Don Juan değil, sıradan koşulları bayrama çeviren, çevresine mutluluk saçan keyifli bir adamdı.

Bu küçücük kentte, bu adamın çevresinde bilimsel araştırma enstitüleri, yani bilim merkezleri faaliyetteydi ve bu merkezlerin çalışanları yoğun bir manevi yaşam sürüyorlar, yani yeraltı faaliyeti kahramanları olarak yasak kitaplar okuyorlar, ortak mutfaklarda felsefi tartışmalar yapıyorlar, ünlü "Filozoflar Gemisi"* ile gönderilen Lenin sürgünleri Berdyayev, İlyin ve Frank'ın eserlerini yasadışı yollardan çoğaltıyorlardı.

Yurtdışında Rusça basılan (başlı başına bir suçtu bu) kitaplar, örneğin Joyce, Beckett ve Kafka kitapları da bütün grupların elinden geçerek bu muhalif yazarlara ekleniyordu.

Bu küçük kentin yöneticileri, profesörün oğlunun kötü şöhretli eviyle ilgili her şeyi biliyorlardı bittabi. Ancak bu çevrelerde işler (burası daha çok bir bilim kentiydi) o durumdaydı ki, akademideki parti bürosunda ahlaki nitelikteki ihlaller incelenmiyordu.

Edebiyat, sinema, müzik çevrelerinde, Ressamlar Birliği'nde ve diğer derneklerde de durum aynıydı.

Örneğin Moskova'da, Preobrajenka semtinde bulunan yeraltı yazar-çocuk geneleviyle ilgili davada ünlü edebiyat-

* Yüz altmış kadar muhafazakâr ve antikomünist şair, yazar, filozof ve tarihçi, Vladimir İlyiç Lenin'in emriyle 1922 yılında gemiye bindirilerek St. Petersburg'dan Almanya'nın Stettin (bugün Polonya sınırları içindedir) kentine sürgüne gönderilmişlerdi. –ç.n.

çıların isimleri tanık olarak geçebilirdi. İyi de, bir genelevde kim neyin tanığı olabilir ki? O zamanın mizahçılarından birinin, galiba Zyama Papernıy'ın çok zekice ifade ettiği gibi, böyle bir işi kenardan bakıp gözlemek mümkün değildir. Genelevin işleri, bazı yazarların üye aidatlarını ödememekte ısrar etmeleri yüzünden bozulmaya başlamıştı. Bu çocuk kuruluşunun yöneticilerinden biri, o yazarların keyiflerini kaçırmak için onlarla ilgili bir ihbar mektubu yazdı. İnceleme başlatıldı. Küçük kızların şekerle kandırıldığı ortaya çıktı. Kızların her birine on altı yaşına girene kadar ıslahevinde kalma cezası verildi, madam altı ay ceza aldı, ünlü yazarlar suçlarını itiraf ettiler.

Don Rostovu'ndan gelen ve pedofili davasını açan iki sorgu yargıcına Krasnodar'da çalışmaları tavsiye edilmişti (bu arada yaşlı bir yazar da bu suça katılmıştı ve şu işe bakın ki eylem yeri olarak yer altı mezarlığını seçmişti!). Otuz altı erkek çocuğun cinsel istismarı yüzünden Moskovalı genç bir yazara sekiz yıl verdiler (bu genç yazar, Piyoner* kampında bir edebiyat grubunu yönetiyordu), ama adam elit saflara geçememişti henüz, topu topu bir yazlık inşaat kooperatifinin başkanı olmuştu. Çocukların ana babaları da mahkemede açtılar ağızlarını yumdular gözlerini.

Bilimsel akademik çevreler hakkında sadece Dau** gibi dâhi fizikçilerin adları geçmiyordu, ressamlarla ilgili olarak da, örneğin solcu bir heykeltıraşın küçük ikiz oğlanlarla

* Vladimir Lenin Öncü Örgütü: "Piyonerler Birliği" ismiyle de bilinen, 19 Mayıs 1922'de SSCB'de kurulan ve 10-14 yaşlarındaki çocuklardan oluşan kitlesel çocuk örgütü. Örgütün temel amacı, çocukların ideolojik eğitimi vasıtasıyla geleceğin sosyalist toplumunu inşa etmekti. –e.n.

** Lev Davidoviç Landau (1908-1968): Nobel Ödülü sahibi Sovyet fizikçi. –ç.n.

birlikte yaşadıklarıyla ilgili Homerik hikâyeler dolaşıyordu ortalıkta.

Demek ki her şey çopur Yoska tarafından konulmuş kurala göre yürüyordu (onun edebiyatçılar arasındaki ahlak dışı davranışlara ilişkin geniş bir rapor üzerine söylediği "sizin için elimde başka yazar yok" sözü ünlüdür).

Ancak her şeyin bir vakti vardır, Jo'nun tutuklanması için de vakit gelmişti.

Jo, Gogol'ün kahramanı Hlestakov'dan* –ki Gogol ona son derece az fırsat tanımıştı– daha kötü değildi, bir fırsatı değerlendirmiş ve kentteki çok etkili bir KGB yüzbaşısının hem karısıyla hem de kızıyla yatmıştı (aynı anda değil).

Don Juan, yüzbaşıyla dolaylı olarak bağlantı kurmuştu.

Yüzbaşının kızı Maşa, Jo'nun fotoğraf arşivinde üvey annesi Anya Teyze'nin çıplak fotoğrafını görmüş ve uzun süre kahkahalarla gülmüştü. Bu anekdot her yerde konuşuluyordu.

İsteyen Jo'nun inine gelirdi. Jo, Anya Teyze'yi kendisine nasıl poz verdiyse öyle gösteriyordu. Bütün kent kahkahaya boğulmuştu. KGB küt diye bir yumruk yemişti.

Jo halk kahramanı olmuştu.

Ancak bu Krasnoderjinsk'ten** de bahsetmek gerekir. Burada yönetim aslında KGB'nin elindeydi. Oldukça kapalı bir yerleşim yeriydi. Lenin'in doğum günü için bütün merkezî caddelerin adının değiştirildiğini söylemeliyiz. Lenin Caddesi, nehre dalarak ve nehrin öbür tarafından çıkarak, daha sonra kenar mahallelerden geçip merkeze dönerek ve iki yandaki köylerin içinde dağılarak kentin her yanından taklalar ata ata ilerlerdi.

---

* Gogol'ün *Müfettiş* adlı komedi oyununun kahramanıdır. –ç.n.

** Krasnodzerjinsk: Çocuk kitapları yazarı Vladislav Krapivin'in *Kılıç Taşıyan Çocuk*, *Bronz Çocuk* ve *Azmin Boz Bayrağı* adlı romanlarının geçtiği hayal ürünü kentin adıdır. –ç.n.

Olaylara geri dönelim.

Bilim kenti kahkahalarla gülüyordu.

Karısının, emri altındaki biriyle kendisine ihanet ettiği bilgisi, boynuzlunun yanında çalıştığı binbaşı rütbesindeki komutanın kulağına kadar gitmişti.

Küçük rütbeli komutanlar o zamana kadar sabrediyorlardı, elitlerin tamamı (yani yönetim kadrosu) Jo'nun evindeki eğlence âlemleri sonucunda "süt kardeş" olmuşlardı. Jo'nun babası son derece güçlüydü. Ayrıca bilime dokunulmaması emredilmişti, Jo ise doktorasını savunma arifesindeydi ve onun için bilim enstitüsünün partisiz müdür yardımcılığı makamını hazırlıyorlardı. Görevle Çekoslavakya ve Macaristan'a gitmiş, oradan kullanışlı bir yapay penis koleksiyonu getirmişti.

Kentin kadın nüfusu yeni deneyimlere susamış durumdaydı.

Ama binbaşı bir esrime hali içindeydi, bu ahlak bozukluğuna bir kerede tam olarak son vermek istiyordu. Ayrıca yeni açılan dava da en sonunda yarbay olmasına yardım edebilirdi. Onun açısından her şey yolundaydı, karısı artık genç değildi ve bir kaza sonucunda bir bacağını kaybetmişti, iki oğlu ise yurtdışında çalışıyordu, daha ne olsun! Bir de plakaları farklı ama sürücüsü hep aynı olan Volga marka siyah bir arabanın arada bir gizlice okuldan aldığı (ve tüm kentin tanıdığı) son sınıf öğrencisi Sergeyeva vardı.

Jo engel tanımazdı. Sergeyeva'ya bakan, kızın frensiz olduğunu görürdü.

Böylece Jo'nun kaderi belli oldu.

Soruşturmanın başlamasından bir hafta sonra onu tutukladılar. Bahane kolayca bulundu, Jo'nun yaptığı ve bunlara dayanarak bir başkasından para aldığı birtakım sahte sözleşmeler. Yani çok büyük miktarlarda devlet parasını

zimmetine geçirme. Ayrıca Jo'nun laboratuvarının gereksinmeleri için kendi parasıyla Moskova'daki Piyoner mağazasından malzeme aldığı da ortaya çıktı. Bu durum çalıntı malın satın alınması olarak nitelendirildi.

Üstelik binbaşı konuyu deşmeye başladı ve Jo'nun dairesinde Joyce, Kafka ve Soljenitsın'ın İMKApress Yayınları bünyesinde yurtdışında basılmış kitapları gibi yasak yayınlar olduğu ve bunların dağıtıldığı konusunda görgü tanıkları buldu (iki yıldan yedi yıla kadar).

Polaroid fotoğraf makinesine ve fotoğraf koleksiyonuna hemen el konuldu.

Bir daha olmasın diye Jo'nun bütün iş arkadaşlarının evlerinde arama yapıldı. Tek bir aramanın süresi otuz altı saatle rekor uzunluktaydı.

Kadın savcı, Don Juan için sıkı denetimli bir ıslah kampında yedi yıl hapis cezası verilmesini sağladı. Jo hükmü beklerken koğuş arkadaşlarının dayaklarına, tecavüzlerine ve sorgularda alaylara maruz kaldı. "Enfarktüs" ve "iki kaburgasında kırık" ön tanısıyla avukatı aracılığıyla hastaneye sevkini talep etti.

Tanılardan biri bile doğrulanmadı. Onu geri götürdüler.

Bu çevreden iki dostu daha tutuklandığına ve kampa gönderildiğine göre, Jo işkence altında yasaklanmış kitapları okuyan ve yayanların adlarını vermiş olabilir.

Hücresinden Tanrı'nın varlığının matematiksel kanıtını bulduğunu bildiren bir notu gizli gizli ibadet eden annesine avukatı aracılığıyla gönderdi.

Jo bir dâhiydi, her şeyi açık ve basit kanıtlarla ortaya koymuştu.

Bu onun yeni yaşamının başlangıcıydı.

Jo kampta hemen göze çarptı, kamp grubu OVİR için evindeki renk-müzik düzeneğinin aynısını yaptı, yönetici-

lerin bütün cihazlarını onarmaya başladı, eline para veriyorlar ve küçük dükkâna sırada bekletmeden sokuyorlardı.

Sonra zaman değişti, birkaç yıl sonra Jo aklandı (suç oluşumunu gösteren belirtiler olmadığı için), serbest kaldı ve çok kısa bir sürede para biriktirdi (kendi zekâsıyla), daha sonra Hamburg yakınlarında bir, Simferopol yakınlarında iki ev satın aldı ve şu küçük yaştaki sevgilisiyle evlenmek istedi, ama kız on altı yaşında manastıra girmişti.

Ve yapabileceği tek şeyi yaptı: Bu küçük ve yoksul manastırın kalorifer kazanı için kışlık bir ton mazot aldı.

LABİRENT

D. adlı genç kız, toprağın nefes almaya başladığı, hava henüz aydınlıkken ayın gökyüzünde soluk bir pul gibi belirdiği, otların ansızın bitiverdiği nisan ayında bir akşam, yeşil bir sise bürünmüş meyve ağaçlarının arasına küçücük evlerini serpiştirmiş "Labirent" Meyvecilik Şirketi'nin bahçelerine ulaşmıştı sonunda.

Daha yeni toprağa verdikleri çok yaşlı ve yoksul teyzesinin evi yağmurdan kararmış ise de sapasağlamdı.

İçerisi tozluydu, çürümeye yüz tutmuş elmaların kokusu yayılmıştı ortalığa (geniş tavan arasında gazeteye sarılı, geçen yıldan kalma buruşuk kahverengi elmalar vardı, teyzesi onları dışarı çıkaracak zaman bulamadan hastaneye götürülmüştü). İki oda ve teras, yaşamak için çok uygundu ancak korkunç derecede pisti, çöp içinde kalmıştı, ölümünden sonra gelen ziyaretçiler tarafından basbayağı yağma edilmişti, her şey bereket boynuzundan dökülmüş gibiydi.

Aslında dolap ve bazı mobilyalar dışarı çıkarılmamıştı, üzerinde yemek yiyebileceği ve yatabileceği eşyalar vardı içeride. Gazlı kaloriferin ve ocağın olması da iyiydi, teyzesi uzun yaşlılık dönemine çok iyi hazırlanmıştı; tek başına, hiç kimseye yük olmadan, başka bir yere gitmeden burada yaşıyordu. Bu ideal bir durum olsa da hafiften aklını oynatmıştı galiba, çünkü komşular ilkbaharın ilk günlerinde

karda turp ekimi* (böyle bir yöntem var) için geldiklerinde onu tarlada bulduklarını (teyzenin yaşamının son yılı) ve burada tek başına yaşamanın nasıl bir şey olduğunu sorduklarını, onun da ben yalnız değilim ki, Aleksandr Blok yanımda, bakın işte ziyaretime geliyor, diye yanıt verdiğini ve başıyla evi işaret ettiğini anlatmışlardı. Dış görünüşü kötüymüş ama mutlu görünüyormuş.

D. bu hikâyelerden sonra (bir komşu kadından gazlı kaloriferin nasıl açıldığını öğrenmişti), evet böyle bir önsözden sonra yerlere el attı, ardından atılacak kâğıtlarla bir ateş yaktı, kâğıtları seçip ayıracak gücü yoktu, oysa orada mektuplar, şiirler, hesaplar, içi dolu defterler, birtakım notlar, başkasına ait bir yaşamın önemli izleri yanıp sönüyordu. Şiirleri merak edip eline aldı, gerçekten de Blok'un dizeleriydi. Mürekkebi solmuş "Büyülü bir kıyı görüyorum düşümde" dizesi, ne garip bir mesaj.

Yaktığı bu defterleri sonradan içi sızlayarak hatırladı, belki de teyzesi oradan, tabutunun içinden ona bir şey söylüyordu. Aslında bu metinler, başkalarına ait hatalardan çıkarılacak bir ders, labirentte bir çıkış yolu, aptallara verilen bilgi falandır.

Neyse, artık olan olmuştu, D. sonradan sevdiği kadar sevmiyordu o zamanlar teyzesini.

Kısacası, D. gece olmadan yatacağı yeri hazırladı, hiç olmazsa bir odayı boşaltmak için acele etmeliydi, ama çalışma uyuşturucusunun etkisi altına giren D.'nin tüm evi derleyip toplamadan, tertemiz süpürüp silmeden içi rahat etmedi. Başkasına ait bir aklın ateşi bahçede parlak bir alevle yanıyor, çevreye tatlı bir duman salıyordu, yerler

* Bu yöntemde toprak karla kaplıyken ekilecek kadar bir bölüm kazılır ve içinde ateş yakılıp ısıtıldıktan sonra gübrelenip turp ekilir, üzeri naylonla kapatılır. –ç.n.

ve pencereler silindikten sonra ıslak bezler ağaçların alt dallarına asılmıştı. D. oldukça işe yarar durumda bir şişe üstübeç buldu ve arada bir, yorgunluktan bitmiş durumda pencere çerçevelerinin iç tarafını beyaza boyadı (dış tarafını ertesi gün yapacaktı).

Bu galiba bir tür çalışma ayyaşlığı, pek çok kadının da hayatını yönlendiren, işçi arıların ilkbaharda yeni yerlerini zevkle kurma içgüdüsüydü.

Ev pırıl pırıl parlıyordu.

D. hiç olmadığı kadar mutluydu.

Lölya Teyze evi yalnızca ona miras bırakmıştı. D. anne babasını misafirliğe de yatıya kalmaya da çağırmak istemiyordu. Ailesi gürültülü, fazla samimi, hatta arsızca yaşardı. D. bu leş kokulu insan sıcaklığından defolup, onun gibi bekâr bir kızı hiç kimsenin, özellikle de babasının "Ne yapalım yani, bizim kız güzel de değil ki, en iyisi kâğıda sarıp sarmalayıp kocaya verelim," türünden patavatsızca söylediği sözlerden sonra yüzünü yastığa gömüp ağlamak zorunda bırakmayacağı bir yere gitmek isterdi hep. Annesi bu sözlere karşılık "Ahmak herif!" diye bağırırdı. Babası, Mişa denen adam kızıyla evlenmedi diye, evlerinde iki ay kalıp altmış kez akşam yemeği yedi diye, ta en baştan canı sıkılarak söylediği "Bizim neyimiz oluyor bu herif? Bırak nereye giderse defolup gitsin," gibi patavatsızca sözlerinin ve annesinin bu sözlere bir o kadar patavatsızca yaptığı itirazlar arasında, bu adam aile kazanında kaynayıp pişti diye babası kendisini aşağılanmış hissedip rahatsız olduğundan, her zamanki aile rutinlerinden birini çıkardı; her gün yapılıp hazırda bekleyen, karşı konulmaz bir çorba gibi sıcak ve koyu bir rutin. Söz konusu dönem boyunca Mişa, nişanlısının evine gelirken yanında getirdiği kuş tüyü uyku tulumunun içini her akşam sabırla açar ve kuş tüylerini topak topak

ayırır, ardından bu topakları rendelenmiş sabunla tek tek yıkardı ve her şeyi, leğeni, tası ve kovayı kendisi hazırlardı, kuruyanları tekrar yere yayar, tek kelime konuşmadan iri iri diker, sonra katlar, eşyalarını toplar ve gece treniyle defolup giderdi; bir turist, bir yürüyüşçü, suskun bir erkek olarak.

D. hamile kalmadı. D. bütün bu iki ay boyunca incecik bir duvarın arkasında yatan annesinden ve babasından korkacak kadar çekiniyordu, annesi ve babası bir kere bile evden çıkıp ne bir sinemaya ne de gezmeye gitmişlerdi, evde oturup ona bekçilik ediyorlardı âdeta.

Bütün bu süre içinde geceleri tek başına yerde yatan başarısız damat, sanki geçici olarak gidiyor gibiydi, sırt çantasını sırtına takmış, uyku tulumunu çantanın üstüne, başından daha yukarıda olacak şekilde yerleştirmiş ve ağlayan, sıtma nöbetine tutulmuş gibi yatağından çıkmayan D. ile çarçabuk vedalaşıp, tam gerçekliğini sarf edilen sözlerde bulmuş olan bu aile ortamından hiçbir şey anlamadan ortadan kaybolmuş, D.'nin telefonuna "Telefon etmene hiç gerek yok, anladın mı? Onun nişanlısı var burada, hem de çok güzel bir kız," diye yanıt verecek kadar açık sözlü olan, genç sayılabilecek yaştaki annesinin yaşadığı Ural Dağları'nın ardında bir yere gitmişti.

D. gece yerde, getirdiği battaniyelerin üstünde yatmaya, sediri ve yayları çıkmış divanı şimdilik yalnızca silmeye, sürükleyerek dışarı çıkardıktan sonra sopayla döverek tozunu çıkarma işini ise yarına bırakmaya karar verdi.

Sonra oturup çay içti, aklında hep teyzesi vardı. Neden evi özellikle ona miras bırakmıştı, üstelik de gizlice? Onu oturduğu yerin istasyonuna çağırıp eline bir kâğıt vermiş, pişmiş elma gibi kahverengiye çalan yüzündeki yuvarlak, çok parlak kestane rengi (çay rengi) gözleriyle D.'ye bakarak kısacık konuşmuştu. Geç kalıyor gibiydi (nereye?)

ve her saat başı tren olduğu halde bir an önce trene binip gitmek için acele ediyordu.

Üstelik, kahverengi yünden kendi ördüğü tek parmaklı eldivenini özenle çıkardığı sırada teyzesinin sağ elinin orta parmağında tam gözlerinin rengindeki parlak kahverengi, yuvarlak, kabarık taşlı yüzüğün ortaya çıkması da ancak mucize olarak adlandırılabilirdi. Teyzesi istasyona gelirken bu yüzüğü neden takmıştı? Bu şıklığın nedeni neydi?

Sonradan bu yüzük de ortaya çıktı, D. onu buldu, görünce şaşırdı doğrusu, ama daha sonraydı bu.

Teyzesiyle kız kardeşi (yani D.'nin annesi) arasındaki ilişkiler çok eskiden, D.'nin çocukluğundan beri kötüydü. D.'nin annesi doğduğunda teyze sekiz yaşındaymış ve kıskançlık teyzenin yüreğinde yer etmiş, kıskançlık ve de haset; özellikle de D.'nin annesi tez elden evlendiğinde, teyze annenin nişanlısından hoşlanıyormuş, bu çok belliymiş. Bu aile efsanesini annesi bilmem kaçıncı kez anlatır, babası ise güler, inkâr etmezdi. Teyze böylece kendi anasının babasının yanında yaşlı bir kız olarak kalmış, onları hastalıkları ve kötürümlükleriyle mezara uğurlamış, mutsuz kadın kız kardeşine ve kocasına hep telefon etmiş, henüz hayattayken vedalaşmak için evine davet etmişti. "Önceden vedalaşacak ne var Omlet?" diye espri yapmıştı babası. Baldızına "Omlet" adını takmıştı ve sık sık "Omlet, vâris olarak beni yaz, kimsen yok, seni ben gömeceğim," derdi.

D. teyzesinin miras bıraktığı bu ferah ortamda özgürce çayını yudumluyor, batmakta olan, henüz etkisini yitirmemiş bahar güneşi temiz camların ardında parlıyordu.

D. çocukluğunda, dedesinin ve anneannesinin ölümünden sonra, çok önemli bir nedenle yazın bir ay geçirmişti burada: D.'nin annesi hastaneye yatacaktı, babası ise hemen bir göreve gitmişti ve teyzesi, küçük D.'yi yazlığına

almak zorunda kalmıştı. Küçük D. kısa süre sonra hastalanmıştı; her akşam, uyumadan önce ağlar, annesiyle babasını özlerdi; teyzesi ise yanına gelir, battaniyeye sararak bebek gibi kucağına alırdı onu; hatta D., piramidon hapı yuttuğu için "Piramidon" adını verdiği bir oyuncak erkek bebek bile dikmişti. Teyzesi D.'ye anlaşılmaz şiirler okurdu, okurken neredeyse tutkuyla yanıp tutuşur ve sözcükleri çok duygulu bir şekilde telaffuz ederdi; D. ise huysuzlanır, dinlemek istemezdi. Sonra küçük D.'nin ruhundaki bütün yaralar iyileşti, bir yavru kedi gibi yalnızlığa alışmak zorunda kaldı, terk edildiğine göre başka ne yapabilirdi, o da teyzesine alıştı, yanından ayrılmadan teyzesiyle birlikte alışverişe, istasyona giderdi, hatta bir keresinde banliyö trenine ve otobüse binip bölge merkezine, postaneye, telefon etmeye bile gitmişlerdi. Teyzesi konuşmak istediği numarayı yazdırmış, telefon bağlanınca ahizeyi eline almış, karşı tarafı dinlemiş, ama kendisi konuşmamıştı, birden telefon kabininden dışarı çıkmış ve yapmadığı telefon konuşmasının parasını kavga dövüş geri almıştı. O ana dek ikisi birlikte bir ay geçirmişlerdi, ama teyzesi "Labirent"e dönünce hemen D.'nin eşyalarını toplamış, onu banliyö trenine bindirip Moskova'ya götürmüş ve hiçbir şey söylemeden kapıda babasına teslim etmişti, annesi de evdeydi, annesinin hastanede topu topu üç gün kaldığı anlaşılmıştı, babası da hemen geri dönmüştü, görev kısa sürmüştü, ama ikisi bir hile düşünüp teyzeyi, D.'yi yanına, yazlığına almak zorunda bırakmaya karar vermişlerdi. Çocuk temiz hava almalıydı! Teyzeye ağız dolusu lanetler okuyorlardı, aslında çocukların kabul edilmediği bir askerî sanatoryuma tatile gitmeyi planlamışlardı. İzin belgelerini çoktan almışlardı üstelik. Ne yapsınlar, annesinin izin belgelerinden birini geri vermesi gerekmişti ve

annesi de küfürler ederek D. ile birlikte Sudak'a* gitmiş, orada çok yüksek fiyata iki kişilik bir oda tutmuştu, böylece tatsız yirmi dört gün geçirmişlerdi; oysaki annesi askerî sanatoryumda çocuksuz, tek başına özgürce dinlenmeyi hem ne çok istiyordu. Babası ise yattığı koğuşa dönmekte hep geç kalıyordu, annenin yanından ayrılıp sanatoryuma isteksiz gidiyordu, yat borusunu kaçırdığı için birinci kattaki pencereye tırmanarak içeri giriyordu, sabah halinden hoşnutsuz olarak ailesiyle buluşuyordu ve annesiyle babası bir ağızdan Lölya Teyze'ye verip veriştiriyorlardı.

Teyzesiyle ilgili anıları çok kötüydü ve teyzesinin birdenbire yazlığını D.'ye bırakma kararının nedenini anlayamıyordu.

Ama gerçek gerçektir. Telefon çalmıştı, uzak bir ses bağırarak "Moskova, Ruza'dan aranıyorsunuz," demiş ve teyzesinin zar zor duyulan sesi D.'ye istasyonda, altıncı peronda, merdivenlerin yanında, ertesi gün üçe randevu vermişti.

Daha önce de söylediğimiz gibi, iki saat yol geldikten sonra teyzenin yüzünde sağlıksız bir parlaklık vardı, gözleri cilalı maun gibi saydamdı ve teyze, D.'nin eline ikiye katlanmış yeni bir kâğıt tutuşturup şöyle demişti:

"Sen benim bir tanemsin. Hatırladım da canım, ne kadar çok ağlardın, ben de seni ninni söyleyerek uyuturdum. 'Labirent'teki ev için senin lehine bir vasiyetname yazdım, telefon edecekler sana. Bahçede, yağmur suyunun toplandığı fıçının altında, bir kürek derinliğinde, içinde armağan olan bir cam kavanoz gömülü olacak. Benim trenime az kaldı, sen de koş, geç kalacaksın, ne kadar büyümüş, güzelleşmişsin..."

D. eve giderken şaşkındı, hiç kimse hiçbir zaman ona güzelleştiğini söylemezdi, tam tersine annesi D.'ye hep

* Kırım Yarımadası'nda Simferopol'e yakın bir sayfiye yeri. –e.n.

kusur arayarak bakardı ve boyunun uzun olmasından, iriliğinden, yanağının kırmızılığından hiç memnun olmaz, enstitüde daha az ekmek ye, şimdi şişmanlık moda değil, gece bari zıkkımlanma, yine bütün şekerlemeleri bitirmişsin, diye bağırırdı.

Hatta bayağı büyük bir yetişkin olmuştu, sekiz yıldır bir enstitünün danışma bürosunda çalışıyordu, formülerleri dolduruyordu, toz içindeki gazeteleri ve dergileri konularına göre ayırarak listeliyor, dosyalara yerleştiriyor, kütüphanede çalışan kadınlarla birlikte yüzme havuzuna, pazar günleri sabah sekiz seansına gidiyordu. Hafifçe kamburunu çıkarıyordu. Annesi sancısı varmış gibi bağırıyordu: Dik dur, patates çuvalı!

D. teyzesi tarafından hazırlanan vasiyetnameyi metroda giderken okumuştu. Ayrıca dedesinin ölümünden sonra annesinin, Lölya'nın D.'yi üstüne geçirmesi veya onlarla birlikte, yani hayatta olan akrabalarıyla birlikte oturması için uzun süre ısrarcı olduğunu, ancak Lölya Teyze'nin konuşmak bile istemediğini, telefonu elinden fırlattığını hatırlamıştı.

D. yaşlı kadına apartman dairesini sormamıştı.

Şimdi, bunca yıl sonra Lölya Teyze'nin küçük evinde otururken D. apartman dairesiyle ilgili neler olup bittiği sorusunu tekrar soruyordu, aslında onun gibi bir kütüphane faresi için büyük bir zenginlik olabilirdi bu daire. Annesiyle ve babasıyla birlikte yaşamak çekilmez olmuştu, üçü ortak bir hücrede, sahip oldukları iki odanın sıkışık kısır döngüsü içinde oturuyorlardı, üstelik büyükler birbirlerine sövüp sayma alışkanlığına sahiptiler, D. ise kanepesinde yatıyor ve bir yandan televizyon izleyerek bir şeyler kemiriyordu.

Ama belli ki daire elden gitmişti, Lölya'yla ilgili haberden sonra annesiyle babası birlikte bir yere gitmişler,

suratları asık dönmüşler ve D.'ye tek kelime etmemişlerdi. Lölya Teyze, bütün bir yıl neredeyse kartondan yapılmış bu malikânede, kontrplak duvarlar arasında yaşadığına ve Moskova'da görünmediğine göre apartman dairesinin başına bir iş gelmişti. Bir şey olmuştu. Babasıyla annesi bir şey elde edebilmiş olsalardı D. bunu onların sevincinden, babasının mutfakta şarkı söylemesinden hemen anlardı. Annesi, Lölya Teyze'nin dairesinin tek mirasçısı görünüyordu ve D. her şeyin hemen satılacağından, "yaşlılık için" tasarruf sandığına yatırılacağından hemen hemen emindi.

Bu arada, D. o gün istasyondan döndükten hemen sonra Lölya Teyze'den yazlık evle ilgili bir vasiyetname aldığını ihtiyarlara söylemişti, annesi ve babası yerlerinde duramamışlar, mirasa ortak olmak istemişler, kıpır kıpır kıpırdanmaya başlamışlar, etekleri tutuşmuştu, ama D. kesin bir dille teyzesinin henüz hayatta olduğunu söylemişti.

Lölya'nın bölge hastanesinde öldüğünü telefonla haber verdikleri zaman da D. tek başına hastaneye gitmiş, bir kız arkadaşından aldığı borç parayı yanında götürmüştü, ama orada, o ıssız yerde her şeyin kenttekinden çok daha ucuz olduğu anlaşılmış, D. tabut ısmarlamış, kamyon tutmuş, çukur kazdırmış, her şeyi halletmişti.

İlk gidişinden sonra geri döndüğünde annesiyle babasının küçük çocuklar gibi keyifleri kaçmış; mırıldanmışlar, sızlanmışlardı, ama sonunda dayanamamışlar ve kararlarını açıklamışlardı: Gitmeyiz! Hiç gitmeyiz! Yazın da gitmeyiz oraya! Gerçi sadece sana ait değil, ben de mirasçıyım, demişti annesi gücenerek.

Babası avaz avaz bağırarak canı istediği zaman yazlığa gideceğini, oranın ailenin ortak yazlığı olduğunu söylüyordu; hiçbir şey yapamazsın, öz babanı kovamazsın diyordu, D. ise ürkek ürkek "Öz mü?" diye karşılık vermişti. Annesi

bir çığlık atmış, babası kaba bir küfür savurmuştu; olağan bir şey, sıradan bir konuşmaydı.

Neyse, D. tek başına işlerin üstesinden gelmiş, otobüsle mezarlıktan istasyona dönmüş, banliyö treniyle iki durak gitmiş ve "Labirent"e kadar sırt çantasıyla üç kilometrelik ormanı bir hamlede geçmişti, tahta çakılarak kapatılmış kapıyı (hırsızlar kilidi sökmüşlerdi) çabucak açmış, hafiften çürümüş elma, rutubet ve keskin toz kokusunu içine çekmişti.

D. sırt çantasındaki eski battaniyeleri, yastığını, iç çamaşırlarını, bir çift konserve kavanozu ve yarım somun ekmeği, iş yaparken giyeceği eski elbiselerini bütün bu zorlu yol boyunca sürüklemiş, cenaze törenine bu yükle gelmiş ve mezarın başında sırt çantasını bacaklarının arasında tutarak dikilmişti. Tabutu indirir indirmez kamyon çekip gitmişti; dönerken yürümesi, otobüs beklemesi, lastik çizmelerle kilometrelerce yolu tekrar arşınlaması gerekmişti...

Ve işte artık bir ödülü vardı: temiz ve sıcak bir ev, sıcak suyla dolu kalorifer petekleri, içinde su kaynayan bir çaydanlık, dışarıdaysa hâlâ donuk bir toprak, insanın boğazını yaksa bile maden suyu kadar yakmayan soğuk, taptaze bir hava, gökyüzü, sessizlik, soluk kesen ay... D. yarım somun ekmeği ve konserveleri âdeta kıyma makinesi gibi ezdi, mideye indirdi, ertesi güne biraz konserve kalmıştı, sonra ne olacaktı?

Şu oldu: D. teyzesinin evinde içinde bulgur olan cam kavanozlar buldu, kavanozların hepsi mahzende duruyordu, üç litrelik her bir kavanozun ağzına, sıçanlardan korumak için birer boş teneke konserve kutusu geçirilmiş ve üzerine de taş konulmuştu. Hırsızlar bu mahzeni bulamamışlardı; oysa burada reçeller, salamuralar ve daha pek çok şey vardı. Hırsızlar, kapısını küsküyle insafsızca kırdıkları

diğer mahzeni bulmuşlardı, öbürüne ise dolabın arkasındaki kapıdan giriliyordu, Lölya Teyze, bir zamanlar bu sırrı D.'ye söylemiş, bu gizli yeri göstermişti.

Teyzesi porselen tabak çanağını, küçük tabak takımını, bazı eski moda sütlük-şekerlikleri, sonra yeni paspasları, iyice yağlanmış dikiş makinesini, aletleri ve keserle açılıp içinde ne olduğuna bakılacak birtakım sandıkları da burada saklıyordu.

Ama D. her olasılığı düşünerek dolabı tekrar eski yerine çekti, ölçüp biçti, biraz dolaştı ve birdenbire yatağını teyzesinin karyolasına seriverdi.

Ancak o anda Lölya Teyze'nin bahçede, fıçının altında, içinde armağan olan bir cam kavanozun gömülü olduğunu söylediği geldi aklına, küreği alıp dışarı çıktı. Teyzenin apartman dairesinden gelen paraları mıydı acaba?

D. hemen bu parayla kendine bir daire satın aldığını hayal etti, bütün ömrünü bu derme çatma kulübede mi geçirecekti? Bir apartman dairesi, mobilyalar alıyor... Mişa'ya mektup yazıyor... Hayatımda değişiklikler oldu, çabuk gel, diyor.

Fıçı yarısına kadar içinde buz parçalarının yüzdüğü suyla doluydu, hepsini kovayla boşaltması, fıçıyı devirmesi, yuvarlayarak kenara çekmesi ve ancak ondan sonra kazmaya başlaması gerekti. Kürek birden bir şeye çarpıp tıngırdadı ve D. topraktan dışı çamurlu bir kavanoz çıkardı, kavanoz dışarıdan boş görünüyordu, ancak dibinde bir şey yuvarlanıyordu.

D. plastik kapağı açıp kavanozu avucunun içine devirdi ve şu açık kahverengi taşlı gümüş yüzüğü gördü: Gizlediği bu muydu yani!

Bununla birlikte D. tek parmaklı eldivenini çıkarıp yüzüğü sağ elinin yüzük parmağına taktı.

Batmakta olan güneşin son ışıkları artık sönerken, parmağında bu fındık kahvesi yüzükle ilk yeşilliklerin örttüğü bahçeye çıkıp bahçe kapısını açtı.

Göğün altında durdu, keyiflendi, neşelendi, içi açıldı, önünde gökkuşağı gibi bir uçtan bir uca akan, özgürlük ve huzur dolu uzun yıllar vardı.

Aynı anda, birden, sert ayak sesleri duyunca korktu.

Tuhaf bir yabancı ona doğru geliyordu.

Yabancının ayaklarında uzun deri çizmeler, sırtında tuhaf, kısa bir palto, başında koyun postundan bir şapka, elinde ise ince bir değnek vardı. Kör bastonu gibi.

Yabancı durdu ve D.'ye, buralarda aynı böyle sarı bir ev görüp görmediğini sordu. Bu evde anasız babasız çok güzel bir kız otururmuş. Kızın adı Olga'ymış.

Sonra bir süre sustu ve D.'ye, ansızın ortadan kaybolduğunda Olga'nın izini sürdüğünü, onu aramaya başladığını ve evin yerini bile kaybettiğini söyledi. Yani peşinden gitmiş ve bir aydan fazla zamandır yolunu şaşırmış, dolanıp duruyormuş.

"Bir aydan fazla!" diye düşündü D. "Nasıl da yalan söylüyor!"

"Hiç kimseyi tanımıyorum burada," diye yanıt verdi D. içtenlikle ve bahçe kapısını kapatıp içeri girdi. Yabancı da uzaklaştı, ama biraz sonra kazdığı yerdeki izleri düzelttiği, fıçıyı yerine yuvarladığı sırada yabancının geri geldiğini gördü. Bu kez kendisi adamın yanına gitti ve ne yapması gerektiğini konuşmaya başladılar. Yani daha çok D. konuşuyor ve üç kilometre ötedeki istasyona gidip oradan da Moskova'ya iki saatte gidilebileceğini söylüyordu. Tarifeye bakmak gerekiyordu. Bir tren daha olmalıydı.

Adam ise buraya Moskova'dan gelmediğini, Moskova'da hiç kimsesinin olmadığını, yani artık olmadığını söylüyordu.

D. bu arada onu daha iyi inceledi: Esmer bir yüz, parlak, bu dünyaya ait değilmiş gibi görünen, şu sarı evi parlak göklerde arıyormuş gibi sürekli yukarı bakmaya çalışan, belki de bu şişman, kırmızı yanaklarından sağlık fışkıran, saç örgüsü karışmış, buzlu sudan elleri kıpkırmızı olmuş, üstelik de eski bir gocuk ve pis bir pantolon giymiş olan D.'ye bakmaktan rahatsız gözler.

Adamın yer yer güneş yanığı izlerinin olduğu yüzü uzunca ve zayıftı. D.'den daha yaşlıydı, yani kırk küsur yaşındaydı, neredeyse yaşlı bir adamdı.

Adam, tam o sarı evi bulduğunu zannettiğini, ama yolu yine şaşırdığını söyledi, labirent gibi bir şey, dedi.

"Bu şirketin adı da 'Labirent' zaten," dedi D. neşeyle ve yeni tanıdığı bu adamla birlikte evlerin çevresinde dolaşmaya ve öbür sarı evi aramaya koyuldu.

Buradaki sayfiye kasabalarının biri bitiyor öbürü başlıyordu, demiryolu boyunca onlarca kilometre yürüdüler, yeni tanıştığı adamsa "Olga" ve "M."den başka bir şey bilmiyordu.

Hâlâ gece olmamıştı; bu sakin, mehtaplı sokaklar silsilesi içinde D. de yolu kaybetmişti. Ay fidanlığın tepesinde parlıyor, bülbüller ötüyordu. D. penceresinde bir ışığın parlayıp söndüğü kendi evini bile güçlükle buldu. "Annemle babam gelmişler!" diye düşündü D. dehşet içinde ve zavallı yabancıya:

"İzninizle ben veda edeyim artık!" dedi.

Sonra saç örgüsünü savurarak bahçe kapısına doğru koştu.

Adam elindeki değneği çizmesinin koncuna vurarak çitin ardında dikilmeye devam ediyordu. Labirentte yolunu kaybetmiş biri için ne tasasız bir hareket. D. ise kalbi zorlukla atarak evin girişindeki birkaç basamak merdiveni çıkıp kapıyı itti, kapı kapalı değildi ama ev boş görünüyordu.

Odada, batan güneşin camlara vuran inatçı ışığında hiç de gerekli olmayan bir lamba yanıyordu. D. her olasılığa karşı yolu kaybetmemek için ışığı açık bıraktığını anımsadı.

Değneğin sesi artık gelmiyordu.

D. soyundu, teyzesinin geniş keten geceliğini çekiştirerek giyip yattı. Bir bülbül var gücüyle şakıyordu. Aç, evsiz, yersiz yurtsuz, ne yapacağını bilmeyen bir adam bir yerlerde ıslak çizmeleriyle dolaşıyordu. D.'nin kalbi artık o kadar öfkeli atmıyordu, sakinleşmişti, anne babasından eve yönelik bir baskın tehlikesi –en azından bugünlük– geçmişti ve bir tür kayıp, yoksunluk, yürek sızlatan bir acıma duygusu D.'yi tam anlamıyla didiklemeye, içini kemirmeye başlamıştı. Evet, Lölya Teyze ölmüştü. Ama onu asıl üzen ve yüreğini sızlatan, bir adamın yanı başında, sokakların tuzakları arasında dolaşıp durmasıydı. Onu aramanın artık bir yararı yoktu, burası tam bir labirentti! Burada, paralel yollarda aylarca yürüyebilirdi insan.

D. teyzesinin karyolasında yatarken ve yayılan gece ışığında karyolanın metal topuzlarına bakarken ansızın bir ayak sesi duydu, sanki birisi sokaktan eve doğru, ayaklarını yere vura vura koşuyordu. Ağır ama ritmik bir şekilde, bir uzun mesafe koşucusu gibi: tak, tak, tak. Yakından koşarak geçip durdu. Sonra bahçe kapısı tıkırdadı, kararsız adımlar yaklaştı.

"Affedersiniz!" diye bağırdı boğuk bir ses, "M. burada mı oturuyor acaba?"

"Bir kez daha hayır!" diye bağırdı D. "Bir dakika! Burası değil!" Hemen üzerine pantolonunu, süveterini ve gocuğunu geçirdi, bunların hepsini geceliğin üstüne giymişti, sonra hızla dışarı çıktı.

Hiç kimse yoktu.

D. bahçe kapısının dışına baktı.

Koyun postu şapkalı o koyu karartının sol tarafta, uzakta, dörtyol ağzında olduğu hissediliyordu.

D. dikiliyor, kımıldamıyordu. Ne yapmalıydı? Saat gecenin on biriydi, talihsiz adam dolaşıp duruyordu.

"Gelin!" diye bağırdı D.

Ve adamın köşede kımıldamaya başladığını, atış poligonundaki bir figür gibi kaybolduğunu gördü.

"Bir dakika! Mösyö!" diye patavatsızca seslendi D. her nedense, sonra mahcup oldu. Ne mösyösü?

Adam, ayın pırıl pırıl parladığı göğe bakarak yanında duruyordu.

"Mösyö, bir fincan çay içmek için evime gelebilirsiniz," dedi D. adamın zayıf, esmer yüzüne bakarak.

D. yürüdü, adam da peşinden geldi, içeri girdi, çizmelerini ıslak bezle sildi, gocuğunu çıkardı, ellerini yıkadı, teyzenin keten havlusuyla kuruladı ve masanın yanına oturdu.

Üzerinde mat siyah bir redingot vardı, saçları koyun yünü gibi duruyordu.

Sağ elinin yüzük parmağında Lölya Teyze'nin, şimdi ise D.'nin parmağında olanın aynısı saydam koyu renk bir taş parlıyordu.

D. yabancıya çay koydu, reçel almak için gizli mahzene inmek, dolabı çekmek gerekiyordu, bu yüzden:

"Yeni geldim, kusura bakmayın, evde yiyecek namına hiçbir şey yok," dedi.

"Alışkınım ben," diye sanki zorlukla yanıt verdi mösyö ve ılık çayı açgözlülükle içmeye koyuldu.

D.'nin birden aklına geldi ve bir konserve kavanozu açtı, domates soslu ucuz bir balık konservesiydi açtığı. Mösyö, D.'nin pas gibi görünen balıktan bir miktarını tabağa koymasını bekledi ve acele etmeden yemeye başladı.

D. bu arada çaydanlığı ocağa koydu.

"Olga nerede peki?" diye sordu yabancı.

"Bilmiyor musunuz? Onu bugün toprağa verdim," diye yanıtladı D.

"Aman Tanrım!" diye karşılık verdi adam ve istavroz çıkardı.

"Onu tanır mıydınız?"

"Gelirdim buraya. Sarı ev, Olga M. adlı kız diyordum ya size."

M.! Lölya Teyze'nin soyadı da "M" ile başlıyordu. Olga!*

Adam yavaş yavaş, çenesini güçlükle oynatarak, çok kibarca yiyordu. Zayıf eli alüminyum çatalı belli belirsiz bir zarafetle tutuyordu. Bileklerini masanın kenarına dayıyordu. Redingotunun kollarının içinden gömleğinin bembeyaz manşetleri görünüyordu.

D. birden utandı, odaya gitti, üstünü değiştirmek istiyordu, ama ne olacaktı ki, bunun yerine pantolonu ve süveteri çıkarıp teyzesinin yakası dantelli, geniş keten geceliğiyle kaldı.

Ve bu halde, saç örgüsünü göğsünün üstüne atıp ayaklarında çorapla içeri girdi ve masaya geçip oturdu.

Yabancı ise eski divana uzanmıştı, ellerini göğsüne koymuş düzgünce soluk alıp veriyordu; büyük gözkapakları kapalıydı ama sımsıkı değildi.

D. teyzesinin odasına döndü, adamın bacaklarına örtmek için battaniyesini getirdi.

Çaydanlık ocakta kaynayıp duruyordu.

D. tekrar masaya oturdu ve yabancıya bakmaya, onu daha fazla tanımaya başladı.

"Aleksandr Aleksandroviç," dedi, "içeride, odada size yatak hazırlayacağım, bu arada dinlenin, daha sonra oraya geçersiniz."

---

* Olga adının çok çeşitli samimi hitap biçimlerinden biri de Lölya'dır. –ç.n.

Gitti, sedire temiz bir çarşaf serdi, iyi ki yanına iki çarşaf almıştı, üstüne kendi yastığını ve kalan son battaniyeyi koydu; bu kadardı, başka bir şey yoktu.

Ben gocuğumu örterim üstüme, yetmez mi, diye düşündü.

Teyzesinin gizli mahzenindeki sandıklarda pek çok şey vardı, yarın havalandırması, rutubeti kurutması ve silmesi gerekecekti. Belki başka çarşaf ve battaniye de çıkardı ortaya.

Sonra çaydanlığın altını kapattı, ışığı söndürdü, kapıyı kilitledi, kendi odasına gitti ve uyumadan önce teyzesinin komodininin üzerinden eski, nem kapmış bir kitapçık aldı: Aleksandr Blok. Şiirler.

Ve her gece, belli bir saatte
(Yoksa bu yalnızca düşüme giren bir şey mi?),
Bir genç kız bedeni, ipeklere bürünmüş,
Kımıldar sisler içindeki pencerede.

Ve ağır ağır, sarhoşların arasından geçerek,
Her zaman yoldaşsız, tek başına,
Kokular ve sisler soluyarak,
Oturur pencerenin yanında.

D.'nin gözleri yaşlarla doluydu. Kötü şansı açılmış, akşam ışıklarıyla parlamaya başlamıştı, ince bir parfüm kokusu alıyordu, başında sımsıkı oturmuş, hafif, büyük bir şapka vardı, beli kemerle sıkılmış, leylak rengi ipek bir elbise dizlerinin arasında hışırdıyordu. Eldivenler D.'nin ellerini sarıyor, fındık rengi iri gözleriyle tatlı, kırmızı yanaklı yüzü, şapkanın altından çıkan dalgalı, gür saçları, parlak kahverengi kaşları, ince dudakları aynada yansıyordu.

Ve dalgalanıyor eski halk inançlarıyla
Elbisesinin yumuşacık ipeği,
Ve şapkası matem tüyleriyle,
Ve yüzüklerle dolu ince eli...

Kâğıtları yok yere yakmışım, diye düşünüyordu D., bazı açıklamalar vardı belki de o kâğıtlarda. Gerçi ne türden açıklamalar olması gerekiyordu? Lölya'nın hastaneye götürülmesinden sonra Aleksandr Aleksandroviç korkmuş, ortadan kaybolmuş, yolunu kaybetmişti; ama teyzesinin yüzüğü görevini yapmış, Aleksandr Aleksandroviç bir ay sonra da olsa sarı eve, bir komodinin üzerinde onun okunmuş, tekrar tekrar okunmuş şiir kitabının durduğu eve, Dünya'daki evine geri gelmişti...

YAŞAMIN GÖLGESİ

Bir zamanlar anneannesinin yanında yaşayan bir yetimken şimdi tam anlamıyla yetişkin, boylu poslu, evli bir kadındı. Annesi ortadan kaybolduğunda anneannesi onu yanına almıştı. Böyle şeyler olur: İnsanlar ortadan kaybolur. Babası daha da önce, küçük kız beş yaşındayken kaybolmuştu, onu cenaze törenine götürmemişlerdi, bu yüzden babasının kaybolduğunu düşünüyor ve annesi de kaybolacak diye aklı gidiyordu, annesi akşam dışarı gidecek olsa ona kelimenin tam anlamıyla sımsıkı yapışıyordu; ağlamıyordu, ağlama hakkına sahip değildi, annesi onu şımartmazdı; sessiz, gösterişsiz bir kız olarak büyüdü ve beklediği gibi oldu: Annesi gerçekten ortadan kayboldu. Dokuz yaşındaydı ve annesinin sabahlığına sarınıp geceyi tek başına geçirdi, sabah elini yüzünü yıkadı ve öylece, bir gün önce sırtında olan elbiseyle okula gitti. Komşular bir terslik olduğunu iki gün sonra fark ettiler, kız okula gitmeyi bırakmıştı, odadan garip sesler geliyordu, sanki birisi gülüyordu, mutfakta hiçbir şey pişmiyordu, hiç kimse, bu arada küçük Jenya'nın (kızın adı Jenya'ydı) annesi de dışarı çıkmıyordu. Komşu kadınlardan biri, küçük kızın ağzından iki gündür hiçbir şey yemediği, annesinin de ortalarda olmadığı itirafını aldı. Herkes koşturdu, anneanneye telgraf çekildi. Anneanne kışın ortasında gelip Oka Nehri kıyısında küçük bir kentteki

torununu alıp deniz kıyısındaki bir sayfiye kasabasında bulunan kendi evine götürdü.

Yol bildiği bir yoldu. Jenya bütün tatillerde anneannesine giderdi, ama bu seferki tatil falan değil, uzun bir bekleyişti, bir umuttu. Annesinden ne bir iz ne de başka bir şey bulundu. Anneannesi, annesinin hayatı boyunca doğrular için mücadele ettiğini ve hiçbir zaman hırsızlık yapmadığını, oysa etrafta herkesin çalıp çırptığını, annesinin bir kreşte çalıştığını söylüyordu. Anneannenin düşüncesine göre, annesi hakkını aramak için (ortadan kaybolmadan önce onu işten çıkarmışlardı) Moskova'ya gitmişti, onu galiba bir akıl hastanesinde tutuyorlardı; öyledir, diyordu anneannesi.

Jenya sessiz, sevimli bir genç kız olarak büyüdü, başka bir kentteki öğretmen okuluna girdi. Derslerine çok çalışıyordu ve kaldığı yurtta anneannesinin yolladığı, içinde sebze, yağ ve kuru meyve olan her paketi masaya koyup herkese yedirmesiyle tanınıyordu, daha sonraysa hep birlikte aç kalıyorlardı. Jenya, annesinin ve anneannesinin yanındayken nasıl hiçbir talepte bulunmadan büyümüşse, şimdi yurtta da aynı şekilde yaşıyordu.

Genç bir adamla arkadaşlık ediyordu, bir inşaat işçisi, hatta ekipbaşı olan bir adam. Bu genç adam ilkbaharda onu banliyö trenine bindirip ormana götürüyor, kendi yazdığı şiirleri okuyordu, ama sonradan adamın evli olduğu anlaşıldı ne yazık ki.

Adamın karısı bir gün Jenya'yı öğrenince gelip onu yurtta buldu, dışarı çıkardı, Saşa'nın evli ve iki çocuk sahibi olduğunu ve kendisinin de bir süreliğine onunla birlikte oturmadığını, zührevi hastalığı olan Saşa'nın tedavi olması gerektiğini, kendisinin de ondan hastalık kapmış olabileceği için tedavi olması gerektiğini anlattı, ama asıl sorunun

bu hastalığı kocasının nereden kaptığı meselesi olduğunu söyledi ve Jenya'ya nefretle baktı. Küçük bir parkta oturuyorlardı. "Seni de," diye ekledi Saşa'nın karısı, "hastalık yayan biri olarak serbestçe öldürmek gerekir."

Zavallı kızın akıl danışacağı kimsesi yoktu, okulun polikliniğine gitmeye de korkuyordu (herkes her şeyi anında öğrenirdi), ama pazarın bulunduğu bölgede dolaşırken şans eseri "Zührevi Hastalıklar" yazan bir tabela gördü. İçeride onu yaşlı bir doktor hanım karşıladı, para ödemesi gerekiyordu, para vermeden derdini dinlemeye bile razı olmadı doktor. Jenya annesinden kalan tek hatıra olan küpelerini çıkardı, doktor küpeleri aldı, kızı muayene etti ve tahlilleri beklemek gerektiğini söyledi. Tahliller iyi çıktı. Neyse ki Jenya'ya hastalık bulaşmamıştı, belki de Saşa'nın karısı yalan söylemişti. Ama Saşa artık ufukta görünmüyordu, Jenya ise insanlarla ilişkilerin o kadar kolay olmadığını ve hayatın gizli, inatla gelişen hayvani bir yanı olduğunu, tiksindirici, çirkin şeylerin tam da o tarafta yer aldığını anlamıştı ve yetişkin (on sekiz yaşındaki) Jenya, annesinin öldürülüp öldürülmediğini düşünüyordu, çünkü annesi henüz gençti ve pek çok insan gibi ölüp yaşamın bu gölgeli tarafına düşmüş olabilirdi.

Tam da o yaz, anneannesinin yanındayken Jenya'nın başına bir felaket geldi. O yaz kentin dışındaki çöplükte kesikler içinde, kolları sıkılmış bez gibi arkaya bükülmüş, başsız iki kadın cesedi bulunmuştu. Kentten homurtular yükseliyordu. Galiba yerli ya da yabancı turist kadınlardan ikisi öldürülmüştü, çünkü yerlilerin hepsi yerinde duruyordu.

Jenya, akşam çok geç olmayan bir saatte bir kız arkadaşından dönerken evin yakınında bir yerde ansızın iki koluna birden yapışarak yakaladılar onu. On beş-on yedi yaşları arasında esmer tenli, Kafkas ya da Orta Asyalı yeniyetmelerdi

bunlar. Jenya onları tanımıyordu, onlar da Jenya'yı tanımıyorlardı, o yokken geçen üç yılda bu çocuklar da büyümüşlerdi. Jenya'nın ağzına bez tıkadılar ve tıpkı öbür senaryodaki gibi kollarını arkasına büküp götürdüler. Jenya iki büklüm olmuş, takılarak, sarsılarak yürüyordu, sırtına bıçak dayamışlardı. Kendi dillerinde konuşuyorlardı, Jenya bazı şeyleri anlıyordu, kendilerini bu kasabadaki Yunanlar olarak adlandırıyorlardı ama Yunan değillerdi. Yürürken kimin ilk olacağını tartıştıklarını anlamıştı Jenya, çünkü biri öbürüne, onun kötü bir hastalık taşıdığını söyleyip başına kakıyordu. Gecenin karanlığında Jenya'yı iki büklüm halde sürüklerken bağırıyorlar, Rusça küfrediyorlardı, birden etraf aydınlandı. Sanki bir projektör yakılmıştı. Üç yeniyetme Jenya'yı bir an bırakıp durdular ve Jenya, ışıklar içindeki inşaatı ve taş yığınının ortasında duran yaşlı adamla kadını görünce var gücüyle onlara doğru koştu, ağzındaki bezi çıkarıp attı ve "Beni öldürün! Beni öldürün!" diye bağırmaya başladı. Yaşlı adamın yanında duruyor, şişmiş kollarını uzatıyor ve "Beni öldürün, ama onlara vermeyin!" diye bağırıyordu.

Üç yeniyetme, onun bir fahişe olduğunu, kendilerine borçlu olduğunu, ona para ödediklerini öfkeyle haykırmaya başlamışlardı. Rusça bağırıyorlardı.

Yaşlı adam, elinin bir hareketiyle gençleri defetti, onların dilinden "Gidin!" dedi ve üç yeniyetme, asker adımıyla geri döndüler ve aralarında konuşarak gecenin karanlığında kayboldular.

Yaşlı adam, Jenya'ya evine kadar eşlik edeceğini söyledi, kadın inşaatta kaldı, Jenya kadının yere eğilmiş başına şöyle bir göz attı ve annesine benzediğini düşündü. Jenya oradan gitmekten korkuyordu, ama yaşlı adam yürüyünce gitmek zorunda kaldı. Yaşlı adam kızı bir eve getirdi.

Gecenin karanlığında Jenya'ya hiçbir şey tanıdık gelmiyordu, kiler gibi küçücük bir odaya girerken adamın arkasından kapıyı kilitlediğini ve uzaklaştığını duydu. Jenya yere oturdu, sonra eliyle pütürlü, eğri büğrü duvarı yokladı, sırtını duvara dayayıp uyuyakaldı.

Sabah gözlerini açtığında sırtını bir kavak ağacının pütürlü gövdesine dayamış oturuyordu, etraf ıssızdı, yabani otlarla kaplı boş bir arazideydi.

Jenya koştu, çevredeki hiçbir şey tanıdık gelmiyordu, sonunda evin yolunu buldu, avludaki küçük odunlukta yatıp uyudu. Sabahın erken saatiydi. Anneannesine, eve gelmeye korktuğu için geceyi bir kız arkadaşında geçirdiğini söyledi. Jenya aynı zamanda gidebilirse hemen bugün gideceğini de söyledi. Anneannesi galiba her şeyi anlamıştı, Jenya'nın kolları şişmişti ve çürükler içindeydi, yüzü de şişti ve ağzının kenarında bir yırtık vardı.

Anneannesi o gece uyumadığını, eski eşyaları karıştırdığını ve küçük bir sandığın içinde kızının küpeleriyle kendi büyükannesinden kalma küçük bir ikona bulduğunu, bunları Jenya'ya vermek istediğini söyledi.

Jenya, yakın zaman önce kulağından çıkardığının tıpatıp aynısı olan küpeleri taktı, küçük ikonayı aldı, birkaç parça eşyasını toplayıp istasyona gitti. Yaşlı adamı ve annesine benzeyen kadını görmek için o inşaatın yanından geçmeye karar vermişti, ama böyle bir şey görmedi. Ne inşaat vardı ne de boş arazi, pırıl pırıl güneşli bir gündü, çevrede evler ve bahçeler uzanıyordu.

Anneannesi onu uğurlarken Jenya'nın neden istasyona değil de öbür tarafa, çöplüğe doğru gittiğini hiç sormadı, Jenya ise birden annesinin mezarının oralarda bir yerde olduğunu, mezarı boş arazideki kavağın yanında aramak gerektiğini söyledi.

Anneanne, kızının bambaşka bir kentte kaybolduğunu söyleyerek karşı çıktı ama Jenya duymadı, kavak ağacını aradı ve ilk karşısına çıkan ağacın yanında yere oturdu, gövdesine sırtını dayayıp hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

İkisi bu şekilde bir süre ağlayarak oturdular, sonra Jenya sırtında uzun kollu kışlık elbisesiyle kasabadan temelli gitti. O günden sonra artık annesini beklemedi, onu akıl hastanelerinde ve hapishanelerde aramadı. Küpeleri de, doğrusu bu ya, kulağından hiç çıkarmadı, çıkarmıyor.

ANNENİN SELAMI

Oleg adında bir genç, annesi öldüğünde artık hem babasız hem de annesiz kalmıştı. Bir tek kız kardeşi vardı, gerçi babası hayattaydı ama sonradan ortaya çıktığına göre Oleg'in öz babası değildi. Babası, annesinin evliyken karşısına çıkan bir adamdı. Oleg bu durumu, ölen annesini biraz daha fazla tanımayı umut ederek ondan kalan kâğıtları karıştırmaya başladığında öğrenmişti. Bunların arasında bir belge, daha doğrusu bir mektup bulmuştu. Bu mektupta meçhul bir adam, bir ailesi olduğunu, kimden olduğu belirsiz bir bebeğin geleceği için iki çocuğunu bırakmaya hakkı olmadığını yazıyordu. Mektupta bir tarih vardı. Demek ki annesi doğumdan kısa bir süre önce kocasını terk edip başka bir adamla evlenmek istemişti ve demek ki gerçekten de bir gün ablasının Oleg'le konuşurken ima ettiği gibi, hem de kindar ve öfkeli bir şekilde ima ettiği gibi olmuştu her şey. Genç adam bu mektubu bulduktan sonra kâğıtları otomatikman elden geçirmeye başlamış ve içinde annesinin çeşitli aşamalarda iç çamaşırlı, aynı zamanda çıplak fotoğraflarının olduğu siyah bir zarf bulmuştu. Bunların hepsi tiyatro sahnesi gibi çekilmişti, hatta annesi çıplak bir fotoğrafında, tepesinde uzun bir şal tutuyordu. Bu fotoğraflar genç adam için büyük bir darbe oldu. Annesinin gençliğinde güzelliğiyle ünlü olduğunu akrabalarından duyardı, ama fotoğraflardaki artık aşağı yukarı otuz beşinde, endamı

düzgün, ancak özel bir güzelliği olmayan, sadece kendisini iyi korumuş bir kadındı.

Genç adam (on altı yaşındaydı) bu darbeden sonra okulu terk etti, her şeyi bıraktı ve askere gidene kadar iki yıl boyunca hiçbir şey yapmadı. Hiç kimseyi dinlemiyor, buzdolabında ne varsa onları yiyor, babası ve ablası eve döndükleri zaman evden çıkıyor, uyudukları zaman eve dönüyordu. Bedensel ve zihinsel olarak tam anlamıyla zayıflamıştı. Babası, şizofren olduğu gerekçesiyle maaş bağlattırmak için nüfuzunu kullanarak bir tıp komisyonu tarafından muayene edilmesi amacıyla başvuruda bulundu. Ama babası son anda, tam da komisyonun muayenesinden önceki gece uykusunda öldü ve her şey altüst oldu. Ablası evi ikiye böldü, Oleg'i odasında tek başına bıraktı. Oleg kısa süre sonra askere gitti.

Askerde başına bir olay geldi: Onu başka askerlerle birlikte dağda bir patikaya, kaçak bir hükümlünün geçmek zorunda olduğu bir geçide nöbetçi dikmişlerdi. Bu hükümlü yaklaşık bir aydır dışarıda dolaşıyordu, biri genç bir kız olmak üzere yoluna çıkan beş kişiyi öldürmüştü ve Büyük Toprak'a, yani ülkenin Avrupa kısmına giden yolun geçtiği tek dağ geçidine yaklaşıyordu. Alınan bilgilere göre hükümlü çok yakın bir zamanda oralara gelmeyecekti, ama patikada önceden, yani üç gün önceden pusu kurdular. Ee, bir kaçağın kullanabileceği ulaşım araçları az mıdır? Pusu kuran ekip Oleg, bir çavuş ve üç askerden oluşuyordu ve askerler, otomatik silahlarını üzerine koydukları büyük bir kayanın arkasında oturuyorlardı. Sırayla nöbet değiştiriyorlardı ve tam Oleg'in nöbetinde patikada daha önceden onlara fotoğrafını gösterdikleri bir köylü belirdi. Oleg sabredemeyip adamı kurşun yağmuruna tuttu, daha sonra ise bunun başka biri, cezasının yarıdan fazlasını çektikten sonra,

kurallara uygun davrandığı için kamp dışında ailesiyle yaşama hakkını elde etmiş bir hükümlü olduğu ve aslında onun da yasa dışı yollardan evine, Rusya'ya gitmeye çalıştığı ortaya çıktı. Asıl suçlu ise yakındaki bir geçitte yakalandı. Oleg'e iyi davrandılar, onu geçici bir süre hareketlerinden sorumlu olmayan biri olarak kabul ettiler, hastaneye yatırdılar, daha sonra ise askerliğe uygun değildir diye orduyla ilişiğini kestiler. Ucuz kurtulmuştu, çünkü söylendiğine göre adamın karısı, kendi yerleşim yerinin sınırını (bu arada bölgenin idari sınırı geçitten geçiyordu) sadece ve sadece birkaç adım ihlal etmiş olan kocasını öldüren bu anormal askeri fellik fellik arıyordu.

Oleg eve döndü. Artık kafasında hemen hemen hiç saç kalmamıştı, dişleri ardı ardına dökülüyordu, yiyecek yemeği yoktu, eğitim gerektirmeyen işlere gitmek dışında yapacak bir işi yoktu. Ancak ablası ansızın hayatına girdi, tam olarak öz kardeş olmadıkları ve Oleg'i eskiden hiç sevmediği halde bütün işleri eline aldı, Oleg'i meslek lisesine yerleştirdi, odasını topladı, erzak ve para getirdi. Bir akşam gitmeye hazırlanan ablası şöyle dedi:

"O zamanlar sana annemizle ilgili söylediklerime inanma, ondan kuşkulanan babamızdı, babamız zor bir adamdı ve her kim olursa olsun herkesi delirtebilirdi."

Ve ablası gitti.

Ablası gittikten sonra Oleg bavulu açtı, mektubun da aralarında olduğu kâğıtları eşelemeye başladı, ama içinde annesinin cenaze töreni fotoğrafının olduğu bir zarf buldu sadece. Annesinin çıplak fotoğraflarını bulacağını sandığı siyah zarfın içinde yalnızca çok eski ve yıpranmış siyah bir kâğıt parçası vardı ve Oleg bu kâğıt parçasını zarftan çıkarmaya çalıştığında kâğıt hemen ufalanıp dağıldı.

Oleg kâğıtları karıştırmaya başladı, baktığı her kâğıtta annesinin babasına yazdığı, sevgiden, bağlılıktan, Oleg'den ve onun babasına ne kadar çok benzediğinden söz eden bir mektup okuyordu. Oleg bütün bir akşam ağlayıp durdu, elinde olmadan gözlerinden yaşlar boşanıyordu, ertesi sabah ise ablasını beklemeye başladı, on altı yaşındayken nasıl aklını kaçırdığını ve olmayan bir şey gördüğünü, hatta bu yüzden teşhis etmek için baktığı fotoğraftakine hiç benzemeyen bir adamı öldürdüğünü anlatacaktı ona.

Ama çok da fazla beklemedi ablasını, galiba ablası onu unutmuştu. Kendi yaşamına dalan Oleg de kısa süre sonra ablasını unuttu. Meslek lisesini, sonra enstitüyü bitirdi, evlendi, çocuk sahibi oldu.

Üstelik kendisi kara gözlüydü, karısı da kara gözlü bir esmerdi, iki oğlu ise sarı saçlı ve mavi gözlü olmuşlardı, tıpkı merhum annesi, yani babaanneleri gibi.

Bir gün karısı durup dururken annesinin mezarına gitmeyi teklif etti. Mezarı zor buldular, eski mezarlıkta mezar taşları çok sıkışıktı ve annesinin mezarının üstünde daha küçük, ikinci bir mezar taşı vardı.

Babasının cenaze töreninde bulunmayan Oleg:

"Herhalde babamdır," dedi.

"Hayır, oku bak, senin öz ablan," dedi karısı.

Oleg, ablasını böyle unutabilmiş olmaktan dehşete kapıldı, mezar taşına doğru eğilip yazıtı okudu. Gerçekten de ablasıydı.

"Yalnız ölüm tarihini yanlış yazmışlar," dedi, "ablam bu tarihten çok daha sonra, askerden döndüğüm sırada yanıma gelmişti. Sana anlatmıştım ya, beni o ayağa kaldırmış, tam anlamıyla hayata döndürmüştü. Gençtim ve saçma sapan şeyler yüzünden aklımı kaçırmıştım."

"Öyle şey olmaz, tarihleri karıştırmazlar," dedi karısı. "Karıştıran sensin. Askerden hangi yıl dönmüştün?"

Bakımsız kalmış, üzerini otlar bürümüş olan mezarın yanında dikilerek tartışmaya başladılar, yazın iyice boy atmış olan yabani otlar, onlar yolmaya, temizlemeye başlamadıkları sürece dizlerine değmeye devam edecekti.

İNTİKAM

Kadının biri, bebeğiyle birlikte yaşayan komşusundan nefret ediyordu. Bebek büyüdükçe ve emeklemeyi ilerlettikçe sanki bilmeden yapıyormuş gibi yere kâh içi kaynar su dolu küçük bir teneke, kâh kostik sodalı su koyuyor, kâh iğne kutusunu koridorda düşürüyordu. Küçük kız henüz iyi yürüyemediğinden, hem de mevsim kış olduğu için onu emeklesin diye koridora bırakmadığından zavallı anne henüz hiçbir şeyin farkında değildi. Ama bebeğin odadan geniş koridora çıkabileceği zaman da gelecekti. Anne, yolunun üstünde bir kavanoz olduğunu söyleyerek ya da "Rayeçka, iğneleri yine yere düşürmüşsünüz," diyerek hafiften çıkışıyordu, bunun üzerine komşu iğneleri düşürdüğünü birden fark ediyor ve hafızasının çok kötü olduğundan yakınıyordu. Bir zamanlar arkadaştılar, dahası iki odalı bir dairede yalnız başlarına oturan iki kadındılar, pek çok ortak şeyleri vardı, hatta konukları bile ortaktı, doğum günlerinde hediyelerini alıp birbirlerine giderlerdi. Ayrıca her şeylerini birbirlerine anlatırlardı, ama Zina karnı burnunda dolaşmaya başladığında Raya, aklını kaçıracak derecede nefret etmeye başlamıştı ondan. Nefretinden düpedüz hasta olmuş, eve geç gelmeye başlamıştı, geceleri uyuyamıyordu, duvarın arkasından, Zina'nın odasından hep bir erkek sesi duyuyordu sanki, Zina yalnız

olduğu halde birtakım sözler ve sesler duyduğunu sanıyordu. Zina ise tam tersine Raya'ya daha da çok bağlanmıştı ve hatta bir keresinde en zor anında asla çekip gitmeyen abla gibi bir komşuya sahip olmaktan büyük mutluluk duyduğunu söylemişti ona. Raya, bebek çeyizi dikmekte Zina'ya gerçekten de yardım etmiş, zamanı geldiğinde onu doğumevine götürmüştü, ancak Zina'yı ve bebeği almaya gelememişti. Zina, bebeğin eşyaları olmadığından doğumevinde bir gün fazladan kalmış ve sonunda bebeği, geri getirmeye söz verdiği eski püskü, devlet malı bir battaniyeye sarıp doğumevinden çıkarmıştı. Raya hastalığını bahane etmişti, daha sonra da sürekli olarak hastalığını bahane ederek Zina için bir kez bile ne bakkala gitmiş ne de bebeği yıkarken ona yardım etmişti, sadece omuzlarında birtakım kompreslerle oturup durmuştu. Hatta Zina banyoya, mutfağa kucağında bebekle gidip geldiği, ortalıkta dolaştığı halde bebeğin yüzüne bile bakmamıştı, ayrıca Zina'nın odasının kapısı hep açıktı, içeri girip bakabilirdi de.

Zina daha önce evde çalışabileceği bir işe geçmiş, bir örgü makinesi alıp makinede örgü örmeyi öğrenmişti, çünkü hiç akrabası yoktu, iyi bir komşu sözü de sadece öylesine söylenmiş bir sözdü, aslında hiç kimseye bel bağlayamazdı, bu yükü kendisi üstlenmişti, kendisinin taşıması gerekiyordu. Zina, bebeği uyutup evde bırakarak işi teslim edip parasını almaya yalnız başına gidiyordu. Kız büyüyüp de uykusu azalınca sorunlar da başlamıştı. Zina'nın bebeği yanında götürmesi gerekiyordu. Raya omuz eklemleriyle uğraşmaya devam ediyor, hatta onlar yüzünden hastanede yatıyordu, Zina ondan bebeğin yanında kalmasını istemeye cesaret edemiyordu. Raya ise bebeği öldürme hazırlığına

girişmişti ve Zina, kızını iki elinden tutup koridorda yürütürken mutfakta, yerde duran ve içinde suya benzer bir şey olan bardağı ya da taburenin üstünde düştü düşecek durumdaki sıcak çaydanlığı her geçen gün daha sık görmeye başlamıştı, ama Zina'nın aklına zerre kadar kuşku düşmüyordu. En azından hep aynı neşeyle kızıyla cıvıl cıvıl konuşuyor, ona "Hadi anne de, anne de bana," diyordu. Ama Zina, bakkala ya da bitirdiği bir işi teslim etmeye giderken çocuğun üstüne kapıyı kilitlemeye başlamıştı, bu da cezasız kalmadı. Raya çok kızmış, çılgına dönmüştü. Bir gün Zina evden gittiğinde küçük kız kilitli kapının ardında uykudan uyanıp galiba yataktan düşmüştü, ağlayarak emekleye emekleye kapının yanına kadar gelmişti. Raya, kızın iyi yürüyemediğini, yataktan düştüğünü ve acı acı bağırdığına göre ciddi şekilde yaralanmış olabileceğini ve tam kapının dibinde yattığını biliyordu. Raya, bu çığlıkları daha fazla dinleyemezdi, lastik eldivenlerini giydi, banyoda duran bir paket kostik sodayı alıp kovaya boşalttı ve koridorda yerleri silmeye başladı, bu arada sodalı suyu kızın ardında yattığı kapının altına doğru sıçrattı. Bağırışlar çığlığa dönüştü. Raya koridorun döşemesini sildi, her şeyi, kovayı, fırçayı ve eldivenleri iyice yıkadı, giyindi ve polikliniğe gitti.

Doktordan sonra sinemaya gitti, mağazaları dolaştı ve akşam vakti eve geri döndü. Zina'nın odası karanlık ve sessizdi. Raya televizyon seyredip yattıysa da uyuyamadı. Zina bütün gece ve ertesi gün boyunca yoktu. Raya keseri aldı, kapıyı açtı ve odanın toz içinde olduğunu, yatağın yanında yerde kurumuş bir kan lekesi ve kapıya doğru uzanan geniş bir kan izi gördü. İçeri akan kostik sodadan hiç iz kalmamıştı. Raya, komşunun odasının yerlerini sildi, odayı topladı

ve heyecanla beklemeye başladı. Nihayet bir hafta sonra Zina geldi, kızını toprağa verdiğini, vardiyalı bir iş bulduğunu söyledi, başka da hiçbir şey konuşmadı. Çukurlarına kaçmış gözleri, sarı, sölpümüş derisi her şeyi anlatıyordu. Raya, Zina'yı teselli etmedi, dairede hayat artık ölmüştü. Raya televizyona tek başına bakıyor, Zina ise ya işe gidiyor ya da uykusunu almaya çalışıyordu. Aklını kaçırmış gibiydi, her yere kızının fotoğraflarını asmıştı. Raya'nın ağrıları artmıştı, kollarını yukarı kaldıramıyordu, yapılan iğneler de fayda etmiyordu. Doktorlar kireçlenme tanısı koydular. Raya artık kendisine yemek yapabilecek, hatta çaydanlığı ateşin üstüne koyabilecek durumda değildi. Zina evde olduğu zamanlar Raya'yı eliyle besliyordu, ama Zina, çok zor geldiğini, zorlandığını bahane ederek eve daha seyrek geliyordu. Raya omuzlarındaki ağrı yüzünden uyuyamıyordu. Zina'nın hastane gibi bir yerde hastabakıcı olarak çalıştığını öğrenince ondan morfin benzeri kuvvetli bir ağrı kesici getirmesini istedi. Zina, yapamayacağını söyledi, "Ben öyle işlere girmem," dedi.

"O zaman şunlardan daha fazla almam lazım. Otuz tane sayıp versene bana."

"Hayır, yapamam," dedi Zina, "ölmene yardım etmeyeceğim."

"Ama benim kollarım kalkmıyor," dedi Raya.

"Öyle ucuz kurtulamazsın," dedi Zina.

O zaman hasta kadın insanüstü bir çaba gösterip ağzıyla şişeye uzandı, şişenin tıpasını dişleriyle çıkardı ve bütün tabletleri ağzına döktü. Zina yatağın yanında oturuyordu. Raya çok uzun süre can çekişti. Sabah olduğunda Zina:

"Şimdi beni dinle," dedi. "Sana yalan söyledim. Lenoçka'm hayatta, koşup oynuyor. Çocuk Evi'nde kalıyor, ben de

aynı yerde hastabakıcıyım. Kapının altından döktüğün kostik soda değil, bildiğimiz içilecek sodaydı, ben değiştirmiştim. Yerdeki kana gelince, Lenoçka karyoladan düştüğünde burnunu yaralamış. Dolayısıyla senin bir suçun yok, suçlu değilsin, hiç kimse senin suçlu olduğunu kanıtlayamazdı. Ama ben de suçlu değilim. Ödeşmiş olduk."

O anda ölünün yüzünde yavaş yavaş bir mutluluk gülümsemesinin belirdiğini gördü.

SİYAH PALTO

Bir kış günü genç bir kız, kendini bir anda hiç bilmediği bir yerde, bir yolun kenarında buldu. Üstelik sırtında başkasına ait siyah bir palto vardı.

Paltonun altında ne var diye bir göz attı, spor giysileri vardı üzerinde.

Ayaklarında da spor ayakkabıları.

Genç kız kim olduğunu da, adını da hatırlamıyordu hiç.

Bir kış günü akşam olurken, bilmediği bir yolda dikilmiş, soğuktan donuyordu.

Çevre ormanlıktı, karanlık basıyordu. Hava soğuk olduğundan ve siyah palto onu hiç ısıtmadığından bir yere gitmesi gerektiğini düşündü kız.

Yolda yürümeye başladı.

Bu arada dönemeçte bir kamyon göründü. Kız elini kaldırdı ve kamyon durdu. Şoför kapıyı açtı. Şoför mahallinde bir yolcu vardı.

"Nereye gidiyorsun?"

Kız karşılık olarak aklına ilk gelen şeyi söyledi:

"Ya siz nereye gidiyorsunuz?"

"İstasyona," dedi gülmeye başlayan şoför.

"Ben de istasyona gideceğim." (İnsanların ormanda kaybolmamak için bir tren istasyonu bulmaları gerektiğini hatırlamıştı kız.)

"Gidelim o zaman," dedi şoför gülmeye devam ederek. "İstasyonsa istasyona gidelim."

"Ben sığmam ama buraya," dedi genç kız.

"Sığarsın," derken gülüyordu şoför. "Arkadaşım sırf kemiktir."

Kız şoför mahalline çıktı ve kamyon hareket etti.

Şoför mahallindeki ikinci adam somurtarak kenara çekildi. Gözlerine kadar inmiş kapüşonunun altından yüzü hiç görünmüyordu.

Karların arasında, kararmakta olan yolda hızla gidiyorlardı, şoför gülümsüyor, konuşmuyordu, kız da konuşmuyordu, her şeyi unuttuğunu kimse fark etmesin diye soru sormak da istemiyordu.

Sonunda lambalarla aydınlatılmış bir platforma geldiler, kız indi, kapı arkasından gürültüyle kapandı, kamyon sıçrayarak hareket etti.

Kız perona gitti, gelen trene binip yola çıktı.

Bilet alması gerektiğini anımsadı, ama ceplerinde para olmadığını fark etti; sadece kibritler, bir kâğıt parçası ve bir anahtar vardı.

Trenin nereye gittiğini sormaya bile çekiniyordu, zaten kimse yoktu, vagon bomboştu, pek aydınlık da değildi.

Ama sonunda tren durdu ve daha ileriye gitmedi, inmesi gerekiyordu.

Burası görünüşe göre büyük bir istasyondu, ama bu saatte kimsecikler yoktu, ışıklar da yanmıyordu.

Çevrede her yer kazılmıştı, henüz karla örtülmemiş çirkin, taze çukurlar ağızlarını kocaman açmışlardı.

Tek çıkış yolu vardı: tüneli kullanmak. Kız basamaklardan aşağı indi.

Tünel de karanlıktı, aşağı doğru iniyordu, zemini eğri büğrüydü, sadece beyaz çinili duvarlardan tuhaf bir ışık geliyordu.

Kız, ayakları neredeyse yere hiç değmeden tünelde kolayca koşuyor; çukurların, küreklerin, inşaat malzemesi taşımaya yarayan tahtadan yapılmış, dört kollu araçların yanından rüyadaymışçasına hızla geçiyordu, burada bir onarım çalışması vardı anlaşılan.

Sonra tünel bitti, ileride bir sokak vardı ve kız soluğu tıkanarak açık havaya çıktı.

Sokak boş ve yarı yıkık durumdaydı.

Evlerde ışık yoktu, hatta bazılarında çatı ve pencere bile yoktu, sadece delikler vardı, yolun arabaların geçtiği kısmında ise sivri sivri seyyar parmaklıklar vardı: Orada da her taraf kazılmıştı.

Kız, sırtında siyah paltosuyla kaldırımın kenarında dikiliyor ve soğuktan donuyordu.

O sırada birden küçük bir kamyon yanaştı yanına, şoför kapıyı açtı ve "Bin de götüreyim," dedi.

Aynı kamyondu ve kapüşonlu, siyah paltolu tanıdık adam da şoförün yanında oturuyordu.

Ama görüşmedikleri sürede kapüşonlu yolcu sanki biraz şişmanlamıştı ve şoför mahallinde hemen hemen hiç yer kalmamıştı.

Kız, şoför mahalline tırmanırken "Burada yer yok ki," dedi. Bir mucize eseri eski tanıdıklarıyla karşılaşmak için için sevindirmişti kızı.

Şu anda çevresini saran bu yeni, anlaşılmaz, garip yaşamda tek tanıdıklarıydı onlar.

"Sığarsın," diye gülmeye başladı neşeli şoför yüzünü kıza çevirip.

Gerçekten de olağanüstü bir rahatlıkla sığdı, hatta kendisiyle asık suratlı komşusu arasında boş yer bile kaldı. Komşusu aşırı derecede zayıftı, demek ki paltosu çok genişti.

Kız, hiçbir şey bilmediğimi söyleyeyim, diye geçiriyordu içinden.

Şoför de çok zayıftı, yoksa bu küçücük kamyonun dar şoför mahallinde hepsi bu kadar rahat oturamazdı.

Şoför çok zayıf, olmayacak kadar kısa ve küt burunluydu, damdazlak kafasıyla çirkin biriydi ama çok da neşeliydi; sürekli gülüyor, gülerken bütün dişlerini gösteriyordu.

Hatta ağzını gepgeniş açarak ses çıkarmadan aralıksız güldüğünü söylemek mümkündü.

İkinci komşu yüzünü kapüşonunun kıvrımları arasına iyice gizliyor, tek kelime konuşmuyordu.

Kız da susuyordu; hem ne konuşacaktı ki?

Gece vakti tamamen boş ve kazılmış sokaklarda ilerliyorlardı, insanlar evlerinde çoktan uykuya dalmışlardı herhalde.

"Nereye gideceksin?" diye sordu neşeli şoför, otuz iki diş gülerek.

"Evime gideceğim," diye yanıtladı kız.

"Nereye yani?" diye merakla sordu şoför sessiz bir kahkaha atarak.

"Şey... Bu sokağın sonundan sağa döneceğiz," dedi kız kararsızlıkla.

"Sonra?" diye sordu şoför, dişlerini göstermeye devam ederek.

"Sonra dümdüz gideceğiz."

Adresi soracaklar diye ödü koptuğu için bu cevabı vermişti kız.

Yolun her yanı çukur içinde, çok kötü bir durumda olduğu halde kamyon son derece sessiz ve hızlı gidiyordu.

"Neresi?" diye sordu neşeli şoför.

"İşte şurası, teşekkür ederim," dedi kız ve kapıyı açtı.

"Hani para?" diye bağırdı şoför gülen ağzını iyice açıp.

Kız ceplerini karıştırdı ve yine kâğıt parçası, kibritler ve anahtar geldi eline.

"Ama benim param yok," diye itiraf etti.

"Madem paran yoktu, binmeyecektin o zaman," diyerek kahkahayı bastı şoför. "İlkinde hiçbir şey almadık senden, hoşuna gitti galiba. Hadi eve git de para getir bize. Yoksa seni yeriz, zayıf ve aç insanlarız. Doğru değil mi mankafa?" diye sordu arkadaşına gülerek. "Biz senin gibilerle besleniyoruz. Şaka, şaka elbette!"

Henüz içinde kimselerin oturmadığı, dış görünüşleri yeni olan evlerin dağınık şekilde bulunduğu bir alanda hep birlikte kamyondan indiler.

Hiç ışık yoktu. Sadece karanlık, yaşam belirtisi olmayan pencereleri aydınlatan sokak lambaları yanıyordu.

Genç kız, hâlâ bir şeyler umut ederek en sondaki eve kadar yürüdü ve durdu.

Yol arkadaşları da durdular.

"Burası mı?" diye sordu kahkahalar atan şoför.

Her şeyi unuttuğunu fark ediverecekler diye utancından donup kalan kız:

"Olabilir," diye şaka yollu bir yanıt verdi.

Apartmana girdiler ve karanlık merdiveni tırmanmaya başladılar.

Neyse ki sokak lambaları pencereleri aydınlatıyor ve basamaklar görünüyordu.

Merdiven çok sessizdi. Kız, katlardan birinde karşısına ilk çıkan kapının önünde anahtarı cebinden çıkardı ve

anahtar kızı hayrete düşürerek kilidin içinde kolayca dönüverdi.

Antre boştu, ilerlediler, birinci oda da aynı şekilde boştu, ama ikinci odanın uzakta kalan köşesinde ne olduğu belirsiz bir yığın paçavra vardı.

"Görüyorsunuz param yok, şu eşyaları alın," dedi kız konuklarına dönerek.

Bu sırada şoförün hâlâ aynı şekilde gevrek gevrek gülmeye devam etmesi, kapüşonlu adamın ise hâlâ aynı şekilde başını çevirerek yüzünü saklaması kızın dikkatini çekmişti.

"Bunlar ne böyle?" diye sordu şoför.

"Bunlar benim eşyalarım, artık bana lazım değiller," diye yanıtladı kız.

"Öyle mi düşünüyorsun?" diye sordu şoför.

"Elbette," dedi kız.

"O zaman tamam," dedi şoför paçavra yığınının üstüne eğilerek.

Yolcuyla birlikte paçavraları gözden geçirmeye başlamışlar ve bazılarını ağızlarına doğru götürmüşlerdi bile.

Kız ise usulca geri geri gidip koridora çıkmıştı.

Kafalarını ondan yana kaldırdıklarını görünce:

"Hemen geleceğim," diye seslendi.

Koridorda parmaklarının ucuna basarak büyük büyük adımlar atıp kapıya ulaştı ve merdiven sahanlığına çıktı.

Kalbi hızla çarpıyor, kupkuru olmuş boğazında güm güm atıyordu.

Hiç soluk alamıyordu.

"Neyse, şansım yaver gitti de karşıma çıkan ilk kapı elimdeki anahtarla açıldı," diye düşünüyordu. "Hiçbir şey hatırlamadığımı kimse fark etmedi."

Alt kata indi ve üst kat merdiveninden gelen hızlı ayak seslerini duydu.

Hemen aklına anahtarı tekrar kullanmak geldi.

Çok garip olsa da ilk kapı hemen açıldı, kız daireye girip arkasından kapıyı kapattı.

Karanlık ve sessizdi.

Hiç kimse onu izlemiyor, kapıyı çalmıyordu, belki de tanımadığı o adamlar, buldukları eşyaları sürükleyerek merdivenden inip gitmişler ve zavallı kızı rahat bırakmışlardı.

Şimdi durumunu etraflıca düşünebilirdi.

Dairenin içi çok soğuk değildi, bu bile hiç yoktan iyiydi. Geçici de olsa sığınacak bir yer bulunmuştu sonunda, bir köşede yatabilirdi.

Yorgunluktan boynu ve sırtı ağrıyordu. Kız evin içinde sessizce dolaştı, pencerelere sokak lambalarının ışığı vuruyordu, odalar kesinlikle boştu.

Ancak sonuncu odaya girdiğinde yüreği küt küt atmaya başladı; köşede bir paçavra yığını vardı.

Hem de üst kattakiyle aynı köşede.

Kız yeni bir olay olmasını bekleyerek kısa bir süre durdu ama bir şey olmadı, o zaman bu paçavra yığınının yanına gidip üstüne oturdu.

"Şaşırdın mı sen?" diye bağırdı yarı boğuk bir ses ve kız, altındaki paçavraların canlanmış gibi, sanki bir yığın yılan gibi kımıldadığını hissetti.

Aynı anda yanında iki kafa ve dört el peş peşe dışarı fırladı ve tanıdık ikili canlı hareketlerle paçavraların arasında kımıl kımıl kımıldanıp sonunda dışarı çıktılar.

Kız merdivene koştu. Ayakları sanki pamuktan yapılmıştı.

Ardından birisi hızla sürünerek koridora çıktı.

Kız o anda en yakındaki kapının altında bir ışık gördü.

Elindeki anahtarla dairenin kapısını yine beklenmedik bir kolaylıkla açtı ve kapıyı arkasından hızla kapatıp içeri girmek istedi.

Karşısındaki eşikte bir kadın duruyor ve elinde yanan bir kibrit tutuyordu.

"Kurtarın beni Tanrı aşkına," diye fısıldadı genç kız.

Kızın arkasında, merdivenden hafif hışırtılar geliyordu, sanki birisi yerde sürünüyordu.

"Geç," dedi kadın sönmek üzere olan kibriti yukarı kaldırarak.

Kız bir adım daha atıp kapıyı kapattı.

Merdivendeki ses kesilmişti, sanki birisi durmuş düşünüyordu.

"Gece gece kapıları niye zorluyorsun?" diye sordu kibritli kadın kaba bir şekilde.

"Şuraya gidelim," diye fısıldadı genç kız, "şuraya bir yere, size her şeyi anlatacağım."

"Ben oraya gidemem," dedi kadın boğuk bir sesle. "Kibrit yolda söner. Bizlere sadece on kibrit verilir."

"Bende kibrit var," diye sevindi kız, "alın." Paltosunun cebindeki kutuyu eliyle yoklayıp buldu ve kadına uzattı.

"Kendin yak," dedi kadın. Kız kibriti yaktı ve kibritin titrek ışığında koridorda yürüdüler.

"Ne kadar kibritin var?" diye sordu kadın kutuya bakarak.

Kız kibritleri salladı.

"Az," dedi kadın. "Galiba dokuz tane kaldı geriye."

"Nasıl kurtulabilirim?" diye fısıldadı kız.

"Uyanabilirsin," diye yanıtladı kadın, "ama her zaman olmaz bu. Örneğin ben artık uyanmayacağım. Benim kibritlerim ne yazık ki bitti."

Ve kadın iri dişlerini gösterip gülmeye başladı. Çok sessiz, ağzını sanki esnercesine, açabildiğince geniş açmak istercesine gülüyordu.

"Ben uyanmak istiyorum," dedi genç kız. "Bu korkunç rüyaya son verelim hadi."

"Kibrit yandığı sürece kurtulabilirsin," dedi kadın. "Ben sonuncu kibritimi biraz önce harcadım, sana yardım etmek istedim. Benim için artık fark etmez. Hatta burada kalmanı bile isterim. Biliyorsun, her şey çok basit, nefes almak gerekmiyor. Nereye gitmek istersen hemen uçabilirsin. Işığa gerek yok, yemeğe gerek yok. Siyah palto bütün dertlerden korur. Ben birazdan çocuklarıma bakmak için uçup gideceğim. Çok yaramazlık yapıyorlar, sözümü dinlemiyorlardı. Küçük olan, bir gün artık babasının olmadığını söylediğimde bana tükürmüştü. Ağlamaya başlamış ve tükürmüştü. Artık onları sevip okşayamıyorum. Ayrıca kocama ve kocamın sevgilisine de uçarak gidip bakmayı hayal ediyorum. Onlar da artık umurumda değiller. Pek çok şeyi anladım sonunda. Meğer ben ne aptalmışım!"

Ve tekrar gülmeye başladı.

"Bu son kibritle birlikte hafıza kaybım geçti. Bütün hayatımı hatırladım, haksız olduğumu kabul ediyorum. Kendime gülüyorum."

Gerçekten de ağız dolusu, ama ses çıkarmadan gülüyordu.

"Biz neredeyiz?" diye sordu kız.

"Bu sorunun yanıtı yok, yakında kendin göreceksin. Bir koku duyulacak."

"Ben kimim?" diye sordu kız.

"Öğreneceksin."

"Ne zaman?"

"Onuncu kibrit yanıp bittiği zaman."

Kızın kibriti ise artık sönmek üzereydi.

"Kibritin yandığı sürece uyanabilirsin. Ama nasıl olduğunu bilmiyorum. Ben başaramadım."

"Senin adın ne?" diye sordu kız.

"Yakında adımı küçük demir bir levhanın üzerine yağlı boyayla yazacaklar ve levhayı küçük bir tümseğe dikecekler. O zaman okuyup öğreneceğim. Boya kutusu ve boş levha hazır bile. Ama bunu bir tek ben biliyorum, geride kalanların henüz haberleri yok. Ne kocamın, ne sevgilisinin, ne de çocuklarımın. Ne kadar boş!" dedi kadın. "Yakında uçup gideceğim ve kendimi yukarıdan göreceğim."

"Gitme, rica ediyorum senden," dedi kız. "Benim kibritlerimi ister misin?"

Kadın biraz düşündü ve şöyle dedi:

"Belki bir tane alırım. Çocuklarımın beni sevdiklerini düşünüyorum hâlâ. Ağlayacaklardır. Onları dünyada hiç kimse –ne babaları ne de babalarının yeni karısı– istemeyecektir."

Genç kız boş olan elini cebine soktu ve kibrit kutusu yerine cebindeki kâğıt parçası geldi eline.

"Bak, burada ne yazıyor! 'Lütfen kimseyi suçlamayın, affet beni anneciğim.' Ama daha önce kâğıt boştu!"

"E, sen öyle yazmışsın! Ben de 'Artık bu şekilde yaşamak istemiyorum, sizi seviyorum çocuklar,' yazmıştım. Daha yeni ortaya çıktı."

Ve kadın siyah paltosunun cebinden kendi kâğıdını çıkardı.

Okumaya başladı ve:

"Bak, harfler dağılıyor!" diye haykırdı. "Galiba biri bu yazıyı okuyor! Not birinin eline geçmiş... 'A' harfi ve 'r' harfi yok, 't' harfi de eriyor!"

O anda kız:

"Neden burada olduğumuzu biliyor musun?" diye sordu.

"Biliyorum. Ama sana söylemeyeceğim. Kendin öğreneceksin. Daha kibritlerin var elinde."

Genç kız o zaman cebinden kutuyu çıkarıp kadına uzattı:

"Al hepsini al! Ama söyle bana!"

Kadın kibritlerin yarısını eline döküp şöyle dedi:

"Bu notu kime yazdın? Hatırlıyor musun?"

"Hayır."

"Bir kibrit daha yak, bu artık sönmek üzere. Ben her yanan kibritle birlikte daha fazla şey hatırladım."

Kız o zaman geri kalan dört kibritin dördünü de eline aldı ve yaktı. Birden önünde her şey aydınlandı: Borunun altında, bir taburenin tepesinde ayakta duruyordu, "Lütfen kimseyi suçlamayın," notunun yazılı olduğu küçük kâğıt parçası masanın üstündeydi. Orada, pencerenin ardında gece karanlığında bir kent, kentte bir apartman dairesi ve bu apartman dairesinde kızın bir bebeğinin olacağını öğrendikten sonra telefona artık gelmeyen sevgilisi, nişanlısı vardı. Telefonu delikanlının annesi açıyor ve sürekli "Kim arıyor? Hangi konuda arıyor?" sorularını soruyordu, oysa hangi konuda olduğunu da, kimin aradığını da çok iyi biliyordu...

Son kibrit de sönmek üzereydi, ama kız taburenin üzerinde dikildiği ve ince şalını tavanın altından geçen boruya bağladığı sırada kendi dairesinde, duvarın ardında kimin uyuduğunu, orada, yan odada kimin arada bir horladığını ve inlediğini öğrenmeyi çok istiyordu...

Orada, yan odada kim uyuyor, kim uyumuyordu, kim yatıyor ve hasta gözlerle boşluğa bakıp ağlıyordu...

Kim?

Kibrit artık sönmek üzereydi.

Birazcık daha yandı ve kız her şeyi anladı.

İşte o zaman, karanlık, boş bir evde, yabancı bir apartman dairesinde kendi kâğıdını tutuşturdu!

Ve orada, öbür yaşamda, bir duvarın ardında hasta dedesinin horlayarak uyuduğunu, annesinin ise dedesi ağır hasta olduğu ve sürekli su içmek istediği için onun yanı başında, bir çekyatta yattığını gördü.

Ama orada, öbür yaşamda varlığını kızın çok açık hissettiği, onu seven biri daha vardı, ancak kâğıt avucunun içinde hızla yanıyordu.

Bu her kimse karşısında sessizce duruyor, ona acıyordu ve yardım etmek istiyordu, ama kız onu göremiyor, duyamıyor ve onunla konuşmak istemiyordu, çok acı çekiyordu; nişanlısını, yalnızca onu seviyordu; artık annesini de, dedesini de, o gece karşısında dikilen ve onu teselli etmeye çalışan adamı da sevmiyordu.

Elindeki notun son alevinin de sönmekte olduğu en son anda kız, önünde, aşağıda, yerde dikilen, gözleri kendi gözleriyle aynı hizada olan delikanlıyla konuşmak istediğini hissetti.

Ama biçare küçük kâğıt parçası artık yanıp bitiyordu, tıpkı kızın oradaki, küçük bir lambanın aydınlattığı odadaki yaşamından kalanların yanıp bitmekte olduğu gibi.

İşte kız o zaman siyah paltoyu sırtından çıkarıp attı ve parmaklarını yakan son alev parçasıyla kuru, siyah kumaşa dokundu.

Bir gürültü oldu, bir yanık kokusu duyuldu ve kapının ardında iki ses ulumaya başladı.

"Çabuk paltonu çıkar!" diye bağırdı genç kız kadına;

ama kadın ağzını genişçe açmış sakin sakin gülümsüyordu ve avucunun içinde kibritlerin sonuncusu yanıyordu.

Hem burada, karanlık koridorda, dumanlar tüten siyah paltonun önünde, hem de orada, kendi evinde, küçük lambanın altında olan ve karşısında birisinin sevgi ve iyilik dolu gözlerini gören genç kız, o zaman paltosunun dumanlar tüten kolunu ayakta duran kadının siyah paltosunun koluna değdirdi ve aynı anda merdivenden iki sesin uluması duyuldu, kadının paltosundan da pis kokulu bir duman çıkmaya başladı ve kadın korku içinde paltoyu sırtından çıkarıp attı, aynı anda ortadan kayboldu.

Çevredeki her şey kayboldu.

O anda kız, boynunu sıkan bir şalla bir taburenin üstünde dikiliyordu ve tükürüğünden boğularak not kâğıdının beyaz beyaz durduğu masaya bakıyordu, gözlerinde ateşten halkalar yüzüyordu.

Yan odada birisi inlemeye, öksürmeye başladı, annesinin "Bir yudum su vereyim mi, baba?" diyen uykulu sesi duyuldu.

Genç kız yapabildiği kadar hızlı bir şekilde boynundaki şalı gevşetti, soluk almaya başladı, tavanın altından geçen borudaki düğümü söz dinlemeyen parmaklarıyla çözdü, tabureden aşağı atladı, yazdığı notu buruşturdu ve kendini yatağa atıp yorganına sarındı.

Tam zamanında yapmıştı bunları. Annesi, ışıktan gözlerini kısarak odaya şöyle bir bakıp yakınırcasına:

"Tanrım, ne korkunç bir düş gördüm," dedi. "Köşede ne kadar büyük bir toprak yığını vardı ve bu yığından dışarı kökler fırlıyordu... Ve senin elin... O el bana doğru uzanıyordu, yardım et der gibi... Niye boynunda şalla yatıyorsun, boğazın mı ağrıyor? Dur üstünü örteyim yavrucuğum... Düşümde ağlıyordum..."

"Aman anneciğim," diye yanıtladı kız, her zamanki ses tonuyla. "Sen de her zaman böyle düşler görürsün! Bu saatte bari rahat bırak beni! Gecenin üçü oldu!"

Ve kız, eğer on dakika önce uyanmış olsaydı annesine neler olacağını düşündü kendi kendine...

Kentin başka bir köşesindeyse bir kadın, ağzındaki bir avuç hapı tükürüp boğazını iyice çalkaladı.

Sonra on ve on iki yaşlarındaki, büyük sayılabilecek çocuklarının uyuduğu çocuk odasına gitti ve çocukların üzerlerinden kaymış yorganlarını düzeltti.

Sonra diz çöküp af dilemeye koyuldu.

©Louisiana Literature

Rus edebiyatının yaşayan efsanesi olarak kabul edilen Lyudmila Petruşevskaya, "yaşamın gölgesi"nin üzerine düştüğü insanların –özellikle de kadınların– yazarıdır. Yaşamın zorlukları, tuhaflıkları ve gizemi karşısında şartlar ne olursa olsun ayakta kalıp yola devam etme gayretindeki insanların öykülerini bazen gerçeklik içinde bazen de gerçekliği aşarak âdeta masalsı bir dünyada anlatır. Bu dünyada, sıradan ile sıradışı arasındaki görünmez perdeyi her aralayışında yeni, taze bir ışığın yenilmez insan iradesi üzerindeki yansımasını benzersiz bir biçimde, nakış gibi işler. Petruşevskaya'nın öyküleri aynı zamanda, hem etimize batıp canımızı acıtan hem de ruhlarımızdaki irini akıtan bir iğne gibidir.

Evler, Cinler, Perdeler adıyla bir araya getirdiğimiz bu öyküler ile "fantastik gerçekçilik" diyebileceğimiz bir türün kendisine has örneklerini veren Petruşevskaya, Ayşe Hacıhasanoğlu'nun Rusça aslından çevirisiyle ilk kez Türkçede.

THG
947887
SEF

"Mutlu azınlığa!"

9 786257 027076

Kapak: Natalia Suvorova